

ספר שמות

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
19	פרשת וארא
37	פרשת בא
55	פרשת בשלח
76	פרשת יתרו
89	פרשת משפטים
110	פרשת תרומה
125	פרשת תצוה
142	פרשת כי תשא
165	פרשת ויקהל
179	פרשתפקודי
191	פרשת ויקרא
193	שירת הים ועשרת הדברות
193	שירת הים
194	עשרת הדברות בטעם עליון
195	הפטרות
195	הפטרת שמות
197	הפטרת וארא
199	הפטרת בא
200	הפטרת בשלח
205	הפטרת יתרו
207	הפטרת משפטים
209	הפטרת תרומה
211	הפטרת תצוה

213	הפטרת כי תשא
216	הפטרת ויקהל
218	הפטרת פקודי
221	מפטיר לשבת ראש חודש
221	הפטרת שבת ראש חודש
224	הפטרת שבת מחר חודש
226	הפטרת פרשת שקלים
228	מפטיר לפרשת זכור
228	הפטרת פרשת זכור
231	מפטיר לפרשת פרה
233	הפטרת פרשת פרה
235	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum" — Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

I hope this text will be helpful to those who use it.

1	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּיִן שָׁמָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֶבְּאוּ מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה:	
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:	
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָל-נֶפֶשׁ יֹצֵאֵי יֶרֶד-יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וְיוֹסֵף דָּהָה בְּמִצְרַיִם:	
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:	
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם וַיֹּסֶף לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:	וי
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבֵּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ וְנִלָּחֲמֵנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	10

(1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמגאן צחייהן בשמותם, חזר ומגאן צמיתתן, להודיע צחתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר לְכָל־שָׁם יִקְרָא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, א):

(5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא וצניו היו בכלל שבועים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמארים, אלא להודיען צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את אציו, הוא יוסף שהיה צמארים ונעשה מלך ועמד בצדקו:

(7) וישרצו. שהיו יולדות ששה צכרם אחד:

(8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:

(10) הבה נתחכמה לו. כל הבה לשון הכנה והזמנה לְכָדָר הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לך: נתחכמה לו. נחכמה מה לעשות לו. ורצונו דרשו, נחכמם למושיען של ישראל לדונם צמים, שכבר נשבע שלא יצא

- 11 Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.
- 12 But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.
- 13 And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.
- 14 And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.
- 15 And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphras, and the name of the other Puah;
- 16 and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'
- וַיָּשִׂמוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס׃
- וְכַאֲשֶׁר יַעֲנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֻ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
- וַיַּעֲבֲדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ׃
- וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עַבְדֵּיהֶם אֲשֶׁר־עֲבָדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ׃
- וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיֻּלֶּדֶת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֵחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה׃
- וַיֹּאמֶר כֹּד תַּחְזִיין מִיֻּלְּדֹן יִתְּ הַיְּהוּדִיתָא וְתַחְזִיין עַל מַתְבָּרָא אִם בָּרָא הוּא וְתַקְטִיל יִתִּיה וְאִם בָּרָתָא הִיא תַקְטִימֶנָּה׃

מצול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מציא, אבל הוא מציא על אומה אחת. ברש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב ופלינו מן הארץ והם יירשוה:

(11) עליו. על העם: מסיים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצו ערי מסכנות לפרעה: למען עננתו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו, וכן לך זא אֵל הפֶּסֶחַ הַזֶּה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזרות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראיות מתחלה לכן, ועשאים חזקות וצורות לאזר:

(12) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנים לצ לענות, כן לצ הקצ"ה להרבות ולהפריץ. כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה: ויקצו. קצו בחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעני עצמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוים היו צעניהם:

(13) בפרך. צעזודה קשה המפרכת את הגוף ומשצרתו:

(15) למולדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שובר ומשצר, דובר ומדבר, כך מוליד ומיֻלֵּד: שפרה. זו יוכבד, על שם שִׁמְשֻׁקָת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הצובה (סוטה יא:): פועה. לשון זעקה, כמו פיוֹלָה אֶפְסָה (ישעי' מז, יד):

(16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עֶשֶׂה מְלָאכָה על הַאֲבָנִים (ירמי' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֶשְׁטַגְיָנוּ שעתיד להולד בן המושיע אותם: וחייה. ותחיה:

<p>17 But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.</p>	<p>17 וַתִּירָאן הַמִּילְדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים:</p>
<p>18 And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'</p>	<p>18 וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּילְדוֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים:</p>
<p>19 And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'</p>	<p>19 וַתֹּאמְרֶנָּה הַמִּילְדוֹת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית כִּי־חַיֹּת הֵנָּה בְּטֶרֶם תָּבוֹא אֵלֶיהֶן הַמִּילְדוֹת וַיֵּלְדוּ:</p>
<p>20 And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.</p>	<p>20 וַיֵּיטֵב אֱלֹהִים לַמִּילְדוֹת וַיִּרְבּוּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:</p>
<p>21 And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.</p>	<p>21 וַיְהִי כִּי־יֵרָאוּ הַמִּילְדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:</p>
<p>22 And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'</p>	<p>22 וַיִּצְוֶה פַּרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הֶבֶן הַיָּלֹד הַיָּאֲרֶה תִשְׁלִיכֻהוּ וְכָל־הַבֶּתֶת תַּחֲיֶינָּה: (פ)</p>

(17) ותחיינן את הילדים. מִסְפָּקוֹת להם מים ומוזון. (סוטה יא:): תרגום הראשון וקיימא, והשני וקיימתון, לפי שלשון עברית לנצבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרנן איש מזרי, (שמות ז, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְתִדְבְּרֶנָּה צְפִיקָם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְתִשְׁלֹלְנָה אֶתִּי עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

(19) כי חיות הגדה. בקיאות ממילדות, תרגום מילדות סִיפָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יטרף, צפור שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נחצה בו, הרי הכחוש כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מִה אֶמְדָּ לְצִיָּה (יחזקאל יט, ז):

(20) ויישב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה צ' אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד צראה, כשהיא צאה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צרי"ה שהוא קמ"ץ קטן, (או בצגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, וַיִּצַּח צִצַּח יְהוָה (איכה ז, ה), הרצה תאניה, וכן וַיִּגַּל הַשָּׁאֲרִית (דברי הימים ב לו, כ), נצוראדן הגלה את השאריה, וַיִּקְּן וַיִּגַּב אֶל נָגֶב (שופטים טו, ה), הפנה הונצות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צחיר"ק, כגון וַיִּטַּב צְעִיָּיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירצ העם, נתרצה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיצני, וילך, וישב, וירד, וינא, לפי שאין מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, ינא, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית זו: ויישב אלהים למילדת. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. צתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צתים, ויבן את צית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכזר, ומלכות ממרים, כדאימא במסכת סוטה (יא:):

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יום שנולד משה אמרו לו אֲנִי־נִגְנִיָּו, היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד,

II And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח וַאֲזַל גִּיבְרָא מִדְּבֵית לֵוִי וַנָּסִיב יָת בַּת לֵוִי:	II וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח וַאֲזַל גִּיבְרָא מִדְּבֵית לֵוִי וַנָּסִיב יָת בַּת לֵוִי: את-בת-לוי:
2 And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אַתּוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:	2 וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אַתּוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:
3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא-יָכְלָה עוֹד־הַצְפִּינוֹ וְלֹא יָכִילָת עוֹד וַתִּקַּח-לּוֹ תִּבְת גָּמָא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֶר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שֹׁפַת הַיָּאָר:	3 וְלֹא-יָכְלָה עוֹד־הַצְפִּינוֹ וְלֹא יָכִילָת עוֹד וַתִּקַּח-לּוֹ תִּבְת גָּמָא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֶר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שֹׁפַת הַיָּאָר:
4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתִּתְעַדָּת אַחֲתֶיהָ מֵרַחֵק לְדַעָה לְמַדַּע מָא וַתַּעֲבִיד לִיה:	4 וַתִּתְעַב אַחֲתוֹ מֵרַחֵק לְדַעָה מֵהַיַּעֲשֶׂה לּוֹ:
5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַנַּחֲתָת בַּת פַּרְעֹה לְמַסְחִי עַל נְהָרָא וְעוֹלִימְתָהָ מִהַלְכִין עַל כִּיף נְהָרָא וַחֲזָת יָת תִּיבְתָא בְּגוֹ יַעֲרָא וְאוֹשִׁישֶׁת יָת אִמָּתָהּ וַנָּסִיבָתָהּ:	5 וַתֵּרֶד בַּת-פַּרְעֹה לְרַחֵץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכָת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְת בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּקְחָהּ:
6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'	וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וַהֲגַה-נַּעַר בִּכָּה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעִבְרָיִם זֶה:	6 וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וַהֲגַה-נַּעַר בִּכָּה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעִבְרָיִם זֶה:

ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריצה:

(1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וזכור ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצת צמו שאמרה לו גזרתי קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואחיה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה זה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת ק"ל שנה הייתה, שנולדה בצואה למזרים בין החומות, ומאחיה ועשר נשתחו שם, וכשילאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנתעברה ממנו הייתה בת מאה ושלשים, וקורא אותה בת לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הבית קלור אורה (סוטה יב):

(3) ולא יכולה עוד הצפינו. שמנו לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם צדקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי בלשון משנה ובלע"ז יו"קו, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך ובפני קשה: בחמר ובזפת. זפת מצוחץ וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו לדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל בלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי יט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ומרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אלל היאור, כמו ראו חלקת יואב אל ד' (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מיתה, כמו הגה אלכי הולך למות (בראשית כה, לב), הולכות למות לפי שמיחו זה, והכחוז מסייעו, כי למעלה לנו לכחוז ונערוהו הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אלל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ם דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשתרצה אמתה אמות הרבה (סוטה יב):

(6) ותפתח ותראהו. את מי ראיתה, הילד, זהו פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שם שמו"ר א, כח): והגה נער בוכה. קולו כנער:

7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	שלישי
12	12	12

(7) מן העבריות. שהחזירם על מצרים הרצה לינק ולא ינק, לפי שהיה עמיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל). סוטה (ס):

(8) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות כעלם:

(9) היליכי. נתנצאה ולא ידעה מה נתנצאה, הי שליכי (שמו"ר שם סוטה שם):

(10) משיתהו. כתרומתו שפליטה, והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, קמטל בנפיקא מלפא, ובלשון עברי משיתהו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחזרת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הוצאה הוא, וכן ימשני ממס רצים (שמואל-ב כב, יז), שאלו היה ממחזרת מש, לא יתכן לומר משיתהו אלא המשיטותיו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן בל הביאותי, או משיתהו, כמו וימש פי' למ עון הארץ (זכריה ג, ט), אבל משיתי, אינו אלא מגזרת חיצה שפעל שלה מיוסד זה"א בסוף התיבה, כגון משה, צנה, עשה, לוח, פנה, כשיצא לומר צנה פעלתי, תצא היו"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, בניתי, פניתי, לויתי:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה צ"ח הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקחו ורודוהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עיניו זה, ובלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשמו, כסבורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכה ורודוהו כל היום:

(12) ויפן כה וכד. ראה מה עשה לו צית ומה עשה לו צדעה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש.

- 13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?' וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲנִיחַ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֹבְרִים נִצִּים לְרֹשֶׁעַ לְמַה תִּכֶּה רֵעֶךָ: וַיִּפֹּק בַּיּוֹמָא הַתְּנִינָא וְהָא תְּרִין גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין נִצִּין וְאָמַר לַחֲבֵרָא לְמָא אַתָּה מַחִי לַחֲבֵרָךְ:
- 14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.' וַיֹּאמֶר מִי שָׁמוּךְ לְאִישׁ שָׂר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגֵּיתָ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אַכֵּן נֹדַע הַדָּבָר: וַיֹּאמֶר מִן שׁוֹדֵךְ לְגֹבֵר רַב וְדִין עָלָא הֲלִמְקַטְלִי אֶתְּ אָמַר כְּמָא דְקַטְלָתָא יֵת מִצְרָאָה וְדַחִיל מֹשֶׁה וַאֲמַר בְּקוֹשְׁטָא אַתִּידַע פִּתְגָמָא:
- 15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well. וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֹּתוֹ מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיָּשָׁב עַל־הַבְּאֵר:
- 16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock. וַיִּלְכְּדוּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְּלֹנָה וַתִּמְלְאֵנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:
- 17 And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock. וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּנּוּשְׁעֵן וַיִּשָּׂק אֶת־צֹאנָם: וַאֲתָו רֹעִיָא וּשְׂרָדִינִין וְקָם מֹשֶׁה וַיִּפְרַקְנִין וַאֲשָׁקִי יֵת עֲנָהוּן:
- 18 And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?' וַתָּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְּוַע מַתְּרִתֶּן בָּא הַיּוֹם:
- 19 And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.' וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשָּׂק אֶת־הַצֹּאן: וַאֲמַרְא גּוֹבְרָא מִצְרָאָה שִׁזְבָּנָא מִיָּדָא דְרֹעִיָא וְאַף מִדְּלָא דְלָא לָנָא וַאֲשָׁקִי יֵת עֲנָא:

שאין איש עתיד לנאת ממנו שיתגייר:

(13) שני אנשים עבריים. דון ואזכירם הם, שהותירו מן המן: נצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד: רעך. רשע כמוחק:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צדק המפורש: ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה צישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמא אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אכל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטניק להרגו ולא שלטנו צו המצב, הוא שאמר משה, ויילני מחצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעכזשם, כמו וישב יעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שנודע לו וזוגו על הצדק:

(16) ולכדן מדין. רב שצה, ופירש לו מעבודת אלילים ונידוהו מאכלס: את הרהטים. את צריכות מרוחות המים העשויות צארץ:

(17) ויגרשו. מפני הנידוי:

	And he said to his daughters: 20 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל-בָּנֹתָיו וְאִיוֹ לֵמָּה 20 זֶה עָזַבְתֶּן אֶת-הָאִישׁ קְרָאֵן לֹא וַיֹּאכַל לֶחֶם:
	And Moses was content to dwell 21 with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת-הָאִישׁ 21 וַיִּתֵּן אֶת-צִפּוֹרָה בָּתּוֹ לְמֹשֶׁה:
	And she bore a son, and he called 22 his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ 22 גֶרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָה: (פ)
	And it came to pass in the course 23 of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם 23 וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל- הָאֱלֹהִים מִן-הָעֲבֹדָה:
	And God heard their groaning, 24 and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת-נַאֲקָתָם 24 וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-בְּרִיתוֹ אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת- יַעֲקֹב:
	And God saw the children of 25 Israel, and God took cognizance of them.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 25 וַיַּדַּע אֱלֹהִים: (ס)
III	Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.	וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה אֶת-צֹאֵן וַיִּתְּרוֹ חֹתֵנוּ כְּהֵן מִדְיָן וַיִּנְתֵּג אֶת-הַצֹּאֵן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל-הָהָר הָאֱלֹהִים חֹרֵבָה:

(20) למה זה עוזבתן. הכיר צו שהוא מוזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכס, כמה דאת אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:

(21) ויראל. כתרגומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו ה'אָל גאָ וְלִין (שופטים יט, ו), ולו ה'אָלנו, ה'אָלתי לדבר. ומדרשו לשון אֵלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' וזאת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (צ"י): וימת מלך מצרים. נסמך, והיה שומע מינוהות ישראל ורוח צדק (שמו"ר א. לז):

(24) נאקתם, וכו' מעיר מתים ינאקו (איז כד, יז): את בריתו את אברהם. עס אזרהס:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לזולת העלים עיניו:

(1) אחר המדבר. להתרחק מן הגזל, שלא ירעו נשדות אחרים: אל הר האלהים. על שם העתיד:

And now, behold, the cry of the
children of Israel is come unto
Me; moreover I have seen the
oppression wherewith the
Egyptians oppress them.

10	Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'	וַעֲתָה לְכָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־ פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:	10	וְכַעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלַחְנָךְ לְתִי פַרְעֹה וְאֶפְסֵי יְת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
----	---	---	----	--

11 And Moses said unto God: 'Who
am I, that I should go unto
Pharaoh, and that I should bring
forth the children of Israel out of
Egypt?' 11

12	And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'	12
	וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־ לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל־ הַהָר הַזֶּה:	
	וַאֲמַר אֲרִי יְהִי מִימָרִי בְּסַעֲדֶךָ וְדִין לְךָ אֶתָּא אֲרִי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּאִפְקוֹתֶיךָ יְת עָמָא מִמִּצְרַיִם תַּפְלְחוּן קְדָם יְיָ עַל טוֹבָא הַדִּין:	

13 And Moses said unto God: 13
 ‘Behold, when I come unto the
 children of Israel, and shall say
 unto them: The God of your
 fathers hath sent me unto you;
 and they shall say to me: What is
 His name? what shall I say unto
 them?’

14	<p>And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם:</p>	14
----	---	---	----

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוא לא את עמי, יועילו דבריו ותוֹלֵאם משם:

(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם נס ואותי'אם ממזרים:

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שכלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותגליח בשליחותי וכדאי אני להגיל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואינינו אֶפֶל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, ושאלת מה זכות יש לישראל שיגאלינו ממזרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיגאלינו ממזרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתגליח בשליחותך, לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממזרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו וְהָיָה לְךָ הָאוֹת לְכָל הָעָם הַשֹּׁמֵר אֶת הַבְּרִית וְהַיֹּשֵׁב לְזֵרָה, מפלט סנחריב תהיה לך לאות על הבטחה אחרת, שארצכם חריבה מפירות ואני אצרך הספחים:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דיים בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה מאמר וגו' (זכרות ט: שמו"ד ג, ז) (לא שהשכיל

- 15 And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.
- 16 Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.
- 17 And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.
- 18 And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.
- 19 And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.
- וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְבַר יְיָ
תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ
אֱלֹהֵי דַּאֲבֹהֶתְכֹן אֱלֹהֵי
דַּאֲבֹרָהֶם אֱלֹהֵי דַּיַּצְחָק
וְאֱלֹהֵי דַּיַּעֲקֹב שְׁלַחְנִי
לְוַתְכֹן דִּין שְׁמִי לְעֹלָם
וְדִין דְּוִכְרִי לְכָל דֶּר וְדֶר:
- לֵךְ וְאַסְפֹּת אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהֶם יַצְחָק וַיַּעֲקֹב לֵאמֹר
פָּקֵד פְּקֻדָּתִי אֵתְכֶם וְאֶת־
הָעָשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:
- וְאָמַר אֶעֱלֶה אֵתְכֶם מִמִּצְרַיִם
אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִיטִּי
וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיטִּי
וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת
חֶלֶב וְדָבָשׁ:
- וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבָאתָ אִתָּהּ
וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה
אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עֲלֵינוּ
וְעַתָּה גִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבְּחָה לַיהוָה
אֱלֹהֵינוּ:
- וְיִקְבְּלוּן מִנְּךָ וְתִיתִי
אִתָּ וְסָבִי יִשְׂרָאֵל לְוֹת
מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְתִימְרוּן
לֵיהּ יְיָ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאֵי
אֶתְקֵרִי עֲלָנָא וְכַעַן נִיזִיל
כְּעַן מִהַלָּךְ תִּלְתָּא יָמִין
בְּמִדְבָּרָא וְנִזְבַּח קָדָם יְיָ
אֱלֹהֵנָא:
- וְאֵנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם
מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהַלָּךְ וְלֹא
בִּיד חֲזָקָה:
- וְקִדְמִי גְלִי אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק
יְתְּכֹן מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם
לְמִיזֵל וְלֹא מִן קָדָם
דְּחִילִיָּה תְּקִיף:

חלילה משה ביותר, חלילה שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כך הייתה דעתו צאומרו יתצרך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך הייתה, שלא תגיד לבני ישראל כדצורים האלה, חלילה כה תאמר לבני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת זבחים (ד"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא: (18) ושמעו לקולך. מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד עליהם וְאֵתְכֶם (צבאשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקרא עליהם (צמדצר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז לי מכות. צרש"י יט):

<p>20 And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרָיִי כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>	<p>20 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרָיִי כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>
<p>21 And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>	<p>21 וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>
<p>22 but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>וְשָׁאַלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כֶּסֶף וְכֶלִי־כֶסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בָּנֶיהֶם וְעַל־בָּנֹתֵיהֶם וְנִצְלָתָם אֶת־מִצְרַיִם:</p>	<p>22 וְשָׁאַלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כֶּסֶף וְכֶלִי־כֶסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בָּנֶיהֶם וְעַל־בָּנֹתֵיהֶם וְנִצְלָתָם אֶת־מִצְרַיִם:</p>
<p>IV And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'</p>	<p>וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>IV וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>2 And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ) מִזֶּה [ק] מַה־זֶּה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטֵּבָה:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ) מִזֶּה [ק] מַה־זֶּה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטֵּבָה:</p>
<p>3 And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הִשְׁלִיכְהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלֹכֶהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר הִשְׁלִיכְהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלֹכֶהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא ישצוק, כמו על פן לא נסתפק (בראשית כ, ו), לא נקטו פלגים להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נחמיה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו ולא מן קדש דחילה סתקיף. משמו של רבי יעקב צרבי מנחם נאמר לי: (22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אספה צבית: ונצלתם. כתרומתו ותרומתו, וכן וינצלו את מנצרים (שמות יב, לו). וינצלו בני ישראל את עדים (שם לג, ו), והנו"ן צו יסוד. ומנחם חזרו במחצית נד"י, עס וינצלו פלגים את מקנה הצבים (בראשית לא, ט), אשר הציל אלהים מאבינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא הייתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונפקסם מעל הַצָּמָה (דברים כח, סג), ונחמם ביד אויב, ונפקסם לפני איצבים (ויקרא כו, יז), ונפקסם צחוקה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נון שהיא צבחה לצדדים, ונפעלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד שו"א בחטף, כגון ונפקסם את הצבים (בראשית מה, יט), ונפקסם להם את קרן הַבִּלְעָד (במדבר לב, כט), ונמלאתם את שר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נזול, והוא מן השלוש הכבדים, כמו דבור, פפור, למוד, כשידבר בלשון ונפעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודצקסם קל הסלע (שם כ, ח), ונפקסם את הצבית (יחזקאל מה, כ), ולמפקסם את צביתם (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכתב חצה אחת לדרוש, מזה שבידך אחת חייב ללקות, שחשדת כשפריס. ופשוטו, כאדם שאומר לחבירו, מודה אחת שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אומר לו הריני עושה אותה עך:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסופר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), ותפס אומנתו של נחש:

12

- 10 And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'
- 11 And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?'
- 12 Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'
- 13 And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'
- 14 And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.'
- 15 And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמֹל גַּם מִשְׁלָשׁ גַּם מֵאֵז דְּבַרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ בִּי כְבֹד־פֶּה וּכְבֹד לָשׁוֹן אֲנֹכִי
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יָשׁוּם אֲלֵם אוֹ חֵרֶשׁ אוֹ פֶקֶח אוֹ עוֹר הָלֹא אֲנֹכִי יְהוָה
- וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶתְנֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר
- וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיַד־תִּשְׁלַח
- וַיַּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחָיֶךָ הֲלֹאִי יִדְעָתִי כִּי־דַבֵּר יִדְבֹר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרֹאֶךָ וְשִׂמַּח בְּלִבּוֹ
- וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשִׁמַּתְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ בְּבָעוּ יְיָ לֹא גֹבֵר דְּמַלּוּל אֲנִי אֶף מֵאַתְמָלִי אֶף מִדְּקִמּוֹתֵי אֶף מֵעַד דְּמַלִּילָתָא עִם עַבְדְּךָ אֲרִי יָקִיר מְמַלָּל וְעַמִּיק לִישָׁן אֲנִי
- וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שְׁנֵי פִמָּא לְאַנְשָׁא אוֹ מִן שְׁנֵי אֱלִימָא אוֹ חֵרֶשׁ אוֹ פֶתִיחָא אוֹ עוֹרָא הֲלֹא אֲנִי יְיָ
- וְכַעַן אֵינִיל וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמָּךְ וְאַלְפִיךָ דְּתַמְלִיל:
- וַיֹּאמֶר בְּבָעוּ יְיָ שְׁלַח בְּעַן בְּיַד מִן דְּכֶשֶׁר לְמוֹשֶׁה
- וְתַקִּיף רוּגְזָא דִּי בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחָיֶךָ לִינוּאָה גְּלִי קְדָמִי אֲרִי מְלָלָא יְמַלִּיל הוּא וְאַף הָא הוּא נָפִיק לְקַדְמִיתְךָ וְיַחְזִיקְךָ וְיַחְדִּי בְּלִבִּיהּ
- וְתַמְלִיל עַמִּיה וְתִשְׁוִי יַת פִּתְגָמָא בְּפִמִּיה וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמָּךְ וְעִם פִּמִּיה וְאַלִּיף יַחְכּוֹן יַת דְּתַעֲבָדוּן

(10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפחה את משה צמנה לליך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ציוס ה' כשאמר לו זאת, עוד שלא נא ציד חשלת, עד שחרה צו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הנגלה נגליתי אל צית אציק צהיוס צמקרים (שמואל-א ב, כז), הוא אהרן, וכן ואודע להם צאקן מקרים וגו' (יחזקאל כ, ה) ואמר אליהם איש שקוץ עיניו השליכו, ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבד פה. צכצידות אני מדבר, וצלשון לע"ז צלצ"ו

(11) מי שם פה וגו'. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ירשם אלם. מי עשה פרעה אלם שלא נתאמן צמנות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צווחו עליך, ולאספקלטורין (שצת קה). ההורגים מי עשאים עוררים, שלא ראו כשצרחת מן הצנימה ונמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:

(13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שמרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (וצחים קצ). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצתורה נאמר צו רשם, וזה לא נאמר צו רשם, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר צו רשם, הלל אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לו ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאח ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומשה איש האלהים צניו וקראו על שצט הלוי (דברי הימים-א כג, יד): הגה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החסן הנחמן על הלצ:

- 16 And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead. ודבר-הוא לך אל-העם ויהיה הוא יְהִי לך למתרגמן ואתה תהיה-לו לאלהים: 16
- 17 And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.' ואת-המטה הזה תקח בידך אשר תעשה-בו את-האות: (פ) 17
- 18 And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.' ואזל משה וישוב אל-יתר חתנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל-אתי אשר-במצרים ואראה העודם חיים ויאמר יתרו למשה לך לשלום: 18
- 19 And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.' ויאמר יהוה אל-משה במדין לך שב מצרים כִּי-מתו כל-האנשים המבקשים את-נפשך: 19
- 20 And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand. ויקח משה את-אשתו ואת-בניו וירכבם על-החמר וישב ארצה מצרים ויקח משה את-מטה האלהים בידו: 20
- 21 And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.' ויאמר יהוה אל-משה בלכתך לשוב מצרימה ראה כל-המפתים אשר-שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה ואני אחזק את-לבו ולא ישלח את-העם: 21
- 22 And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born. ואמרת אל-פרעה כה אמר יהוה בני בכרי ישראל: 22
- 23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.' ואמר אליך שלח את-בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הרג את-בנה בכרך: 23

(16) ודבר הוא לך. נשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כנז פה: לאלהים. לרצולשר:

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשצע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשותו). (מכילתא יתרו) ושצעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דמן ואצרים, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חסוד כמת (נדרים סד:):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחנש אצרהם לעקידת יחזק, והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עני ולכז על חמור (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

- 24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him. וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ: וַיְהִי בְּאֹרֶחַא בְּבֵית מִבְתָּא וַעֲרַע בֵּיהּ מִלְּאָכָא דִּי וּבִקְעָא לְמִקְטְלֵיהּ:
- 25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.' וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צַרְרָה וַתְּכַרֶּת אֶת־עֶרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִי: וְנָסִיבַת צִפּוֹרָה טַנָּרָא וּגְזַרְתָּ יָת עֶרְלַת בְּרָהּ וּקְרִיבַת לְקַדְמוּהִי וַתֹּאמֶר בְּדָמָא דְמַהוּלְתָּא הֲדִין אֲתִיְהִיב חֲתָנָא לָנָא:
- 26 So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.' וַיַּרְף מִמֶּנּוּ אַזְ אָמְרָה חֲתָן דָּמִים לְמוּלַת: (פ) וַנַּח מֹנִיָּה בְּכֵן אָמַרְתָּ אֵלָיוּ דְמָא דְמַהוּלְתָּא הֲדִין אֲתִחַיִּיב חֲתָנָא קְטוּל:
- 27 And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֶלּוּ: וַאֲמַר יי לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוּת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וַאֲזַל וַעֲרַעִיהּ בְּטוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהִי וַיִּקְרָא דִּי וַנִּשְׁיֵק לֵיהּ:
- 28 And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him. וַיַּגִּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל־הָאֲתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַחֲוִי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמָא דִּי דְשְׁלַחִיהּ וְיָת כָּל אֲתִיָּא דְפִקְדִיָּה:
- 29 And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel. וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאָסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּכְנֹשׁוּ יָת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
- 30 And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people. וַיַּדְבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֲתָת לְעֵינֵי הָעָם: וּמִלִּיל אַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמָא דְמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֲתִיָּא לְעֵינֵי עָמָא:

(23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הגה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו מחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיזבן אל יִשְׁאִיב צִלְחוּ, לפיכך, מי קָמַהוּ מוֹכֶה (איזבן לו, כב), בשר ודם המבקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הנלה, אבל הקב"ה ישגיב בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשובו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה בו לשוב:

(24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחרשל נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחרשל, אלא אמר, אמולו ואזל לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמולו ואששה שלשה ימים, הקב"ה לזני לך שוב מזרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחמסק בזמלון מחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וזולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וזולעו מרגליו ועד אוטו מקום, הצינה כפורה שבזיל המילה הוא:

(25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:

(26) וירף. המלאך ממנו. או, צינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (סינה רש"י בלשוננו, לעיל כתב אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גס לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירף לגמרי, אז הצינה דעל דבר המילה לבד צא, ובזה מתורץ גס כן שינוי לשון צתרגוס אונקלוס צתחן דמים, ודו"ק כנ"ל): למולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו וְאָמַר פָּרַעֲהַ לְצִי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

<p>31 And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.</p>	<p>וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עַנְיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>	<p>31 וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עַנְיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>
<p>V And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'</p>	<p>וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגִינוּ לִי בַמִּדְבָּר:</p>	<p>וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגִינוּ לִי בַמִּדְבָּר:</p>
<p>2 And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה שֶׁמָּא דַּיִּי לֹא אֲתֹגֵלִי לִי דְאַקְבִּיל לְמִימְרֶיהָ לְשַׁלַּח יֵת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתֹגֵלִי לִי שֶׁמָּא דַּיִּי וְאִם יֵת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>
<p>3 And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֲלֹהֵי דִּיהוּדָאִי אֲתֹגֵלִי עַל־נָא נִיזִיל כְּעֵן מִהַלָּד תִּלְחָא יוֹמִין בַּמִּדְבָּר וְנִדְבַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא דִּלְמָא יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹת אוּ בְקִטּוּל:</p>	<p>3 וַיֹּאמְרוּ אֲלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כֹּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אוּ בַחֲרֹב:</p>
<p>4 And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֵהוֹן מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְמָא מִשָּׁה וְאַהֲרֹן תִּבְטְלוּן יֵת עַמָּא מַעֲבִיד־תְּהוֹן אִיזִילוּ לְפִוְלְחָנְכוֹן:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמָא מִשָּׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לִסְבֹּלְתִיכֶם:</p>
<p>5 And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הָא מְדֻסְגִּיאִין כְּעֵן עַמָּא דְּאַרְעָא וְתִבְטְלוּן יְתָהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲנֶרְבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבִּיתֶם אֹתָם מִסְבֹּלָתָם:</p>
<p>6 And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וּפְקִיד פַּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יֵת שְׁלוּנֵי עַמָּא וְיֵת סָרְכוּדֵי לְמִימַר:</p>	<p>6 וַיִּצְו פַּרְעֹה בְּיוֹם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵי לְאֹמֶר:</p>

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלמין, לפי שיראו ללכת (שמו"ה, יד), ובסיני נפרע להם, ונגש משה לצדו והם לא יגשו, החזירים לאחוריהם:

(3) פן יפגענו. פן יפגעו היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא: (4) תפריעו את העם ממעשיו. תצילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פריעו אל פערצו (משלי ד, טו), רחקו, וכן וספדו כל עמתי (שם א, כה), פי פריע הוא (שמות לב, כה), נרחק ונמעז: לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צרכיכם, אבל מלאכת שעבוד מזריח לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וזאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחם משציתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

7	'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.	7 לֹא תִסְפּוּן לָתֶת תֶּבֶן לֹא תִסְפּוּן לָמֶתֶן תִּבְנָא לָעָם לְלֶכֶן הַלְבָנִים כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וּקְשְׁשׁוּ לָהֶם תֶּבֶן:
8	And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.	8 וְאֶת־מִתְכַּנֶּת הַלְבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תָּמוֹל שְׁלֹשָׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעְקִים לֵאמֹר גִּלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:
9	Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'	9 תִּכְבֶּד הַעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֶל־יִשְׁעוֹ בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר:
10	And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.	10 וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵי וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:
11	Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'	11 אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר:
12	So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.	12 וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לקדוח צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשט"ל, כלל היו גוזלין אותם עס המיט: לבנים. טויו"לש בלע"ז, שעושים מטיט, ומיבשין אותם בחמה, ויש ששורפין אותם בכבשן: כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצם פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לצנים, ולו נתכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפואה צידם ועבודה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידברו תמיד דברי רוח, לאמר נלכה נזכרה, ודומה לו ואשעה בחקיק תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין וְלִשְׁעִין, וְיִסְפֵּר וְאִשְׁתַּעֲי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע"ה אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעָה הַקֹּדֶשׁ עַל עֲשָׂהוּ (ישעיה יז, ז), וְלֹא שְׁעוּ עַל קְלוֹשׁ יִשְׁרָאֵל (שם לא, ח), וְלֹא יִשְׁעָה אֶל הַמִּנְצָחוֹת (שם יז, ח), ולא מנאחי שמוש של צי"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר דבר, נופל לשון שמוש צי"ת, כגון הנדקצרים בך (יחזקאל לג, ל), וְהַדְבָר מִקֵּץ וְהַדְבָר מִקֵּץ (במדבר יב, א), הַמִּלֶּכֶךְ הַדְבָר צִי (זכריה ד, א), לְדַבֵּר צָם (דברים יא, יט), וְהַדְבָרָה צְעִדוֹתֶיךָ (תהלים קיט, מה), אף כאן אל ישעו דברי שקר, אל יהיו נדברים דברי שוא והבאי:

(11) אתם לכו קחו לכם תבן. וצריכים אתם לילך בזריזות, כי אין נגרע דבר מכל סכום הלבנים שהייתם עושים ליום זהות התבן קפן לכם מזומן מצית המלך:

- 13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'
- 14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'
- 15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'
- 16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'
- 17 But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.'
- 18 Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'
- וְהַנְגִּישִׁים אָצִים לְאֹמֶר כָּלֹו מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בַּהֲיוֹת תִּתְּבֹן:
- וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פֶרֶעַה לְאֹמֶר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֶקְכֶם לְלִבְּךָ בַּתְּמוֹל שְׁלֹשׁ גַּם-תְּמוֹל גַּם-הַיּוֹם:
- וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פֶּרֶעַה לְאֹמֶר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:
- תִּבֶּן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מְכִים וְחָטָאת עֲמָדָה:
- וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:
- וַעֲתָה לָבוּ עֲבָדֶי וְתִבֶּן לֹא-יִנָּתַן לָכֶם וְתִכֶּן לְבָנִים תִּתְּנוּ:
- וְשִׁלְטוֹנֵיא דְחָקִין לְמִימַר אֲשִׁלִּימוּ עֲבִידְתְּכוֹן פְּתָגָם יוֹם בְּיוֹמִיהָ כְּמָא דְהָיוּתוֹן עֲבָדִין כִּד מְתִיחִיב לָכוֹן תִּבְנָא:
- וּלְקוּ סְרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנְיָאוּ עַל־הוֹן שְׁלִטוֹנֵי פֶרֶעַה לְמִימַר מַדּוּעַ לֹא אֲשִׁלִּימְתוֹן גְּזִירְתְּכוֹן לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמַאֲתָמְלִי וּמִדְקָמוּהִי אַף תְּמָלִי אַף יוֹמָא דִּין:
- וַאֲתוּ סְרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְחֻוּ קָדָם פֶּרֶעַה לְמִימַר לָמָּה מִתַּעֲבִיד כְּדִין לַעֲבָדֶיךָ:
- תִּבְנָא לֹא מְתִיחִיב לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנֵיִּא אֹמְרִין לָנוּ עֲבִידוּ וְהָא עֲבָדֶיךָ לָקוּ וְחָטָן עַל־הוֹן עֲמָדָה:
- וַאֲמַר בְּטָלְנִין אַתּוֹן בְּטָלְנִין עַל כֵּן אַתּוֹן אֹמְרִין גִּיזִיל נִדְבַח קָדָם יְיָ:
- וּכְעַן אִיזִילוּ פְּלָחוּ וְתִבְנָא לֹא יִתִּיחִיב לָכוֹן וּסְכוּם לְבָנֵיִּא תִתְּנוּן:

(12) לקשש קש לחבן. לאסוף אספה, ללקוט לקט לזרוך חזן הטיט: קש. לשון לקוט, על שם שדצר המתפור הוא זריר לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות:

(13) אצים. דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום פלו ציומו, כאשר עשיתם צהיות התבן מוכן:

(14) ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על חזריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הלִבְנִים לנוגשים שהם מזריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, וגאלו מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר אספה לי שצעים איש מזקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו צמרים, כי הם זקני העם ושוטרי: ויכו שטרי בני ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום, חק הקצוצ עליכם ללצון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה צהיות התבן נתן להם: ויכו. לשון ויפְעֵלוּ, הוכו מיד אחרים, הנוגשים הכוס:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לִבְנִים כמנין הראשון: וחטאת עמד. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמד הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכך פירושו, ודבר זה מצא חטאת על עמד, כאילו כתוב וחטאת לעמד, כמו דבֹאֲרָה צִית לָקֵם (רות א, יט), שהוא כמו לבית לחם, וכן הרצה:

(18) ותכן לבנים. חשבון הלבנים, וכן את הקסף המִסְכָּן (מלכים"ז יז, יז), המנוי, כמו שאמר בענין וַיִּזְרְאוּ וַיִּמְנוּ את הקסף (שם יא):

19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיִּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מַצְרַיִם לֵאמֹר לֹא תִמְנָעוּ מִלְּבָנִיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: וַיִּתְּחוּן בְּבִישׁ לְמִימְרָא	19
20	And they met Moses and Aaron, who stood forth in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פַּרְעֹה: וַעֲרֵעוּ יְת מֹשֶׁה וַיֵּת אַהֲרֹן קִימִין לְקִדְמוֹתָהוֹן בְּמַפְקֵהוֹן מִלִּלֹת פַּרְעֹה:	20
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ יִהְיֶה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאֲשַׁתֶּם אֶת־רִיחֲנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתֵת חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ: וַאֲמָרוּ לָהֶן יְיָ יִתְגַּלִּי יְיָ עֲלֵיכֶן וַיִּתְּפַרַע דְּאִבְיָשְׁתִּין יְת רִיחֲנָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְמִתֵּן חֶרֶב בְּיָדָהֶן לְמַקְטִלָּנָא:	21
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: וַתֵּב מֹשֶׁה לְקֶדֶם יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ לָמָּה אִבְיָשְׁתָּא לְעַמָּא הַדִּין לָמָּה דָּנִן שְׁלַחְתָּנִי:	מפסיר 22
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וּמֵאֲזַ בָּאתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרְעָה לְעַם הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ: וַיַּעֲדֵן דְּעֵלִית לָנוּת פַּרְעֹה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אִבְיָשׁ לְעַמָּא הַדִּין וְשִׁיזְבָּא לֹא שִׁיזְבִּתָּא יְת עַמְּךָ:	23
VI	And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֵּעַן תַּחֲזִי תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרֹשֶׁם מֵאֶרְצוֹ: (ס) וַאֲמָר יְיָ לְמֹשֶׁה כֵּעַן תַּחֲזִי תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרֹשֶׁם מֵאֶרְצוֹ:	קכד פסוקים 24
<i>The Haftarah is Isaiah 27:6 - 28:13 & 29:22 - 29:23 on page 195. Sepharadim read Jeremiah 1:1 - 2:3.</i>			
2	And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיִּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לִיְיָ אֲנִי יְהוָה:	וארא 2

(19) ויראו שוטרי בני ישראל את מצריים הנרדפים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וצרה המוצאת אותם, צהכצדים העצודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':
 (20) ויפגעו. אנשים מִיִּשְׂרָאֵל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נאים ונצבים דתן ואזירים היו, שנאמר צהם יצאו נצבים:
 (22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קובל אני על ששלחתני (שמו"ר, ר, כצ):
 (23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרצה רעה עליהם, ותרגומו אֲבָיָשׁ:
 (1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). הרהרת על מדותי, לא כהצרה ששמרתי לו כי צִיָּקָה יִקְרָא לָךְ זָרַע (בראשית כא, יצ), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי מצרים אומות כשצביאם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שמחזק עלינו, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדב, וכן הוא אומר ומחזק מצרים על העם למהר לשלחם וגו':
 (2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אִתּוֹ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעתה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתך כי אם לקיים דברי שדכרתי לאבות הראשונים.

- 3 and I appeared unto Abraham,
unto Isaac, and unto Jacob, as
God Almighty, but by My name
ETERNAL ONE I made Me not
known to them.
- 4 And I have also established My
covenant with them, to give
them the land of Canaan, the
land of their sojournings,
wherein they sojourned.
- 5 And moreover I have heard the
groaning of the children of Israel,
whom the Egyptians keep in
bondage; and I have remembered
My covenant.
- 6 Wherefore say unto the children
of Israel: I am the LORD, and I
will bring you out from under
the burdens of the Egyptians,
and I will deliver you from their
bondage, and I will redeem you
with an outstretched arm, and
with great judgments;
- 7 and I will take you to Me for a
people, and I will be to you a
God; and ye shall know that I am
the LORD your God, who
brought you out from under the
burdens of the Egyptians.
- 8 And I will bring you in unto the
land, concerning which I lifted
up My hand to give it to
Abraham, to Isaac, and to Jacob;
and I will give it you for a
heritage: I am the LORD.
- וְאָנֹכִי אֵל-אַבְרָהָם אֵל-יִצְחָק
וְאֵל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יי
יְהוָה לֹא נִדְעָתִי לָהֶם:
וְגַם הִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתָּם
לָתֶת לָהֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת
אֶרֶץ מְגֻרֵיהֶם אֲשֶׁר-גָּרּוּ בָּהּ:
וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-נַאֲקַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם
מַעֲבִדִים אֹתָם וְאָזְכֹּר אֶת-
בְּרִיתִי:
לָכֵן אֹמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל
אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם
וְהַצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדָתָם
וְגִאֲלֹתִי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה
וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:
וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם
וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים
וַיַּדְעֻתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם
מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:
וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יָדִי לָתֶת
אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלַיַּעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם
מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:

ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש כנמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך
אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מלות, כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:
(3) וארא. אל האצות: באל שדי. הצטחטים הצטחטות, וזכולן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא
נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נפרסתי להם צמדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה',
נאמן לשמט דברי, שהרי הצטחטות ולא קיימת:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם צאל שדי, הצבתי והעמדתי צריתי ציני וציניהם: לתת
להם את ארץ כנען. לאצרה צפרשת מילה נאמר, אני אל שדי וגו' ונחתי לך ולזרעך חסדך את ארץ מגדך
(צראשית יז, ח). לנחק, כי לך ולזרעך חסן את כל הצרצת הצל והקיימתי את השצעה הצר נשצעתי לצברהם (שם כו,
ג), ואותה שצועה ששצעתי לאצרהם צאל שדי, אמרתי ליעקב צני אל שדי פרה ורבה וגו' (שם לה, יא), ואת הצרצ
הצר וגו' (שם יז), הרי שנדרתי להם ולא קיימתי:

(5) וגם אני. כמו שהצבתי והעמדתי הצרית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים:
אשר מצרים מעבדים אתם ואזכור. אותו הצרית, כי צרית בין הצתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעצרו
ך קנני (צראשית טו, יד):

(6) לכן. על פי אותה השצועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן צהצטחתי: והוצאתי אתכם. כי
כן הצטחתי (שם), וספרי כן ילאו צרצש גדול: סבלות מצרים. טורח משא מצרים:

- 9 And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage. **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֵל־מֹשֶׁה מִקְצָר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה: (פ)**
- 10 And the LORD spoke unto Moses, saying: **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לֵאמֹר:**
- 11 'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.' **בֹּא דַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: עוֹל מִלִּיל עִם פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְשַׁלַּח יְיָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצָּהּ:**
- 12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?' **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם: (פ)**
- 13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt. **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)**

(8) נשאתי את ידי. הרימותיה לישבע בכסאי:

(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך דר' אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בַּפֶּעַם הַזֶּאת אֲדִיעֶם אֶת דְּרִי וְאֶת גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ פִי שְׁמִי ה' (ירמי' טו, כא), למדנו כשהקב"ה מֵאֲמֵן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה לַמֶּה הַרְעָפָה (שמות ה, כב), אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, יש לי התאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשבקש אברהם לקבור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ביעקב וַיִּקַּן אֶת חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכך שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הצתרים נאמר הֲאֵי ה' אֵלֶיךָ הֲאֵלֶיךָ מֵאִרְצָהּ (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לך אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דָּבָר דָּבָר על אֲפִקֻי (משלי כה, יא), והדרש מדרש, שנאמר הֲלוֹא לָהּ דְּבָרִי בְּאֵשׁ נִגַּס ה' וְכַפְּטִישׁ יִפְלֹץ קִלְעֵ (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה גילוינות:

(12) ערל שפתיים. אטום שפתיים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֶרְלָה אֵינָם (שם ו, י), אטומה משמוע. עֶרְלִי לֹב (שם ט, כה), אטומים מהבין. שָׁתָה גַם אֶסָּה וְהַעֲרַל (חזקוני ב, טו), והאטום משכרות כוס הקללה (כ"א התרעלה). וְעֶרְלָה שָׁדָר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה צה. וְעֶרְלָסָם עָרְלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיבדיל בפני אכילתו. שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָקֵס עֶרְלִים (שם), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שצחורה (ב"ר כב, ז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתיים, צריך לו הקב"ה את אהרן להיות לו לִפֶּה וּלְמַלְיָן: ויצום אל בני ישראל. צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם (שמו"ר ז, ג): ואל פרעה מלך מצרים. צוה עליו לחלוק לו כבוד בדצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, צוה על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה.

	These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית-אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא חֲצֹרֶן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:	שני
14	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְוָאל וְיָמִין וְאֶחָד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׂאוּל בֶּן-הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:	15
16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֵוִי לְתֹלְדֹתָם גֶּרְשֹׁן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	16
17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֶרְשֹׁן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וְיִצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת חֲלָוֵי לְתֹלְדָתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת-יֹכְבֵד אֵשֶׁתוֹ לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְחָר קֹרַח וְנַפְגַּח וְזִיכְרִי:	21

ודבר הַזֶּה הָיוּ מֵהוּ, מִפְּרֹשׁ צִפְרָשָׁה שְׁנִיָּה לֵאחֶר כִּדְרֵי הַיָּם, אֲלֵא מִתּוֹךְ שֶׁהִזְכִּיר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הַפְסִיק הָעֵינָן בְּזֵלָה רֹאשִׁי בֵּית אֲצוּתָם, לְלַמְּדֵנוּ הֵיחָךְ נוֹלְדוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וְצִמִּי גִתִּיחוּ:

(14) אֱלֹהִים רֹאשִׁי בֵּית אֲבוֹתָם. מִתּוֹךְ שֶׁהוֹצֵק לִיחָם שֶׁצִּטּוּ שֶׁל לֹוִי עַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּשִׁבְלֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הִתְחִיל לִיחָסֵם דֶּרֶךְ תּוֹלְדוֹתָם מֵרֵאשִׁית. (וּצִפְרָשָׁה גְּדוֹלָה רִאשִׁיתִי, לִפִּי שֶׁקִּנְיָנִי יַעֲקֹב אֲצִינִי לְשִׁלְשָׁה שְׁבָטִים הֵלְלוּ בִשְׁמֵת מוֹתוֹ, חֹזֵר הַכְּתוּב וַיִּחָסֵם כֹּאֵן לְצִדָּם, לֹאמֵר שֶׁשְׁבוּצִים הֵם):

(16) וּשְׁנֵי חֵיִי לִוִּי וְגֵר. לִמָּה נִמְנָו שְׁנוֹתָיו שֶׁל לֹוִי, לְהוֹדִיעַ כִּמָּה יָמֵי הַשְּׁעִבּוּד, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֶחָד מִן הַשְּׁבָטִים קִיִּים, לֹא הִיָּה שֶׁעֲבָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּמָּת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו (שְׁמוֹת א, ו), וְאַחֲכֵי וַיָּקָם מֶלֶךְ כָּדָשׁ, וְלֹוִי הֵאָרִיךְ יָמָיו עַל כּוֹלָם:

(18) וּשְׁנֵי חֵיִי קֵהֵת. וּשְׁנֵי חֵיִי עֲמֹרֶם וְגֵר. מִחֲשָׁבוֹן זֶה אֲנוּ לְמַדִּים עַל מוֹשָׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁאֶמַר הַכְּתוּב, שֶׁלֹא בָּרַךְ מִזְרֵים לְצִדָּה הִי, אֲלֵא מִיּוֹם שֶׁנוֹלַד יִצְחָק, שֶׁהִרְקֵת מִיּוֹרְדֵי מִזְרֵים הִיָּה, חֲשׁוֹב כָּל שְׁנוֹתָיו וְשְׁנוֹת עַמָּרָם וְשְׁמוֹנִים שָׁל מֹשֶׁה, לֹא חֲמֵאָס ד' מֵאוֹת שָׁנָה, וְהִרְבָּה שָׁנִים נִצְלָעִים לְבָנִים בְּשָׁנֵי הָאֲצוּת:

(20) יוֹכֵבֵד דָּדָתוֹ. אֲחַת אֲצוּהִי, בַּת לֹוִי אֲחֹת קֵהֵת:

22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	ובני עזיאל מישאל ואֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב אֲחֹתָהּ דָּנָחְשׁוֹן לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתְמָר:	23
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קֹרַח אָסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקֹּרֶחִי:	24
25	And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן נָסִיב לִיה מִבָּנוֹת פּוּטִיאל לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רִאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:	25
26	These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'	הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה דָּאָמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל חֵילֵיהֶם:	26
27	These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.	הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:	27
28	And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,	וַיְהִי בַיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	28
29	that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ:	29

שלישי

(23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לצדוק באחיה (צ"צ קי. שמו"ר ז, ד):

(25) מבנות פוטיאל. מורע יתרו שפוטס עגלים לעזות אלילים, ומורע יוסף שפטט ציצרו (צ"צ קט):

(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהזכרו למעלה שילדה יוכד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. בצבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סך צדק סקיה (בראשית כז, מ), כמו בחרבך. עמדתם על סך צדקם (יחזקאל לג, כו), כמו בחרבכם:

(27) הם המדברים וגו'. הם שנזכרו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:

(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחובר למקרא שלאחריו:

30	And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פֶּרְעֹה: (פ)	30
VII	And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי דְמִנִּיתִךָ נְתַתִּיךָ אֱלֹהִים לִפְרֹעֹה וְאַהֲרֹן אֶחָיֶךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ:	VII
2	Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.	אֲתָה תְדַבֵּר אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אֶחָיֶךָ יְדַבֵּר אֶל־פֶּרְעֹה וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ:	2
3	And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.	וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פֶּרְעֹה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אֹתוֹתַי וְאֶת־מוֹפְתֵי מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	3
4	But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.	וְלֹא יִקְבִּיל מִנְכוֹן פֶּרְעֹה וְנָתַתִּי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתַי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:	4
5	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִשְׁתַּחֲוֵי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:	5
6	And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֹּן עָשׂוּ:	6

(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מחוץ שהפסיק הענין כדי ליחס, חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלח ולקיים דברי שליחותי:

(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁמִיעַ, כאדם האומר נחזור על הראשונות:

(1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו בזכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרומתו יְהִי מִתּוֹרֵגְמִנְךָ, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גִּזְרֵי שְׁפָטִים (ישעי' נו, יט), יְגִיד קִקְמָה (משלי י, לא), וְיָגֵל מִהֶקְנָחוֹת דְּשִׁמוֹאֵל (שמואל-א י, יג), וצלע"ז קוראין לו פרידי"גר

(2) אחת תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באוני פרעה: (3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לב שלם לשו, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורותי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מביא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הִקְרַעְתִּי גִזְיִם נִשְׁמָו פְּנוּקָם וגו' (נפניה ג, ו), אֶמְקַרְתִּי אֶךְ פִּקְדָּי אוֹתִי פִקְדֵי מוֹקֵר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין דרא"ס שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשו עז שמתיס צידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשו ע"ש):

(4) את ידי. יד ממש, להכות זהם:

7	And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	וּמֹשֶׁה בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן-שְׁמֹנִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה בְּבָרְכֵם אֶל-פַּרְעֹה: (פ) וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמֹנֶה עָשָׂר וְאַהֲרֹן בֶּן שְׁמֹנֶה עָשָׂר וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים בְּבָרְכָם אֶת פַּרְעֹה עִם פַּרְעֹה:
8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן לֵאמֹר:
9	'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'	כִּי יֵדְבַר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר הִנֵּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מִטְּהָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין: כִּי יֵדְבַר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר הִנֵּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ אֶת-אַהֲרֹן לֵאמֹר קַח אֶת-מִטְּהָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פַרְעֹה וְיָהִי לְתַנִּין:
10	And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.	וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כִן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין: וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְפָנֵי פַרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כִן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:
11	Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.	וַיִּקְרָא גַם-פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן: וַיִּקְרָא גַם-פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן:
12	For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.	וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּהַ-אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהֵם: וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּהַ-אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהֵם:
13	And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס) וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
14	And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּכָב לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתִיקָר לֵב פַּרְעֹה וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(9) מופת. אות, להודיע שיש צורך (נרוך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלהטיהם צלחשיהו, ואין לו דמיון צמקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המקהפכת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מחהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת זז):

(14) כבד. תרגומו יקרי, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו כי קצד מקד הקד (שמות יח, יח):

- 15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.
- 16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;
- 17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.
- 18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.
- 19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'
- לָךְ אֶל־פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר הַזֶּה יֵצֵא הַמֶּלֶכַּה וְנִצַּבְתָּ לִקְרָאתוֹ עַל־שַׁפַּת הַיָּאֵר וְהַמִּטָּה אֲשֶׁר־נִהְפֶּה לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:
- וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעַתָּ עַד־כֹּה:
- כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵלֵךְ אֲנֹכִי מִכָּה בַּמִּטָּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם:
- וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מִטָּה וְנִטְהֵרְךָ עַל־מֵימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם וְעַל־אֲמִיתָם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה מִימֵיהֶם וְיִהְיוּ־דָם וְתִהְיֶה דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבַאֲבָנִים:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֵאמֹר כֹּב חוֹטְרָךְ וְאָרְיָךְ עַל מַיִם דְּמִצְרַיִם עַל נְהַרְיָהוֹן עַל אֲרִיתֵיהֶן וְעַל אֲגֻמֵּיהֶן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישֵׁת מִימֵיהֶן וְיִהְיוּ דָם וְיִהְיֶה דָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְכָל אֲבָנִים:

(15) הנה יצא המלכה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם לרכיו (שמו"ר ט, 1):

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת זכורות, שאפתח זה צכה לה אָמַר ה' פְּחַצַּת הַלְלָהּ:

(17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמחים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:

(18) ונלאו מצרים. לזקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות:

(19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצות מים שאינן נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטניק: בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות ובאמצעאאות שצנחים: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:

<p>And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ וַאֲרִיִם בְּחֹטְרָא וּמַחָא יְת מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעָה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וְאֶתְּחַפִּיכוּ כָּל מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְדָמָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיָּרָם בַּמִּטָּה וַיַּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פֶרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לְדָם:</p>
<p>And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וּנְגוּי דְּבִנְהָרָא מוּתוּ וּסְרִי נִהְרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהְרָא וְהָיָה דָּמָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>וַתָּדָלָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מֵתָה וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכִלוּ מִצְרָיִם לִשְׁתּוֹת מֵיִם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁי מִצְרָיִם בְּלַחֲשִׁיהֶון וְאֶתְחַפָּה לְבֹא דְּפִרְעָה וְלֹא קִבִּיל מִנְהֶון כַּמָּא דְּמַלִּיל יְיָ:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָשֵׁי מִצְרָיִם בְּלַחֲשִׁיהֶם וַיַּחֲזֹק לִב־פֶּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וְאַתְחַפֵּי פִרְעָה וַעֲאֵל לְבִיתָהּ וְלֹא שׁוּי לְבִיה אֶף לְדָא:</p>	<p>וַיָּפֶן פֶּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לִבּוֹ גַּם־לְזֹאת:</p>
<p>And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַחֲפְרוּ כָּל מִצְרָאִי סְחָרְנוֹת נִהְרָא מִיָּא לְמִשְׁתֵּי אֲרִי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִמִּיָּא דְּבִנְהָרָא:</p>	<p>וַיַּחֲפְרוּ כָּל־מִצְרָיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכִלוּ לִשְׁתּוֹת מִמִּימֵי הַיָּאֵר:</p>
<p>And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.</p>	<p>וּשְׁלִימוּ שְׁבַעַא יוֹמִין פֶּתֶר דְּמָחָא יְיָ יְת נִהְרָא:</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר: (פ)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לִזְנוֹת פִּרְעָה וְתִימַר לִיה בְּדִנְן אֲמַר יְיָ שְׁלַח יְת עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קֳדָמִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פֶּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.</p>	<p>וְאִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְחָא הָא אֲנִי מַחִי יְת כָּל תְּחֻמָּךְ בְּעוֹרֵד־עֲנָיָא:</p>	<p>וְאִם־מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח הַגָּה אֲנֹכִי נִגַּף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵד־עֵיִם:</p>

- (22) בלטיהם. לחם שאומרים אותו בלע וצחשאי. ורבותינו אמרו, בלטיהם מעשה שדים, בלטיהם מעשה כשפים (מנהדרין סו:): ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תכן אתם מכניסין לְעַקְרָיִים (מנחות פה.) עיר שכולה תכן, אף אתם מביאין מכשפות למזרים שכולה כשפים:
- (23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:
- (25) וימלא. מנין שצעת ימים שלא שז האור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה צהם (שמו"ר ט, יב):

<p>And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּרְבֵּי נַחֲרָא עוֹרְדֵי עֲנִיָּא וַיִּסְקוּן וַיֵּיטְלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְאַדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְךָ וְעַל עֲרֹסְתָךְ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֻדָּא וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ: וּבְאֻזְנוֹתָךְ:</p>	<p>וַיִּרְבֵּי הַיָּאֵר צִפְרֹדָעִים וַיֵּלֶּוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֲדָרְךָ מִשְׁכַּבְךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֻדָּא וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ: 28</p>
<p>And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וּבָךְ וּבַעֲמֻדָּא וּבְכָל עַבְדֶּיךָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵי עֲנִיָּא:</p>	<p>וּבְכָה וּבַעֲמֻדָּא וּבְכָל־עַבְדֶּיךָ וַיֵּלֶּוּ הַצִּפְרֹדָעִים: 29</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בַּמִּטָּה עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַבְּרִיאַת וְעַל הַאֲגֻמִּים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרֹדָעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֵמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בַּמִּטָּה עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַבְּרִיאַת וְעַל הַאֲגֻמִּים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרֹדָעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: VIII</p>
<p>And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יָדִיהָ עַל מֵיָא דְּמִצְרַיִם וְסָלְקוּ עוֹרְדֵי עֲנִיָּא וַחֲפּוּ יָת אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מֵיָם מִצְרַיִם וַתֵּעַל הַצִּפְרֹדָע וַתִּכָּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: 2</p>
<p>And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשִׁיא בְּלַחֲשִׁיהוֹן וַאֲסִיקוּ יָת עוֹרְדֵי עֲנִיָּא עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָשִׁמִּים בְּלִטְיָהֶם וַיֵּעַלוּ אֶת־הַצִּפְרֹדָעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: 3</p>
<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פֶּרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר צַלּוּ קָדָם יְיָ וַיַּעֲדִי עוֹרְדֵי עֲנִיָּא מִנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וַיִּדְּבַחוּן קָדָם יְיָ:</p>	<p>וַיִּקְרָא פֶּרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֵלַי יְהוָה וְיֹסֶר הַצִּפְרֹדָעִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַחָה אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: 4</p>

(27) ואם מאן אתה. ואם סרזן אתה. מאן כמו ממאן, מסרז, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו סָלו (איז טז, יז) וַשִּׁקְט (ירמיה מח, יא), סר וַשִּׁקְט (מלכים א-ב, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וַנִּגְפוּ אֶשֶׁה הָרָה (שמות כא, כז) אינו לשון מיתה, וכן וַיִּטְעֲסוּ יִסְגְּפוּ רַגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), פֶּן סָגְף בָּאֶזְנוֹ רִגְלָךְ (תהלים לא, יז), וְלֹאֲכֹן קִנְיָן (ישעיה ע, יד): (28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צנתי עבדיך, הוא התחיל צנעה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד): (29) ובכה ובעמדך. צחוק מעיהם נכנסים ומקרקרין: (2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת הייתה, והיו מפין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, וזה מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחיש גדוליר"א צלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"רא צלע"ז

<p>And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרְעֹה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרְעֹה הֲתִפָּאֵר עָלַי לְמַתּוֹ אֶעֱתִיר לְךָ וּלְעַבְדֶּיךָ וּלְעַמֶּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדִּים מִמֶּנִּי וּמִבֵּיתִיךָ כִּי בֵּיתָךְ תִּשְׁאָרְנָה:</p>	5
<p>And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר לְמַחֵר כְּדַבְּרְךָ לִמְעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	6
<p>And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'</p>	<p>וַיִּסְרֻ הַצִּפְרָדִּים מִמֶּנִּי וּמִבֵּיתִיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ כִּי בֵּיתָךְ תִּשְׁאָרְנָה:</p>	חמישי
<p>And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פְּרָעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדִּים אֲשֶׁר־שָׂם לְפָרְעֹה:</p>	8
<p>And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֹצֹת וּמִן־הַשָּׂדֶת:</p>	9
<p>And they gathered them together in heaps; and the land stank.</p>	<p>וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַיִּתְּהוּן דְּגוּרֵינָּה וַיִּסְרִיאוּ עַל אֶרֶץ:</p>	10
<p>But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַיֵּרָא פְּרָעֹה כִּי הָיְתָה הַרְוָתָה וַהֲכַבֵּד אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא שָׁמַע אֶל־הֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>	11

(5) התפאר עלי. כמו בַּיִּתְּפָאֵר הַגִּבּוֹר עַל הַחֲזָקָה (ישעי' י, טו), משתבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר בלע"ז, וכן התפאר עלי, השתבח להמחכם ולשואל דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתם הנפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותרצה אם אשלים דברי למועד שקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אתפלו עליך שיכרתו הנפרדעים לזמן שקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר העתירו והעתרתי, ולא נאמר אעתר עתרו ועתרתי, מפני שכל לשון עתר רצות פלל הוא, וכאשר יאמר הרצו ארצה והרציתי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיר העתירו והעתרתי דברים, ואז לכולם והַפְּסָקָה עַל דְּבָרֵיכֶם (יחזקאל לה, יג), הרצתם: (6) ויאמר למחר. התפלו היום שיכרתו למחר: (8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר: (10) חמרם חמרם. לְצוּרִים לְצוּרִים, כחגומו דְּגוּרֵינָּה, גִּלְיוֹן: (11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הָלֹךְ וְנָסַע (צדאשית יב, ט), וכן וְהָפֹת אֶת מוֹאֵב (מלכים-ב, כד), וְשָׁחַל לוֹ גֵּאֲלֵהִים (שמואל-א כב, יג), הִפָּה וְפָנָע (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:

- 12 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'
- 12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֲמַר אֶל-אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת-מִטְּךָ וְהָדָה אֶת-עֹפֶר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:
- 13 And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.
- 13 וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ בְּמִטְּהוֹ וַיִּדָּה אֶת-עֹפֶר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל-עֹפֶר הָאָרֶץ הָיָה כֹנָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:
- 14 And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.
- 14 וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֹרְטָמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת-הַכֹּנָם וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
- 15 Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.
- 15 וַיֹּאמְרוּ הַחֹרְטָמִים אֶל-פְּרֹעֶה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב-פְּרֹעֶה וְלֹא-שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
- 16 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.
- 16 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בִּבְקָר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פְרֹעֶה הֲנֵה יוֹצֵא תִּמְיָמָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:
- 17 Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.
- 17 כִּי אִם-אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הֲנִי מְשַׁלֵּיחַ בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת-הָעֶרֶב וּמָלְאוּ בָתֵּי מִצְרַיִם אֶת-הָעֶרֶב וְגַם הָאָדָמָה אֲשֶׁר-הֵם עָלֶיהָ:

(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן:

(13) ותהי הכנם. הקמיעה, פדוליר"א בלע"ז:

(14) להוציא את הכנים. לצרואתם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:

(15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן וְהִמַּת אֶשְׁלַחָם (דברים לז, כד), לשון שסוי אינטימ"ר בלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים צערבוציא, והיו משחיתים צהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה

- 18 And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.
- 18 וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת-אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמְלָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הָיוֹת-שָׁם עֲרָב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
- 19 And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.
- 19 וְשִׁמַּתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:
- 20 And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.
- 20 וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֲרָב כְּבֹד בֵּיתָהּ פֶּרֶעֶה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֲרָב:
- 21 And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'
- 21 וַיִּקְרָא פֶּרֶעֶה אֶל-מֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבָחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ:
- 22 And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?
- 22 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת-תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ:
- 23 We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'
- 23 דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נֵלֶךְ בְּמִדְבָּר וְזָבָחְנוּ לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:

זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך חוקעין עליהם ומריעין צשופרות ליראם ולצהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי צמדדש רצי תנחומא (צא ד):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן והפלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי צשמים, גזרתי מתקיימת צתחתונים:

(19) ושמותי פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אסתפלת ארעא:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכם, ולא חלכו צמדדזר:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלכס תועבת צני עמון (מלכים-צ כג, יג), ואצל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר צלשון אחר תועבת מצרים, דצר שמאוי הוא למצרים וציחה שאנו וצחים, שהרי יראתם אנו וצחים: ולא יסקלנו. צתמיה:

<p>And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְיִזְבַּחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הַרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הַעֲתִירוּ בְּעַדִּי:</p>	<p>24</p>
<p>And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהַעֲתַרְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מִחֵר רַק אֶל-יֹסֵף פְּרֹעָה הָתַל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה:</p>	<p>25</p>
<p>And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרֹעָה וַיַּעֲתַר אֶל-יְהוָה:</p>	<p>26</p>
<p>And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַיַּעַבֵּד יְיָ כְּפֶתְחָא דְּמֹשֶׁה וַיֵּצֵא מֵעַבְדֵי פְּרֹעָה מֵעַבְדֵי וּמֵעַמִּיהָ לֹא אֲשַׁתָּאֵר חַד:</p>	<p>27</p>
<p>And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּקְרַח פְּרֹעָה יָת לִבִּיהָ אַף בְּפַעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת-הָעָם:</p>	<p>28</p>
<p>Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֵן פְּרֹעָה וְתַמְלִיל עַמִּיהָ בְּדִן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שַׁלַּח יָת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קִדְמִי:</p>	<p>IX</p>
<p>For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,</p>	<p>כִּי אִם-מֵאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךָ מַחְזִיק בָּם:</p>	<p>2</p>
<p>behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הִנֵּה יַד-יְהוָה הַיּוֹזֶה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמִלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד:</p>	<p>3</p>

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמץ בתפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה בתפלה, עכשיו

כשהוא אומר בלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמחו הפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטותו:

(2) מחזיק בם. אוזר צם, כמו וקטזיקה בַּמִּצְוָה (דברים כה, יא):

<p>And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.⁴</p>	<p>וַיַּפְרִישׁ יְיָ בֵּין בְּעִירַת יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירַת מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכֹּל-לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָר׃</p>	<p>וַהֲפִלָּה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכֹּל-לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָר׃</p>
<p>And the LORD appointed a set time, saying: "Tomorrow the LORD shall do this thing in the land."⁵</p>	<p>וַשׁוּי יְיָ זְמַנָּא לְמִימַר מָחָר יַעֲבִיד יְיָ פִּתְגָמָא הַדִּין בְּאַרְעָא׃</p>	<p>וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאַרְצָךְ׃</p>
<p>And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.⁶</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ ית פִּתְגָמָא הַדִּין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּחֵי וּמִית כָּל בְּעִירַת מִצְרָיִם וּמִבְּעִירַת דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד׃</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרֹת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-מָת אֶחָד׃</p>
<p>And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.⁷</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא מִית מִבְּעִירַת יִשְׂרָאֵל עַד חַד וְאַתִּישׁוּר לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח ית עַמָּא׃</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא-מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד-אֶחָד וַיִּכְבֹּד לִב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת-הָעָם׃ (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses and unto Aaron: "Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh."⁸</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לָכוֹן מִלֵּי חוֹפְנִיכֹן פִּיחַ דְּאַתּוּנָא וַיִּזְרְקֵיהּ מֹשֶׁה לְצִידֹת שְׁמַיָּא לְעֵינֵי פַרְעֹה׃</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנִיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמַיִמָּה לְעֵינֵי פַרְעֹה׃</p>
<p>And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.⁹</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם וַיְהִי עַל אָנְשָׁא וְעַל בְּעִירַת לְשַׁחִין סָגִי אֲבַעְבוּעִין בְּכָל אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם׃</p>	<p>וַתִּהְיֶה לְאַבָּק עַל-כָּל-אֶרֶץ מִצְרָיִם וַתִּהְיֶה עַל-הָאָדָם וְעַל-הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פָּרַח אֲבַעְבֻּעֹת בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם׃</p>
<p>And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.¹⁰</p>	<p>וַנְּסִיבוּ ית פִּיחַ דְּאַתּוּנָא וַקְמוּ קֳדָם פַּרְעֹה וַיִּזְרַק יְהוֹשֻׁעַ מֹשֶׁה לְצִידֹת שְׁמַיָּא וַתִּהְיֶה שַׁחִין אֲבַעְבוּעִין סָגִי בְּאָנְשָׁא וּבְבְעִירַת׃</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת-פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׁמַיִמָּה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבֻּעֹת פָּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה׃</p>

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקצה, על שעצר היתה, ועל העתיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רועה, רועה:
(4) והפלה. והדליל:

(8) מלא חפניכם. לויינו"ש זלע"ז פיה כבשן. דבר הנקט מן הגחלים עוממים הנשרפים בכבשן, וזלע"ז אולז"ש. פיה לשון הפסה, שהרוח מפיתן ומפריחן: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אדם, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומנו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האצק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כמרגומו לשחין סגִי, אֲבַעְבוּעִין שעל ידו נומחין בהן זועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש כלשון משנה, שנה שחונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם, אלא לא

- 11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians. וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה הַשָּׁחִין בַּחֹרְטָמִם וּבְכָל־מִצְרָיִם:
- 12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses. וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)
- 13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֹשָׁבִים בְּפֹקֶר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי:
- 14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth. כִּי־וּבְפַעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מַגְפָּתִי אֶל־לְבָבְךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמֶּךָ בַּעֲבוּר תִּדְעֶה כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:
- 15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth. כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָף אוֹתְךָ וְאֶת־עַמֶּךָ בַּדָּבָר וְתִכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:
- 16 But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth. וְאֹלֶם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָתְךָ בַּעֲבוּר תִּרְאֶתְךָ אֶת־כֹּחִי וְלִמְעַן סִפְרִי שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:
- 17 As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go? עוֹדָךְ מִסְתַּלָּל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַחֵם:

נגזרה גזרה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר צמקנה אשר בשדה, והיגרא את דבר ה' הנגיס את מקנהו אל הצפים. וכן שנויה במכילתא אלל ויחם שש מאות קרב צחור (שמות יד, ז):

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח בכורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רציתי, כשהייתי ידי צמקנה שהכיתים בדבר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הנהמות: ותבחד מן הארץ. אבל צעבור זאת העמדתך וגו':

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרנומו קציעת ציה בעמי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח קבושא, ובלע"ז קלקי"ר וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל חיצה שמחלת יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בשון מחפעל, נותן התי"ו של שמוש באמצע אותיות של עיקר, כגון ז, וכגון ויפסעל הקנב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תפטרר עלינו (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן משפסל הוית (דניאל ז, ח):

18 Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הֲאֵנָּה מַחִית בְּעֶדְנָא הַדִּין מִחַר בִּרְדָּא תִקִּיף לְחִדָּא דְּלֹא הָיָה דְכּוֹתִיָּה בְּמִצְרַיִם לְמַן יוֹמָא דְאַשְׁתַּכְלִלַת וְעַד כְּעַן:	18 הֲנִי מִמְטִיר כְּעֵת מִחַר בִּרְדָּא כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כְּמֹחֹו בְּמִצְרַיִם לְמַן-הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד-עֵתָה:
19 Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'	וּכְעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יָת בְּעִירְךָ וְיָת כָּל דְּלִדָּךְ בַּחֲקֵלָא כָּל אִנְשָׁא וּבְעִירָא דִּישְׁתַּכַּח בַּחֲקֵלָא וְלֹא יִתְכַנִּישׁ לְבֵיתָא וְיִיחֹות עֲלֵיהֶן בִּרְדָּא וַיָּמוּתוּן:	19 וְעֵתָה שְׁלַח הָעֹז אֶת-מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל-הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר- יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וַיִּרְדּוּ עֲלֵיהֶם הַבִּרְדָּה וַיָּמָתוּ:
20 He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	דְּדַחִיל מִפְתָּגְמָא דִּי מַעֲבָדֵי פִרְעָה כְּנֹשׁ יָת עַבְדֹּוהִי וְיָת בְּעִירָה לְבֵיתָא:	20 הִירָא אֶת-דְּבַר יְהוָה מִעַבְדֵי פִּרְעָה הֵנִיס אֶת-עַבְדָּיו וְאֶת- מִקְנֵהוּ אֶל-הַבָּתִּים:
21 and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְדִלָּא שְׁוֵי לְבִיָּה לְפִתְגָמָא דִּי שְׁבַק יָת עַבְדֹּוהִי וְיָת בְּעִירָה בַּחֲקֵלָא:	21 וְאֲשֶׁר לֹא-שָׁם לְבֹו אֶל-דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת-עַבְדָּיו וְאֶת- מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)
22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יָת יָדְךָ עַל צִית שָׁמַיָא וַיְהִי בִּרְדָּא בְּכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם עַל אִנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֲסָבָא דְּחֲקֵלָא בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:	22 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בִּרְדָּה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-הָאָדָם וְעַל-הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חוּטְרִיָּה עַל צִית שָׁמַיָא וַיֵּרָב קִלְיָן וּבִרְדָּה וּמַהֲלָקָא אִישְׁתָּא עַל אֶרֶעָא וַאֲמַטֵּר יְיָ בִּרְדָּא עַל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:	23 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-מִטְּהוֹ עַל- הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וּבִרְדָּה וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמְטֵר יְהוָה בִּרְדָּה עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(18) כעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה זכותל, למחר כשחגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתיסדה. וכל מיצה שמחלת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע ז, ה), ויודע (אסתר ז, כז), ויולד ליוסף (בראשית מו, כ), בדצרים לא יוסר עָד (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרגמו שלח כנוש, וכן יִשְׁצִי הַגְּזִים הַעִיּוֹ (ישעיה י, לא), הַעִיּוֹ פְנֵי בְּנִימָן (ירמיה ו, א), ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הנס. הצרית, לשון וינס:

(22) על השמים. ללז השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

<p>24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וַיְהִי בַרְדַּל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת מִתּוֹךְ הַבָּרָד בָּגוּ בַרְדַּל תִּקְוֶה לַחֲדָא דְלֹא הָיָה דְכֻנְתִּיהּ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵעַדְן דִּהְיוֹת לְעָם:</p>	<p>24 וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:</p>
<p>25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.</p>	<p>וּמָחָא בַרְדַּא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם יֵת כָּל דְּבַחְקָא מֵאִנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וְיֵת כָּל עֵסְבָא דְחִקְלָא מָחָא בַרְדַּא וְיֵת כָּל אֵילָנִי חִקְלָא תִּבְרַ:</p>	<p>25 וַיִּדּוּ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:</p>
<p>26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.</p>	<p>לְחוּד בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן דְּתָמָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בַרְדַּא:</p>	<p>26 רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:</p>
<p>27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַיֹּאמֶר לָהוֹן חַבִּית זִמְנָא הָדָא יְיָ וְכַּאֲהָ וְאֲנִי וְעַמִּי חַיִּיבִין:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>
<p>28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'</p>	<p>צַלּוּ קָדָם יְיָ וְסָגִי קְדָמוֹהִי רִנָּח דְּלֹא יְהוֹן עֲלֵנָא קָלִין דְּלִנְט כְּאֵלִין מִן קָדָם יְיָ וּבְרַד וְאִשְׁלַח יִתְכוּן וְלֹא תִסְפּוּן לֵאתַעֲכָבָא:</p>	<p>28 הִעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵנָּה קִלְת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאִשְׁלַח אֲתָכֶם וְלֹא תִסְפּוּן לַעֲמֹד:</p>
<p>29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיָּה מֹשֶׁה כַּמִּפְקִי יֵת קִרְתָּא אַפְרוּס יֵת יְדֵי בְצַלּוּ קָדָם יְיָ קְלִיא יִתְמַנְעוּן וּבְרַדָּא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּיֵּי אֶרֶץ:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרֹשׁ אֶת־כַּפֵּי אֶל־יְהוָה תִּקְלֹת יִתְדָלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאֶרֶץ:</p>
<p>30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'</p>	<p>וְאֵת וְעַבְדֶּיךָ יִדְעָנָא אֲרִי עַד כַּעַן לֹא אֶתְכַנַּעְתּוּן מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהִים:</p>	<p>30 וְאֵתָה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעָתִי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:</p>

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמוך נס, האש והצדד מעורצין, והצדד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם (שמו"ר יב, ו):

(28) ורב. דילו צמה שהוריד כנר:

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל צמוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):

(30) טרם תיראו. עדיין לא תיראו. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁכְּבוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכיבו. טרם יִקְמַח (שם ב, ה), עד לא נמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשמחיה הרומח מעמדו צקלקולנס:

- 31 And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom. **וְהַפְשֹׁתָהּ וְהַשְׁעֲרָה נִכְתָּה כִּי הַשְׁעֲרָה אָבִיב וְהַפְשֹׁתָהּ גִבְעֹל:** **וּכְתָנָא וּסְעָרִי לָקוּ אֲרִי סְעָרִיא אָבִיב וּכְתָנָא גִבְעוּלִין:**
- 32 But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.— **וְהַחֲטָה וְהַכֶּסֶּמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת הֵנָּה:** **וַחֲטִיא וּכְנִתָּא לֹא לִמָּאָה אֲרִי אֲפִלְתָּא אֲנִין:**
- 33 And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth. **וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פָּרְעֹה אֶת-הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל-יְהוָה וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלֹט וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא-נָתַד אַרְצָה:** **וַנִּפְק מֹשֶׁה מִלְּנֹת פָּרְעֹה יָת קִרְתָּא וּפָרַס יְדוּהִי בְצִלּוֹ קָדָם יי וְאִתְּמַנְעוּ קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמָטָר דִּהְוָה נִחִית לֹא מָטָא אַרְעָא:**
- 34 And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants. **וַיִּנְרָא פָּרְעֹה כִּי-חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקְּלֹט וַיִּסָּף לַחֲטָא וַיִּכְבֵּד לְבֹו הוּא וְעַבְדָּיו:** **וַחֲזָא פָּרְעֹה אֲרִי אִתְּמַנֵּעַ מָטָרָא וּבִרְדָּא וּקִלְיָא וְאִוְסִיף לְמַחֲטִי וַיִּקְרִיָּה לְלִבִּיָּהּ הוּא וְעַבְדֹּוהִי:**
- 35 And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses. **וַיִּחְזַק לֵב פָּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֶּאֶשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה: (פ)** **וְאִתְקַף לִבָּא דְּפָרְעֹה וְלֹא שְׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פִּמָּא דְּמִלִּיל יי בְּיַד דְּמֹשֶׁה:**

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 197. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 221.

- X And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them; **וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לֵזְנוֹת אֶל-פָּרְעֹה כִּי-אֲנִי הַכְּבִדְתִּי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב עַבְדָּיו לְמַעַן שִׁתִּי אֶתְּתִי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ:** **וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לֵזְנוֹת פָּרְעֹה אֲרִי אֲנָא וַיִּקְרִית יָת לִבִּיָּהּ וַיָּת לִבָּא דְּעַבְדֹּוהִי בְּדִיל לְשֹׁאָה אֶתִּי אֵלִין בִּינִיָּהוֹן:**
- 2 and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.' **וְלִמְעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבֶן-בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְתִּי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם וַיֵּדְעֻם כִּי-אֲנִי יְהוָה:** **וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֵי קָדָם בְּרַךְ וּבִר בְּרַךְ יָת נְסִין דְּעַבְדִּית בְּמִצְרַיִם וַיָּת אִתְּנִיתִי דְּשִׁוְתִי בְּהוֹן וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנָא יי:**

(31) והפשתה והשערה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נוי' במקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכחה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש בתיבה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֲזַמְקִיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כבר זיכרה ועומדת צִקְשָׁה, ונשצרו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כצרו והוקשה לעמוד בצגעוליה: השעורה אביב. עמדה באציה, לשון צִקְשָׁה הִקְסָה (שיר השירים ו, יא):

(32) כי אפילת הנה. מאומרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשצ השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא בעשצים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

(33) לא נתד. לא הגיע, ואף אותן שהיו צאורי לא הגיעו לארץ, ודומה לו וַסִּפֵּד עֲלֵינוּ הָאֵלָה וְהַשְׁעָה (דניאל ט, יא) דעורא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חצרו בחלק פְּהַסוּךְ פֶּסֶךְ (יחזקאל כב, כב), לשון יציאת מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגמו וַיִּזֶק, וַאֲסִיף. לִנְקָת, לִאֲסָקָא. אף זה לא נתד לארץ, לא הוצק לארץ:

(1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שמי, שאשית אני:

<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אֲרִי אִם מִסְרִיב אַתָּה לְשַׁלַּח יְתַּ עַמִּי הָאֵנָּה מֵיְתֵי מִחָר גּוֹבָא בְּתַחֲוֹמֶיךָ:</p>	<p>כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מִחָר אֲרֵבָה בְּגִבְלֶיךָ:</p>
<p>and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיִּחַפּוּ יְתַ עֵין שְׁמֹשׁ דְּאֲרַע וְלֹא יִכּוֹל לִמְחֹזֵי יְתַ אֲרַע וַיִּכּוֹל יְתַ שְׂאֵר שְׂיֻבְתָּא דְּאִשְׁתְּאַרְתָּ לְכוֹן מִן בְּרָדָא וַיִּכּוֹל יְתַ כָּל אֵילָנָא דְּאִצְמַח לְכוֹן מִן חֲקֵלָא:</p>	<p>וַיִּכְסֶּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יִכּוֹל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וַאֲכָלוּ אֶת־יֹתֵר הַפֶּלֶטָה הַנִּשְׁאָרָת לָכֶם מִן־הַבֶּרֶד וַאֲכָלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמָלוּן בְּתֵיךָ וּבְתֵי כָל עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי דְלֹא חִזּוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹתֵיךָ מִיּוֹם מִהְיֵהוֹן עַל אֲרַע עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וּנְפַק מִלִּוְת פַּרְעֹה:</p>	<p>וַיִּמָּלְאוּ בְּתֵיךָ וּבְתֵי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל־הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:</p>
<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לְיֹהִי עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לָנָא לְתַקְלָא שְׁלַח יְתַ גּוֹבְרִיא וַיִּפְלְחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיהוֹן הָעַד כְּעַן לֹא יָדַעְתָּא אֲרִי אֲבַדְתָּ מִצְרָיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד־מָתַי יְהִיָּה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַיּוֹם תִּדַּע כִּי אֲבַדְתָּ מִצְרָיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וְאַתְחַב יְתַ מֹשֶׁה וַיָּת אַהֲרֹן לְוֵית פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ לְהוֹן אִיזִילוּ פְלַחוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֹן מִן יָמֵן אֲזִלִּין:</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיֶם לְכוּ עֲבָדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וְמִי הֵהָלֵכִים:</p>

(2) התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי בִּי (צמדבר כב, כט), הלא פִּאֶשֶׁר הִתְעַלֵּל בָּהֶם (שמואל-א ו, י) האמור צמרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פִּאֶשֶׁר עוללָה לִי (איכה א, כב), פִּאֶשֶׁר עולל לִי (סס יב):

(3) לענות. כתרומתו לַאֲתַפְּנָא, והוא מגזרת עני, מֵאֲנָפָה להיות עני ושפל מפני:

(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגר. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קִצְרָה דבר:

(7) השרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיצום אל פרעה:

- 9 And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'
- 9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבְזִמְנֵינוּ נֵלֶךְ בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֶךְ כִּי חֲגִי יְהוָה לָנוּ:
- 10 And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'
- 10 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־מִטְכְּכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נֹגֵד פְּנֵיכֶם:
- 11 Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.
- 11 לֹא כֵן לְכוּנָא הַגִּבֹּרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֵתָּה אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)
- 12 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'
- 12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבֶּרֶד:
- 13 And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.
- 13 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי וְנָהָג רוּחַ־קְדָּיִם בָּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־חֲלִילָה תִּפְקַד הָיָה וְרוּחַ הַקְדָּיִם נָשָׂא אֶת־הָאַרְבֶּה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרגמומו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש בשמות רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאִיטְגִינִיּוֹת שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל וצקש הקב"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מַצְרַיִם לַאֲמֹר צָרָה הוֹיָאָם (שמות לב, יב), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינקם ה' על הקָרָה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גְּלוּתִי אֶת חֲרַפַּת מַצְרַיִם מֵעַל־יָכֶם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועזדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אותה עצודה) צקשתם עד הנה, נזכרה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

(12) בארבה. צבילמכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמצרים דרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

- 14 And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.
- 15 For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.
- 16 Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.
- 17 Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'
- 18 And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.
- 19 And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.
- 20 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.
- וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה-כֵּן:
- וַיִּכֹּס אֶת-עֵינֵי כָל-הָאָרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֶת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבֶּרֶד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֶרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיִּמְתֵּר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:
- וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסֹּר מֵעָלַי רָק אֶת-הַמָּוֶת הַזֶּה:
- וַיֵּצֵא מֹעֵם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֵל-יְהוָה:
- וַיִּחַפֵּד יְהוָה רוּחַ-יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:
- וַיִּחַזֵּק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל ב, ז), למדנו שהיה כדד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארבה, ילק, חסיל, גזס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. ע"ל ירוק, וירדור"ל צלע"ו:

(19) רוח ים. רוח מערב: ימה סוף. אומר אני, ש"ס סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית, וגם במזרח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארבה כימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מ"ס סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, ש"ס פלשתיים במערב היה, שנאמר בפלשתיים יִשְׁצִי קָצֵל הַיָּם גְּוֵי קָרְתִּים (צפניה ב, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

<p>21 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וְיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּתֵר דִּיעָדֵי קִבְלָא לִילֵיא:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְמַשׁ חֹשֶׁךְ:</p>
<p>22 And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וְהָיָה חֹשֶׁךְ קִבְלָא בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תְּלָתָא יָמִים:</p>	<p>22 וַיִּטֵּשׂ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:</p>
<p>23 they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.</p>	<p>לֹא חָזוּ גִבְרַת יָת אַחֲוֵיהּ וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִמְּתַחַתוֹהִי תְלָתָא יָמִים וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹרֶךְ בְּמוֹשְׁבָתָם:</p>	<p>23 לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּתַחַתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְלָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹרֶךְ בְּמוֹשְׁבָתָם:</p>
<p>24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'</p>	<p>וּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וַאֲמַר אֵיזִילוּ פִלְחֵי קָדָם יְיָ לַחֹד עִמָּכֹן וְתוֹרִיכוֹן שְׁבוּקֹי אַף טַפְלִכוֹן יִזְיֹל עִמָּכֹן:</p>	<p>שלישי 24 וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבְקָרְכֶם יֵצֵאוּ גַם־טַפְּכֶם יֵלְךְ עִמָּכֶם:</p>
<p>25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אַף אֶת תִּתִּין בִּידְנָא נְכַסֵּת קוֹדֶשִׁין וְעֵלּוֹן וְנַעֲבִיד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֵּן בִּידְנֹנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׁינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'</p>	<p>וְאַף בְּעִירְנָא יִזְיֹל עִמָּנָא לֹא נִשְׁאַר מִנֶּיהָ מִדָּעַם אַרְי מִנֶּיהָ אֲנַחְנָא נֹסְבִין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְשֵׁין מָא נַפְלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתְנָא לְתַמָּן:</p>	<p>26 וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פְּרָסָה בִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:</p>

(21) וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ. וַיִּחַשְׁךְ עֲלֵיהֶם חֹשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֹשֶׁכּוֹ שֶׁל לַיְלָה, וַחֲשַׁךְ שֶׁל לַיְלָה יֹאמִישׁ וַיִּחַשְׁךְ עוֹד: וַיִּמַּשׁ. כִּמוּ וַיֹּאמֶשׁ. יֵשׁ לָנוּ תִּצִּיּוֹת הַרְבֵּה חֲסָרוֹת אֶל"ף, לְפִי שֶׁאֵין הַצֵּרֶת הַאֲלָף נִכְרַת כֹּל כַּךְ אֵין הַכְּחוּצַת מִקְפִּיד עַל חֲסָרוֹנָה, כִּגוֹן וְלֹא יִהְיֶה לָּם עֲרָבִי (יִשְׁעִי יג, כ), כִּמוּ לֹא יֵהָלֵל לֹא יֵטָה אֱהִלּוֹ. וְכֵן וַסְּרִנִּי סָל (שְׁמוּאֵל־ב כב, מ), כִּמוּ וַסְּרִנִּי. וְאוֹנִקְלוֹס חֲרָגַס לִשׁוֹן הַסֵּרָה, כִּמוּ לֹא יֵמִישׁ קָטֵר דִּיעָדִי קָבֵל לִילֵיא, כְּשִׁיגִיעַ סִמּוֹן לְאוֹר הַיּוֹם. אֲזַל / אֵין הַדְּבוּר מִיּוֹשֵׁב עַל הַיָּם שֶׁל וַיִּמַּשׁ, לְפִי שֶׁהוּא כְּחוּצַת אַחֵר וְיֵהִי חֹשֶׁךְ. וּמִדֶּרֶשׁ אֲגִידָה וַחֲתוּרֵי, לִשׁוֹן מִמַּשֵּׁשׁ צִנְזָרִים (דְּבָרִים כח, כט), שֶׁהִיא כְּפוּל וּמְכּוּפֵל וְעַד שֶׁהִיא צוּ מִמַּשׁ:

(22) וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְגו'. חֹשֶׁךְ שֶׁל אֲפֹלָה שֶׁלֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אַחֵיו ג' יָמִים, וְעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵים חֹשֶׁךְ מוֹכְפֵל עַל זֶה, שֶׁלֹא קָמוּ אִישׁ מִמְּתַחַתּוֹ, יוֹשֵׁב אֵין יוֹכֵל לַעֲמוּד וְעוֹמֵד אֵין יוֹכֵל לִישֵׁב (שְׁמו"ר יד, ג). וְלִמָּה הִצִּיא עֲלֵיהֶם חֹשֶׁךְ, שֶׁהִיוּ בִּישְׂרָאֵל בְּחוּצוֹת הַדּוֹר רַעֲעִים, וְלֹא הָיוּ רוֹצִים לֵאמֹר, וּמִתּוֹ בְּשֹׁלֶשֶׁת יָמֵי אֲפֹלָה, כְּדִי שֶׁלֹא יִרְאוּ מִזְרֵים בְּמַפְלָתָם וַיֹּאמְרוּ אֵף הֵם לוֹקִין כְּמוֹנוּ. וְעוֹד, שֶׁחֲפָשׂוּ יִשְׂרָאֵל וְרָאוּ אֶת כְּלֵיהֶם, וְכִשְׂאָלוֹ וְהִיוּ שׂוֹאֲלִין מֵהֵן וְהִיוּ אוֹמְרִים אֵין בִּידְנֵינוּ כְּלוֹם, אוֹמֵר לוֹ, אֲנִי רִאֲתִיו בְּצִיתָךְ וּבְמִקּוֹם פְּלוּנִי הוּא (שם): שְׁלֹשֶׁת יָמִים. שְׁלוֹשׁ שֶׁל יָמִים, טְרַיִי"נָה בְּלַע"ו, וְכֵן ז' יָמִים בְּכָל מִקּוֹם, שְׁטִי"נָה שֶׁל יָמִים:

(24) יֵצֵאוּ. יֵהָא מוֹלָג בְּמִקּוּמוֹ:

(25) גַּם אַתָּה תִּתֵּן. לֹא דִיּוּךְ שֶׁמִּקְנֵנוּ יֵלְךְ עִמָּנוּ, אֲלֵא גַם אַתָּה תִּתֵּן:

(26) פִּרְסָה. פִּרְסָה רִגְלָא פְּלִנְטִי"א בְּלַע"ו. לֹא נִדַּע מַה נַּעֲבֹד. כִּמָּה תְּכַבֵּד הַעֲבֹדָה, שֶׁמֶל יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִמָּה שִׁישׁ

27	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַיִּתְקַיֵּף יְיָ יֵת לְבָא דְפַרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם: וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָהוֹן:	27
28	And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר־לּוֹ פַּרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הֲשֹׁמֵר לֵךְ אֶל־תַּסְפֵּי רְאוֹת פָּנַי כִּי בַיּוֹם רֹאיתָךְ פָּנַי תָּמוּת: וַיֹּאמֶר לִיה פַּרְעֹה אֵיזֵיל מֵעָלַי אֶסְתָּמֵר לֵךְ לֹא תוֹסִיף לִמְחֹזֵי אִפִּי אֲרִי בְיוֹמָא דְתַחְזִי אִפִּי תָמוּת:	28
29	And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה עוֹד לִמְחֹזֵי אִפִּי:	29
XI	And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשִׁלְחוֹ כְּלָה גֵרְשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתָּשׁ חָד אֵיתִי עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרָאִי בְּתֵר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא כְּשִׁלְחוֹתִיהָ גְמִירָא תִרְכָּא יִתְרִיד יִתְכוֹן מִכָּא:	XI
2	Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'	דְּבַר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב:	2
3	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)	3
4	And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּחֹצֵת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:	רביעי 4
5	and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.	וּמֵת כָּל־בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיּוֹשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרִחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:	5

זידינו:

(29) כן דברת. יפה דצרת וצמנו, דצרת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

(1) כלה. גמירא, כלה כליל, כולס יסלח:

(2) דבר נא. אין נא אלל לשון צקשה, צקשה ממך הוהירס על כך, שלא יאמר אותו צדיק אצרהס, ועצדוס וענו

אותס קייס צהס, ואחרי כן יאלו צרכוש גדול לא קייס צהס (צרכות ט):

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משיאס מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כחצות כמו פְּעוּלוֹת (שופטים יג, כ), צְּפּוּלוֹת אָפְסֵי צָנוֹ (תהלים קכד, ג), זהו פשוטו לישצו על אופניו, שאין חצות סס דצר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ולא אמר כחצות, שמא יטעו אצטגוניני פרעה ויאמרו, משה צָדָאֵי הוא (צרכות ד), אכל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:

<p>6 And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וַיְהִי צִוְחָהָּ רַבָּתָּא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם דְּכֹתָהּ לֹא הָיָה וְדְכֹתָהּ לֹא תוֹסִיף:</p>	<p>6 וְהָיְתָה צִעָקָה גְדֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>
<p>7 But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלִכְלֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְיֹק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהּ לְמַבְחָ לְמֵאִשָּׁא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל דְּתִדְעוּן דִּיפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>7 וְלִכְלֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְיֹק-כְּלָבָא לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד-בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>8 And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וְיִיחַתּוּן כָּל עַבְדֵּךְ אֵלַי לְתִי וְיִבְעוּן מִנִּי לְמִימַר פּוֹק אַתָּה וְכָל עַמָּא דְעִמָּךְ וּבְתַר כֵּן אַפּוֹק וְנִפְק מְלִוְתָּ פְרַעָה בְּתַקּוּף רַגְזָא:</p>	<p>8 וְיִרְדּוּ כָל-עַבְדֶּיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֵצֵא וְיֵצֵא מִעַם-פְּרַעָה בְּחָרִי-אַף: (ס)</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא יִקְבִּיל מִנְּכֹחַ פְּרַעָה בְּדִיל לְאַסְגָּא מוֹפְתֵי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֵלֵיכֶם פְּרַעָה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאַרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ יָת כָּל מוֹפְתֵיָּא הָאֵלִין קֳדָם פְּרַעָה וְתַקִּיף יְיָ יָת לְבָא דְּפְרַעָה וְלֹא שְׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהּ:</p>	<p>10 וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פְרַעָה וַיַּחֲזִק יְהוָה אֶת-לֵב פְּרַעָה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: (ס)</p>
<p>XII And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמִימַר:</p>	<p>XII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאַרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>

(5) עד בכור השבי. מה לקו השזויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלזונם, והציאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשודים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים צהם ושמהים צלרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פ"א):

(7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנן. וכן לא קרץ לגני ישראלי לאיש אף לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אף תתקן (שמואל-ב, כד), תשתנו. למורג קרץ (ישעי' מא, טו), שנון. מקשצות קרץ (משלי כא, ה), אדם חריץ ושנון. ויז קרואים תעשיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. יצדיל:

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זכח'ס קב), שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו זלילה ואמר קומו קא מחוך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אליו והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר ענתך והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו יצא מלפניו: בחרו אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי תגנים, רבות שלשה, מכת זכורות וקריעת ים סוף ולנער את מזרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כזר כחז לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא כשציל לסמכה לפרשה של אחריה:

(1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. כשציל שיהרץ עשה וטרם צמופתים כמשה, חלק לו כבוד זה צמזוה ראשונה,

- 2 'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you. **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:** יִרְחָא הָדִין לְכוֹן רִישׁ יִרְחָא קִדְמָא הוּא לְכוֹן לִירְחֵי שְׁתָּא:
- 3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household; **דִּבְרוּ אֶל-כָּל-עַדַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֹׁהַ לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֹׁהַ לְבֵיתוֹ:** מִלִּילוֹ עִם כָּל בְּנֵשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל לְמִימַר בַּעֲסָרָא לִירְחָא הָדִין וַיִּסְבוּן לַחוֹן גְּבַר אָמַר לְבֵית אָבָא אִמְרָא לְבֵיתָא:
- 4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb. **וְאִם זָעִיר בֵּיתָא מִלְּאִתְמַנָּא מֹשֶׁה וְלִקְחָהּ הוּא וּשְׁכֵנּוֹ הִקְרִיב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת נַפְשֵׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֹּׁהַ:** וְאִם זָעִיר בֵּיתָא מִלְּאִתְמַנָּא מֹשֶׁה וְלִקְחָהּ הוּא וּשְׁכֵנּוֹ הִקְרִיב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת נַפְשֵׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֹּׁהַ:
- 5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats; **שֹׁהַ תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יְהִי לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:** אִמַּר שְׁלִים דְּכָר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לָכֶם מִן אִמְרָא וּמִן בְּנֵי עִזָּא תִּסְבוּן:
- 6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk. **וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטּוּ אֹתוֹ כָּל קְהָל עַדַּת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:** וַיְהִי לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹמָא לִירְחָא הָדִין וַיִּסְבוּן יְתִיָּה כָּל קְהָלָא בְּנֵשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמִשָּׁא:

שכללו עם משה בדבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלא צחוף הכרך, תלמוד לומר כלאיתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא החפצו צחוף הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דבר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א): (2) החדש הזה. הראהו לצנה צדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שם): הוזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלצנה צרקי, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיזד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום, שנאמר ויהי ציוס דצָר ה' (לעיל ז, כח), ציוס צָלוּ (ויקרא ז, לח), מן היום תִּשָּׂר צָלוּ ה' וְהָלָא (צמדצר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה: (3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אתה תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מצין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דברו היום בראש חודש, שיקמחו בעשור לחודש (שם): הוזה. פסח מזרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו): שה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שיהא אחד לכולן, תלמוד לומר שה לצית (מכילתא פ"ג): (4) ואם ימנע הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש צו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו צעוד השא קיים, צהיותו צחיים ולא משנחט (פסחים פט): במכסת. חשבון, וכן מקסת העֶרְכָן (ויקרא כו, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תכסו. תתמנון: (5) תמים. צלל מוס: בן שנה. כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֵׁה עִזִּים (דברים יד, ז): (6) ויהיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים

<p>7 And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.</p>	<p>וַיִּסְבוּן מִן הַדָּמָא וַיִּתְּנוּן עַל תְּרֵין סַפִּיָּא וְעַל שְׁקָפָא עַל בִּתְיָא דִּיכְלוּן יִתְיָה בְּהוֹן:</p>	<p>7 וּלְקַחְתּוּ מִן־תֶּדֶם וַתִּתְּנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמִּשְׁקָף עַל הַבַּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:</p>
<p>8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.</p>	<p>וַיִּכְלוּן יֵת בִּסְרָא בְּלִילְיָא תְּרֵין טְוֵי נֹר וּפְטִיר עַל מִרְרִין יִכְלוּנִיה:</p>	<p>8 וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צֹלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מִרְרִים יֹאכְלוּהוּ:</p>
<p>9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.</p>	<p>לֹא תִכְלוּן מִנִּיה בֶּד חַי וְאֵף לֹא כֵד בִּשְׁלָא מִבוּשָׁל בְּמִיָּא אֱלֵהִין טְוֵי נֹר רִישִׁיה עַל כִּרְעוּהִי וְעַל גִּוְיָה:</p>	<p>9 אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מִבִּשְׁל בַּמִּיָּם כִּי אִם־צֹלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:</p>
<p>10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.</p>	<p>וְלֹא תִשְׁאַרְוֵן מִנִּיה עַד צַפְרָא וְדִישְׁתָּאֵר מִנִּיה עַד צַפְרָא בְּנוֹרָא תִּקְדּוּן:</p>	<p>10 וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:</p>

לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא נזהר כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאָכְלָהּ וְהָיָה עֶפְדָּךְ עַד לַדִּים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שבעה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בני, ולא היו בידם מזאת להמסק זהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאָכַל עֶרְס וְעָרְיָה (שם ז), ונתן להם שתי מזלות, דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר מִתְּצוּסָתָךְ דָּמֶיךָ (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אִתְּךָ דָּמָא בְּרִיתְךָ שְׁלֵחָתִי אֶסִּירְךָ מִצּוֹר אֵין מִיָּס צוֹ (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים בצלילים, אמר להם מַשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם כאן של מזאה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוש של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא:). קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלשה כמות זו אחר זו, נכנסת כח ראשונה נגעלו דלתות העזרה וכו', כדאיחא בפסחים (סד:). בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי צין הערבים, שהמשש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון צין הערבים נראה צעירי, אותן שעות שצין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחסך, כמו עֶרְבָה קַל שְׁמָקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ביד, תלמוד לומר אשר בצק: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינטי"ל בלע"ז ולשון שקיפה, חצבה, כמו קול עֶלָה נָצַף (ויקרא כו, לו), טִרְפָּא דְשִׁקְיָא. סְבִירָה, מִשְׁקוּפִּי: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שבצית הסבין וצית הבָּקֶר, שאין דרין בתוכו: (8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשב מר נקרא מרור, ואיום לאכול מרור זכר לומר ר' את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו בא. שאינו כלוי כל צרכו קוראו נא בלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא תאכלו (פסחים מא:). במים. מניין לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מצושה מכל מקום (פסחים מא:). כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו במזות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. צולה כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתן (שם עד). ולשון על כרעיו ועל קרבו, כלשון על צִבְאָתָם (שמות ו, כו), כמו בצבאותם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צשרו משלם: (10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, וצא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף ציו"ט אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו בצקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפנו:

(13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראית את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצוותי, ופוסק אני עליכם: ופסחת. וחמלתי, ודומה לו פסוק והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לצתי מצרים, שהיו מצרים זה בזה, וכן פסחים על שתי הפסעים (מלכים"א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצתי של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הווה במצרי שבצתיכם. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ו): (14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותה. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר וזכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר ממקרת הפסח יצאו (במדבר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של יו"ט, שהיה ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שם): לדרתיהם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חת עולם חתהו (מכילתא

- 15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.
- 16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.
- 17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.
- 18 In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.
- 15 שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶדְ בֵּינֵם הָרֹאשׁוֹן תִּשְׁבּוּתוֹ שְׁאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל־אֲכַל חֲמִץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֹאשׁוֹן עַד־ יוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- 16 וּבֵינֵם הָרֹאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבֵינֵם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־ יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶדְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הִוא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- 17 וּשְׁמֹרְתֶם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֹרְתֶם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- 18 בָּרֹאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:

(פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטייגנא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. וצמקום אחר הוא אומר שששת ימים תאכל מצות (דברים טו, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חוצה לאכול מנה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בחורה, דבר שהיה בכלל וינא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד ינא אלא ללמד על הכלל כולו ינא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קצבו חוצה (פסחים קכ). אך ביום הראשון תשבתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומנינו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון אדם תולד (איוז טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשטט על חמץ, לא תשטט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא נזפשה וזדעמה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מִיִּשְׂרָאֵל. שומע אני תכרת מִיִּשְׂרָאֵל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר צמקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושחייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעובד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעובד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לבהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אף) (צ"ה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, קפס, תלמוד צונן. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם בזה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלכה: לדרתיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזכרת כל מלכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד

- 19 Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.
- 19 שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כיו כל-אכל מחמץ ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: ובציבא דארעא: שבועא יומין חמירא לא ישתכח בבתיכון ארי כל דייכול מחמץ וישתיצי אנשא יהוא מכןשתא דישראל בגיורא ובציבא דארעא:
- 20 Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.
- 20 כל מחמץ לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו במצות: (פ) כל מחמץ לא תיכלון בכל מושבתיכון תיכלון פשירא:
- 21 Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.
- 21 ויקרא משה לכל סבי ישראל ויאמר אלם ואתם יקחו לכם צאן למשפחותיכם וישחטו הפסח: ויקרא משה לכל סבי ישראל ויאמר אלם ואתם יקחו לכם צאן למשפחותיכם וישחטו הפסח:
- 22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.
- 22 וילקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר-בסף והגעתם אל-המשקוף ואל-שתי המזוזות מן-הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח-ביתו עד-בקר: ותסבין אסרת אזוב ותטבלון בדםא דבמנא ותדון לשקפא ולתרין ספיא מן דמא דבמנא ואתון לא תפקון אנש מתרע ביתיה עד צפרא:
- 23 For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.
- 23 ועבר יהוה לגנף את-מצרים וראה את-הדם על-המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח יהוה על-הפתח ולא יתן המושחית לבא אל-בתיכם לגנף: ויתגלי יי לממחי ית מצראי ויחזי ית דמא על שקפא ועל תרין ספיא ויחוס יי על תרעא ולא ישבוק מחבלא למיעל לבתיכון לממחי:

לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר בכל גבולך. מה תלמוד לומר צבתיכם, מה ציתך צרשותך אף גבולך צרשותך, יא חמא של נכרי שהוא אל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמץ. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

(20) מחמץ לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור: כל מחמץ. להציא את תערובתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראויה ליאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ש) (שאינה ראויה להאכל בכל מושבות אלא בירושלים):

(21) משכו. מישש לו צאן ימשוך משלו: וקחו. מישש לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אבות: (22) אזוב. מין ירק שיש לו גזעולין: אגדת אזוב. ג' קלחין קרוין אגודה: אשר בסף. צכלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, שמהא כל נמינה ונמינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואתם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין צין צדיק לרשע, ולילה רשות למחזלים היא, שנאמר צו תרמש כל חיתו יער (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וחמל וי"ל ודלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לצא, כמו ולא יקחו אלהים להרע עמדי

- 24 And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever. וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָךְ וּלְבְנֶיךָ עַד־עוֹלָם: וְתִטְּרֹנוּ יָת פְּתִגְמָא הָדִין לְקִים לָךְ וּלְבְנֶךָ עַד עָלְמָא:
- 25 And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service. וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־הַעֲבֹדָה הַזֹּאת: וְיְהִי אֲרִי תִישְׁלוֹן לְאַרְעָא דִּיתִין יִי לְכוֹן כְּמָא דְמִלִּיל וְתִטְּרֹנוּ יָת פּוֹלְחָנָא הָדִין:
- 26 And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service? וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: וְיְהִי אֲרִי יִימְרוֹן לְכוֹן בְּנִיכֹן מָא פּוֹלְחָנָא הָדִין לְכוֹן:
- 27 that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped. וְאָמַרְתֶּם זָבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנוֹפּוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בְּתֵינוּ הֵצִיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ: וְתִמְרֹנוּ דִּיבַח חֵס הוּא קָדֵם יִי דָחַס עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כְּד מַחָא יָת מִצְרָאֵי וְיָת פְּתָנָא שִׁיזִיב וּכְרַע עֲמָא וּסְגִידוּ:
- 28 And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they. וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס) וַאֲזָלוּ וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְפִקִּיד יִי יָת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָבָדוּ:
- 29 And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle. וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהַרְגֵם יְהוָה הַכָּה כָּל־בְּכוֹרֵי הָאָרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַפּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה: וַתְּהִי בַפְּלָגוֹת לַיְלִיא וַיִּי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעַתִּיד לְמִתָּב עַל פּוֹרְסֵי מַלְכוּתֵיהּ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְיָא דְּבִבִּית אֲסִירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבִעִירָא:
- 30 And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead. וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אִישׁ אֵין־שָׁם מֵת: (ז) וְיָקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אִישׁ אֵין־שָׁם מֵת:

(זראשית לא, ו):

(25) והיה כי תבאו. תלה הכתוב מזה וזו ציאתם לארץ, ולא נחמייצו צמדצר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אֶתְכֶם מִלְּמִצְרַיִם וגו' (שמות ו, ח):

(27) ויקד העם. על שזורת הגאולה, וציאת הארץ, ובשורת הצנים שיהיו להם:

(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פ"ז): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:

(29) וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהיו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוגי: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמרים: מבכור פרעה. אף פרעה צמור היה וגשתייר מן הצמורים, ועליו הוא אומר צמור זאת קִטְמָא דְּפִי (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. ובכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי:

- 31 And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said. וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם:
- 32 Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also. גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בְּקָרְכֶם אֶף עֲנֹכֹן אֶף תּוֹרֵיכֹן קַחוּ פֶּאֶשְׁר דְּבַרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם־אֹתִי:
- 33 And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.' וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּתָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלָנוּ מֵתִים:
- 34 And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders. וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בֹּצֵקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֵתָם צָרְרֹת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:
- 35 And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment. וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כֶּסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת:
- 36 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians. וַיְהִי־נָתַן אֶת־חַן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּם אֶת־מִצְרַיִם: (פ)
- 37 And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children. וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס סִכְתָּה פֶּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אָלֶף רַגְלֵי חֲגֻבָרִים לְבָד מֵטָף:

(30) ויקם פרעה. ממנמו: לילה. ולא כדרך המלכים שזלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מות. יש שם זכור, מת, אין שם זכור, גדול שזכית קרוי זכור, שנאמר אף אני זכור אֶתְנֶהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מזכירות מזנות תחת זעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם זכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד זכור לאציו:

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הנצרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתיו אני, בטל לא אשלח, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק לאנכם וזקרכם יאג:

(32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אֶתְנֶהוּ פָּתְנָהוּ זָנְהוּ וְזָנְהוּ (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פי"ג):

(33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צצית אחד (שס):

(34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחוסם לשהות כדי חמיון: משארתם. שירימזה ומרור (שס): על שכמם. אע"פ שזהמות הרבה הולכו עמהם, מחזצים היו את המזות (שס):

(35) כדבר משה. שאמר להם צמרים, וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חשוכות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר בפסוק חשו (מכילתא שס):

(36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקיני:

- 38 And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle. וְגַם-עָרֶב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מְקֻנָּה כָּבֶד מְאֹד: וְאֵף נִוְכְרָאִין סִגְיָאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן וְעֵנָא וְתוֹרֵי בְעִירָא סְגִי לְחֻדָּא:
- 39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual. וַיֹּאפּוּ אֶת-הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמֶּץ כִּי-גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם-צֻדָּה לֹא-עָשׂוּ לָהֶם:
- 40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years. וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין: וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
- 41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל-צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַתְּהִי מִסּוּף אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וַתְּהִי בַּכֹּרֶן יוֹמָא הַדִּין נִפְקוּ כָל חֵילֵיא דִּי מֵאֶרֶע דְּמִצְרַיִם:
- 42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations. לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לְיְהוָה לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא-הַלַּיְלָה הַזֶּה לְיְהוָה לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שס לפי שעה, שנאמר וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּפְיָי וְנָשָׂרְתִּי (שמות יט, ד):

הגברים: מִזֶּן עֲשִׂירִים שָׁנָה וּמַעְלָה:

(38) ערב רב. תערובות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צֶנֶק שלא החמיץ קרוי מנה: וְגַם צֻדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם. לדרך. מגיד שצקן של ישראל, שלא אמרו האֵיךְ נֹא לְמַדְבַּר בְּלֹא צֻדָּה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכִפְתִּי לָךְ קָסֵד גְּעוּרִיךָ אֶהְיֶה כְּלוּלָתְךָ לְקַסֵּךְ אֶתְרִי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ב, ב), ומה שזכר מפורש אחריו קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' וְגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם: שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. צִין הַכֵּל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנזרעה גזירת צִין הַבְּתָרִים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מִצְרַיִם לְבָדָה, שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה, זֶלַח וְחִשְׁבֹּן כָּל שְׁנוֹתָיו וְכָל שְׁנוֹת עַמְרִם בְּנֵי וְשִׁמְעוֹן שֶׁל מִשֶּׁה, לֹא תִמְאָס כָּל כָּךְ, ועל כרחק הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נזלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נזלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמלא ארבע מאות לציאת מִצְרַיִם, והזקקת לומר על כרחק שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר גָּר עָם אֲבִרְהָם וְיִצְחָק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ (שמות ו, ד), לפיכך אחת צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמלא מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכנן המקום כהרף עין, צט"ו צניסן צאו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו, צט"ו צניסן נולד יצחק, וצט"ו צניסן נגזרה גזירת צִין הַבְּתָרִים (מכילתא פי"ד):

(42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה

- 43 And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof; 43 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּא גְזִירַת פֶּסַחא כָּל בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמֵּד לֹא יִיכּוֹל לֹא־יֹאכֵל בּוֹ:
- 44 but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof. 44 וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקִּנְיַת־כֶּסֶף וְכָל עֶבֶד גִּבֹּר זָבִין כֶּסֶף וְתַגִּיר יִתִּיה בְּכִין יִיכּוֹל וּמִלְתָּה אֹתוֹ אֹז יֹאכֵל בּוֹ:
- 45 A sojourner and a hired servant shall not eat thereof. 45 תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכֵל בּוֹ: תּוֹתֵבא וְאַגִּירא לֹא יִיכּוֹל בֵּיהּ:
- 46 In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth ought of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof. 46 בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבֵּית מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעַצֶּם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ: בְּחִבּוּרָא חֶדָּא יִתְאַכִּיל לֹא תִפְקֹן מִן בֵּיתָא מִן בָּשָׂר לְבָרָא וְגִרְמָא לֹא תִתְבְּרוּן בֵּיהּ:
- 47 All the congregation of Israel shall keep it. 47 כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: כָּל קְנֻשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבִדוּן יִתִּיה:
- 48 And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof. 48 וְכִי־יִגֹּר אִתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהוָה הַמּוֹל לּוֹ כָּל־זָכָר וְאֹז יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְלָל לֹא־יֹאכֵל בּוֹ: נָאִרִי יִתְגִּיר עִמְכּוֹן גִּירָא וְיַעֲבִיד פֶּסַחא קֳדָם יי מִגִּיר לִיה כָּל דְּכִירָא וּבְכֹן יִקְרַב לְמַעַבְדֵיהּ וְהָיָ כְּיֻצִּיבִי אֶרְעָא וְכָל עֶרְלָל לֹא יִיכּוֹל בֵּיהּ:
- 49 One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.' 49 תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לְאֶזְרָח וּלְגֵר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: אִזְרִיתָא חֶדָּא תְּהִי לְיֻצִּיבִיא וּלְגִירָיא דִּיתְגִּירָיון בֵּינִיכּוֹן:

לד'. הוא הלילה שאמר לאברהם צלילה הזה אני גואל את צניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מִשְׁמֶר וְכָל מִן הַמִּזְבִּיחַ, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יִשָּׁן הַמִּשְׁחִית וְגו':

(43) זאת חקת הפסח. צי"ד צניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שבשמים (פסחים 10), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלחה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכבתו מלאכול פסח (יצמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכבתו מלאכול פסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָל לֹא יֹאכֵל בּוֹ, אלא כגון ערבי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:

(46) בבית אחד יאכל. בחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצורות ויחלקוהו, אחת אומר בחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לצית, תלמוד לומר על הצתים אשר יאכלו אותו זהם, מכאן שהאוכל, אוכל צבתי מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן החצורה: ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צמר יש בו משום שצירת עֵטָם, אין עליו כזית צמר או מוח, אין בו משום שצירת עֵטָם:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מזרים שה לצית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

(48) ועשה פסח. יכול כל המתגיייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מזה נכר לא יאכל בו:

(49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה (מכילתא שם):

<p>50 Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)</p>	<p>50 וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)</p>
<p>51 And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.</p>	<p>וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: (פ)</p>	<p>51 וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: (פ)</p>
<p>XIII And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּמַר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאָמֹר:</p>	<p>סגעי וַיֹּמַר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאָמֹר:</p>
<p>2 'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'</p>	<p>קִדְשִׁלִּי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:</p>	<p>2 קִדְשִׁלִּי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:</p>
<p>3 And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.</p>	<p>וַיֹּמַר מֹשֶׁה לָעָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:</p>	<p>3 וַיֹּמַר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:</p>
<p>4 This day ye go forth in the month Abib.</p>	<p>הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב:</p>	<p>4 הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב:</p>
<p>5 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲכָם יְהוָה אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וָדָבָשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת-יְהוָה הַיּוֹם הַזֶּה בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:</p>	<p>5 וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲכָם יְהוָה אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וָדָבָשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת-יְהוָה הַיּוֹם הַזֶּה בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:</p>

(2) פטר כל רחם. שפחה את הרחם תחלה, כמו פטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יקטירו דִּשָּׁה (תהלים כג, ח), יפתחו שפתיים: לי הוא. לעצמי קניתיים, ע"י שהכיתי זכורי מנרים: (3) זכור את היום הזה. למד, שמוכירין יציאת מנרים בכל יום: (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם צדש שהוא קָשֶׁר לזאת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוֹצֵא חֲסִידִים בְּפוֹקֵרוֹת (תהלים סח, ז), חֲדָשׁ שהוא כשר לזאת: (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים צמשמע (תנחומא בא זב, שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען הייתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבותיך וגו'. צאצאם הוא אומר, ציוס שהוא קרת ה' את אֲבָרָם וגו' (צראשית טו, יח), וצילחק הוא אומר גור צֶאֱרָךְ הוצאת וגו' (שם כו, ג), וציעקב הוא אומר הֶאֱרָךְ אֲשֶׁר אָסֶה שָׂכָז עָלֶיךָ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב זמן העזים, והדבש זמן התמרים ומן האגנים (רש"י מגילה ו.): את העבודה הזאת. של פסח (פסחים לו.), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנמחדש זה, צפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֵאָמְרוּ הָאֲנִי כִּסְּמִיךָ מֵהַצֵּדָה הַזֹּאת לָכֵן (שמות יב, כו), צפן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל, וכאן והגדת לבנך צפן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שפסח לו אתה צדצרי אגדה המושכין את הלז:

- 6 Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.
 6 שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבֵיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה: שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא וּבִיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֲנָא קֳדָם יי:
- 7 Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.
 7 מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בָּכָל־גְּבֻלָּךְ: פִּטִּירָא וְתֹאכִיל יֵת שִׁבְעָא יוֹמִין וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיעַ וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיר בָּכָל־תְּחוּמָךְ:
- 8 And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.
 8 וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: וְתַחֲזִי לְבָרְךָ בַּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּדִיל דָּא עָבֵד יי לִי בְּמִפְקֵי מִמִּצְרַיִם:
- 9 And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.
 9 וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּתְּנֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: וְיִהְיֶה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּתְּנֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ אֲרִי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם:
- 10 Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.
 10 וְשָׁמַרְתָּ הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָהּ: (פ) אֶת־הַחֻקָּה וְתָטַר יֵת קִימָא הַדִּין בְּזִמְנִיה מְזִמָּן לְזִמָּן:
- 11 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,
 11 וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַנָּה לָךְ: וְיִהְיֶה אֲרִי יְשִׁילְנָךְ יי לְאֶרֶץ כְּנַעֲנָאִי כְּמָא דְקִימָא לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַנָּה לָךְ:
- 12 that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.
 12 וְהַעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּהֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזֹּכְרִים לַיהוָה: וְתַעֲבֹר כָּל פֶּתַח וּלְדָא קֳדָם יי וְכָל פֶּתַח וּלְדָא בְּעִירָא דִּיהוֹן לָךְ דְּכָרִין תִּקְדִּישׁ קֳדָם יי:

(8) בעבור זה. צעזור שאקיים מלותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לצן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פי"ז):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים שהיה לך לאות: על ירך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שמכחז פרשיות הללו ומקשרם צראש וצורע: על ירך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק מז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו.):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו.):

(11) והיה כי יבאך. יש מרצותיו שלמדו מכאן, שלא קדשו זכורות הנולדים במדבר, והאומר קדשו מפרש ציאה זו, אם תקיימוהו במדבר, תזכו ליכנס לארץ ומקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אֶתְּךָ מִן הָאֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָתַנָּה לָךְ. תהא צעיניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושלם אבות (מכילתא פי"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר וְהַעֲבַרְתָּ אֶת נַפְלֹתוֹ לְצִוָּה (במדבר כז, ח): שגר בהמה. נפל, שגרתו אמו ושלחתו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצורה לפטור את הבא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר אֶלְפִּיךָ, אבל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף צבור

13

14

15

16

13

מפטיר

15

קו
פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28 on page 199.

17

צפלה

בהמה טמאה במשמע, באופירש במקום אחר בצקקך ויבאךך. לשון אחר יש לפרש והעצרת כל פטר רחם, בצכור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר זהמה טמאה, וגזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו צבורי מזרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ביציאתן ממזרים, (שחין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומוהבם של מזרים: תפדה בשה. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ביד כהן: וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבנין תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר:

(14) כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּןְךָ מִחֹר. יֵשׁ מִחֹר שֶׁהִיא עֲשִׂיּוֹ וְיֵשׁ מִחֹר שֶׁהוּא לְאַחֵר זְמַן, כַּגֹּוֶן זֶה, וּכְגֹוֶן מִקָּדֵם יִלְמְדוּ כְּגִיָּסִים לְקִיָּנוֹ (וְהוֹשֵׁעַ כֹּז, כז), דְּבִנֵּי גֹד וּבִנֵּי רִאיוֹנִין: מִזֶּה זֹאת. זֶה תִּינוּק טַפֵּס שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהַעֲמִיק שְׂאֵלָתוֹ, וְסוֹתָם וְשׂוֹאֵל מִמֶּה זֹאת, וּבִמְקוֹם אֲחֵר הוּא אוֹמֵר מֶה הָעֵלֶת וְהָעִקֵּים וְהַמַּשְׁפָּטִים וְגו' (דְּבָרִים ו, כ), הִרִי זֹאת שְׂאֵלַת בֶּן חֹכֵם. דְּבָרָה חוֹרָה כִּנְגַד אֲרֻבָּעָה בָּנִים, חֵם, רֹשַׁע, וְשִׁאֵנוֹ יוֹדֵעַ לְשִׂאֹל, וְהַשְׂאֵל דְּרַךְ חֻכְמָה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צתים קרוין טטפת, טט צַתְּפִי שחיס, פת צאפריקי שחיס (סנהדרין ד:). ומנחם חזרו עם וְהָטַף אֶל דְּרוֹרֵי (יחזקאל כא, ז), אֶל פְּטִיפּוֹ (מכילתא ז, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון זין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים זין העינים, יזכור הנס וידבר בו:

- 18 But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.
- 18 וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם לְדֶרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 19 And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'
- 19 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבַע אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וּפָקֵד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:
- 20 And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.
- 20 וַיֵּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:
- 21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:
- 21 וַיֵּהָיֶה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְהַנְתֵּם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה:
- 22 the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.
- 22 לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נחה את העם (שמות לב, לד), צהלה לקח פקדה אחר (משלי, כג): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ באותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת צדק והצדקה ויהי וגו' (צמדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעוקס אמרו נקמה ראש ונשמה מלך יקמה, אם הולכים צפופה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צדק"ס וצ"ח וצ"ח נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיאור, ויתנו לב לשוץ:

(18) ויסב. הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וקשם צסוף (שמות כג, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו): וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבתן צמדבר גרס להם שעלו חמושים, שאילו היה דרך ישוב לא היו מחומושים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעובר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשצר את האזון, שלא תאמר, צמלחמת עמלק וצמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל צחצח. צרש"י יסן) וכן הוא אומר, וקשם פעצרו קמשים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מן צרין, כמו וצרך את תציקיו (צראשית יד, יד) וצריו. דבר אחר חמושים מחומושים, אחד מחמשה ילאו, וארבעה חלקים מחו צשלשת ימי אפילה:

(19) השבע השביע. השביעס שיצביעו לצניהם, למה לא השביע צניו שיסאווה לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמלחם והיה ספוק צידי לעשות, אבל צני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השביעס לנשיגאלו ויצאו ממס, שיסאווה (מכילתא פ"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמות כל השצטים העלו עמהם, שנאמר אחכם:

(20) ויסעו מצכות. ציוס השני, שהרי צראשון צאו מרעמסס לסכות:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לרצקס צצרך חצער פלכו צה (דצרים א, לג), שהוא כמו להראותכם, אף כאל להנחותם ע"י שליט, ומי הוא השליט, עמוד הענן, והקצ"ה צכצודו מוליכו לפניהם, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך:

XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָאָמָר:	וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:
2	'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּשְׁבוּ וַיֵּחָנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין יָם בַּעַל־זַפְחֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:	מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּחָבוּ וַיֵּשְׁבוּ וַיֵּחָנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין יָם בַּעַל־זַפְחֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:
3	And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:	וַיִּימָר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעֹרְבֵלִין אֲנִיוּן בְּאֶרֶץ אֶחָד עֲלֵיהֶן מִדְבָּר:
4	And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	וַחֲזַקְתִּי וַיִּדְבֹר אַחֲרֵיהֶם וַאֲכַבְדָּהּ בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן:	וַאֲתַקִּיף יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וַיִּדְבֹר אַחֲרֵיהֶן וַאֲתַקִּיף בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרֵיתָהּ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן:
5	And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?	וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִּבָּב פַּרְעֹה וְעַבְדָּיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־נָּעַת עֲשִׂינוּ כִּי־שָׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדָּנוּ:	וַאֲתַחֲוֹא לְמֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם אֲרִי אֲזַל עִמָּא וַאֲתַהֲפִיף לִבָּא דְּפַרְעֹה וְעַבְדָּוֵי בְּעַמָּא וַאֲמָרוּ מָא דָּא עַבְדָּנָא אֲרִי שְׁלַחְנָא יָת יִשְׂרָאֵל מִפּוֹלְחָנָנָא:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג):

(2) וישבו. לאחוריהם, לצד מצרים היו מקרבים כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם צדך, כמו שנאמר ואמר פרעה לצני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נאשר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותו, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מִגִּיא לְגוֹם וְיִצְדָּק (איוב יז, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עָצִים לאחוריהם: לבני ישראל. על צני ישראל. וכן ה' יִלְחֶם לָכֶם, עליכם. אֲמָרִי לִי אֲסִי הוא (צראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"ר כמו צַעֲמָק הַצָּקָא (תהלים פד, ז), מִצְדִּי נְהָרוֹת (איוב כה, יא), נִצְכִי יָם (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקם צרשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטְסִי אֲתָו וגו', ואחר כך והַתְּגַדְלִי וְהַתְּקַדְּשִׁי וְנִדְעָשִׁי וגו' (יחזקאל לח, כבג), ואומר שְׁמָה שָׂצָר שְׁפִי קָשָׁת, ואחר כך נִזְעַע צִיְהוּדָה יִלְהִים (תהלים עז, דז), ואומר נִזְעַע ה' מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעזירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזכן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

(5) ויוגד למלך מצרים. איקטורין שלח עממה (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו לשלש ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, צאו והגידו לפרעה ציוס הרציעי, וצחמישי וצשיר רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, צשחריית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ציוס השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו וְאָחַז מִתּוֹךְ עַמִּי (שמות יז, לא), ונהפך לצב עצדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לָנִי לְמוֹקֵשׁ, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם שצביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבוד אותנו:

- 6 וַיֹּאסֶר אֶת־רֶכְבּוֹ וְאֶת־עֲמֹוֹ וַיִּשְׁקֵם יֵת רַתְּפִיָּה וַיֵּת עִמָּיהָ לָקַח עֲמֹוֹ:
- 6 And he made ready his chariots, and took his people with him.
- 7 וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ וּגְבָרִין מִמֶּנּוּ עַל כֻּלָּהוֹן:
- 7 And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.
- 8 וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ בְיַד רַמָּה:
- 8 And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.
- 9 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל־הַיָּם כָּל־סוֹס רֶכֶב פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַחֲבִילוֹ עַל־פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי בָעַל צִפּוֹן:
- 9 And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.
- 10 וּפַרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאֹל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגִה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:
- 10 And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.
- 11 וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין־קִבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:
- 11 And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?

(6) ויאסר את רכבו. הוא צעמנו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. מִשְׁקָם צִדְרִים, לָקִינוּ וְנִטְלוּ מִמוֹנֵנוּ וּשְׁלָחָנוּם, בָּאוּ עִמִּי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עצדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ציוה בראש כמו שיצח, אני אשוע עמכם בחלק, שנאמר וְשָׁלַק שָׁלָל:

(7) בחור. נצחרים, צחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שצמנין זה היה צחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הצהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וְגַם מִקְנֵנוּ יָלַךְ עִמָּנוּ (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שצמנרים הרגו, טוב שצמנשים רצו את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שרי צבאות כתרומו:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכחוצ ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. כלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). באצרהם הוא אומר, קל המקום אשר עמד שם (בראשית יט, כו). ביצחק, לשון שִׁבְעָה (שם כד, סג). ביעקב, וַיִּפְגַּע בְּמַקְוִים (שם כח, יא): (11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים צמנרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפור

<p>12 Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'</p>	<p>הָלֹא־זֶה הַדְּבָרֹה אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְלָנוּ מִמִּצְוֵי יְהוָה וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתָנוּ בְּמִדְבָּר׃</p>	<p>12 הָלֹא־זֶה הַדְּבָרֹה אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְלָנוּ מִמִּצְוֵי יְהוָה וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתָנוּ בְּמִדְבָּר׃</p>
<p>13 And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעָמָא לֹא תִדְחָלוּן אֶתְעַתְדוּ וְחִזּוּ יְת פִּוּרְקָנָא דִּי דִיעֲבִיד לְכוּן יוֹמָא דִּין אַרְי דְּחִזִּיתוּן יְת מִצְרָאִי יוֹמָא דִּין לֹא תִסְפּוּן לְמַחֲזִיחוּן עוֹד עַד עַלְמָא׃</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ הַתִּנְצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם׃</p>
<p>14 The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'</p>	<p>יְי וְיִית לְכוּן קָרֵב וְאַתּוּן תִּשְׁתַּקּוּן׃</p>	<p>14 יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן׃ (ב)</p>
<p>15 And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְי לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּן׃</p>	<p>שלישי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־ תַּצְעֵק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסָּעוּ׃</p>
<p>16 And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.</p>	<p>וְאַתָּה טוֹל יְת חוֹטְרְךָ וְאַרְיִם יְת יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעָהִי וַיִּיעֲלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבְשָׁתָא׃</p>	<p>16 וְאַתָּה הֲרֵם אֶת־מִטְּךָ וְנִטְתָּ אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקַּעְתָּהוּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבִשָּׁה׃</p>
<p>17 And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.</p>	<p>וְאַנָּא הָאֲנָא מְתַקִּיף יְת לָבָא דְּמִצְרָאִי וַיִּיעֲלוּן בְּתַרְיָהוֹן וְאַתִּיקָר בְּפָרְעָה וּבְכָל מִשְׁרֵיתֶיהָ בְּרַתְכוּהִי וּבְכָרְשׁוּהִי׃</p>	<p>17 וְאַנִּי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶקְבְּדָה בְּפָרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ בִּרְכָבוֹ וּבְפָרָשָׁיו׃</p>

פליינאס"א דינו"ן פושי"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה' עליכם וְשָׁפוּט (שמות ה, כא מכילתא פ"ב): ממותנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לנעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו צרש"י פסוק פ"ן יפ"ר) היה נזכר ממותנו, עכשיו שנקוד צשורק, נזכר מאשר נמות. וכן יפ"ן מופקנו, שגמות. וכן מי יפ"ן מותי (שמואל"ב יט, יט) דאצשלוס, שגמות. כמו ל"ס קומי לעד (נפניה ג, ח), עד שזצי צָשָׁלוס (דברי הימים"ב יח, כו) שאקוס שאשזב:

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא חוספו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. בשזילכם, וכן פ"ה ילָקַס לָקַס, וכן אס לָלַל פָּרִיצוּן (איוז יג, ח), וכן וְאַשֶׁר דְּעָרָ לִי (צראשית כד, ז), וכן הַאָּסַס פָּרִיצוּן לָעַל (שופטים ו, לא):

(15) מַה תַּצְעֵק אֵלַי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך צתפלה, שישאל נחנין צרה. דבר אחר מה תצַעֵק אֵלַי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על צָנִי וְעַל פֶּעַל יָדִי תִּפְגְּזִי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו צי ויאלו, לקרוע להם הם (מכילתא פ"ג):

- 18 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen. וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַכֹּכְדֵי בְּפָרְעָה בְּרֶכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו: וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם אֲרִי אָנֹכִי בְּאַתְיַקְרוֹתַי בְּפָרְעָה בְּרֶכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:
- 19 And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them; וַיֵּסַע מִלְּאֲךָ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסַע עִמּוֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם: וַיֵּסַע מִלְּאֲכָא דִּי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מִפְּתֵרֵיהוֹן וַיֵּסַע עִמּוֹדָא דִּעֲנָנָא מִן קֳדָמֵיהוֹן וַיֵּשְׂרָא מִפְּתֵרֵיהוֹן:
- 20 and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night. וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאָר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה: וַעֲלָא בֵּין מִשְׁרִיתָא דִּמִּצְרַיִם וּבֵין מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל וַהּוּה עֲנָנָא וְקִבְלָא לְמִצְרַיִם וּלְיִשְׂרָאֵל נָהָר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֶתְקַרְבוּ דִּין לְזֵת דִּין כָּל לַיְלָא:
- 21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided. וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם: וְאַרְיִם מֹשֶׁה יָת יָדִיהָ עַל יָמָא וַדְּבַר יְיָ יָת יָמָא בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־לַיְלָא וַיִּשְׁוִי יָת יָמָא לִבְשִׁתָּא וַאֲתַבְּזְעוּ מַיָּא:
- 22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left. וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם: וַעֲלֹו בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּ יָמָא בִּיבָשִׁתָּא וּמַיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיְמִינְהוֹן וּמִשְׁמָאלְהוֹן:
- 23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen. וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פָּרְעָה וְרֶכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם: וַרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַעֲלֹו אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּסוֹת פָּרְעָה וְרֶכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו לְגוּ יָמָא:

(19) וילך מאחריהם. להציל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חטים וצליסן קצוות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחמין דין בצוהתה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים: (20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך דרך וצו מהלך לפניו, צאו לסטים לשדות, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו, צא ואז מאחוריו, נתנו לפניו, צאו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך וְאַנְכִי תְּקַדְּשִׁי לְאַפְרַיִם קָסָם עַל זְלוּעָתָיו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללכת מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

(21) ברוח קדים עזה. ברוח קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר בְּרוּחַ קָדִים חֲפִיגָם (ירמ' יח, יז), יבא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים שצריך צלז ימים (יחזקאל כז, כו), הָגָה בְּרוּחוֹ לְאַפְרַיִם קָסָם (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שצבעו (מכילתא פ"ד): (23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד:

<p>And it came to pass in the morning watch, that the LORD 24 looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּהְיֶה בַּאֲשַׁמֶּרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹם אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַתְּהִי בַּמָּטָרֶת צַפְרָא וְאֶסְתָּכִי יְיָ לְמִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי בְּעָמֹדֵא דְאִישְׁתָּא וְעָנָא וְשִׁנְיָא יְת מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי:</p>	<p>וַיִּהְיֶה בַּאֲשַׁמֶּרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹם אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַתְּהִי בַּמָּטָרֶת צַפְרָא וְאֶסְתָּכִי יְיָ לְמִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי בְּעָמֹדֵא דְאִישְׁתָּא וְעָנָא וְשִׁנְיָא יְת מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי:</p>
<p>And He took off their chariot wheels, and made them to drive 25 heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>וַאֲעֲדֵי יְת גִּלְגָּלִי רְתַכִּיהוֹן וּמַדְבְּרִין לַחוֹן בְּתַקּוּף וַאֲמָרוּ מִצְרָאִי נַעְרוּק מִן קָדָם יִשְׂרָאֵל אַרִי דָּא הִיא גְּבוּרְתָּא דִּי דַּעְבַּד לַחוֹן קָרְבִין בַּמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּסֹּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתֵּי וַיִּנְהֲגֵהוּ בְּכַבְדָּת וַיֵּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 26 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יְת יָדְךָ עַל יָמָא וַיָּתוּבוּן מֵיָא עַל מִצְרָאִי עַל רְתַכִּיהוֹן וְעַל פְּרָשֵׁיהוֹן:</p>	<p>וַיֵּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטָּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכֶבָּו וְעַל-פָּרָשָׁיו:</p>
<p>And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea 27 returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יְת יָדֵיהּ עַל יָמָא וַתֵּב יָמָא לַעֲדָן צַפְרָא לְתוֹקְפִיהּ וּמִצְרָאִי עָרְקִין לְקַדְמוֹתֶיהּ וְשִׁנְיָא יְיָ יְת מִצְרָאִי בְּגוּ יָמָא:</p>	<p>וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת- מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>
<p>And the waters returned, and 28 covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וַתֵּבּוּ מֵיָא וַחֲפּוֹ יְת רְתַכִּיָּא וַיִּת פְּרָשֵׁיָא לְכָל מִשְׁרֵיתָ פְּרָעָה דְּאָלַע בְּתַרְיָהוֹן בִּימָא לֹא אִשְׁתָּאָר בְּהוֹן עַד חָד:</p>	<p>וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת- הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר בָּהֶם עַד- אֶחָד:</p>

(24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצוקר קורא אשמורת הצוקר (צרכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כח אחר כח לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שחרגס אונקלוס מִטְרַת: וישקף. ויצט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו וְאֶסְתָּכִי, אף הוא לשון הצטה, כמו שָׁדָה צִפִּים (צמדצר כג, יד), לַסְקַל סְכוּסָה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרחיחו, וטלפי סוסיהם משחמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורדִיטון זלע"זערצבס, נטל סגִּנִּיּוֹת שלהם. ושנינו בצרכי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אצ לכלן, וַיִּקְרַע ה' צָקוֹל גָּדוֹל וגו' על פִּלְשִׁתִּים וַיִּהָרָסוּ (שמואל"א ז, י):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכח האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיו שצדים צהם נעים ואצריהן מתפרקין: וינהגוהו בכבדות. צהנהגה שהיא כצדה וקשה להם, צמדה שמדדו וַיִּכְצַד לָצוּ הוא וַעֲצָדָיו (שמות ט, לד), אף כאן וינהגוהו כצדדות: נלחם להם במצרים. צמריים. דצר אחר צמריים, צאך מַצְרִים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו צמריים:

(26) וישבוו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישובו למקומם ויכסו על מצרים:

(27) לפנות בקר. לעת שהצוקר פונה לצא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהומים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליין למטה והסתחון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשחצין צים, ונתן הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. וַעֲנִיק, והוא לשון טרף זלשון ארמי. והרצה יש צמדדש אגדה:

- 29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.
- 30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.
- 31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.
- 29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:
- 30 וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:
- 31 וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־תֵּיֶדֶה הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בְּיַהֲוָה וּבַמּוֹשֶׁה עֲבָדוֹ: (פ)

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 193.

- XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.
- XV אֲזַיִשִׁיר־מוֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאִמָּר לַיהוָה כִּי־גָאֹה גָאֹה סוֹס וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיָם:
- בְּכֵן שָׁבַח מוֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת תוֹשִׁבְחָתָא הָדָא קָדָם יי וַאֲמָרוּ לְאִמָּר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי קָדָם יי אֲרִי אֲתָגָאִי עַל גִּיּוֹתֵינָא וְגִיּאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסֵיָא וּרְכָבִיָּהּ רָמָה בְּיָמָא:

(28) ויבסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכחזר למ"ד יתירה, כמו לָכֵל פְּלִיז פִּשְׁעָה נַחֲשָׁה (שמות כו, ג), וכן לָכֵל פְּלִיז הַמִּשְׁכָּן, כָּל עֲזָדָתוֹ (שם יט), וְיִשְׁלַחֲסָם וּמִיִּתְרִיָּהֶם לָכֵל פְּלִיָּהֶם, ואינה אלא תקון לשון: (30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מִדָּז, כך הם עולים מִדָּז אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו: (31) את הים הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אָז יִדְבֵּר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יז). וכן וַיִּצֵּת יַעֲקֹב לְבַת פְּרָעָה (מלכים א' ז, ח), חשז בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל. וכן שירת הזאֵר, שפתח זה אָז יִשְׁרִי יִשְׂרָאֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עָלֵי צָרָה עָנִיָּהּ. אָז יִצְנָה שְׁלֹמֶה צִמָּה (מלכים א' יא, ז), פירשו בו חכמי ישראל שצקש לצנות ולא צנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, וזה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמזו לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו צקש לצנות ולא צנה. ואין לומר ולייבש לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עמיד וכן מיד, כגון קָה יַעֲקֹב אֵלִיּוֹ (איוב א, ה), עַל פִּי ה' יִתְנוּ (במדבר ט, כג), וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעָקֵן, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו צִין לשון עמיד וצִין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישוב בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרוממו. (דבר אחר, צא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורכבו רמה בים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גאות עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברש"י ישן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלס בו, עוד יש בו חוספת, ולא כמדת בשר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: רמה. השליך, וכן וְרָמִיז לְגוֹאֹל אֶתְּמוֹן נִוְרָא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כחז אחד אומר רמה, וכחז אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי יָהּ אֶקֶן פִּקְסָה (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

<p>2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>תִּקְפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי דְחִילָא יְיָ אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְתִהְיֶה לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֲבִי לִיהּ מְקַדֵּשׁ אֱלֹהֵא דְאַבְהָתִי וְאַפְלַח קְדֻמוֹהִי:</p>	<p>2 עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה נִיְהִי-לִי לִישׁוּעָה זֹה אֱלֹהֵי וְאַנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ:</p>
<p>3 The LORD is a man of war, The LORD is His name.</p>	<p>יְיָ מַאֲרִי נִצְחָן קָרְבֵּיָא יְיָ שְׁמִיָהּ:</p>	<p>3 יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:</p>
<p>4 Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.</p>	<p>רַתְבֵּי פִרְעָה וּמִשְׁרִיתֶיהּ שְׂדֵי בִימָא וּמִבְחָר גְּבֻרֹתֵיהּ אַטְבְּעוּ בִימָא דְסוּף:</p>	<p>4 מִרְכַּבֹּת פִּרְעָה וַחֲיָלָו יָרָה בָיָם וּמִבְחָר שְׁלִשְׁוֹ טָבְעוּ בָיָם-סוּף:</p>
<p>5 The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.</p>	<p>יִרְדּוּ תְהוֹמֵיָא חֲפּוֹ עֲלִיהוֹן נַחְתּוֹ לְעוֹמֵיָא כְּאַבְנָא:</p>	<p>5 תְּהוֹמֹת יִכְסִימוּ יִרְדּוּ תְהוֹמֹת כְּמוֹ-אַבֶּן:</p>

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי וְשִׁבְחָתִּי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עזי ומעזי (ירמיה טז, יט), עזי חֲלִיף חֲשֵׁמָה (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השנייה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלישים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הַיֵּשֶׁבֶת צִיָּה (שם קכג, א), שְׂקִי צִיָּה קָלַע (עובדיה א, ג), שְׂקִי קָנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו וְעָזְרָתִי (שופטים ה, כג), וְעָזְרָתִי ה' (ישעיה ט, יח), על דְּצָרָתִי צִיָּה הָאֵדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תִּזְמֹר (ויקרא כה, ד), וְזָמַר עֲרִיכִים (ישעיה כה, ה), לשון כְּסוּחַ וְכִרְיָתָהּ, עוזי ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תחמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֶת קִירוֹת הַצִּיָּת סָבִיב לְהִיכָל וְלְדָבָר וַיַּעַשׂ לָעוֹת סָבִיב (מלכים א' ו, ה), היה לו לומר עשה ללעות סביב. וכן וְצִיָּה יִשְׁכָּח הַיֵּשֶׁבֶת צִיָּה יְהוָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם קִדְשָׁם (דברי הימים ב' יז, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מִצִּיָּה יִכָּלֵת ה' וְגו' וַיִּשְׁקָט (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַיֵּשֶׁבֶת יִשְׁכָּח מִשָּׁה וְגו' וַיִּמְתּוּ (שם לוז), מתו היה לו לומר. וְאֶשֶׁר לֹא שָׁם לָצוֹת לָדָבָר ה' וַיַּעַזְזוּ (שמות ט, כא), היה לו לומר עזז: זה אלי. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנדרו. אונקלוס תרגם לשון ניה, ניה שִׁלְחָן (ישעיה לג, כ), לְנִיהָ אֵלָן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון מה דְּוִדָּךְ מְדוּד, דוּדִי נָח וְאֵלֹהִים (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבות:

(3) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נְעָמִי (רות א, ג), וכל איש ואיש מתורגמין בעל, וכן וְשִׁבְחָתִּי וְהִיָּסָה לְאִישׁ (מלכים א' ב, ז), לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶנְכִּי צָא לְהִלָּךְ בְּשֵׁם ה' צִבְאוֹת (שמואל א' יז, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על בראיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות זו וזו:

(4) ירה בים. שְׂדֵי צִיָּה, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר אֲנִי יָרָה יָרָה (שמות יט, יג), או אֶשְׁתַּדָּה אִישׁתִּי, והתיימשתם באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טְבַעְתִּי בְּיוֹן מְזוֹלָה (תהלים סט, ג), וַיִּטְבַּע יְדִמְיָהוּ צִיָּה (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד. מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(5) יכסימו. כמו יכסום, והי"ד האמצעית יתירה בו, ודרך מקראות בכך, כמו וַיִּקְרָךְ וְלֹאנֶךְ יִרְצֵן (דברים ה, יד). יְרֹחַן מִדְּשָׁן צִיָּה (תהלים לו, ט), והי"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשוהו, טבעו צים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסימו במלא"פוס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר לללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים

6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינְךָ יְהוָה נֹאדָרִי בַכַּחַת יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: יְמִינְךָ יי אֲדִירָא בַחִילָא יְמִינְךָ יי תִּבְרַת סְנָאָה:
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבִסְגִי תִּתְקַפֵּד תִּבְרַתְּנוֹן לְדַקְמוֹ עַל עַמְּךָ שְׁלַחַת רוּחְךָ שִׁיִּצִינֹן כְּנוֹרָא לְקַשָּׂא:
8	And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.	וּבְרוּחַ אִפִּידָא נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֶגַד נִזְלִים קַפְאוּ תַּהֲמַת בְּלִבָּיָם:
9	The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'	אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֵּף אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלֹאמוֹ נַפְשִׁי אֶרְיֵק חֲרִבִי תִּזְרִישְׁמוֹ יָדִי:

ומטורפי עולין ויורדין. צינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרר בכח. להגיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת זכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פי הגהה איציק ה' פי הגהה איציק יאצדו (תהלים לב, י), עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלזו (שם לב, ג), נשא נהרות ה' נשא נהרות קולס (שם לב, ג), לא לנו ה' לא לנו (שם קטו, א), אענה נאם ה' אענה את השמים (הושע ב, כג), אנכי לה' אנכי אשרה (שופטים ה, ג), לולי ה' וגו' לולי ה' שעה לנו צקום עלינו אדם (תהלים קכד, א), עורי עורי צדורה עורי עורי דברי שיר (שופטים ה, יב), תרמסנה רגל רגלי עני (ישעיה כו, ו), ונסן ארצם לגתלה נחלה לישאל עבדו (תהלים קלו, כאב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רבתי עס, שרתי צמדיות (איכה א, ח), גגגתי יום (דבראשית לא, לו): תרעץ אויב. תמיד היא רועת ומשברת האויב, ודומה לו וירעצו וירצו את צני ישראל, שופטים י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת זכח היא משברת ומלקה אויב):

(7) וברב גאונך. אם היד בלצד רועת האויב, כשהוא מרימה צדו גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צדו גאונו לצד אויבו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהדרם. תמיד אתה הורם קמיה נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פי הגהה איציק יקמיון (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יערימו אוד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אויבו של מקום:

(8) וברוח אפיד. היוא משני נחירים של אף, דצר הכתוב כזיכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע און הצריות כפי ההוה, שיוכלו להבין דבר. כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן עולה עשן צאפו (תהלים יח, ט), וכן וקרוח אפו יכלו (איוב ד, ט), וזהו שאמר למען שמי ארריך אפי (ישעיה מח, ט), כשועפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותהלי אקטס לך (שם), ולמען תהלתי אשים חטם באפי, לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יצאו. לך, בשבילך. אחטם, כמו נאקה בחטם, במסכת שבת (נא:), כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו ועמי קרה מני חרב (איוב ל, לו), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים צעת הקף וחרון, מגזרת חרה, כמו רון מגזרת רזה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר ותמחו צערה זו (אסתר א, יג), וזנח חמה אומר, נתקררה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו ערמת חטים (שיר השירים ג, א), ונצבו כמו נד יוכיח: בערמו מים. ממוקד רוח שילא מאפך יצשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערמה שהם גזוהים: כמו נד. כתרמומו קשור, כחומה: נד. לשון צבור וכנוס, כמו גד קציר ציוס נחלה (ישעיה יז, יא), פגס פגד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכניס כנאד מי הים, אלא כונס לשון אוסף ואוצר הוא, וכן קמו גד אקד (יהושע ג, טו), ויעמדו גד אקד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצבירים, ולא מצינו נאד נקוד אלא במלאפוס (חול"ס), כמו שמיא דמעמי בנאדך (תהלים נו, ט), אף נאוד הקלצ (שופטים ד, כ): קבאו. כמו וכן צינה סקפיאני (איוב י, ו), שהקשו ונעשו כאצנים, והמים זורקים את המזרים על האצן זכח ונלחמים צם ככל מיני קושי: בלב ים. בחווק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לצ השמים (דברים ד, יא), קלצ קלצה (שמואל ב-יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

10	Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.	נִשְׁפָּתָה בְּרוּיַחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בְּמִים אֲדִירִים: אָמַרְתָּ בְּמִימְרְךָ חָפָא עָלֵיהֶן יָמָא אֲשַׁתְּקֵעוּ כַּאֲבָרָא בְּמִינֵי תַקִּיפִין:	10
11	Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?	מִי־כַמֻּכָּה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כַּמֻּכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נִוְרָא תַּהֲלֵת עֲשֵׂה פֶלֶא: לִית בָּר מִנֶּךָ אֶתְּ הוּא אֱלֹהָא יי לִית אֱלֹהָ אֵלָא אֶתְּ אֲדִיר בְּקוֹדֶשָׁא דְחִיל תּוֹשְׁבְּחֵן עֲבִיד פְּרִישָׁן:	11
12	Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.	נְטִיתָ יְמִינְךָ תַּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲרִימָת יְמִינְךָ בִּלְעַתְנִין אֶרְעָא:	12
13	Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.	נָחִיתָ בְּחַסְדֶּךָ עַם־נִי גְּאֻלָּתָה נִהְלֵתָ בְּעֻזְךָ אֶל־נְהַ קֹדֶשְׁךָ: דִּבְרַהִי בְּשִׁבּוֹתְךָ לְעַמָּא דִּנִּי דִּפְרַקְתָּא דִּבְרַהִי בְּתוֹקְפֶךָ לְדִירָא דְקוֹדֶשְׁךָ:	13
14	The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחֵז יִשְׁבֵי פְלִשְׁתִּי: שָׁמְעוּ עַמְּמִיָּא וְזָעוּ דְחָלָא אֲחַדְתְּנִין לְדִתְּוֹ יִתְבִּין בַּפִּלְשֵׁת:	14
15	Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.	אֲזַ נִבְהָלוּ אֱלִיפֵי אֲדוֹם אֵילָי מוֹאֲב יֶאֱחָזְמוּ רַעַד נִמְגִּו כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן: בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ רַבְרָבֵי אֲדוֹם תַּקִּיפֵי מוֹאֲב אֲחַדְתְּנִין רְתִיתָא אֲתַבְּרוּ כָּל דִּתְּוֹ יִתְבִּין בְּכַנְעֵן:	15

(9) אמר אויב. לעמו, קִשְׁפָּסֶס צדצרים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועדדי: תמלאמו. תמלא מהם נפשי. רוחי ורזוני, ואל תחמה על תיבה המדצרת בשמים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, כִּי אֶרֶץ הַגִּגֵּז נִסְפָּנִי (שופטים א, טו), כמו נחת לי. וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוּ לְשָׁלֵם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. כִּנִּי יֶאֱלָנִי (ירמיה י, כ), כמו ילאו ממני. מִסָּפֶר זָעָדִי אֲגִידֵנוּ (איוב לא, לו), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשא חר, נופל בו לשון הרקה, כמו מְרִיקִים שְׁטִיקִים (בראשית מז, לה), וְכָלִיו יִרְקִיו (ירמיה מח, יז). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא ממנה, אבל לא על החרב ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וַיִּרְקֶתָת תְּנִיכִיו (בראשית יד, יד), אזדיין בחרבי, מנינו הלשון מוסב אף על היוצא, שְׁמֵן פּוֹרֵק (שיר השירים א, ג), וְלֹא הוֹרֵק מְכַלִּי קָל כְּלִי (ירמיה מח, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מנינו הלשון מוסב על היין, וכן וְהִרְקִיו סָרְצוֹסֶס על יְפִי קְדָמְתָּךְ (יחזקאל כח, ז), דחירם: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר (שמואל א-ב, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וְגַם נִשְׁפָּף צָהָב (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מולוה: בעופרת. אצר, פלו"ס בלע"ז:

(11) באלים. בחזקים, כמו וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, יג). אֵילֹתַי לְעֹזְרֵתִי חוֹשָׁה (תהלים כב, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לֶךְ דְּמִיָּה תְהַלֵּה (שם סה, ז):

(12) נטית ימינך. כשהקב"ה נוטה ידו, הרשעים קלים ונופלים, לפי שהכל נחון בידו ונופלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וְה' יִטֶּה יָדוֹ וְכָשַׁל עֹזָר וְנָפַל עֹזֵר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחונים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתדרין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקבורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק:

(13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:

(14) ירגזון. מתרגזין: ישיבי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ וילאו בחזקה, כמפורש צדצרי הימים, והרגום אנשי גת:

(15) אליפי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומנעטעים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו בְּרָצִידִים תִּמְגַּגְנָה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם באים, לכלותינו ולירש את ארצנו:

- 16 Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.
- 17 Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.
- 18 The LORD shall reign for ever and ever.
- 19 For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.
- 20 And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.
- 21 And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.
- תפול עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד-יעבר עמך יהיה עד-יעבר עם-ו קניית: ית ירדנא:
- תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת יהוה מקדש אדני פוננו ידיך:
- יהוה | ימלך לעלם ועד: יי מלכותיה לעלמא ולעלמי עלמא:
- כי בא סוס פרעה ברקבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם את-מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים: (פ)
- ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את-תוף בידה ותצאן כל-הנשים אחריה בתפים ובמחלות:
- ותען להם מרים שירו ליהוה כירגאה גאה סוס ורכבו רמה בים: (ס)
- ומעניא להון מרים שבחו ואודו קדם יי ארי אתנאי על גיונתאי וגיאיתא דיליה היא סוסיא ורכביה רמא בימא:

(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פי שמענו את אשך הוציט וגו' (יהושע ז, י. מכילתא סירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כתרגמומו: קניית. חצצת משאר אומות, כחפץ הקנוי צדמים יקרים שחצצו על האדם:

(17) תבאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכן לא נאמר תצאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו', והכי איתא בהדיא פרק יש נוחלין (צצא צתרא דף ק"ט): וצמכילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצח ולא ידע מה ניצח. מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כונו ידך ה'. חציב צית המקדש, שהעולם נצח ציד אחת, שנאמר אף די יסדה ארץ (ישעיה מה, יג), ומקדש צמתי ידים, ואימתי יצנה צמתי ידים, בזמן שה' ימלך לעולם ועד, לעמיד לצא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והוי"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל וְאֶלְכִי הַיָּדָע וְעַד (ירמיה כט, כג), שהוי"ו צו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר בא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שחלד בן וכו', כדאיתא צפוטה (יז). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התוף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטחות היו לדקניות שצדור שהקצה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממזרים:

- 22 And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.
- 23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.
- 24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'
- 25 And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;
- 26 and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'
- וַיֵּסַע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹש־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:
- וַיָּבֹאוּ מִקְדָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מֵיִם מִמִּקְדָּה כִּי מָרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:
- וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נַּשְׁתָּה:
- וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיֹּרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלֹךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וַשֵּׁם נִסָּהוּ:
- וַיֹּאמֶר אִם־שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹלוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשְׁרַע בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזִינָה לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמְרָתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמִּצְחָלָה אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפֵאֶךָ: (ס)
- וַאֲמַר אִם קִבְּלָה תִּקְבִּיל לְמִמְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וּדְכַשְׁר קְדָמוּהִי תַעֲבִיד וּתְצִית לְפָקוּדוּהִי וְתִטֵּר כָּל קִמּוּהִי כָּל מַרְעִין דְּשׁוּיָתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁיבּוֹן עָלֶיךָ אֲדִי אָנָּה יְיָ אֱסֹד:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעטרו מנרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואצנים טובות, והיו ישראל מואזין אותם בים, וגדולה היתה ציזת הים מציזת מנרים, שנאמר פורִי זָהָב נִעְשָׂה לָךְ עֵס נִקְדוֹת הַכֶּסֶף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בסוף חיצה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א שהוא מוסף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבת תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חֶמֶה חֵין לִי (ישעיה כו, ד), וְחֶמְהוּ צָעָה זו (אסתר א, יב), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנמכת אל הו"א הנוספת. וכן עבד ואמה, הִנֵּה חֶמְתִּי צָלָה (בראשית א, ג). לְקָשׁ חִיָּה (שם ב, ז), וְהַמֶּלֶךְ חִיָּה לְחֵם (איוב לג, כ). צִין הֶרְמֶה (שופטים ד, ה), וְתַשְׁבְּלוּ הֶרְמֶה (שמואל א-ז, ז):

(24) וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וְתַתְּרַעְמוּ, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועס, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק שי"י מוסב הדבור אליו באמרו שי"י:

(25) שם שם לו. במרה נתן להם מקנת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:). ושם נסדו. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, צקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זקבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצות, וכן הוא אומר קפאית

<p>27 And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ אֵילֵּמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם עַל-הַמַּיִם: וְאֵתוּ לְאִילִים וְתַמָּז וְעָסַר מִבּוֹעֵי דְמִיִּין וְשִׁבְעִין דָּקְלִין וְשָׂרוּ תַמָּז עַל מֵאָה:</p>	<p>חמישי וַיָּבֹאוּ אֵילֵּמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם עַל-הַמַּיִם: וְאֵתוּ לְאִילִים וְתַמָּז וְעָסַר מִבּוֹעֵי דְמִיִּין וְשִׁבְעִין דָּקְלִין וְשָׂרוּ תַמָּז עַל מֵאָה:</p>
<p>XVI And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילִם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִישָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>XVI וַיֵּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילִם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִישָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>2 And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;</p>	<p>וְאֶתְרַעְמוּ כָּל כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּמִדְבָּרָא:</p>	<p>2 (כ' וילינו) וַיִּלְוֹנוּ כָּל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:</p>
<p>3 and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְנִי דְמִיתָנָא קָדָם יְיָ בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם כִּד הָיִינוּא יְתִבִּין עַל דּוּדֵי בִשְׂרָא כִּד הָיִינוּא אֲכָלִין לַחֲמָא וְסִבְעִין אֲרִי אֲפִיקְתוּן יְתָנָא לְמִדְבָּרָא הָדִין לְקַטְלָא יָת כָּל קְהֵלָא הָדִין בְּכַפְנָא:</p>	<p>3 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בִּשְׂבֻתָנוּ עַל-סִיר הַבָּשָׂר בְּאֲכָלֵנוּ לֶחֶם לְשָׂבַע כִּי-הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקְהָל הַזֶּה בָּרָעַב: (ס)</p>
<p>4 Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָּה מַחִית לְכוּן לַחֲמָא מִן שָׁמַיָא וַיִּפְקֹן עִמָּא וַיִּלְקֻטוּן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיה בְּדִיל דְאַנְסִינוּן הִתְהַכּוּן בְּאוֹרְתֵי אִם לֹא:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲנִנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקֻטוּ דְבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסְנוּ הִילָךְ בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא:</p>
<p>5 And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וַיְהִי בְיוֹמָא שְׁתִּיתָא וַיִּתְקַנּוּ יָת דְּבִיתוֹן וַיְהִי עַל חַד תְּרִין עַל דְּיִלְקֻטוּן יוֹם יוֹם:</p>	<p>5 וַתְּהִי בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַתְּכִינוּ אֶת-אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וַתְּהִי מִשְׁנֶה עַל-אֲשֶׁר-יִלְקֻטוּ יוֹם וַיְהִי יוֹם:</p>

פְּהִי לְשָׂרָךְ (משלי ג, ח):

(27) שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם. כנגד י"ב שְׁצִטִּים נִזְדַּמְנוּ לַהֶסֶם: וְעַ' תְּמָרִים. כנגד שְׁצִעִים זְקִנִּים:

(1) בחמשה עשר יום. נחפרש היום של חנייה זו, לפי שזו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והורצו למן, למדנו, שאכלו משרי הצֶלַק (או משרי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צט"ז באייר, ויום א' בשבת היה, כדאיחא במסכת שבת (פז):

(2) וילינו. לפי שכלה הלחם:

(3) מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (צחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. וסרגומו לְנִי דְמִיתָנָא, לו מתנו, הלאי והיינו מתים:

(4) דבר יום ביומו. לורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום ללורך מחר (מכילתא ויסע פ"ב): לְמַעַן אֲנַסְנוּ הִילָךְ בְּתוֹרָתִי. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:

<p>6 And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִמְשָׁא וְתִדְעוּן אֲדֹרִי יְיָ אֲפִיק יִתְּכֹן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וִידַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?'</p>	<p>וּבִקְרָא וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ') תִּלְוְנוּ] ק' תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:</p>	<p>7 וּבִקְרָא וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ') תִּלְוְנוּ] ק' תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:</p>
<p>8 And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יְיָ לָכֵן בְּרִמְשָׁא בִסְרָא לְמִיכָל וּלְחֶמָא בְּצַפְרָא לְמִסְבַּע בְּדִשְׁמִיעוֹן קִדָּם יְיָ תוֹרַעְמָתְכֹן דְּאִתּוֹן מִתְרַעְמִין עֲלוּהִי וְנַחֲנָא מָא לֹא עֲלָנָא תוֹרַעְמָתְכֹן אֱלֹהִין עַל מִימְרָא דִּי:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בִּבְקָר לְשִׁבְעַ בְּשִׁמְעַ יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:</p>
<p>9 And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימָר לְכָל כְּנֻשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קִדָּם יְיָ אֲדֹרִי שְׁמִיעוֹן קְדָמוּהִי תוֹרַעְמָתְכֹן:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אָמֹר אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם:</p>
<p>10 And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.</p>	<p>וַתְּהִי כַּד מְלִיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְ�רָאֵל וְאַתְפְּנִיאוּ לְמִדְבָּרָא וְהָא יִקְרָא דִּי אֲתַגְלִי בַּעֲנָנָא:</p>	<p>10 וַיְהִי כַּדִּבֶּר אַהֲרֹן אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בָּעָנָן: (פ')</p>

(5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו לְקָטוּ לָסֶם מִשְׁנָה, זלקיטתו היה נמלא לחם משנה, וזהו על פן הוא נתן לָסֶם זַיִס הַשָּׁשִׁי לָסֶם יוֹמִים, ונתן לכם זרקה (פויש"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

(6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, חדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השליו:

(7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר וְהָיָה כְבוֹד ה' נִרְאָה בָּעָנָן נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאוותכם, ובשר יתן, אך לא צפנים מאירות יתנהג לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לזורך בירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידתו לכם דרך חזה צבקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמוהם צקופסא: תלנותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחמו מה. מה אנחנו חשודין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את צניסם ונשיכסם וצנותיכם וערב רב. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וַיִּלְךָ רָעָם עַל מֹשֶׁה (שמות יז, א), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תתלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את אחרים, כמו במרגלים וַיִּלְוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעָדָה (במדבר יד, ב):

(8) בשר לאכול. ולא לשזוב, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשזוב. ומה ראה להוריד לחם צבקר ובשר צער, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה צהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם צעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:

(9) קרבו. למקום שהעני ירד:

- שטי וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה ומִלִּיל יי עם מֹשֶׁה לְמִימֶר: 11 And the LORD spoke unto Moses, saying: לְאמֹר:
- 12 שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם וַיִּדְעוּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'
- 13 וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלוּ וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שֹׁכְבַת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה: And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.
- 14 וַתַּעַל שֹׁכְבַת הַטָּל וַהֲיָה עַל־ פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק מִחֹסֶפֶס דֶּק כַּכֹּפֶר עַל־הָאָרֶץ: And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.
- 15 וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים הוּא הִלָּחֵם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה: And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.
- 16 זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ עֹמֶר לְגִלְגֹּלֶת מִסֹּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלֹ תִקְחוּ: This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה.ז): היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצנצנת הטל וגו' (במדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונה צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של צינה טל, ותסתום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, ובעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו במקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודליוסקמא שכלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס צבוכו צין שטי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א בלע"ז דעקדק כגיר, ככאני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גבי כסוי הדס, הגיר והצנניך. דעקדק פגיר פגלידא על ארעא, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירוש דק ככפור, שטו קלוש ומחוצר כגליד. דק טינצ"ש בלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגס אונקלוס, תוספת הוא על לשון העצירת, ואין לו תיבה צפוסק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וימן להם המלך (דניאל א, ה): כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו:

- 17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less. וַיַּעֲשׂוּ-בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ וַיַּמְרְכּוּ וְהַמְּמַעֲיֵט׃ וַעֲבָדוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַלְקִטּוֹ דָּאֲסָגִי וְדָאֲזַעַר׃
- 18 And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating. וַיִּמְדּוּ בְּעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף וְהַמְּמַעֲיֵט לֹא וְהַמְּרַכֵּה וְדָאֲזַעַר לֹא חָסַר וְהַחֲסִיר אִישׁ לְפִי-אֲכָלוֹ גִּבֵּר לְפֹם מִיכְלִיָּה לְקִטּוֹ׃
- 19 And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל-יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר׃ וַאֲמַר מֹשֶ�ה לַהּוֹן אִנְשׁ לֹא יִשָּׂאֵר מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא׃
- 20 Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them. וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּתִירוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלָעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַץ עֲלֵהֶם מֹשֶׁה׃ וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה וַאֲשָׁאוּ גִבְרִיא מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא וַרְחִישׁ רַחֲשָׂא וְסָרִי וְרָגִיז עֲלֵיהֶן מֹשֶׁה׃
- 21 And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted. וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחָם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס׃ וְלִקְטוּ יְתִידָהּ בַּצֹּפֶר בַּצֹּפֶר גִּבֵּר כְּפֹם מִיכְלִיָּה וּמֹא דְמִשְׁתָּאֵר מִנֶּיהָ עַל אֲפִי חֻקְלָא כֵּד חֲמָא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׂא פֶשֶׁר׃
- 22 And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לְקִטּוֹ לֶחֶם מִשְׁנָה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאִתָּהּ וַיָּבֹאוּ כָּל-נְשָׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה׃ וְהָיָה בַּיּוֹם הַזֶּה כִּיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְקִטּוֹ לְחֲמָא עַל חֵד תְּרִין תְּרִין עֹמֶרִין לְחֵד וְאֹתוֹ כָּל רַבְרָבֵי כְּנִשְׁתָּא וְחִוִּיָּאוּ לְמֹשֶׁה׃
- 23 And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.' וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֶתוֹן שְׁבֶת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אַפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל-הָעֵדָף הַנִּיחִי לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר׃ וַאֲמַר לַהּוֹן הוּא דְּמִלִּיל יִי שְׂבָא שְׁבֶתָא קוּדְשָׁא קֹדֶם יִי מָחָר יֵת דְּאֶתְנִין עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוֹ וַיֵּת דְּאֶתְנִין עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בִשְׁלוּ וַיֵּת כָּל מוֹתָרָא אֲצִנְעוּ לְכוֹן לְמִטָּרָא עַד צִפְרָא׃

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מניין נפשות שיש לאיש צאהלו, תקחו עומר לכל גולגולת: (17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציחם, ומדדו צעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר צאהלו, והממעט ללקט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו:

(20) וייתרו אנשים. דתן ואזירים (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שבתחלה הצאיש ולצסוף החליע, כענין שנאמר וְלֹא הָעֲדִיף וְהַמְּמַעֲיֵט, וכן דרך כל המתליעים: (21) וְחָם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס. הנשאר צדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצאים, ואומות העולם נדין מהם וטועמים צהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שצחק של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפשיר: ונמס. דיטנ"פ פרי" (ל"א גיין ל"א שמעלען), ודוגמתו בצמח דרין צקוף ד' מיתות (סו:): (22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צאהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח צריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"צ), (שאל להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת צחת, שנצטוו לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָקִינוּ וְגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנצטוית לומר לכם, ולכן ענשו הכחוצ, שאמר לו עד קִנְיָה מִאֲנָסָם, ולא הוציאו מן הכלל:

24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.	וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא סָרָי וְרִחַשָּׁא לֹא הָיְתָה בּוֹ:	24 וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הָיְתָה בּוֹ:
25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אֲרִי שְׁבֻתָא יוֹמָא דִּין קֹדֶם יְיָ יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיה בְּחַקְלָא:	25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי הַיּוֹם כִּי-שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:
26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'	שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטוּנֶיהָ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֻתָא לֹא יִהְיֶה בָּהּ:	26 שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:
27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.	וַהֲיָה בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה נִפְקִי מִן עַמָּא לְמַלְקֻט וְלֹא אִשְׁכַּחוּ:	27 וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מִצְאוּ: (ס)
28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אִמְתִּי אֲתוֹן מְסַרְבִּין לְמִטְרָה פְקוּדֵי וְאוֹרִיתִי:	28 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אָנָּה מֵאַנְתָּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:
29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'	חֲזוּ אֲרִי יְיָ יְהִיב לְכוֹן שְׁבֻתָא עַל כֵּן הוּא יְהִיב לְכוֹן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְחִים תִּרִין יוֹמִין תִּיבּוּ אֲנִי תַחֲוֹתוּהִי לֹא יִפּוֹק אֲנִי מֵאַתְרֵיהָ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:	29 רְאוּ כִּי-יָתַתְהוּ נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹתָיו אַל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
30 So the people rested on the seventh day.	וַיִּשְׁבְּתוּ עַמָּא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:	30 וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.	וַקִּירוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁמִיהָ מָנָא וְהוּא כְּבָר זָרַע גָּדָא חִינֹר וְטַעְמֶיהָ כַּאֲסַקְרִיטוֹן בְּדָבֶשׁ:	31 וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מִן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּד לֶכֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפְרִיחַת בְּדָבֶשׁ:

(23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אפיו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם זריכים לנשל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון בישול בתבשיל: למשמרת. לגניזה:

(25) ויאמר משה אכלהו היום וגו'. שחרית שהיו רגילין ללחם וללקוט, באו לשאול אם נשאר לחם, אמר להם את שצידכם אכלו. לערצ חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללחם, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסעפ"ד):

(26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה בו. ולא בא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא ס):

(28) עד אנה מאנחתם. משל הדיוט הוא, צִדְדִי הוּאָ לְקִי פִּרְצָא (צ"ק צב.), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין: (29) ראו. צעייכס כי ה' כצודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי נס נעשה בכל ערצ שבת, לחם לכם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקמי המן נאמר:

(31) והוא כזרע גד לבן. עשצ ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן,

- 32 And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'
- 33 And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'
- 34 As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.
- 35 And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.
- 36 Now an omer is the tenth part of an ephah.
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מֵלֵא הָעֹמֶר
מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם
לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
הָאֵכָלְתִּי אִתְּכֶם בַּמִּדְבָּר
בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח
צִנְצָנֶת אֹחֶת וְתֵן־שָׁמָּה מֵלֵא
הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי
יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:
- כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וַיִּנְיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת:
- וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֹת־
הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־
בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת אֹת־
הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בָּאָם אֶל־
קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:
- וְהָעֹמֶר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה
הוּא: (פ)
- וַעֲוִימָרָא חַד מִן עֲשָׂרָא
בְּתֵלַת סָאִין הוּא:

ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיחת. זנך שמטגנין אותו בדבש, וקורין לו אסקריטון בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אחס עוסקים בחורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בחורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם זנננת המן, אמר להם אִתְּסָם קָאוּ דְּצַר ה' (ירמיהו 3, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, וזה נתפרנסו אבותיכם, הרצה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. כלוחית של חרס כתרוממו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנזכרה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר לי' יום, שהרי צט"ו באייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו בניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁכַּח הָמָן מִמֶּמְקָרָת (יהושע ה, יב), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו זהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאותה שבעבר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱצֶרָה נָא וְאֶרְקָה אֶת הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעַר הֵיךְ (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יִקְבָּקָא, ר"ל מיושבת. רש"י י: א) אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגזל, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצא מכחישים זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מליירד, ונסתפקו ממנו שלקטו בו זיוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מֵעֹצֶר הָאֶרֶץ מִמֶּמְקָרָת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה צינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג צינים וחומש צינה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

XVII	<p>And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשָׁתֶת הָעָם:</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשָׁתֶת הָעָם:</p>	שזיעי
2	<p>Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'</p>	<p>וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:</p>	<p>וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:</p>	2
3	<p>And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֶּן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנִי בַצָּמָא:</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֶּן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנִי בַצָּמָא:</p>	3
4	<p>And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וּסְקִלְנִי:</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וּסְקִלְנִי:</p>	4
5	<p>And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבֹר קִדְּם עִמָּךְ וְסֹב עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחֹטְרְךָ דְּמַחֲיִתָּא בְּיָדְךָ יֵת נְהַרָא סֹב בְּיָדְךָ וְתִיזִיל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטְרָךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p>	5
6	<p>Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֶרֶב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֶרֶב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	6

(2) מזה תנסון. לומר היוכל לשת מים בצרף זיה:

(4) עוד מעט. אם אמתי, עוד מעט וסקלני:

(5) עבור לפני העם. וראה אם יסקלך, למה הוצאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, צו לקה פרעה, ומזרים כמה מכות, במזרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראה עתה שאף לטובה הוא מוכן:

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צנור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו קנפריניון, והצור נצק מפניו.

<p>And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)</p>	<p>7 וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)</p>
<p>Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עֲמֹלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרֶפְדִּים: וְאַתָּה עֲמֹלֵק וְאַגִּיתָ קִרְבָּא עִם יִשְׂרָאֵל בְּרֶפְדִּים:</p>	<p>8 וַיָּבֹא עֲמֹלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרֶפְדִּים:</p>
<p>And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעֲמֹלֵק מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה לְיְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעֲמֹלֵק מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעֲמֹלֵק מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>
<p>So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעֲמֹלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֶה סִלְקוּ לְרִישׁ רִמְתָּא: וַיַּעַבְדַּ יְהוֹשֻׁעַ כְּמָא דְאָמַר לִיה מֹשֶ�ה לְאַתָּה קִרְבָּא בְּעֲמֹלֵק וּמֹשֶ�ה אֶהְרֹן וְחֹזֶה סִלְקוּ לְרִישׁ רִמְתָּא:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעֲמֹלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֶה סִלְקוּ לְרִישׁ רִמְתָּא:</p>
<p>And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וַתְּהִי כַּד מָרִים מֹשֶ�ה יָדוֹ מִתְּהַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מִנַּח יָדוֹ מִתְּהַבְּרִין דְּבֵית עֲמֹלֵק: וַתְּהִי כַּד מָרִים מֹשֶ�ה יָדוֹ מִתְּהַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מִנַּח יָדוֹ מִתְּהַבְּרִין דְּבֵית עֲמֹלֵק:</p>	<p>11 וַתְּהִי כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶ�ה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר נִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבֵּר עֲמֹלֵק:</p>
<p>But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְהִי וַיִּבֶּה מֹשֶ�ה וַיִּקְרָא וַיִּסְבּוּ אַבְנָא וַיִּשְׁיִאוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתִּיב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶה סְעִידִין בִּידוֹהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַתְּהוֹאֶה יְדוֹהִי פְרִיסָן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ: וַיְהִי וַיִּבֶּה מֹשֶ�ה וַיִּקְרָא וַיִּסְבּוּ אַבְנָא וַיִּשְׁיִאוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתִּיב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶה סְעִידִין בִּידוֹהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַתְּהוֹאֶה יְדוֹהִי פְרִיסָן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>12 וַיְהִי וַיִּבֶּה מֹשֶ�ה וַיִּקְרָא וַיִּסְבּוּ אַבְנָא וַיִּשְׁיִמוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתִּיב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶה סְעִידִין בִּידוֹהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַתְּהוֹאֶה יְדוֹהִי פְרִיסָן בְּצִלּוֹ עַד־בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ:</p>

(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני צנייכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב צא ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויאלץ לדרך, היה אותו הנושך רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישיה, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הנושך ראת את אבא, אמר לו אבא, איך יודע היכן אני, השליכו מעליי וצא הכלב ונשכו:

(9) בחר לנו. ליוסף, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חבך כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה צי פלגני (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חצרו כרבו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר פלגני משה פלגא (שם יא, כח), כלס מן העולם, חייצין הס כלליה, המורדים בך כאילו מרדו בהקצה: וצא הלחם. צא מן הענין והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהם זכותן מסייעתן. דבר אחר בחר לנו אנשים, שידעין לטבול כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:

(10) ומשה אהרן וחור. מכאן לתענית שצריכים שלשה לעצור לפני התיבה, שצתענית היו שרוים: חור. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:

(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא ברי"ה (כט):

(12) וידי משה כבדים. שציל שנתעלל במלחמה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידי: ויקחו. אהרן וחור: אבן

13	And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.	וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב: (פ)	וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ ית עַמְלֵק וְיֵת עַמִּיהָ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב:
14	And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת וְזָכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֶמְחֶה אֶת-זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתֹוב דָּא דְּוִכְרָנָא בַּסֵּפֶרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמָּחָה אֶמְחִי ית דְּוִכְרָנִיהָ דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא:
15	And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.	וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אֵלֵינוּ:	וַבֵּנָא מֹשֶׁה מִדְּבָחָא וּפְלַח עֲלוּהִי קְדָם יי דְּעַבְדַּ לִּיהָ נְסִין:
16	And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'	וַיֹּאמֶר כִּי-יָד' עַל-כֶּסֶּם יְהוָה (בְּכַתֵּר אָרֶם צוּבָה הִיא כְּתוּב בַּסֵּפֶר בְּתִיבָה אַחַת) מִלְחָמָה לִיתְהוָה בְּעַמְלֵק מִדָּר דָּר: (פ)	וַאֲמַר בַּשְּׁבוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קְדָם דְּחִילָא דְּשְׁכִינָתִיהָ עַל כּוֹרְסֵי יְקָרָא דְּעֵתִיד דִּיתְגַּח קְרָבָא קְדָם יי בְּדָבִית עַמְלֵק לְשִׁצְיוֹתְהוֹן מִדְּרֵי עֲלֵמָא:

The Haftarah is Judges 4:4 – 5:31 on page 200. Sepharadim read Judges 5:1 – 5:31.

XVIII	<p>Now Jethro, the priest of Midian,
Moses' father-in-law, heard of all
that God had done for Moses,
and for Israel His people, how
that the LORD had brought Israel
out of Egypt.</p> | <p>וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן
מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ בְּיֹצֵאתָא יְהוָה אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם׃</p> | <p>וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ רֹבֵא דְמִדְיָן
חֻמוֹהִי דְמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּעֵבֵד
יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמִּיה
אַדְרִי אִפִּיק יְיָ יֵת יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם׃</p> | <p>יִמְרוּ
וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן
מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ בְּיֹצֵאתָא יְהוָה אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם׃</p> |
|-------|--|---|---|---|

וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת, אמר, ישראל שריוין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו באמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשבים את השעות באינטרו'לוג'יה, באיו שעה הם נואחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות:

(13) יִיחַלֵּשׁ יְהוֹשֻׁעַ. חֶמֶךְ רָאשֵׁי גִבּוֹרֵי (תַּנְחוּמָא בְּשֵׁלָה כ"ח) וְלֹא הַשְׁאִיר אֲלָא חֲלָשִׁים שָׁבָה, וְלֹא הִרְגָם כּוֹלֵם, מִכָּאן אֵנוּ לְמַדִּים, שֶׁעָשׂוּ עַל פִּי הַדְּבָר שֶׁל שְׂכִינָה:

(14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להודווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל לארץ, שיצא את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ: כי מזהה אמהה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות:

(15) ויקרא שמו. של מנחם: ד' נבי. הקצ"ה עשה לנו כאן גם גדול, לא שהמנחם קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מנחם, וזכר את היום שעשה המהפכה, ה' הוא גם שלנו:

(16) ויאמר. משה: כי יד על כס יי'. ידו של הקצ"ה הורמה ליטבע בכסא, להיות לו מלחמה ואיזה טעם עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחזיו, נטבע הקצ"ה, שאין שמו שלם ואין כסא שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר הָיוּ צָמִיז פְּקָדוֹת לְגָזָה (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב בו וּפְקָדוֹתָי פְּקָדָה גָּזָה (עמוס א, יא), וְעַד כֵּן גָּמַלְתָּ אֶצֶד זְקָה הָמָּה (תהלים סט), מהו אומר אחריו, וְהָ לְעוֹלָם יִשָּׁב, הרי השם שלם. פֶּן לִמְשַׁפֵּט כְּסָאוֹ, הרי הכסא שלם:

(1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וכל, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (וזכחים קטו): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חווצ, חצר, קיני, פוטילא, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש פְּתִיחַ פרשה אחת בתורה, ואתה תחזה. יתרו, לכשנתגיייר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את המורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִצְנֵי חֶצֶב חֲתָן מִשָּׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אציו של יתרו היה, ומהו אומר ופְּחָלְהָ אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן (שמות ב, יח), שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. צספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כלל היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר ויָשָׁב אֶל יִתְרֹ חֲתָנוּ (מכילתא שם):

- 2 And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away, וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מֹשֶׁה אַחֶר שְׁלוּחֶיהָ:
- 3 and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land'; וְאֵת שְׁנֵי בְנֵיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה:
- 4 and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.' וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֵלֹהֵי אָבִי בַעֲזָרִי וַיַּצֵּלֵנִי מִמַּחֲרֵב פָּרְעֹה:
- 5 And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God; וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיָה חֹתֵן שָׁם תַּר הָאֱלֹהִים:
- 6 and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.' וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנֶךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בְנֵיהָ עִמָּה:
- 7 And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent. וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֲהָלָה:
- 8 And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them. וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיַּצִּלֵם יְהוָה:

למשה ולישראל. שקול משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם צירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא שם):

(2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקד"ה צמדין, לך שצ מצרים, ויקח משה את אשתו ואת בניה וגו' (שמות ד, יטכ), ולא אהרן לקראתו ויפגשוהו בזה האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי צמדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מולכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לבי אל בית אביך, נמלה שני בניה והלכה לה:

(4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירים על דבר המצרי, ובקש להרוג את משה, נעשה נוארו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):

(5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדצר היה, אלא שצמדו של יתרו דָּקַר הכתוב, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדדו לצו לנאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:

(6) ויאמר אל משה. ע"י שליח: אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יולא בגיני לא בגין אשתך, ואם אין אתה יולא בגין אשתך לא בגין שני בניה (מכילתא שם):

(7) ויצא משה. צבד גדול נמצד יתרו באותה שעה, כיון שיא משה, ילא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יולאין ולא ילא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וְהָיָה מֹשֶׁה (מכילתא שם):

9 And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.

וַיִּנְתַּד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹכָה
אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר הִצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם:

וַיְחַדֵּי יִתְרוֹ עַל כָּל
טִבְתָּא דַּעֲבַד יְיָ לְיִשְׂרָאֵל
דִּשְׂוִיבְנִין מִיַּד דְּמִצְרַיִם:

ישראל

10 And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.

וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה
אֲשֶׁר הֲצִיל אֶתְכֶם מִיַּד
מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר
הֲצִיל אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם
וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה
דְּשִׁיב יִתְכוֹן מִיָּד
דְּמִצְרַיִם וּמִיָּד פַּרְעֹה
דְּשִׁיב יִתְעַל מִמִּצְרַיִם
יְד־מִצְרַיִם:

10

11 Now I know that the LORD is
greater than all gods; yea, for that
they dealt proudly against them.'

עֲתָה יִדְעָתִי כִּי־גָדוֹל יְהוָה
מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר
אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:

פָּעַן יִדְעָנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית
אֱלֹהֵי בַר מִנִּיהּ אֲרִי בִפְתָגְמָא
דְּחִשְׁבִּיב מִצְרָאִי לְמַדְּנָן יָת
יִשְׂרָאֵל בֵּית דִּנְיָוָן:

11

12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.

וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עִלָּה וַיּוֹצִיחִים לְאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֹהֶלֶן וַיִּכְלוּ זִמְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאכֹל-לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:

וְקָרִיב יִתְרוֹ חֲמוּתֵי דְמֹשֶׁה עֵלָּן וַיִּבְסֹט קוֹדֶשִׁין קָדָם יי וְאַתָּה אֹהֶלֶן וְכֹל סְבִי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לְחֻמָּא עִם חֲמוּתֵי דְמֹשֶׁה קָדָם יי:

12

13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.

וַיְהִי קִמְחָתָהּ וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה
לִשְׁפֹּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד
הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר
עַד־הָעֶרֶב:

שני

(8) ויספר משה לחותנו. למשך את לבו לקרבו לתורה (מכילתא שם): את כל התלמוד. שעל היסוד של עמלק (מכילתא שם): התלמוד. למד אלף מן היסוד של תורה, והתירו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, מקומה, תנואה:

(9) ויחד יתרו. וישמעאל יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשרו חדודין חדודין, מייצר על אבד מנרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין 75): על כל השובה. טובת המן והצאר והתורה (מכילתא ס), ועל כולן אשר הצילו מיד מנרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לצרור ממנרים, שהיה הארץ מסוגרת, ולאו יאז ששים רבוא (מכילתא ס):

(10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרמומו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכנידים עליהם, היא העבודה:

(11) עתה ידעת. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ביותר (מכילתא סס): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא סס): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרוממו, במים דמו לאבדם והם נאבדו במים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו (סוטה יא.) לשון ויזד יעקב נזיד (בראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נמשלו:

(12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מקובצין בה, כאלו נהנה מזיו השכינה (ברכות 7ד):

(13) ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא יצא משה לשפוט את העם, שהרי צ"ו בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכפורים. ואין פשרה זו כתובה בסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה

<p>And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הָיָה עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶ־הֵהָּדָבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יּוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עָרֶב:</p>	<p>14</p>
<p>And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֲמוּהִי אָרִי אֲתָן לְוָתִי עֲמָא לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי:</p>	<p>15</p>
<p>when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p>	<p>כִּד הָנִי לְהוֹן דִּינָא אֲתָן לְוָתִי וְדֹאֲנִנָּא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיה וּמַהוֹדַעְנָא לְהוֹן יֵת קִימִיָּא דִּינִי וְיֵת אוֹרִיָּתִיה:</p>	<p>16</p>
<p>And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.</p>	<p>וַיֹּאמֶר חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה לִּיהִי לֹא חֲקִין פְּתִגְמָא דְאֵת עֲבִיד:</p>	<p>17</p>
<p>Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.</p>	<p>מִלֵּאָה תִלְאִי אַף אֶת אֶף עֲמָא דְהָדִין דְעִמְנָךְ אֲרִי יִקִּיר מִנָּךְ פְּתִגְמָא לֹא תִכּוּל לְמַעֲבִידֶיהָ בְּלַחֲוֹדְךָ:</p>	<p>18</p>
<p>Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.</p>	<p>פִּעֵן קִבִּיל מִנִּי אִמְלִכְנָךְ וַיְהִי מִימְרָא דִּינִי בְּסַעֲדָךְ הָיִי אֵת לְעֲמָא תִבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי וְהָיִי מִיָּתִי אֵת יֵת פְּתִגְמִיָּא לְקָדָם יי:</p>	<p>19</p>

את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נסעים נחנקו אל המקום וגו' אל קא סעצא אקנו (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצאו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מצגי חצב חטן משה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל כצבדן של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אחת יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה במעשה בראשית, שנאמר צו ויהי עקרב וגו' (שבת י').

- (15) כי יבא. כי צא, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרנונו למקצב אולפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:
 (16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר צא אל:
 (17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:
 (18) נבל חבול. כתרנונו. ולשונו לשון כמישה פלייש"טרא, כמו וקעלה נבל (ירמיה ח, יג), פנבל עקלה מקסן וגו' (ישעיה לד, ד), שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרח, וכחו תש ונלאה: גם אתה. לרבות אהרן וסור וע' זקנים: כי כבוד ממך. כוצדו רצ יתור מכחך:
 (19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענה, אמר לו צא המלך צבורה (מכילתא פ"ב): היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ ציוותם למקום, ושואל משפטים מאתו: הדברים. דצרי ריבנות:

- 20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.
- 21 Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.
- 22 And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.
- 23 If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.
- 24 So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.
- 25 And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.
- וְהִזְהִרְתָּה אֹתָם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן׃
- וְאַתָּה תִּתְּנָה מִכָּל־הָעָם אֲנָשִׁי־חַיִּל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וּשְׂמַת עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת׃
- וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעַלֶיךָ וְנִשְׁאָו אֹתָךְ׃
- אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וַיְכַלֶּת עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מִקְמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם׃
- וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנוּ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר׃
- וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשִׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת׃
- וַיִּתֵּן יְהוָה יֵת אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן׃
- וְאַתָּה תִּתְּנָה מִכָּל־הָעָם אֲנָשִׁי־חַיִּל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וּשְׂמַת עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת׃
- וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעַלֶיךָ וְנִשְׁאָו אֹתָךְ׃
- אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וַיְכַלֶּת עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מִקְמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם׃
- וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנוּ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר׃
- וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשִׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת׃

(21) ואתה תחזק. צדק הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם, שע"י כן יהיו דבריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונם בדין, כהיה דאמרינן, כל דיינא דמפקין ממנוא מיניה דדינא, לאו דיינא הוא (בבא בתרא נח:): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח:). שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"ז אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה באמת תיקן בזה ותיקן קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, לא ומשום, וכשתדקדק במנינם ולגבייהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בהדרגה, כן ג"ל נכון ודוק):

(22) ושפטו. וידונו, לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. כמו והקצד את לבו (שמות ח, יא), והפית את מואב (מלכים ב, כד), לשון הווה:

(23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגבורה, אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ב): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך (מכילתא ס):

<p>26 And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.</p>	<p>וְיָדִינוּ ית עמא בְּכָל־עֵדָן ית פְּתָגָם קָשִׁי מִיָּתֵן לְזֹת מֹשֶׁה וְכָל פְּתָגָם זְעִיר דִּינִין אֲנִין: יִשְׁפּוּטוּ הֵם:</p>	<p>26 וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדִּבָּר הַקָּשֶׁה יִבְיֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדִּבָּר הַקָּטָן יִשְׁפּוּטוּ הֵם:</p>
<p>27 And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה ית חֲמוּהִי וַאֲזַל לִיה לְאֶרְצֶיהָ:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֲתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצוֹ: (פ)</p>
<p>XIX In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.</p>	<p>בִּרְחַא תְּלִיתָאָה לְמַפְק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיוֹמָא דְּדִין אֶתוּ לְמִדְבָּרָא דְּסִינַי:</p>	<p>רציעי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַר סִינַי:</p>
<p>2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.</p>	<p>וַיֵּסְלוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ לְמִדְבָּרָא דְּסִינַי וַיִּשְׁרֻ בְּמִדְבָּרָא וַיִּשְׂא תַמָּן יִשְׂרָאֵל לְקַבִּיל טוֹרָא:</p>	<p>2 וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר וַיַּחֲן־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הַהָר:</p>
<p>3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה סָלַק לְקָדָם יי וַיִּקְרָא לִיה יי מִן טוֹרָא לְמִימַר כְּדִין תִּימַר לְבֵית יַעֲקֹב וַתַּחֲוֵי לְבֵנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>3 וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וַתַּגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אַתִּין חֲזִיתוּן דְּעַבְדִּית לְמִצְרַאִי וַנְטִילִית יְתָכוֹן כַּד עַל גְּדַפֵּי נְשָׁרִין וַקְרִיבִית יְתָכוֹן לְפִלְחָנִי:</p>	<p>4 אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאֵבָא אֶתְכֶם אֵלָי:</p>

(26) ושפטו. ודיינותן עמא: יביאון. מייטין: ישפטוהם. כמו ישפטו (בחולס) וכן לא תעצורין (רות ב, ח), כמו לא תעצרי. ותרגמו דיינין אינון. מקראות העליונים היו לשון זוי, לכך מתורגמין וידונון, ייתון, ידונון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ב):

(1) ביום הזה. צראש חדש (שצת פו). לא היה צריך לכתוב ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו:

(2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שצרפידים היו חונים, בידוע שמס נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בשבועה, אף נסיעתן מרפידים בשבועה (מכילתא בחדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא סס): נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מואל נגד, פנים למזרח (מכילתא סס):

(3) ומשה עלה. ביום השני, וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר וַיִּשְׂקֶם מֹשֶׁה בֶּצֶקֶר (שמות לד, ד): כה תאמר. בלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שצת פו). מכילתא בחדש פ"ב):

(4) אתם ראייתם. לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אהבם. זה יום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת, נקבצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, וְאִטְלִית יְתָכוֹן, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין

- 5 Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;
- 6 and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'
- 7 And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.
- 8 And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.
- 9 And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.
- 10 And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,
- וְעַתָּה אִם־שָׁמַעַתְּ וְשָׁמַעְתָּ אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ׃
- וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
- וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה׃
- וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם וַיֹּדוּ וַיֹּאמְרוּ כָּל־אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה׃
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבֹךְ הָעֲנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרֵי עֲמֹד וְגַם־בִּדְבַר יִאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיִּגֹּד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה׃
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבִּסּוּ שִׁמְלֹתָם׃
- וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵיזִיל לֹת עָמָא וְהִזְמִינְנוּ יוֹמָא דִּין וּמָחָר וּיְחִירוּן לְבוּשֵׁיהוֹן׃

עוף פורח על גזיו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא צנני, אף אני עשיתי כן, ויפסע מלאך ה' להם וגו' ויצא בין משנה מזכרם וגו' (שמות יד, יט), והיו מזכרים וזרקים חזים ואזני צליקטראות, והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרנומו:

(5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערצו לכם מכאן ואילך, שכל החללות קשות (מכילתא פ"ז): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגולה. אומר חז"ל, כמו וסגלת מלכים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואזנים טובות שהמלכים גוזזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לצדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חזתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קמה דאס קמר, וצני דוד פהנים קיו (שמואל-ב ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יוס שלישי, שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממה, שלא אמר הואיל וידוע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם כך. גם צנזיאס הזאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו:

- 11 and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai. וַיְהִי נִכְנִיִּים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי 11 כִּיּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הָר סִינַי:
- 12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death; וְהִגַּבְלֹתָ אֶת-הָעָם סָבִיב 12 לְאֹמֶר הַשְּׁמָרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וְנִגַּע בְּקַצְהוּ כָל-הַנֹּגֵעַ בְּהָר מוֹת יוֹמָת:
- 13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.' לֹא תִקְרַב בֵּיהּ יָד אָדָם 13 אֲחֶרְגָמָא יִתְרָגִים אוֹ אֲשֶׁרְדָאָה יִשְׁתְּדִי אִם בַּעֲרָא אִם אִנְשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגַד שׁוֹפָרָא אֲנֹן מוֹרְשֵׁן לְמַסַּק בְּטוֹרָא:
- 14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments. וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן-הָהָר אֶל- 14 הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת-הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:
- 15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.' וַיֹּאמֶר אֶל-הָעָם הָיוּ נִכְנִיִּים 15 לְשִׁלְשֶׁת יָמִים אֶל-תִּגְשׁוּ אֶל-אִשָּׁה:
- 16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled. וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲנֹת 16 הַבָּקָר וַיְהִי קִלְת וּבִרְקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל-הָהָר וְקֹל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְהַרֵּד כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לדָגֶר עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

(11) והיו נכונים. מוצדלים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, ובחמישי צנה משה את המזבח תחת ההר ושמים עשרה מצבה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנמרפאו כולם (מכילתא שם):

(12) והגבלת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:

(13) ירד ירד. מכאן לנשקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות: יירד. יושלך למטה לארץ, כמו יָרַד צֵס (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היוכל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנשתלק הס רשאין לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צערציא קורין לְדִקְרָא יוֹצֵלָא. ושופר של אילן של יחזק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעם, אלא מן ההר אל העם:

(15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי (שבת פז), ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהמה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

- 17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount. וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיַּתִּיצְבוּ בְּתַחְתִּית הַהָרִ: מֹשֶׁה וְאַפִּיק מֹשֶׁה יְת עָמָא לְקַדְמוֹת מִימְרָא דִּי מִן מְשָׁרִיתָא וְאַתְעַתְדוּ בְּשַׁפּוּלֵי טוּרָא:
- 18 Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly. וְהָרִ סִינַי עָשָׁן כָּלֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחָרַד כָּל־הָהָר מְאֹד: וְטוּרָא דְסִינַי תָּנַן בּוֹלִיָּה מִן קָדָם דְּאַתְגְּלִי עָלֵהּ יִי בְּאִשְׁתָּא וְסָלִיק תַּנְגִּיָּה כְּתַנְנָא דְאַתְנוּנָא וְזַע כָּל טוּרָא לְחָדָא:
- 19 And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice. וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחוֹזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל: וְהָהָר קָל שׁוֹפְרָא אָזִיל וְתַשְׁרִי לְחָדָא מֹשֶׁה מְמַלִּיל וּמִן קָדָם יִי מַתְעֲנִי לִיָּה בְּקָל:
- 20 And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up. וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָרִ סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה: וְאַתְגְּלִי יִי עַל טוּרָא דְסִינַי לְרִישׁ טוּרָא וּקְרָא יִי לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוּרָא וְסָלִיק מֹשֶׁה:
- 21 And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יִהְרָסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאזוֹת וּנְפֹל מִמֶּנּוּ רַב: וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה חוֹת אֶסְהִיד בְּעָמָא דְלָמָא יִפְגְּרוּן קָדָם יִי לְמַחְזִי וְנִפֹּל מִנְהוֹן סָגִי:
- 22 And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.' וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה: וְאַף כְּהֲנָנָא דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יִי יִתְקַדְּשׁוּ דְלָמָא יִקְטוּל בְּהוֹן יִי:

(16) בהיות הבקרה. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צער ודם לעשות כן שיהא הרב ממתינ לתלמיד, וכן מצינו קום לא קל הבקעה וגו' (יחזקאל ג, כז), ואקום ואצא אל הבקעה והנה עָם צָדוּד ה' עֵמֶד (שם כג):

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מְסִינִי צָא (דברים לג, ז. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו וכפה עליהם כביגית (שבת פח.):

(18) עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמע, שמע, לכך תרגומו שָׁנַן פְּלִיָּה ולא תרגום פְּנִיָּה, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול כבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דוער באש עד לצ השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁבֵּר את האוון מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיצא צו פֶּאֶרְיָה יִשְׁאָג (דו"ע יא, י), וכי מי נתן כח בצרי אלא הוא, והכתוב מושלו כצריה, אלא אנו מכניין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר את האוון מה שיכולה לשמוע. כיצא צו וְקוֹלֵנוּ קָקוֹל מִים רָבִים (יחזקאל מג, ז), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁבֵּר את האוון:

(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוחה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁבֵּר אוזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהיה לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש צרוך הוא מסייעו לתת צו כח להיות קולו מגביר ונשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲנֶה צָאֵשׁ (מלכים א' יח, כד), על דבר האש להורידו:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פי מן השמים דְּצִרְתִּי עִמָּכֶם (שמות כ, יט), למד שְׁהִרְפִּין שמים עליונים ותחתונים, והציעו על גבי ההר כמנע על המטה, וירד כח הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

(21) העד בעם. התרה בהם שלא לעלות צהר: פֶּן יִהְרָסוּ וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על ידי שְׁתַּחֲוֹתָם אל ה' לראות, ויקרצו לנצח ההר: ונפול מִמֶּנּוּ רַב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב (מכילתא שם): יִהְרָסוּ. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:

<p>23 And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא יוּכַל הָעָם לָעֲלֹת אֶל־הָרִי סִינַי כִּי־אָמַרְתָּ הָעֲדָתָה בְּנֹלָאֹמַר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשֵׁהוּ:</p>	<p>23 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא יוּכַל הָעָם לָעֲלֹת אֶל־הָרִי סִינַי כִּי־אָמַרְתָּ הָעֲדָתָה בְּנֹלָאֹמַר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשֵׁהוּ:</p>
<p>24 And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלָיו יְהוָה לִךְ־רָד וְעָלִיתָ אִתָּהּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהוָה לָעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרָץ בָּם:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר אֲלָיו יְהוָה לִךְ־רָד וְעָלִיתָ אִתָּהּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהוָה לָעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרָץ בָּם:</p>
<p>25 So Moses went down unto the people, and told them.</p>	<p>וַיֵּרָד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)</p>	<p>25 וַיֵּרָד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)</p>
<p>XX And God spoke all these words, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים אֵלֶּיךָ: (ס)</p>	<p>XX וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים אֵלֶּיךָ: (ס)</p>

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 194.

<p>2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.</p>	<p>אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דָּאִפִּיקְתִּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵבֵית עֲבָדִים:</p>	<p>2 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דָּאִפִּיקְתִּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵבֵית עֲבָדִים:</p>
---	--	--

(22) וגם הכהנים. אף הזכורות שהעבודה צהם (זכאים קטו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתיצב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרעה, יהרגו צהם ויעשה צהם פרעה:

(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד צהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:

(24) לך רד. והעד צהם שנית, שמורזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומורזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אחת מחיצה לעמך, ואהרן מחיצה לעממו, והכהנים מחיצה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יחרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמץ, אינו זו מגורסת, כך דרך כל חיצה שנקודתה מלאפוס, כשהיא צאה צמקף, משתנה הנקוד לחטף קמץ: (25) ויאמר אליהם. התראה זו:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אֱלֹהִים לֹא תִקָּלַל (שמות כז, כז) ותרגמו דְּיִנָּא, לפי שיט פרשיות בחורה שאם עשן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אס כו, פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה בא להודיענו צמה שפרט לשון ד' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יאזו, והלא לפי זה כולם כמורהם, הקב"ה בכבודו ובעצמו דיברם. ומירץ שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יאז, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עונין על הן והן לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה צים כגבור מלחמה ונגלה כאן כוקן מלא רחמים, שנאמר וַיִּסַּח רָגְלָיו קִמְעָה לְצַנֵּת הַסַּפִּיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו

- 3 Thou shalt have no other gods before Me. **לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹה אַחֶרן בְּרַחֲמֵי:**
- 4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth; **לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דְּמוּ דְּבִשְׁמַיָּא מְלַעֲלָא מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְדְּבִאֲרֵעָא מִלְּרַע וְדְּבִמְיָא מִלְּרַע לָאֲרֵעָא:**
- 5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me; **לֹא תִסְגֹּד לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אֲבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׁנָאִי:**
- 6 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments. **וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים לְאֲחָבִי וְעֲבִיד טִיבֵי לְאֲלָפֵי דְרִין וְלִשְׁמַרֵי מִצְוֹתַי: (ס)**
- 7 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain. **לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)**
- 8 Remember the sabbath day, to keep it holy. **זָכוֹר אֶת־יְוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: הָיוּ דְּכִיר יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתָהּ:**

בשעת השעבוד, וכעס השמים משגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הואל אחיך ממזרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יִנָּקֶה אֶפְסָךְ בְּעַמְּךָ (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לבדי: מבית עבדים. מבית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מבית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מזרים, אומר מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מניין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא ס). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים וזלתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרואם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, כעקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטונו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא ס):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים: (5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עוזר על מדתו למחול על עון עבודת אלילים. כל לשון קנא אנפריי"מנט בלע"ז (אייפערנד) נותן לב ליפרע: לשנאי. כתרומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כז:): (6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א): (7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרומו) קמה דְּתִימַר אי וכו' שבוט שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב, (הראשון לשון מגן, כתרומו) זה הנשבע לחסות ולהצל על עץ עץ, ועל אבן אבן (שבוט כט): (8) זכור. זכור ושמו דבדור אחד נאמרו, וכן מְסַלְלִיָּה מוֹת יוֹמָת (שמות לא, יד) וְיָזִים הַשָּׁמַיִם כְּבָשִׁים (במדבר

- 9 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ שְׁתַּא יוֹמִין תַּפְלֹחַ וְתַעֲבִיד כָּל-מְלָאכְתֶּךָ: 9 Six days shalt thou labour, and do all thy work; כָּל עֲבִידְתֶּךָ:
- 10 וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְעִירְךָ וּבַקֶּרְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: 10 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; וְיוֹמָא שְׁבִיעָא שַׁבְתָּא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אַתָּה וּבִרְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְעִירְךָ וּבַקֶּרְנָה דְּבִקְרָנְךָ:
- 11 כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) 11 for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it. אַרְי שְׁתַּא יוֹמִין עֲבִיד יי יְת שְׁמִיא וְיְת אַרְעָא יְת יִמָּא וְיְת כָּל דְּבַהוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא עַל כֵּן בְּרִיךְ יי יְת יוֹמָא דְּשַׁבְתָּא וְקַדְּשִׁיה:
- 12 כְּבֹד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) 12 Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee. יִקֵּר יְת אָבִיךָ וְיְת אִמְךָ בְּדִיל דְּיִירְכּוּן יוֹמֶךָ עַל אַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:
- 13 לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא תִעֲנֶנָּה בְּרִיעֶךָ עַד שֹׁקֶר: (ס) 13 Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour. לֹא תִקְטוּל נַפְשָׁ לֹא תִגְנוֹב לֹא תִעֲנֶנָּה בְּחִבְרָךְ סִדְּוָתָא דְּשִׁקְרָא:
- 14 לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרׇוֹ וַחֲמֹרׇוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ) 14 Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's. לֹא תַחְמִיד בֵּית חֲבֵרְךָ לֹא תַחְמִיד אִתָּת חֲבֵרְךָ וְעַבְדִּיהָ וְאִמָּתֶיהָ וְתוֹרִיהָ וְחֲמֹרֶיהָ וְכָל דְּלַחֲבֵרְךָ:
- כח, ט), וכן לא תלצש שטענו גדלים פטעה לך (דברים כז, יא), וכן פירות אשת אסיה (ויקרא יח, טז) יצא עליה (דברים כה, ה), הוא שנאמר אשת דבר קללים פסם זו שמעתי (תהלים סב, יז). זכור לשון פעול הוא, כמו אכול ושתו (ישעיה כז, יג), קלוי וכלה (שמואל ג, טז), וכן פתורו חנו לצ זכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (ציה טז):
- (9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעניך כאלו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ז):
- (10) אחת וזכך וזכך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מוזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שציתת הקטנים, וזה שנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני שציתתו עליך:
- (11) וינח ביום השביעי. כזכור הכתיב צעמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגועה שיהא נוח צעמל: ברך. ויקדשהו. צרכו זמן לכופלו צעמי לחם משנה, וקדשו זמן שלא היה יורד זו:
- (12) למען יארכו ימיו. אם תכזב יארכו ימיו, ואם לאו יקצרו, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח):
- (13) לא תנאף. אין נאוף אלא באשת איש, שנאמר מות ימות הלאך והנאפת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה והנאפת פסח אשה פסח את זרים (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. צנוצ נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו צנוצ ממון, או אינו אלא זה צנוצ ממון ולהלן צנוצ נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרנא לא תנאף מדבר דבר שחייב עליהם מיתת צית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עליו מיתת צית דין (סנהדרין פו):

<p>15 And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.</p>	<p>וְכָל עַמָּא חֲזַן יַת קִלְיָא וַיִּתְּ בַּעֲוִירָא וַיִּתְּ קֹל שׁוֹפָרָא וַיִּתְּ טוֹרָא דְחֲזַן וַחֲזָא עַמָּא וַיִּזְעוּ וַיִּקְמוּ מִרְחִיק:</p>	<p>וְכָל־הָעָם רָאוּ אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֶת־קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עָשָׁן וַיִּרְא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֻדוּ מֵרָחֹק:</p>	<p>שביעי</p>
<p>16 And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דִּבֶּר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דִּבֶּר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת:</p>	<p>16</p>
<p>17 And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחֻלוּן אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכוֹן אֲתִגְלִי לְכוֹן וַיִּקְרָא דִּי וּבְדִיל דְתַהִי דְחִלְתִּיה עַל אֲפִיכוֹן בְּדִיל דְלֹא תַחֲוִבוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֲלֹ־תִירְאוּ כִּי לִבְעִבּוֹר נִסּוֹת אֲתֹכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעִבּוֹר תִּהְיֶה יִרְאתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:</p>	<p>17</p>
<p>18 And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.</p>	<p>וְקָם עַמָּא מִרְחִיק וּמֹשֶׁה קָרִיב לְצַד אֲמַטָּתָא דְתַמָּן וַיִּקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)</p>	<p>18</p>
<p>19 And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּדִנָּן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן חֲזִיתוֹן אֲרִי מִן שָׁמַיָא מְלִילִית עִמָּכוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רִאֲיִתֶּם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:</p>	<p>מפטיר</p>
<p>20 Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן קֳדָמִי דְחָלָן דְכֶסֶף וּדְחָלָן דְדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוֹן:</p>	<p>לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֵתִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:</p>	<p>20</p>

(15) וכל העם רואים. תלמוד שלא היה זהם אחד סומא, ומניין שלא היה זהם אלם, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (סס): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אינן נוע אלף זיע (סס): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלְכֵי צָבֹאוֹת יִדְּוּן יִדְּוּן (תהלים סה, יג. מכילתא סס):

(17) לבעבות נסות אתכם. לגדל אתכם בעולם, שיא לכם שם באומות שהוא ככדו17 נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו הָרִימוּם (ישעיה סב, י), קָרִים נָסִי (שם מט, כב), וְכָסַם עַל הַגְּבֻעָה (שם לז, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאֲסָם, תדעו כי אין זולתו, וסיראז מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפנים משלש מחילות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וְהָרָה בָּעַר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעֶרְפֶּל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אֲנִי בֹא אֵלֶיךָ בַּעַב הָעָנָן (שמות יט, ט):

(19) כה תאמר. בלשון הזה: אתם ראייתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכמוז אחר אומר, ויגדל ה' על הר סיני, בא הכוזב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמייעף את קולו ליסדך ועל הארץ הרקף את אשו הגדולה (דברים ד, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הקפין השמים ושמי השמים, והציעו על ההר, וכן הוא אומר ויט שמים ויגדל (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לא תעשון אחי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני צמרוס (מכילתא פ"י): אלהי כסף. צא להזהיר על הכרזים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות:

<p>21 An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.</p>	<p>מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי קִדְמִי וַתְּהִי דָּבַח עָלוֹתַי וְזִבְחֹתַי עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:</p>	<p>21</p>
<p>22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.</p>	<p>וְאִם-מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה-לִּי לֹא-תִבְנֶנּה אֶתֶּהֶן גִּזִּית גִּזִּית קִדְמִי לֹא תִבְנֶי וַתְּהִיוֹן כִּי חֲרַבְךָ הַנֶּפֶת עָלֶיהָ עָלָה וַתְּחַלֶּלֶה:</p>	<p>22</p>
<p>23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.</p>	<p>וְלֹא-תַעֲלֶה בַמַּעֲלֹת עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-תִגָּלֶה מִדְּבַחִי דִּלָּא תִתְגַּלִּי עֲרוֹתְךָ עָלָיו: (פ)</p>	<p>עפ פסוקים</p>
<p>The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 ע"פ 9:5 – 9:6 on page 205. Sepharadim read Isaiah 6:1 – 6:13.</p>		
<p>XXI Now these are the ordinances which thou shalt set before them.</p>	<p>וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים וְאֵלֶּיךָ דִּינֵיָא קִדְמֵיהוֹן לִפְנֵיהֶם:</p>	<p>משפטים</p>

ואלהי זהב. צא להזהיר שלא יוסיף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרצונם צנתי כנסיות וצנתי מדרשות כדרך שאני עושה צנתי עולמים, לכן נאמר לא תעשו לכם:

(21) מזבח אדמה. מחוצר באדמה, שלא יצננו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צסים) (מכילתא פי"א). צר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא סס): תעשה ל'. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אכלו, כמו וּפָלְיוּ מִטָּה מְנַשֶּׁה (במדבר ז, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר לומר הַצֶּבֶר וְהָדָם על מִזְבֵּחַ ה' אֵלֶּיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכילתא פי"א זבחים נח): את עולתך ואת שלמך. אשר מלאך ומזקרק. את לאך ואת צקרק. ירוש לאת עולתך ואת שלמך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וצרכתיך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות להכניס להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדך את העם:

(22) ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אס ואס שבתורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי אס זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר אֲבָנִים שְׁלָמוֹת תִּצְנֶנּה (דברים כז, ו). וכן אס פָּקָךְ פְּלִיָּה (שמות כב, כד), חובה הוא, שנאמר וְהִעָצֹט פַּעֲדֵיטָנוּ (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן וְאֵם פִּקְרִיז מִקְּדָשִׁים (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פי"א), ועל כרחך אין אס הללו תלויין, אלא ודאיין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיה, שפוסלן ומכתתן בצדו: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה ברזל חללת שהמזבח נצרה להאריך ימיו של אדם, והברזל נצרה לקצר ימיו של אדם, אין זה דין שיונק המקצר על המאריך (מדות פי"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאזיהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל, המטיל שלום בין איש לאשחרו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות:

(23) ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסי צד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוי לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חצירך שהוא צדמות יונך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

- 2 If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.
- 2 כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֶפְשִׁי חָנָם:
- 3 If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.
- 3 אִם-בָּגָפוֹ יָבֹא בְגֹפוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצְאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:
- 4 If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.
- 4 אִם-אֶדְנִיו יִתֵּן-לּוֹ אִשָּׁה וַיֵּלְדֶּה-לּוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאֶדְנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגֹפוֹ:
- 5 But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;
- 5 וְאִם-אָמַר יְאֹמַר הָעֶבֶד אֶהְבֹּתִי אֶת-אֲדֹנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בָּנָי לֹא אֵצֵא חֶפְשִׁי:
- 6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.
- 6 וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדֶּלֶת אוֹ אֶל-הַמְּזוּזָה וַרְצֹעַ אֲדֹנָיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם: (ס) פָּלַח לְעֹלָם:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דיין לפרשת מוצח, לומר לך שששים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המוצח): אשר תשים לפנייהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק והלכה ז' או ג' פעמים, עד שתהא מדורה צפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפנייהם, כשנחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפנייהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דיני אותו כדיני ישראל, אל תציאם בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם (ס"א להשיגם), שנאמר כי לא כזורנו זורם ואויבינו פלילים (דברים לז, לא), כשאויבינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים וְהִקְנַחְתָּ אִתְּךָ אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אצל בלקוח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא בלא חסד: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו וְנִמְכַּר בְּגִנְיָתוֹ (שמות כב, א), או אינו אלא צמוכר עמו מפני דחקו, אצל מכרוהו בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר וְכִי יִמְכַר אֶחָיִךְ עִמָּךְ וְנִמְכַר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, צמכר צבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרומתו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, כנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי צתוך לצושו, כנפך בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ז): ויצאה אשתו עמו. וכי הכניסה שפחה, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמוכות אשתו וצני (קידושין כב:):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ציד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר אֶחָיִךְ הָעֶבְרִי או הָעֶבְרִיָּה (דברים טו, יז) מלמד שאף העבריה יוצאה בשש:

(5) את אשתו. השפחה:

- 7 And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do. וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כְצֵאת עֲבָדָי:
- 8 If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her. אִם־רָעָה בְעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אִם בִּישַׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ אֲשֶׁר־[כ' (לא) לֹן] יַעֲדָהּ דִּיקַיְמָה לִיהָ וַיִּפְרָקֶנָּה לְגֵבֶר אֲחֵרֹן לִית לִיהָ רָשׁוּ לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־בָהּ:
- 9 And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters. וְאִם־לְבָנוֹ יַעֲדֶנָּה כְּמִשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ:
- 10 If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish. אִם־אַחֲרֶת יִקַּח־לּוֹ שְׂאֵרָהּ אִם אוֹחֲרָנָתָא יִסֵּב לִיהָ זֵינָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִמְנַע:

(6) אל האלהים. לצית דין, כריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שסתא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְסָהּ בְּאֶזְנוֹ וּבְדָלָתָהּ (דברים טו, יז), דלת ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כג:). ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אֶזְנוֹ אֶזְנוֹ לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במרצע. ונאמר במרצע פֶּנוֹךְ אֶזְנוֹ הַמַּשְׁכֵּה הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אֶזְנוֹ להרצע מכל שאר אברים שצריך, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אֶזְנוֹ זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עֶלְמוֹ, אֶזְנוֹ ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעֶלְמוֹ, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר צרור מצוּס שכולין צוֹאֵר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקצ"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעֶלְמוֹ, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוצל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפָּחָתוֹ פֶּשְׁעוֹ (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוצל, בֵּין סְמוּךְ בֵּין מוֹפְלָג:

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יולאה בסימנים, כמו שכתוב ויולאה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:). לֹא תֵצֵא כְצֵאת הַעֲבָדִים. כיצא עבדים כנענים שיואלים בשן ועין, אצל זו לא תאכזר בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוצל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונתן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תאכזר העבדים בשש וציוצל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יאחותיו, מה עברי יולא בשש וציוצל, אף עבריה יולאה בשש וציוצל, ומהו לא תאכזר העבדים, לא תאכזר בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יולא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יולאה בראשי איברים, אף הוא אינו יולא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן צעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמצוה ציעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות וללאת, שאף הוא מסייע בפדינה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדינה במספר השנים שעשתה אֶלְלוֹ כאילו היא שכורה אֶלְלוֹ, כיצד, הרי שקנאה במנה ועשתה אֶלְלוֹ צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעמידה ללאת לסוף שש שנה, נמלא שקיית עבודת כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אֶלְלוֹ צ' שנים, הרי שלשית המנה, טול שני שלשיות המנה ותמלא מאללך: לעם גברי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לצגוד זה, שלא לקיים זה מצות יעוד, וכן אציה, מאחר שצגד זה ומכרה לזה:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף צנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אצין בדמיך: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו כצר: שארה.

- 11 And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money. 11 ואם-שִׁלַשׁ-אַלָּה לא יַעֲשֶׂה וְאם תִּלָּת אֲלֵין לא יַעֲבִיד לָהּ וַיֵּצֵאָה חֲנָם אֵין לָהּ וְתַפּוּךְ מִגֶּן דָּלָא כֶסֶף: כֶּסֶף: (ס)
- 12 He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death. 12 מִכָּה אִישׁ וְנָתַת מוֹת יוֹמָת: דִּימְחֵי לֶאֱנָשׁ וְיִקְטְלֵנָהּ אֲתַקְטֵלָא וְיִתְקַטֵּיל:
- 13 And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee. 13 וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים וְדָלָא כְּמֵן לִיה וּמִן קָדָם יי אָנָה לִידּוֹ וְשִׁמְתִי לָהּ מָקוֹם אֲתַמְסֵר לִידֵיהּ וְאִשְׁוִי לָהּ אֲתֵר דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן: (ס)
- 14 And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die. 14 וְכִי-יֵצֵד אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וְאִרִי יִרְשַׁע גִּבֹּר עַל חֲבֵרִיהּ לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מַעַם מִזְבְּחִי לְמִקְטְלֵיהּ בְּנִכְיָלוֹ מִן תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת: (ס)
- 15 And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death. 15 וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִימְחֵי לֶאֱבֹהֵי וּלְאִמֵּיהּ יוֹמָת: (ס) אֲתַקְטֵלָא וְיִתְקַטֵּיל:

מוזנות (כתובות מוז): כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש: (11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותכלה, וזה לא יעדה לא לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתכלה בסמינין, ותשעה עמו עוד עד שתצא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כבר למדנו שתכלה, שנאמר קִעְצָרִי אוֹ קִעְצָרָהּ וְעֶצְדָּךְ שֵׁשׁ שָׁנִים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויצאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תכלה צהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתכלה אלא בצבירות (קידושין ד). תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת בגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויצאה חנם זו בגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבטל הדין לחלוף: (12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רואחין, ומה שצדי לפרש למה באו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר וְאִשׁ כִּי יַךְהָ כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יהא חייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד): (13) ואשר לא צדה. לא ארבו לו ולא נחווין. צדה לשון ארבו, וכן הוא אומר וְאִשָּׁה צָדָה אֶת נַפְשִׁי לְקַחְסָהּ (שמואל-א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר זה ציד, וזה שם דבר צו צדיה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתורנו כתרנו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרנו בחלק על צד פִּנְגָּא (ישעיה סו, יב), צָדָה אֲזָרָה (שמואל-א כ, ב), ומלין לָצֵד עֲלָאָה יִמְלָל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורז הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּקְחָה אֶלְיָךְ קָשָׁה (תהלים נא, י), לא תִּקְחָה לְצִדִּיק כָּל אֶוֶן (משלי יב, כא), מִתְּאֵהָהּ הוּא לִי (מלכים-ב ה, ז), מוֹדֵמֵן לִמְצוֹא לִי עֵלָה: והאלהים אנה לידו. ולמה תכלה זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פֶּאֶשֶׁר יֵאֱמַר מֶשֶׁל הַקְּדָמִנִי מִקְּרָעִים יִצָּא קָשָׁה (שמואל-א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקב"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלהים אנה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקב"ה מזמנן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמתו לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב:): (14) וכי יזיד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרצ הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורואה לעבד עבודה, תקחנו למוט (סנהדרין לה, יומא פה):

16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְהַגֵּנוֹב אִישׁ וַנִּמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוֹמָת: (ס)	וְהַגֵּנוֹב נַפְשָׁא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְכְּנוּהָ וַיִּשְׁתַּכַּח בְּיָדָהּ אַתְקַטְלָא יַתְקַטִּיל:
17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: (ס)	וְדִילוֹשׁ לְאִבּוּהִי וְאִמּוּהִי אַתְקַטְלָא יַתְקַטִּיל:
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרְיֹבֹן אֲנָשִׁים וְהָכָה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בָּאֶבֶן אוֹ בְּאֹגְרֹף וְלֹא יָמוּת וַנִּפְּל לְמִשְׁכָּב:	וְאִרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וַיִּמְחִי גִבֹּר יֵת חֲבֵרִיהָ בְּאַבְנָא אוֹ בְּכוּרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וַיִּפּוֹל לְבוֹטְלָן:
19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעֲנֵתוֹ וְנָקָה הַמַּכָּה רַק שְׂבֻתוֹ יִתֵּן וְרִפְּאָ יִרְפָּא: (ס)	אִם יָקוּם וַיִּתְּלִיךְ בְּבִרְא עַל בְּרִייהּ וַיְהִי זָכָא מְחִיא לְחוּד בּוֹטְלָנִיהָ יִתִּין וְאִגֵּר אַסְיָא יִשְׁלִים:
20	And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.	וְכִי־יַכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בַּשֹּׁבֵט וַיָּמָת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:	וְאִרִי יִמְחִי גִבֹּר יֵת עַבְדִּיהָ אוֹ יֵת אִמָּתִיהָ בְּשׁוּלְטָן וַיָּמוּת תַּחוֹת יָדָהּ אַתְדָּנָא יִתְדָן:

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחצירו שהוא צתשלומין ולא צמיתה, הוצרך לומר על החובל בצאצא שהוא צמיתה. ואינו חייב אלא צהכאה שיש צה חצורה (סנהדרין פד): אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. צחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כי ימנע איש גנב נפש מאסיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כבר קודם מכירה (סנהדרין פה): מות יומת. צחנק. כל מיתה האמורה בחורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש צין מכה אצלו ואמו למקלל אצלו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביו מנין, תלמוד לומר ומקלל אצלו ואמו, סתם, צין איש וצין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. צסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, צסקילה, וצנין אב לכולם, צאצאן וקאמו אסם דמיהם צם (שם כ, כז), ובמקלל אצלו ואמו נאמר דמיו צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איבריו, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרגומו ויפל לצוטרן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

(19) על משענתו. על צוריו וכו' (מכילתא שם): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, או ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו רואי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגומו, ישלם שכר הרופא (צבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעזד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא צעברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף צעזד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון צדין יוס או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעט לעת פטור: בשבט. כשיש צו כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין צו כדי להמית, תלמוד לומר צישראל, ואם צאצאן יד אשך ימות צה (צמדבר לה, יז) (או צכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ם) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו צד צד שיש צו כדי להמית, ועל אצב שהוא כדי למות צהכאה זו, צעזד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ו), וכן הוא אומר קצב נקמת נקם צרית (ויקרא כו, כה):

- 21 Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money. 21 אֲךְ אִם-יוֹם אֶחָד יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִקָּם כִּי כֶסֶף הוּא: (ס) בָּרֶם אִם יוֹמָא או תַרִין יוֹמִין יתְקַנִּים לֹא יתֵדֶן אֲרִי כֶסֶפִּיהָ הוּא:
- 22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine. 22 וְכִי-יִנָּצוּ אַנְשִׁים וַיִּגְבּוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יֶלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשְׁתַּי עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים: נָאֲרִי יִנָּצוּ גִבּוֹרִין וַיִּמְחוּן אֶתְתָּא מַעֲדָא וַיִּפְקוּן לִדְהָא וְלֹא יִהְיֶה מוֹתָא אֶתְגַּבָּא וְתִגְבִּי כְמָא דִישְׁנִי עַל־זֵה בַעֲלָה דֶאֶתְתָּא וַיִּתֵּן מִמֵּימַר דִּינִינָא:
- 23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life, 23 וְאִם-אֶסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ: וְאִם מוֹתָא יִהְיֶה וְתַתִּין נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:
- 24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot, 24 עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: עֵינָא חֲלָף עֵינָא שְׁנָא חֲלָף שְׁנָא יָדָא חֲלָף יָדָא רֶגְלָא חֲלָף רֶגְלָא:
- 25 burning for burning, wound for wound, stripe for stripe. 25 כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס) כְּוֹאָה חֲלָף כְּוֹאָה פִּדְעָא חֲלָף פִּדְעָא מִשְׁקוּפִי חֲלָף מִשְׁקוּפִי:
- 26 And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake. 26 וְכִי-יִכֶּה אִישׁ אֶת-עֵין עַבְדּוֹ אוֹ-אֶת-עֵין אִמְתּוֹ וַיַּשְׁחֲתֶהּ לִחְפְּשִׁי יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת עֵינָיו: נָאֲרִי יִמְחִי גִבּוֹר יָת עֵינָא דֶעֱבַדִּיהָ אוֹ יָת עֵינָא דֶאִמְתִּיהָ וַיַּשְׁחֲלִינָהּ לִבֵּר חוֹרִין יִפְטֹרֶנָה חֲלָף עֵינָהּ:

(21) אֲךְ אִם יוֹם אֶחָד יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִקָּם. אִם עַל יוֹם אֶחָד הוּא פֶטוֹר עַל יוֹמִים לֹא כָל שָׁכָן, אֲלֹא יוֹם שְׁהוּא כְיוֹמִים, וְאִזְוָה, זֶה מַעַת לַעַת (מְכִילֶתָא פ"ז): לֹא יוֹקֵם כִּי כֶסֶף הוּא. הֵא אַחֵר שְׁהִכְהוּ, אִף עַל פִּי שְׁשֵׁה מַעַת לַעַת קוֹדֵם שְׁמַת, חִיִּיב:

(22) וְכִי יִנָּצוּ אַנְשִׁים. זֶה עַם זֶה, וְנִתְכַּוֵּן לַהֲכֹת אֶת חֲצִירוֹ, וְהִכָּה אֶת הָאִשָּׁה (מְכִילֶתָא פ"ח): וַיִּגְבּוּ. אִין נְגִיפָה אֲלֹא לִשׁוֹן דְּחִיפָה וְהִכָּה, כְּמוֹ שֶׁן תִּגְּף צִאָּרָן רִגְלָךְ (תַּהֲלִים זֹא, יצ), וְצִטָּרְס וְתִנְגְּפוּ רִגְלֵיכֶם (יִרְמִיָּה יג, טו), וְלִצְאָן נֶגֶף (יִשְׁעִיָּה ח, יד): וְלֹא יִהְיֶה אֶסוֹן בְּאִשָּׁה: עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ. לְשֵׁלֶם דְּמֵי וְלִדּוֹת לְבַעַל, שְׁמִין אִזְוָה כְּמָה הִיחָה רִאשִׁיהָ לְהַמְכֹּר בְּשׁוּק, לְהַעֲלוֹת דְּמִיָּה בְּצִיל הָרִיוּנָה: עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ. יִגְבּוּ מִמּוֹן מִמּוֹן, כְּמוֹ וְשִׁנְשׁוּ אֲחֵר מִקָּה פֶסֶף (דְּצִרִים כג, יט): כַּאֲשֶׁר יִשְׁתַּי עָלָיו וְגַר. כְּשִׁיתְּצַעְנוּ הַבַּעַל בְּצִית דִּין לְהַשִּׁית עָלָיו עֹנֵשׁ עַל כֵּךְ: וְנָתַן. הַמְכָּה דְּמֵי וְלִדּוֹת: בַּפְּלָלִים. עַל פִּי הַדִּיִּינִים:

(23) וְאִם אֶסוֹן יִהְיֶה. בְּאִשָּׁה: וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ. רְבוּתִינוּ חוֹלְקִין צְדָכָה (סְנֵה דְרִין ע"ט), יֵשׁ אוֹמְרִים נַפֶּשׁ מִמֶּשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִמּוֹן אֲבָל לֹא נַפֶּשׁ מִמֶּשׁ, שְׁהַמְתַּכּוּן לְהַרְגוֹ אֶת זֶה וְהַרְגוֹ אֶת זֶה פֶטוֹר מִמִּיתָה, וּמִשְׁלֵם לְיֹרֶשִׁי דְּמֵיו כְּמוֹ שְׁהִיהָ נִמְכָּר בְּשׁוּק:

(24) עֵין תַּחַת עֵין. סִימָא עֵין חֲצִירוֹ, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוּ כְּמָה שְׁפַחְתּוּ דְּמֵיו לְמַכּוֹר בְּשׁוּק, וְכֵן כּוֹלֵם, וְלֹא נְטִילַת אֲזַר מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּ רְבוּתִינוּ בְּפֶרֶק הַחוּבָל (בְּצֹא קָמָא פד):

(25) כּוֹרֵה תַּחַת כּוֹרֵה. מְכֹות אֵשׁ. וְעַד עַכְשֵׁי דְּצֵר בְּחִצְלָה שִׁישׁ זֶה פַּחַת דְּמִים, וְעַכְשֵׁי בְּשִׁאִין זֶה פַּחַת דְּמִים אֲלֹא זַעַר, כְּגוֹן כּוֹוֹאוֹ בְּשִׁפּוֹד עַל צִפְרִינוּ, אוֹמְדִים כְּמָה אָדָם כִּיּוֹאֵל זֶה רֹאשׁה לִיטוֹל לְהִיטוֹל מִזְּטַעַר כֵּךְ: פָּצַע. הִיא מַכָּה הַמוֹיָאֵה דֶס, שְׁפָעָה אֶת בְּשָׂרוֹ, נִפְרִ"דוֹר בְּלַע"ז (אִפְעֻנַע וְאוֹרֵנַע) הַכֹּל לְפִי מָה שְׁהוּא, אִם יֵשׁ בּוֹ פַּחַת דְּמִים נוֹתֵן נֹזֶק, וְאִם נָפַל לְמַסְכַּב נוֹתֵן שְׁבַת וּרְפוּי וּבִשְׁתָּ וְעַר. וּמִקָּרָא זֶה יִתֵּר הוּא, וְהַחוּבָל דְּרַשׁוּהוּ רְבוּתִינוּ לְחִיִּיב עַל הָעָר שְׁפִילוֹ בְּמִקּוֹם נֹזֶק, שֶׁאִף עַל פִּי שְׁנוֹתָן לוֹ דְּמֵי יָדוֹ, אִין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִן הָעָר, לוֹמַר, הוּאִיל וְקִנְיָה יָדוֹ, יֵשׁ עָלָיו לְחַתְכָּה בְּכָל מָה שִׁירָכָה, אֲלֹא אוֹמְרִים יֵשׁ לוֹ לְחַתְכָּה בְּסֵם שְׁאִינוּ מִזְּטַעַר כָּל כֵּךְ, וְזֶה חֲתָכָה בְּצִדָּל וְעַרְו: חֲבוּרָה. הִיא מַכָּה שְׁהִדֵּם נִזְרָר זֶה וְאִינוּ יוֹאֵל, אֲלֹא שְׁמַאֲדִים הַבָּשָׂר כְּגַדּוֹ, וְלִשׁוֹן חֲבוּרָה טִק"א בְּלַע"ז (פִּפְלַעֲקִין) כְּמוֹ וְנִמְרָר טִקְרָצְרָקְטִי (יִרְמִיָּה יג, כג), וְתַרְגּוּמוֹ מִשְׁקוּפִי, לִשׁוֹן חֲבֻטָּה, בְּטִדּוֹר"א בְּלַע"ז (שְׁלֹאג) וְכֵן טִקְרָפוֹת קָדִים, שְׁקִיפֵן קִידוֹם, חֲבוּטוֹת בְּרוּת. וְכֵן וְעַל הַמִּשְׁקוֹף (שְׁמוֹת יב, ז), עַל שֵׁם שְׁהִדְלַת נֹקֶשׁ עָלָיו:

27 And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם־שֵׁן עֲבָדוֹ או־שֵׁן אִמָּתוֹ יִפְּלוּ לְחֻפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שְׁנוֹ: (פ)	27 וְאִם־שֵׁן עֲבָדוֹ או־שֵׁן אִמָּתוֹ יִפְּלוּ לְחֻפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שְׁנוֹ: (פ)
28 And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְאִם־יִגַּח תּוֹרָא יִת גּוֹבְרָא או־יִת אִתְּהָא וַיָּמוּת אִתְּרִגְמָא יִתְרָגִים תּוֹרָא וְלֹא יִתְאַכִּיל יִת בְּסָרִיָּה וַיִּמְרִיָּה דְתּוֹרָא יְהִי זָכָא:	28 וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ או־אֶת־אִשָּׁה וָמוֹת סָקוּל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ וַיַּעַל הַשׁוֹר נָקִי:
29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וַיִּמְדָּקְמוּהִי וְאִתְּסִידָה בְּמָרִיָּה וְלֹא נִשְׁרִיָּה וַיִּקְטוּל גְּבֵר או־אִתְּהָ תּוֹרָא יִתְרָגִים וְאִם מָרִיָּה יִתְקַטֵּיל:	29 וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי שְׁלֹשִׁים וְהוּעֵד בִּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ או־אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם־בְּעָלָיו יוּמָת:
30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אִם מָמוֹן יִשְׁוֶן עָלוּהִי וַיִּתֵּן פּוֹדָקָן נִפְשִׁיהָ כָּכֵל דִּישְׁוֶן עָלוּהִי:	30 אִם־כֶּפֶר יוֹשַׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיָן נִפְשׁוֹ כָּכֵל אֲשֶׁר־יוֹשַׁת עָלָיו:
31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	או־לְבֵר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא או־לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא דִּדִּין יִתְעַבֵּיד לִיה:	31 או־בֶן יִגַּח או־בַת יִגַּח כְּמִשְׁפַּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לּוֹ:
32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אִם לְעֲבָדָא יִגַּח תּוֹרָא או־לְאִמָּתָא כֶּסֶףא תְּלָתִין סִלְעִין יִתֵּין לְרַבְּנֵיהּ וְתּוֹרָא יִתְרָגִים:	32 אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשׁוֹר או־אִמָּה כֶּסֶףא שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לֵאדֹנָיו וְהַשׁוֹר יִסָּקֵל: (ס)

(26) את עין עבדו. כנעני, אצל עברי אינו יוצא צֶשֶׁן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תחא כחא העבדים: תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אצרים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרא עמו אף כל שנצרא עמו, והרי שן לא נצרא עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וסיה ועוף, אלא שדצר הכחוצ בהווה (צבא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז: צבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר צתם ובעל השור נקי:

(29) מחמל שלשום. הרי שלש נגישות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה צעדים, כמו קעד קעד צנו קאיש (בראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנניה, המיתו צנשיכה, דחיפה, וצעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צידי שמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המפקה לַחַח הוא (צמדצר לה, טז), על רציחתו אמה הורגו, ואי אמה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו:):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו צית דין כופר: ונתן פדיון בפשו. דמי ניזק, דצרי צבי ישמעאל. רצי עקיבא אומר, דמי מזיק (צבא קמא כז):

(31) או בן יגח. צן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או צן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שס): שלשים שקלים יתן. גזירת הכחוצ הוא, צין שהוא שוה אלף זוז, צין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' והוצים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגיא:

- 33 And if a man shall open a pit, or
if a man shall dig a pit and not
cover it, and an ox or an ass fall
therein,
the owner of the pit shall make it
good; he shall give money unto
the owner of them, and the dead
beast shall be his.
- 34 And if one man's ox hurt
another's, so that it dieth; then
they shall sell the live ox, and
divide the price of it; and the
dead also they shall divide.
- 35 Or if it be known that the ox was
wont to gore in time past, and its
owner hath not kept it in; he
shall surely pay ox for ox, and the
dead beast shall be his own.
- 36 If a man steal an ox, or a sheep,
and kill it, or sell it, he shall pay
five oxen for an ox, and four
sheep for a sheep.
- וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹךְ כִּי-
יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶנּוּ
וַיִּפֹּל תַּמָּן תּוֹרָא אוֹ חֲמֹר:
מְרִיה דְּגֹבָא יִשְׁלֵם כֶּסֶף
יָשִׁיב לְבִעְלָיו וְחַמַּת יִהְיֶה-
לּוֹ: (ס)
- וְכִי-יִגַּף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר
רֵעֵהוּ וּמָתוּ וּמָכְרוּ אֶת-הַשׁוֹר
הַחַי וַחֲצֵנוּ אֶת-כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת-
הַמֵּת יַחֲצִיּוּ:
- אֹךְ אִתְּיָדַע אֲרִי תוֹר נִגַּח הוּא
מִתְמָוֵל שְׁלֵשׁ וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ
בִּעְלָיו שְׁלֵם יִשְׁלֵם שׁוֹר תַּחַת
הַשׁוֹר וְחַמַּת יִהְיֶה-לּוֹ: (ס)
- כִּי יִגְנֹב-אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה
וַיִּמָּכְרוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר
יִשְׁלֵם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע-
צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:
- אֲרִי יִגְנֹב גֹּבֵר תוֹר אוֹ אֹמֶר
וַיִּכְסֶּנִּיהּ אוֹ וַיִּבְנֶנִּיהּ חֲמִשָּׁה
תּוֹרִין יִשְׁלֵם חֲלָף תּוֹרָא
וְאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אֹמְרָא:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להביא כורה אחר כורה שהוא חייב (בצא קמא נא): ולא יכסנו. הא אם כסהו פטור, ובחופר זרשות הרצים דבר הכתוב (שם נ): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שצכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם נג):

(34) בעל הבור. צעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו זרשות הרצים, עשאו הכתוב צעליו להתחייב עליו בזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שזה כסף ואפילו סובין (שם ז), (והא דכתיב מיטב שדהו וכתב רש"י שהניזקין מן העידיה, חייב בגמי' צפרק קמא דצבא קמא רב הונא בריה דרבי יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מודצן הכא מודצן הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פי"א צבא קמא י):

(35) וכי יגור. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין בצרגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגר. בשוים הכתוב מדבר, שור שזה מאתים שהמית שור שזה מאתים, בין שהנזלה שזה הרבה בין שהיא שזה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחזר את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנזלה שזה לימכר לעודד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שהאי דמי שור המזיק שזה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהשתלם חצי נזק, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בצביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חצי, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות וזו, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב התם לחייב את צעליו לשלם מן העליה (בצא קמא טז):

(36) או נודע. אלא היה חס, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם ישראל שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישתלם ניזק כל נזקו:

XXII	If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.	אם-במחתרת ימצא הגנב וְהָכָה וּמָת אִין לוֹ דָּמִים: אִם בְּמַחְתָּרָא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָא וְיִתְמַחֵי וַיָּמוּת לִית לֵיה דָּם:	XXII
2	If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.	אם-זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לֹא שְׁלָם יִשְׁלַם אִם-אִין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגִנְבָתּוֹ: אִם עֵינָא דְסִהְדִּיא נָפְלָת עָלֵהּ דָּמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים אִם לִית לֵיה וַיִּנְדָּבֵן בְּגִנְבָתֵיה:	2
3	If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.	אִם-הַמָּצָא תִמְצָא בְיָדּוֹ הַגִּנְבָה מְשֹׁר עַד-חֲמֹר עַד-שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלַם: (ס)	3
4	If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.	כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וְשָׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֶר בְּשָׂדֶה אַחֵר מֵיטֵב שָׂדֶהוּ וּמֵיטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלַם: (ס)	שלישי
5	If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.	כִּי-תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקִּמָּה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלָם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת-הַבְּעֵרָה: (ס)	5

(37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך צרגלי, ולא נחצה בו הגנב לנושא על כחפו, משלם חמשה, שה שנושא על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונחצה בו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השדה. שגוף הכחצו לומר, שאין מדת תשלומי ד' זה' נהגת אלא בשור ושה בלד (שסו:):

(1) אם במחתרת. כשהיה חותר את הבית: אין לו דמים. אין זו ראייה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך מורה, אם צא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו בפניו ושותק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב:):

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם צרור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, צידוע שרממי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פי"ג, סנהדרין עב:). דמים לו. כחי הוא חסוד, וראייה היא אם יהרגו בעל הבית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואנוקלום שתרגם אם עינא דסדיא נפלת עליו, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מצאוהו עדים קודם שצא בעל הבית, וכשצא בעל הבית נגדו החרו בו שלא יהרגו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרגו את בעל הממון:

(3) אם המצא חמצא בידו. צרשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שֶׁה על שְׁלָמָה על פֶּל אֶצְדָּה וגו' יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְיוֹ: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון בהמה, כמו אֶנְקְנוּ וְעִירָנוּ (במדבר כ, ד): כי יבער. יוליך בהמותיו בשדה וכרם של חבירו, ויזיק אותם באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ב:), ושלם הוא נוקי מדרכך כף רגל, ובער הוא נוקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמיין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזק סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכחצו, שהנוקין שמיין להם בעידית (שסו:):

(5) כי תצא אש. אפילו מעממה: ומצאה קוצים. קרדו"נש בלע"ז: ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחכה את נירו, ונריך לניר אותה פעם שניה:

- 6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.
- 7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.
- 8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.
- 9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;
- כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ בְּסֶפֶר או־כֵּלִים לִשְׁמֹר וְגָנֹב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגָּנֹב יִשְׁלַם שְׁנָיִם:
- אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגָּנֹב וְנִקְרַב בְּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכָתוֹ רָעָהוּ:
- עַל־כָּל־דִּבְר־פֶּשַׁע עַל־שׁוֹר עַל־חֲמֹר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֵמָה עַל־כָּל־אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דִבְר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)
- כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר או־שׁוֹר או־שֶׁה וְכָל־בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמָת או־נִשְׁבֵּר או־נִשְׁבָּה אִין רָאָה דְחֲזִי:

שלם ישרלם המבעיר. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא ינאה מעצמה על ידי קוצים שמנאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תנא ותזיק;

(6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (סס סג): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לבעלים:

(7) אם לא ימצא הגנב. וזא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדיינים, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימנא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישרלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען צפקדון לומר גנב הימני, ונמנא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך צאו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריצה זו שצועה היא, אתה אומר לשצועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר גנבה, מיד יתחייב כפל אם צאו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצבעת ה' פה צין שגיהס אם לא שָׁלַח יָדוֹ, מה להלן שצועה אף כאן שצועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה ששבעת עליו הרי הוא אכלך, עד הדיינים יצא דבר שניהם וחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמנאו וזמנין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שצועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר גנב ממני (סס קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגנב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה, למדת שפוטט עצמו בשבועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר. לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב וגנב מעמו ישרלם, אבל על האונס. כמו מות מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד צדצר:

10	the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.	שְׁבַעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֶכֶת רֵעֵהוּ וּלְקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלֹם:	מוֹמְתָא דִּי תִּהְיִי בֵּין תְּרִוּהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דְּמִסֵּר לֵיהּ חֲבֵרִיהּ וְיִקְבִּיל מְרִיהּ מִנֵּיהּ מוֹמְתָא וְלֹא יִשְׁלִים:
11	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם-גָּנַב יִגְנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלֹם לְבַעְלָיו:	וְאִם אֶתְגָּנְבָא יִתְגָּנִיב מֵעַמִּיהּ יִשְׁלִים לְמִרְוּהֵי:
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם-טָרַף יִטָּרַף יִבְאֶהוּ עֵד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלֹם: (פ)	אִם אֶתְבָּרָא יִתְבַּר יִיָּתִי סְהַדִּין דְּתִבְרִי לֹא יִשְׁלִים:
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבָּר אוֹ-מֵת בְּעָלָיו אֵין-עַמּוֹ שְׁלֹם יִשְׁלֹם:	וְאִרִי יִשְׁאַל גָּבֵר מִן חֲבֵרִיהּ וְיִתְבַּר אוֹ יָמוּת מְרִיהּ לֵית עַמִּיהּ שְׁלָמָא יִשְׁלִים:
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם-בְּעָלָיו עַמּוֹ יִשְׁלֹם אִם-שֹׁכֵר הוּא לֹא בְּשָׂכְרוֹ: (ס)	אִם מְרִיהּ עַמִּיהּ לֹא יִשְׁלִים אִם אֲגִירָא הוּא עָאֵל בְּאֲגִרִיהּ:
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְכִי-יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מִזֶּהר יִמְהַרְנֶה לּוֹ לְאִשָּׁה:	וְאִרִי יִשְׁדִּיל גָּבֵר בְּתוּלָתָא דְּלֹא מְאָרְסָא וְיִשְׁכַּב עִמָּה קִיָּמָא יִקְיָמְנָה לֵיהּ לְאִתּוֹ:
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם-מָאֵן יִמָּאן אָבִיהּ לְתַתָּה לּוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִהָר הַבְּתוּלָת: (ס)	אִם מַצְבָּא לֹא יַצְבִּי אָבוּהָא לְמַתָּנָה לֵיהּ כֶּסֶףא יִתְקוּל כְּמִוְהָרִי בְּתוּלָתָא:
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפֶה לֹא תַחֲיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיֶה:	

(10) שבועת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדצוריו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השבועה: ולא ישרם. לו השומר כלום:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונם ופטור: הטרפה לא ישרם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושועל ונמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כחיו ומת או נשזר או נשצה, מה מיתה שאין יכול להזיל, אף שזר ושזיה שאין יכול להזיל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו (בצא מניעא עס):

(14) אם בעליו עמו. צין שהוא צאומה מלאכה צין שהוא במלאכה אחרת, היה עמו צשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו צשעת שזורה ומתה (עס נה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאלו אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר:

(15) וכי יפתה. מדבר על לזה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישרל. גדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מזהר ימהרנה. יפסקו לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתובה וישאנה:

(16) במהר הבתולות. שהוא קצוץ חמשים כסף אלא החופס את הצחולה ושוכב עמה צאונם, שנאמר וְנָסַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאִצִּי הַנִּעְרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף (דברים כז, כט):

- 18 כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת כָּל דֹּשְׁכֹּב עִם בְּעִירָא יוֹמָת: (ס)
Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.
- 19 זָבַח לֵאלֹהִים יִחְרָם בְּלֹתִי דִּדְבַח לְשִׁעוֹת עֲמִמִּיא יִתְקַטֵּל אֱלֹהֵיִן לְשִׁמָּא דִּי בְּלַחֲדוּחִי:
He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.
- 20 וְגֵר לֹא־תִנָּה וְלֹא תִלְחָצְנֶנּוּ פִּי־גֵרִים הָיִיתָם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.
- 21 כָּל־אֶלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן: כָּל אֶרְמָלָא וְיִיתָם לָא תַעֲנוּן:
Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.
- 22 אִם־עָנָה תַעֲנֶנּה אֹתוֹ כִּי אִם־ צַעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמִעַ אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ:
If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—
- 23 וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בְּחֶרֶב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וְהָיוּ בָנֵיכֶם יָתוֹמִים: (פ)
My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדצר הכתוב צהווה, שהנשים מנזיות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. בסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם צס:) (19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צזיר"), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות צראש הציבה, אם נקודה צחטף, כגון למלך, למדצר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדצר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, צחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים צמשמע, וכן לאלהים כל אלהים צמשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פחה, כמו למלך, למדצר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד צענין זה, וגם יש לומר צדרך אחר כמ"ס צדקדוקי רש"י יעויין צו) נודע צאיזה מלך מדצר, וכן לעיר נודע צאיזה עיר מדצר, וכן לאלהים לאותן שהזהרתם עליהם צמקום אחר. כיוצא בו אין צמוץ צאלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פת"ח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה צו מיתה צמקום אחר וְהוֹאֲלֶתָ אֶת הָאִשׁ הַהִוא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות צמיתה, צאופירש לך כחן וצח לאלהים יחרם, לומר לך, מה צביחה עבודה הנעשית צפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות צפנים, וחייצין עליהם לכל עבודת אלילים, צין שדרכה לעצדה צכך צין שאין דרכה לעצדה צכך, אבל שאר עבודות, כגון המכצד והמרצץ והמגפף והמנשק, אינו צמיתה אלא צאזרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דצרים, קונטרליאר"ר צלע"ז (הענהנען) כמו וְהִצַּלְתִּי אֶת מוֹנִיץ אֶת צָצָר (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. צגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הוניתו, אף הוא יכול להונות, ולומר לך אף אתה מגרים צחת, מוס צכך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד צאותה מדינה, אלא צא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדצר הכתוב צהווה, לפי שהם תשושי כח ודצר מנזי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזם ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', וזה אם צעוק יצעק, אבל צאם לא יצעק לא פירש, וק"ל) כמו לָךְ כָּל הַיּוֹם קִין (צראשית ד, טו), גזם ולא פירש ענשו, אף כחן אם ענה תענה אותו, לשון גזם, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם צעק יצעק אלי וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וצניכס יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתתן צעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והצניכס יהיו יתומים, שלא יניחום צית דין לירד לנכסי אציהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נצשו:

- 24 אם-כִּסֶּף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נֶשֶׁךְ׃
 If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.
- 25 אִם-חֶבֶל תַּחְבֵּל שְׁלֵמַת רֵעֶךָ עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ תִּשְׁיָבֵנוּ לוֹ׃
 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;
- 26 כִּי הוּא כְסוּתוֹ לְבִדָּה הוּא שְׁמֹלְתוֹ לָעָרֹו בְּמָה יִשְׁכָּב וְהָיָה כִּי-יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי-חֲנוּן אֲנִי׃ (ס)
 for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.
- רציעי 27 אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל וְנָשִׂיא בְעַמָּךְ לֹא תֹאָר׃
 Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.
- 28 מְלֹאֲתֶךָ וְדַמְעָךָ לֹא תֵאָחֵר בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּתֵּן-לִי׃
 Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.
- 29 כֹּן-תַעֲשֶׂה לְשֹׂרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ-לִי׃
 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.

(24) אם כסף תלוה את עמי. רצי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצחורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עני ועשיר, עני קודם. עני עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין (צבא מניעא עא.). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעוצד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג בזיון צהלואה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כנשה. לא תצטענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלף כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופחאוס הוא מצנצץ ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה, אלף שממשכנין את הלואה כשמגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקצ"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשכ טול והשכ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבא צקר של מחר, ובכסות יוס הכחוז מדבר שאין צריך לה צליה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טליה: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המנע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאכתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא חבולתך להצטל, והם בכורים: ודמך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשמן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לבכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו בחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזה עליו במקום אחר, אלף כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה בכור אדם לאחר לי יוס פודה, שנאמר ופדויו מִן חֶדֶשׁ פִּקְדָה (במדבר יח, טז), אף בכור בהמה דקה מטפל בו לי יוס, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם בא למהר את קרבנו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא

30 And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבִשָּׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶף לֹא תֹאכְלוּ לְכָל־בֶּלֶב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס) וְאַנְשֵׁין קֹדִישִׁין תִּהְיוּן קְדָמִי וּבִשָּׂר תִּלְיֹשׁ מִן חַיּוֹת הַיָּא לֹא תִכְלוּן לְכָל־בָּא תִרְמוֹן יִתִּיה:	30 וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבִשָּׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶף לֹא תֹאכְלוּ לְכָל־בֶּלֶב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)
XXIII Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שָׁוָא אֶל־תִּשֵּׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע לְהוֹיֵת עֵד חָמָס: לֹא תִקְבִּיל שְׁמַע דְּשָׁקֶר לֹא תִשִּׂי יָדְךָ עִם חֵיבָא לְמַהוֹי לִיה סְהִיד שָׁקֶר:	XXIII לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שָׁוָא אֶל־תִּשֵּׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע לְהוֹיֵת עֵד חָמָס:
2 Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סְגִיאי לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּנֶנָּה עַל־רֵב לְנִטְתֵּי אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סְגִיאי לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּנֶנָּה עַל־רֵב לְנִטְתֵּי אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:	2 לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרַעַת וְלֹא־תִעֲנֶה עַל־רֵב לְנִטְתֵּי אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:
3 neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְעַל מַסְכִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָה: וְעַל מַסְכִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָה:	3 וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ: (ס)
4 If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	אֲרִי תִפְגַּע תֹּרֵא דְשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיה דְּטַעֵי אֲתָבָא תְּחִיבֶנְיָה לִיה: אֲרִי תִפְגַּע תֹּרֵא דְשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיה דְּטַעֵי אֲתָבָא תְּחִיבֶנְיָה לִיה:	4 כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבֹךְ אוֹ חֲמֹרֹ תַעֲנֶה הָשִׁב וְתִשְׁבְּנוּ לוֹ: (ס)

מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לבו זיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וקלָה יִקָּח (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וביום השמיני אתה ראוי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם חסד קדושים ופרושים משקולי נצלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צדית כן, אלא שדבר הכתוב זהויה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צדמות ליטורף, וכן כי צִדָּדָה מִקָּלָה (דברים כב, כז), וכן אֶשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקָּרָה לְיָלֶה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יוס, אלא שדבר הכתוב זהויה. (ואונקלוס תרגם) ובשר דתליש מן חיות חיתא, בשר שנחלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מזהמה כשרה צחייה: לכלב תשליכון אתו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו בנבלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקב"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלָכֵל צָנִי יִשְׁרָאֵל לֹא יִסְרָךְ פֶּלֶז לְשָׁנוּ (שמות יא, ז), אמר הקב"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמע שוא. כתרומתו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חצירו: אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חצירו מציעת שקר, שהצטייחה להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב בזה על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ג. ב.), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, ובדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנם המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצדית דין, לפיכך מחילין בדיני נפשות מן הכד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מיטה בשביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו בו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאמה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תחמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות ללד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר לישבו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בנאור הרבים: להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בנאור הרבים: (3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו בדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכבדנו:

<p>5 If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.</p>	<p>אֲרִי תַחְזִי חֲמֹרָא דְסִנְאָדָּה רְבִיעַ תַּחְזִי תַּחְזִי טוֹעֲנִיהָ וְתַחֲמַנְנֵהּ מִלְּמַשְׁקַל לֵיהּ מִשְׁבֶּקֶת תִּשְׁבֹּק מֵא דְבִלְבָּד עָלוּהִי וְתַפְרִיק עִמָּיהּ:</p>	<p>כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֹׁנֵאֲדָה רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחָדְלָתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תִּעְזֹב עִמּוֹ: (ס)</p>	<p>5</p>
<p>6 Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.</p>	<p>לֹא תִפְטֹם מִשְׁפַּט אֲבִינָה לֹא תִפְזֹל דִּין מִסְכִּינָה בְּדִינָהּ:</p>	<p>לֹא תִפְטֹם מִשְׁפַּט אֲבִינָה בְּרִיבּוֹ:</p>	<p>חמישי</p>
<p>7 Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.</p>	<p>מִפְתָּגְמָא דְשִׁקְרָא הָוִי רַחֵיק וְדִזְפִי וְדִנְפֶק דְכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטֹל אֲרִי לֹא אֲזַפִּי חַיִּיבָא:</p>	<p>מִדְּבַר-שִׁקְרָא תִרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל-תַּהַרֵג כִּי לֹא- אֲצַדִּיק רָשָׁע:</p>	<p>7</p>
<p>8 And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.</p>	<p>וְשֹׁחַדָּא לֹא תִקְבִּיל אֲרִי שֹׁחַדָּא מְעוֹר עֵינֵי חֲסִימִין וּמִקְלָקִיל פְּתַגְמִין תַּרְיִצִין:</p>	<p>וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֶה פְקֻחִים וַיְסַלֵּף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:</p>	<p>8</p>
<p>9 And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.</p>	<p>וְלִגְיוֹרָא לֹא תַעֲיָקוֹן וְאַתּוֹן יָדַעְתּוֹן יָת נַפְשָׁא דְגִיּוֹרָא אֲרִי דִיִּירִין תְּוִיתּוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יָדַעְתֶּם אֶת-נַפְשׁ הַגֵּר כִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>9</p>
<p>10 And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;</p>	<p>וְשִׁית שְׁנִין תִּזְרַע יָת אֲרָעָךְ וְתִכְנוֹשׁ יָת עֲלִילָתָהּ:</p>	<p>וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת-אַרְצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:</p>	<p>10</p>
<p>11 but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.</p>	<p>וּשְׁבִיעִיתָא תִשְׁמַטְנָה וְתִרְטַשְׁנָה וַיִּיכְלוֹן מִסְכִּינֵי עִמָּךְ וּשְׂאֲרֵהוֹן תִּיכּוֹל חַיָּת בְּרָא כֵן תַּעֲבִיד לְכַרְמְךָ לְיִיתָךְ:</p>	<p>וְהַשְׁבִּיעִית תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשְׁתָּהּ וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עִמָּךְ וַיִּתְּרֵם תֹּאכַל חַיַּת הַשָּׂדֶה כֵּן-תַעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיִיתְךָ:</p>	<p>11</p>

(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כ', וכה פתרונו, שמה תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלות מעזוב לו. צתמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עָזַר וְעָזַב (מלכים"א יד, י), וכן וַיַּעֲזֹבוּ יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחֹמָה (נחמיה ג, ח), מלאכה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיצא זו, פי תאמר בלשון רבים הג' ויס' האלף ממני וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, צתמיה, לא תִּירָא מֶהָס. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, וכן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או צתמיה עוזב כוכבים ומשאו של ישראל (צצא מציעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:

(6) אבינך. לשון אויבה, שהוא מדולדל ואחז לכל טובה (שם קיא:):

(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מניין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרג, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נצטדק בצית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שנצטדק בצית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יאל מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צתמיה שנתחייב צה:

(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צתורה ונוטל שוחד, סוף שתטרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"ח): ויסלף. כתרגומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים:

(9) וגר לא תלחץ. צתמיה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צצא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוואים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לצית, כמו וַאֲסַפְתּוּ אֶל פֶּתַח בֵּיתְךָ (דברים כב, ז):

- 12 Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.
- 13 And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth.
- 14 Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.
- 15 The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;
- 16 and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.
- 17 Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.
- שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשָּׁבֵת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנָּפֶשׁ בֶּן־אֲמָתֶךָ וַחֲגֵרֶ: וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֶיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ: וּבְכָל דְּבָרֵי אֲמַרְתִּי לָכֵן תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם טֵעוֹת עִמָּמָא לֹא תִדְבְּרוּן לֹא יִשְׁתַּמַּע עַל פִּימִכֹּן: תְּלַת זְמַנִּין תִּיחַגּוּן קָדְמִי בְּשָׁנָה: אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בֹ יֵצְאת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנָי רִיקָם: וְחַג הַקְּצִיר בְּבוֹרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּשָׂדֶה וְחַג הָאָסֶף בְּצֹאת הַשָּׂנֶה בְּאֶסְפֹּךָ אֶת־מַעֲשֶׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה: וְחַג דַּחְצָדָא בְּבוֹרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּחֶקְלָא וְחַג דְּכִנְשָׁא בְּמִפְקָה דְּשִׂתָּא בְּמִכְנֶשֶׁךָ יֵת עוֹבְדֶךָ מִן חֶקְלָא: תְּלַת זְמַנִּין יִתְחַזּוּן כָּל־זָכוֹרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים כָּל־יָמֵי שְׁלֹשׁ פְּעֻמִּים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים עַל־מַאֲדָא: וְהָיָה:

(11) תשמטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הציעור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת זלא מעשר, אף אציונים אוכלים זלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): בן תעשה לכרמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו חזרע את ארצך: (12) וביום השביעי תשבתי. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שס), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג זה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לנייח, להחיר שיהא חולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחצטנו בחור הצית, אמרת, אין זה נייח אלא זער: בן אמתך. בעבד הערל הכחוז מדבר (שס): והגר תושב: (13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו (י"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עבודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצות כולם, והזהר זה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעבודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך: (14) רגלים. פעמים, וכן פי הפיקני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח): (15) חודש האביב. שהתבואה מתמלאת בו בצביה. אציו לשון אב, בכור וראשון לצשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתבאו לראות פני צרגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ו:). (16) וחג הקציר. הוא חג שבעות: בכורי מעריך. שהוא זמן הצאת בכורים, ששתי הלחם הבאין בעצרת, היו מתירין החדש למנחות ולהציא בכורים למקדש, שנאמר וציוס הבכורים וגו' (במדבר כח, כו): וחג האסיף. הוא חג הסוכות: באספך את מעריך. שכל ימות החמה התבואה מתייבשת בשדות, וצחג אופפים אותה אל הצית מפני הגשמים:

- 18 Thou shalt not offer the blood of
My sacrifice with leavened bread;
neither shall the fat of My feast
remain all night until the
morning.
- 19 The choicest first-fruits of thy
land thou shalt bring into the
house of the LORD thy God.
Thou shalt not see a kid in its
mother's milk.
- 20 Behold, I send an angel before
thee, to keep thee by the way, and
to bring thee into the place
which I have prepared.
- 21 Take heed of him, and hearken
unto his voice; be not rebellious
against him; for he will not
pardon your transgression; for
My name is in him.
- 22 But if thou shalt indeed hearken
unto his voice, and do all that I
speak; then I will be an enemy
unto thine enemies, and an
adversary unto thine adversaries.
- 23 For Mine angel shall go before
thee, and bring thee in unto the
Amorite, and the Hittite, and the
Perizzite, and the Canaanite, the
Hivite, and the Jebusite; and I
will cut them off.
- לֹא-תִזְבַּח עַל-חֶמֶץ דָּם-
זִבְחִי וְלֹא-יָלִין חֶלֶב-חֲגִי
עַד-בֹּקֶר:
לֹא תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלָב
אִמּוֹ: (פ)
הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח מַלְאָךְ לִפְנֵיךְ
לְשַׁמְרְךָ בַדֶּרֶךְ וְלְהַבִּיאֲךָ
אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:
הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ
אֶל-תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשְׂאֵל
לְפִשְׁעֶכֶם כִּי שְׁמִי בְּקֶרְבּוֹ:
כִּי אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ
וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר
וְאִיִּבְתִּי אֶת-אֹיְבֶיךָ וְצָרְתִּי
אֶת-צָרֶיךָ:
כִּי-יֵלֶךְ מַלְאָכִי לִפְנֵיךְ
וְהַבִּיאֲךָ אֶל-הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי
וְהַיְבוֹסִי וְהַכְּחַדְתִּיו:

(17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוֹרֵךְ לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"כ): כל זכורך. הזכרים שצד:

(18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח ב"ד בניסן עד שחצער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו, ז): ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד בקר, אצל כל הלילה יכול להעלותו מן הרגפה למזבח:

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בצכורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין צכורים אלא משצעת המינין האמורין במקרא אֶרֶץ חֲטָה וּשְׁעָה וְגו' (דברים ח, ח): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון וולד רך, ממה שאהה מואל צמחה מקומות צחורה שכתוב גדי והוֹרֵךְ לפרש אחריו עוים, כגון אֶנְכִּי אֶשְׁלַח גְּדִי עֲשִׂים (בראשית לח, יו). אֶת-גְּדִי הָעֲשִׂים (שם כ, ט), אֶנְכִּי גְדִי עֲשִׂים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמשה. ובג' מקומות נכתב צחורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור צשול (חולין קטו):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נחזקו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם פי לא אֶעֱלֶה בְּקֶרְבְּךָ (שמות לג, ג): אשר הכנותר. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינותר, כצר, מקומי ניכר כנגדו, זה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אֶשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד צדק, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליח, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(22) וצרתיו. כתרומתו ואעיק:

<p>24 Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.</p>	<p>לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הֵרֵסוּ תְהַרְסֵם וְשִׁבְרָה תִשְׁבֹּר מִצְבֹּתֵיהֶם: לֹא תִסְגֹּד לְטִעֹתֵהוֹן וְלֹא תִפְלַחְנִין וְלֹא תַעֲבִיד כְּעֹבְדֵיהֶן אֲרִי פִגְרָא תִפְגְּנוּן וְתִבְרָא תִתְבַּר קִמְתֵּהוֹן:</p>	<p>24 לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הֵרֵסוּ תְהַרְסֵם וְשִׁבְרָה תִשְׁבֹּר מִצְבֹּתֵיהֶם:</p>
<p>25 And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.</p>	<p>וְתַפְלַחוּן קָדָם יי אֱלֹהֵכֶן וְיִבְרֶךְ יְת מִכְלֶךְ וְיִת מִשְׁתֶּד וְאֶעֱדִי מֵרַעִין בִּישִׁין מִבִּינֶךְ:</p>	<p>25 וְעַבְדֵתֶם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִבְרַךְ אֶת-לֶחְמֶךָ וְאֶת- מִימֶיךָ וְיִסְרֹתִי מִחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ: (ס)</p>
<p>26 None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.</p>	<p>לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעַקְרָה בְּאֶרֶצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלָּא:</p>	<p>שְׂצִיעִי 26 לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעַקְרָה בְּאֶרֶצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלָּא:</p>
<p>27 I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.</p>	<p>יְת אִימָתִי אֲשַׁלַּח קִדְמָךְ וְאֶשְׁגִּישׁ יְת כָּל עַמָּא דְּאַתָּ אֲתִי לְאַנְחָא בְּהוֹן קִרְב וְאֶמְסֹר יְת כָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ קִדְמָךְ מַחֲזִירֵי קִדְל:</p>	<p>27 אֶת-אִימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת-כָּל- אִיְבֶיךָ אֵלָיִךְ עֶרְפָּה:</p>
<p>28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.</p>	<p>וְאֲשַׁלַּח יְת עֲרֵעִיתָא קִדְמָךְ וְתִתְרִיד יְת חִוָּאִי יְת כְּנַעֲנָאִי וְיִת חִתָּאִי מִן קִדְמָךְ:</p>	<p>28 וְשִׁלַּחְתִּי אֶת-הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת-חֲנוֹי אֶת-הַכְּנַעֲנִי וְאֶת-הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ:</p>
<p>29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.</p>	<p>לֹא אֶתְרִיבְנוּ מִן קִדְמָךְ בְּשָׂתָא חֲדָא דְלִמָּא תִהִי אַרְעָא צִדְיָא וְתִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיִּית בְּרָא:</p>	<p>29 לֹא אֶגְרֹשְׁנִי מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן-תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמָמָה וּרְבָה עָלֶיךָ חַיֵּית הַשָּׂדֶה:</p>
<p>30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>זְעִיר זְעִיר אֶתְרִיבְנוּ מִן קִדְמָךְ עַד דְּתִסְגִּי וְתַחֲסִין יְת אֶרְעָא:</p>	<p>30 מְעֻט מְעֻט אֶגְרֹשְׁנִי מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ אֶת- הָאָרֶץ:</p>

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבות ויהם. אצנים שהם מציין להשתחוות להם:
(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:
(27) והמותי. כמו והממתי, ותרגומו ואשגש. וכן כל תיבה שפועל שלה צכפל אות אחרונה, כשתהפוך לדבר
צלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפ"ס, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס
גִּלְגָּל עֲגָלָתוֹ (ישעיה כח, כח). וְצִדְתִּי, מגזרת וְקָצַב צִית אֵל (שמואל-א ז, טו). דְּלוֹתִי, מגזרת דְּלָלוֹ וְקָרְבוֹ (ישעיה
יט, ו). עַל פִּסִּים חֲקָתִיךָ (שם מט, טו), מגזרת חֲקָקִי לָב (שופטים ה, טו). אֵת מִי לְאוֹתִי (שמואל-א יב, ג), מגזרת רָפָץ
עֲזָז דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגם והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרות מיתת היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא
מ"ס שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפ"ס. אלא וְהָמַסִּי (צירי) כגון וְהָמַסָּה אֵת הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, טו), והתי"ו
מודגשת לפי שחצא במקום צ' תוי"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי,
עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא באה במקום שמים, לפי שהיה צריך שלשה תוי"ן, שמים ליסוד כמו צִיּוֹם קָת
ה' (יהושע י, יב), מַסַּח אֱלֹהִים הָיָה (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:
(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה בהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את
הירדן (סוטה לו): והדחתי והכנעני. הם ארץ סיוון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על
פי שהוא מעבר הירדן והאלה, שנו רבותינו במסכת סוטה (סס), על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה:
(29) שמומה. ריקנית מצני אדם, לפי שאתם מעט ואין צכס כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ותרצה עליך:

<p>31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשְׁתֶּמוּ מִפְּנֵיךָ:</p>	<p>31 וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשְׁתֶּמוּ מִפְּנֵיךָ:</p>
<p>32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.</p>	<p>לֹא תִגְזֹר לָהֶן וּלְטִעֲוֹתֵהוֹן קִים:</p>	<p>32 לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וְלֹא־לֵהֵי־הֶם בְּרִית:</p>
<p>33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יִתְּבוּן בְּאַרְעֶךָ דְּלִמָּא יִחְיִיבוּן יָתְךָ קִדְמֵי אֲרִי תִפְלַח יֵת טִעֲוֹתֵהוֹן אֲרִי יֵהוֹן לָךְ לְתַקְלָא:</p>	<p>33 לֹא יִשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יִחְטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָךְ לְמוֹקֵשׁ: (פ)</p>
<p>XXIV And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;</p>	<p>וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֹתְךָ וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק:</p>	<p>XXIV וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֹתְךָ וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק:</p>
<p>2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'</p>	<p>וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהָעָם לֹא יֵגֶשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:</p>	<p>2 וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהָעָם לֹא יֵגֶשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:</p>
<p>3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:</p>	<p>3 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:</p>
<p>4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶם בַּבֹּקֶר וַיִּבְנוּ מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁנָּים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>4 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶם בַּבֹּקֶר וַיִּבְנוּ מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁנָּים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

- (30) עד אשר תפרדה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורצו:
- (31) ושתי. לשון השמה, והס' מודגשת מפני שצאה תחת שמים, שאין שיתה צלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרט: וגרשתמו. ומגרשם:
- (33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן צכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרצה מקומות אם משמש בלשון אשר, כמו ואם סקריצ מנסת צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:
- (1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, וצד' בסיון נאמרה לו עלה:
- (2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:
- (3) ויבא משה ויספר לעם. צוציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנלטו בני נח, ושצט, וכבוד אז ואם, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם צמרה (מכילתא צדש פ"ג):
- (4) ויכתוב משה. מצרעאית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלטו צמרה (שם): וישכם בבקר. צחמה

- 5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD. וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:
- 6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar. וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצֵי הַדָּם וַיָּשֶׂם בְּאֵזְנֵת וַיַּחֲצֵי הַדָּם זֶרֶק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
- 7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.' וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:
- 8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.' וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דָם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
- 9 Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
- 10 and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness. וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לַבֵּנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:
- 11 And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink. וְלַרְבָּרְבֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה נֹזֵק וַיִּחְזוּ יְת' יְקִרָא דִּי וַיִּחְזוּ חֲדָן בְּקִיר־בְּנֵיהוֹן דְּאִתְקַבְּלוּ כְּאֵלֹו אֲכָלִין וְשָׁתִין:

בסיון:

(5) את נערי. הזכורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו. באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אצותינו לצרית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאת בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מצראשית ועד מתן תורה, ומאות שננטו צמרה:

(8) ויזרוק. ענין הזאת, ומרגמו וזרק על מדצחא לכפרא על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואזיהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם כמתאננים וגו' וסב"ע דם אש ה' וטאכל דקנה המנה, דקנינים צמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו צמח השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים צמחנה לזנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור וסדור לפניו: וכעצם כמרגמו לשון מראה: לטהר. לשון צדור וללול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואזיהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו

<p>And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִנֵּח־שָׁם וְאֶתְּנֶה לְךָ אֶת־לְחֹת הָאֲבֹנִים וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְאַלְפִיהֶן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִנֵּח־שָׁם וְאֶתְּנֶה לְךָ אֶת־לְחֹת הָאֲבֹנִים וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְאַלְפִיהֶן:</p>
<p>And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.</p>	<p>וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁוֵימְשָׁנָיִה וְסָלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁוֵרְתּוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־ הַר הָאֱלֹהִים:</p>
<p>And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'</p>	<p>וּלְסִבְיָא אָמַר אוֹרִיכוּ לָנָא הָכָא עַד דְּנָתוּב לְחֹתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחֹור עִמָּכוֹן מִן דְּאִית לֵיהּ דִּינָא יִתְקַרֵּב לְקַדְמֵיהֶן:</p>	<p>וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בְּזֶה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אַהֲרֹן וְחֹור עִמָּכֶם מִי־ בְּעַל דְּבָרִים יֵגֶשׁ אֲלֵהֶם:</p>
<p>And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.</p>	<p>וְסָלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא וְחִפָּא עֲנָנָא יֵת טוֹרָא:</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־הָהָר:</p>
<p>And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.</p>	<p>וּשְׂרָא יִקְרָא דִּי עַל טוֹרָא דְּסִינַי וְחִפָּהִי עֲנָנָא שְׁתָּא יוֹמִין וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִגּוֹ עֲנָנָא:</p>	<p>וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָהָר סִינַי וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן שְׁשַׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:</p>
<p>And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.</p>	<p>וַחֲזִיוֹ יִקְרָא דִּי כְּאִישָׁא אֲכָלָא בָּרִישׁ טוֹרָא לְעִינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיִּמְרָאֵל כְּבוֹד יְהוָה כְּאִישׁ אֲכָלֵת בְּרָאשׁ הָהָר לְעִינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

את האלהים. היו מסתכלין בו כלל גס, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש תנחומא (זהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא מרגש כן, אלילי, לשון גדולים, כמו ומִאֲלִילָה קְרָאתִיךָ (ישעיה מא, ט), וַיֵּאָלֵל מִן הָרוּחַ (צמדדר יא, כה), שֶׁ שְׁמֹת אֲלִילָה (יחזקאל מא, ח):

(12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורוחם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש בזהירות שיש, לכל דבור ודבור מאות התלויות בו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרצ עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לדור אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונעמד שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

(14) ואל הזקנים אמר. בראשיתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריצו: חור. צנה של מרים היה, ואצלו כלל בן יפנה, שנאמר ויקם לו קלָב אֶת חֲפָקָת וַיִּלָּד לוֹ אֶת חֹור (דברי הימים א, ז, יט), אפרת זו מרים, כדאיתא בסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

(16) ויכסהו הענן. רצונו חולקים בדבר (יומא ד. 7:), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עזרת יום מתן תורה. רש"י שם): ויכסהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסהו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

18 And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנַן וַיֵּלֶךְ לְשׁוֹרָא וַהֲוָה מֹשֶׁה בְּשׁוֹרָא בְּהָרָא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)

ק"ט
פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26 on page 207. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 226. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 221. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 221. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 224

XXV And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלֵּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאָמַר:

תרומה

2 'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי: מִלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרְשׁוּן קִדְמִי אֶפְרָשׁוּתָא מִן כָּל גִּבּוֹר דִּיתְרַעֵי לְבִיָּה תִסְבוּן יֵת אֶפְרָשׁוּתִי:

2

3 And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת: וְדָא אֶפְרָשׁוּתָא דְתִסְבוּן מִנְהוֹן דְהָבָא וְכֶסֶף וְנְחָשָׁא:

3

4 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;

וַתִּבְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וַתִּבְלָת וְאַרְגָּמָן וְאַרְגָּמָן וְצִבְעָה זְהָרִי וְבוּץ וְמַעֲזִי:

4

5 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;

וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים: וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרִי מְסוּמְקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְאַעֵי שִׁטִּין:

5

6 oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;

שֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים: מִשְׁחָא לְאַהֲרֹוּתָא בּוֹסְמִיָּא לְמִשְׁחָא רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

נ"ו

(18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שציל (נ"א חופה) צחוכו:
(2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי. תרומה. הפרשה, יפרשו לי מממונס נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרצנות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הושרכו למלאכת המשכן או לצנדי כהונה כשתדקדק בהם:
(3) זהב וכסף ונחשת וגו'. כלם צאו צנדצה איש איש מה שנדצו לבו, חוץ מן הכסף שצא בשוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וגו' צקע לְגִלְגֵּלָת וגו' (שמות לח, כוכז), ושאר הכסף הצא שם צנדצה, עשאוה לכלי שרת:
(4) ותכלת. אמר צבוע צדס חלזון (מנחות מד), וצבעו ירוק: וארגמן. אמר צבוע ממין צבוע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יבמות ד:): ועזים. נוזה של עזים, לכך תרגם אונקלוס ומעֵי, הצא מן העזים, ולא עזים עצמן, שמרגום של עזים עזֵיָא:
(5) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודן: תחשים. מין חיה, ולא הייתה חלה לשעה (צבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם סִסְגוּנָא, שש ומתפאר בגוונין שלו (שם): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדצר, והציא ארזים למצרים ונטעם, וזוהי לצניו ליטלם עמהם כשיאלו ממצרים:
(6) שמן למאור. שמן זה צדס להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן

7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אבני־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים אֲבִי בֹרֶלָא אֲבִי לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:	אֲבִי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וּלְחוּשֹׁן:	7
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַיַּעֲבֹדוּן קִדְמֵי מִקְדָּשׁ וַאֲשָׁרֵי שְׁכִינָתִי בֵּינֵיהוֹן:	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:	8
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכָל דְּאַנָּא מַחְזִי יְתָךְ יֵת דְּמוֹת מִשְׁכְּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:	כָּכָל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	9
10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאַעֲצֵי שְׁטִין תְּרִתִּין אַמּוּן וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמְיֶיהּ:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וְחִצֵּי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחִצֵּי קִמְתּוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי מְגִיּוּ וּמִבְּרָא תַּחֲפִינֶיהּ וְתַעֲבִיד עֲלוּהִי זֵיֶר דְּדֶהַב סָחוּר סָחוּר:	וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תַּצְפִּנּוּ וַעֲשִׂיתָ עָלָיו זֶרֶזָהָב סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַחֲדָךְ לִיה אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְּדֶהַב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֶיהּ וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטֵרֶיהּ חֵד וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטֵרֶיהּ תַּנְיָנָא:	וַיִּצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנִתְּתָהּ עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְּאַעֲצֵי שְׁטִין וְתַחֲפִי יִתְּהוֹן דְּהַבָּא:	וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אוֹתָם זָהָב:	13
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְתַעֲלִי יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטֵרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:	וְהִבֵּאתָ אוֹת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לְשֵׂאת אוֹת־הָאָרֹן בָּהֶם:	14

לקדשו, והורכו לו צשמים, כמו שמפורש צכי משא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תלוי. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:

(7) אבני שהם. שמים הורכו שם, לצורך האפוד האמור בואתה תלוי: מלאים. על שם שעושין להם בזה מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קריים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משבצות: לאפוד ולחושן. אבני השהם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תלוי, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין עז; שבעות יד); אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כחבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכלי:

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:

(11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בלא רגלים, ב' של זהב וא' של עץ (יומא עב); וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופחושים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וחספה שפתו העליונה בזהב, נמצא מופה מצית ומחזן: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהצפנת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי

- 15 The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it. 15 בַּטִּבְעֵת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: בְּעֶזְקֵת אֲרוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחָא לֹא יִעָדוּן מִנֶּיהָ:
- 16 And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee. 16 וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרֶן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתָתִין בְּאֲרוֹנָא יֵת סִדְוִתָא דְאֶתֵּן לָךְ:
- 17 And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof. 17 וְעָשִׂיתָ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְבֶּה וְאַמָּה וַחֲצִי רִחְבָּהּ: וְתַעֲבִיד כִּפְוֶרְתָא דְדָהָב דְּכִי תִרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוֹרְבָה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פּוֹתִיָה:
- 18 And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover. 18 וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֹת: וְתַעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד תַעֲבִיד יִתְהוֹן מִתְרִין סִטְרֵי כִפְוֶרְתָא:
- 19 And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof. 19 וְעָשֶׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב-אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן-הַכִּפְרֹת תַעֲשׂוּ אֶת-הַכְּרֻבִים עַל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו: וְעָבִיד כְּרוּבָא חַד מִסִּטְרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסִּטְרָא מִכָּא מִן כִּפְוֶרְתָא תַעֲבִדוּן יֵת כְּרוּבִיא עַל תְּרִין סִטְרוֹהִי:
- 20 And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be. 20 וְיִהְיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כְנָפֵיהֶם לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכִּפְרֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכִּפְרֹת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִים: גְּדַפְיָהוּן לְעִילָא מְטָלָא בְּגַדְפֵיהוּן עַל כִּפְוֶרְתָא וְאַפֵּיהוּן חַד לְקָבִיל חַד לְקָבִיל כִּפְוֶרְתָא יִהְיוּ אִפִּי כְרוּבִיא:
- 21 And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee. 21 וְנָתַתָּ אֶת-הַכִּפְרֹת עַל-הָאָרֶן מִלְּמַעַלָּה וְאֶל-הָאָרֶן תָּתִין אֶת-הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתָתִין יֵת כִּפְוֶרְתָא עַל אֲרוֹנָא מִלְּעִילָא וּבְאֲרוֹנָא תָתִין יֵת סִדְוִתָא דְאֶתֵּן לָךְ:

- (15) לא יסורו ממנו לעולם (יוםא עב):
- (16) ונתת אל הארן. כמו צארן: העדת. התורה, שהיא לעדות ציני וציניכס שזויתי אתכס מזות הכתובות זה:
- (17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארבה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוצי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפח (סוכה ה):
- (18) כרבים. דמות פרנץ תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם צפני עצמם ותחזרם צראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה זורפים שקורין שולדירי"ך, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה צפטיש ובקורנס בצמנע, וראשין צולטין למעלה, וזייר הכרובים צצליטת קצותיו: מקשה. צטדי"ך צלע"ז כמו דא לָא נָקָשָׁן (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:
- (19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קנה וקנה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרובים, וזה פירוש של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם צפני עצמם ותחזרם לכפרת:
- (20) פורשי כנפיהם. שלא תעשה כנפיהם שוכצים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אל ראשיהם, שהיא י' טפחים צחלל שצין הכנפים לכפורת, כדאיתא צסוכה (ה):
- (21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שצא ללמד שצעדו ארון לצדו צלא כפורת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו

<p>And there I will meet with thee, and I will speak with thee from 22 above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.</p>	<p>וְנִוְעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>	<p>22 וְנִוְעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>
<p>And thou shalt make a table of 23 acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פִּתְיוֹרָא דְאֶעֱי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוֹן אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא פּוּתִינִיהּ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא רֹמְמִיהּ:</p>	<p>23 וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְבּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קָמָתוֹ:</p>
<p>And thou shalt overlay it with 24 pure gold, and make thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וְתַחֲפִי יִתִּיהּ דְּהָב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיהּ זִיר דְּדָהָב סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>24 וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make unto it a 25 border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיהּ גְּדִנְפָא רֹמְמִיהּ פּוּשְׁכָא סְחֹר סְחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדָהָב לְגְדִנְפִיהּ סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶז זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make for it four 26 rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיהּ אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְּדָהָב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָּא עַל אַרְבַּע זַוִּיתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלֵהּ:</p>	<p>26 וְעָשִׂיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעַת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-הַטַּבַּעַת עַל אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:</p>
<p>Close by the border shall the 27 rings be, for places for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יִתְּוִין עֲזָקְתָּא אִתְּרָא לְאַרְיִחְתָּא לְמַטֵּל יָת פִּתְיוֹרָא:</p>	<p>27 לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּתְּוִינָן הַטַּבַּעַת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת-הַשֻּׁלְחָן:</p>
<p>And thou shalt make the staves 28 of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יָת אַרְיִחְתָּא דְאֶעֱי שְׁטִין וְתַחֲפִי יִתְּוִינָן דְּהָבָא וְיִהְיוּ נִטְלִין בְּהוֹן יָת פִּתְיוֹרָא:</p>	<p>28 וְעָשִׂיתָ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אוֹתָם זָהָב וְנִשְׂאוּבָם אֶת-הַשֻּׁלְחָן:</p>

כשהקים את המשכן, נאמר וישן את העזת כל הקלן (שמות מ, כ), ואחר כך וישן את הכפרת על הקלן מלמעלה:
(22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך
מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר, וידבר ה' אלי מֵאֵל מוֹעֵד לְאָמֵר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת,
נמצאו שני כתובים מכישים זה את זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, וצבא משה קל אֵל מוֹעֵד וישמע את הקול
מדבר אלי מעל הכפרת וגו' (במדבר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים
לבין הכרובים, ומשם יואל ושמע למשה צאהל מוֹעֵד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו
זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרצה במקרא, וכה תפתר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל
הוא:

- (23) קומתו. גוצה רגליו עם עוזי השלחן (פסחים קט: ובתוס' שם ד"ה אמתא):
(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:
(25) מסגרת. כתר גומו גִּדְקָא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לבזזין
שבשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היתה תקועה, מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על
אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:
(27) לעמדת המסגרת תהיון הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן
טבעות יהיו צמים להכניס בהן הדצים: לבתים. לזורך צמים: לבדים. כתר גומו לְאָרְיִחְתָּא:

- 29 ועשית קערותיו וכפתיו ועשית קערותיו ומנקיותיו אשר יסך בהן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְתַעֲבִיד מִגֹּסְהוּי וּבְזָפוּהוּ וּמִכִּלְתִּיהָ וּקְסוֹתֶיהָ דִּיתַנְסֶךְ בָּהוֹן דְּדָהָב דְּכִי תַעֲבִיד יִתְהוֹן:
- 30 וְנָתַתָּ עַל־הַשְּׁלֶטֶן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ) וְתִתֵּן עַל פִּתּוּקָא לְחִים אֲפִיא קָדְמִי תִדְרָא:
- 31 ועשית מנרת זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) תִּמְנוֹרָה יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֶה יִהְיוּ: וְתַעֲבִיד מִנְרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי נִגִּיד תַּתְעֲבִיד מִנְרֶתָא שְׂדֵה וְקִנָּה פְלִידָהָ חִזְיָהָ וְשׁוֹשְׁנֶהָ מִנָּה יִהְיוּ:
- 32 וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ: וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ:

(28) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:
 (29) ועשית קערותיו וכפתיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין חיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הצית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זה ודפוס ברזל, צל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו צל זה עד למחר צבצב שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפתיו. הן בזיכין שנותנין צהם לצונה, ושחים היו לשני קומי לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָסַף עַל הַמַּעֲרָכֹת לְצִנֵּה זָקָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חלצי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שחכנם הרוח ציינהם ולא יתעפשו, וצלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומנקיותיו. תרגומו ומְכִילְתִּיהָ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארך, וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ם גורס חמשה) פוצלים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פוצלין, כדי שלא יכבד משה הלחם העליונים על התחתונים וישברו, ולשון מְכִילְתִּיהָ, סובלותיו, כמו גְּלֵאִיתִי קָבִיל (ירמיה ו, יא). אצל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות זא), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותם ומחזיקים אותם שלא ישברו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותם שלא יתעפשו, אצל אונקלוס שתרסם מְכִילְתִּיהָ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יכך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַקֶּסֶךְ (במדבר ד, ז), וזהו זה, יוסך והנסך, לשון סך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באמור אל הכהנים:
 (31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם בדרך הצורפים שקורין שולדיר"ך, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנם וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילן ואילן: מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנם, ולשון מקשה מכת קורנם, בטד"ך צלע"ז כמו דָּא לָדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאליה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא ס): ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין חיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקבה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, וזקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין זוק, לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזוכיות, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירג"ם, ואלו עשוין מזהב, ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן צהם הכתוב, ולא היו צה אלא לנו: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, בדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פים"ש, ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשוין צה כמין פרחין: מננה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לצדם וידביקם:

<p>33 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>תִּלְתָּא כְּלִידִין מִצִּירִין בְּקִנְיָא חֵד חִזּוּר וְשׁוּשַׁן וּתְלָתָא כְּלִידִין מִצִּירִין בְּקִנְיָא חֵד חִזּוּר וְשׁוּשַׁן כֵּן לְשֵׁתָא קִנְיִן דְּנִפְקִין מִן מְנֶרְתָּא:</p>	<p>33 וְשִׁלְשָׁה גִבְעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנְיָה אֶחָד כַּפֹּתָר וּפָרַח וְשִׁלְשָׁה גִבְעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנְיָה אֶחָד כַּפֹּתָר וּפָרַח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה:</p>
<p>34 And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>וּבְמְנֶרְתָּא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מִצִּירִין חִזּוּרְהָא וְשׁוּשַׁנְהָא:</p>	<p>34 וּבְמְנֹרָה אַרְבַּעָה גִבְעִים מְשְׁקָדִים כַּפֹּתֶיהָ וּפָרְחֶיהָ:</p>
<p>35 And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וְחִזּוּר תַּחְתֹּת תְּרִין קִנְיִן דְּמִנְה וְחִזּוּר תַּחְתֹּת תְּרִין קִנְיִן דְּמִנְה וְחִזּוּר תַּחְתֹּת תְּרִין קִנְיִן דְּמִנְה לְשֵׁתָא קִנְיִן דְּנִפְקִין מִן מְנֶרְתָּא:</p>	<p>35 וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה:</p>
<p>36 Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.</p>	<p>חִזּוּרֵיהוֹן וּקְנִיָּהוֹן מִנְה יְהוֹן בְּיִלְה נְגִידָא חֲדָא דְּדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>36 כַּפֹּתֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמִּנְה יִהְיוּ כֻלָּהּ מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>37 And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שְׁבַעָא וְתִדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא וַיְהוֹן מְנֶרְתָּא לְקַבִּיל אִפְהָא:</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וַיְהִי־לָהּ אֶת־נֵרֹתֶיהָ וַהֲאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:</p>

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן זה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

(33) משקדים. כתר גומו, מזויירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהו שקורין ניאל"ר: ושלשה גבעים. זולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד זולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד רִקְעָה עד פִּקְעָה (צמדזר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים צמורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכם, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשחירו שם ג' טפחים, שזהו ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה צגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' צגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו צמורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים, ומשעה פרחים היו לה, ו' בששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפירוש זהעלותך, עד ירכה עד פרח. ואם חדקדק צמנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש במקומו:

(37) את נרותיה. כמין בזיכין שנותנין צמחין השמן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדליתם מאירים על עבר פניה, מוסב

38	And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֻתֹּתֶיהָ זָהָב וְצִיִּבְתָּהָ וְדָדֶהָ דְּכִי: וּמִחֻתֵּיתָהָ	38	וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֻתֹּתֶיהָ זָהָב וְצִיִּבְתָּהָ וְדָדֶהָ דְּכִי: וּמִחֻתֵּיתָהָ
39	Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כִּפָּרָא דְּדֶהָבָא דְּכִיָּא יַעֲבִיד יִתָּה יָת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין:	39	כִּפָּרָא דְּדֶהָבָא דְּכִיָּא יַעֲבִיד יִתָּה יָת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין:
40	And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וְחָזִי וְעָבִיד בְּדִמְיוֹתְהוֹן דְּאַתָּ מִתְחַזִּי בְּשִׁירָא:	40	וְרָאָה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר-אַתָּה מֵרָאֶה בְּהָרִ: (ס)
XXVI	Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְיִת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יִרְעֵן דְּבוּיָן שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָא וְזָהָבִי צִוְרָת כְּרִיבִין עֹבֵד אוֹמֵן תַעֲבִיד יִתְהוֹן:	XXVI	וְאֶת-הַמִּשְׁכָּן תַעֲשֶׂה עֶשֶׂר יִרְעֵת שֶׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעֵת שְׁנֵי כָרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב תַעֲשֶׂה אֹתָם:
2	The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.	אֹרְכָא דִירְעֵתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וְפִוְתִיאָא אַרְבַּע אַמִּין דִירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁתַּחֲתָא חֲדָא לְכָל יִרְעֵתָא:	2	אֹרְכָּהּ הִירְעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאָמָה הִירְעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הִירְעֵת:
3	Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.	חֲמִישׁ יִרְעֵן יִהְיוּן מְלַפְפִין חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְעֵן מְלַפְפִין חֲדָא עִם חֲדָא:	3	חֲמֵשׁ הִירְעֵת תִּהְיוּן חֲבֻלֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה וְחֲמֵשׁ יִרְעֵת חֲבֻלֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה:

אורם אל 75 פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה: (38) ומלקחיה. הם הזנבים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישצן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קריויים מלקחים. וְצִיִּבְתָּהָ שחרגס אונקלוס, לשון צבת, טוליי"ש בלע"ז ומחותיה. הם כמין צויזין קטנים, שחומה בהן את האפר שצנר בצקר בצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחמה פוייש"ד"א בלע"ז כמו לקפות אש מיקוד (ישעיה ל, יד): (39) כבד זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים: (40) וראיה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקד"ה מנורה של אש: אשר אותה מראה. כתרומתו דלֵּת מִתְחַזִּי צְטוּרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ה, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה): (1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שורצין יחד כ"ד כפלים לחוט (צרייחא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מציירין בהם צאריגתן, ולא צרכימה שהוא מעשה מחט, אלא צאריגה בשני כותלים, פרטוף אחד מכאן ופרטוף אחד מכאן, ארי מזד זה וגשר מזד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין בלע"ז פיישיש"א (3) תהיין חוברות. תופרין במחט זו צד זו, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בצד שהוא לשון נקבה, וצדצר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים, ופגִיִּהֶם איש אֶל אֶחָיו (שמות כה, כ):

<p>And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ לְלֹאֵת הַכֹּלֶת עַל שֵׁפֶת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֶרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשֵּׁפֶת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ לְלֹאֵת הַכֹּלֶת עַל שֵׁפֶת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֶרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשֵּׁפֶת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירֵיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסִטְרָא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְנָא מְכֻוֵּן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לֵלֵאֵת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לֵלֵאֵת תַּעֲשֶׂה בַקֶּצֶה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילֹת הַלֵּלֵאֵת אִשָּׁה אֶל-אִשָּׁתָה:</p>
<p>And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּזְרָפִין דְּהָב וְתִלְפִיף יָת יְרֵיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוֹרְפֵּיא וִיְהִי מִשְׁכָּנָא חָד:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַחֲבַרְתָּ אֶת-הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל-אִשָּׁתָהּ בַּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>
<p>And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יְרִיעַן דְּמַעֲזֵי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲשְׂרֵי יְרִיעַן תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂתִּי-עֶשְׂרֶה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֵוָרָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא תִּלְתִּין אַמִּין וּפְתוּיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּא חֲדָא לְחֲדָא עֲשְׂרֵי יְרִיעַן:</p>	<p>אָרְדּוּ הַיְרִיעֹה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בְּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֶׂתִּי עֶשְׂרֶה יְרִיעֹת:</p>

(4) לולאות. לז"ל של צלע"ז וכן תרגם אוגנקלוס ענובין, לשון עניצה: מקצה בחוברת. צאותה יריעה שצסוף המצור. קצות חמשת היריעות קרויה חוצרת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאותה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוצרת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שמעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן זו מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא צחצורתה, כשפרוש חוצרת אלל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, והולשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחצן ארבע, וכשחצר חמש יריעות יחד נמצא רחצן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לצפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחצו של משכן, עשר אמות אמנעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות החתונות מגולות. רחצן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוצרות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמזרח, שלא היו קרשים צמזרח אלל ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוויין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות החתונות מגולות. זו מלאתי בצרייתא דמסכת מדות, אלל צמסכת שבת (פרק הזורק זח), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, ופי' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמעבר אמה: (6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצחוצרת זו, וראשן אחד צלולאות שצחוצרת זו, ומחצצן צהן:

(7) יריעות עזים. מנוחה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות החתונות:

- 9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent. וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעוֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעוֹת לְבָד וּכְפַלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:
- 10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set. וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלָּאֹת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרַת וְחֲמִשִּׁים לִלָּאֹת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרַת הַשְּׁנִיָּה:
- 11 And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one. וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וַהֲבֵאתָ אֶת־הַקְרָסִים בְּלִלָּאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:
- 12 And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle. וְסִכְרוּ הָעֲדָף בִּירֵיעוֹת הָאֹהֶל חֲצֵי הַיְרִיעָה הָעֲדָפֹת תִּסְכְּרוּ עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:
- 13 And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it. וְהָאֲמָה מִזֶּה וְהָאֲמָה מִזֶּה בָּעֲדָף בְּאֹרֶךְ יְרִיעוֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צַדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹתוֹ:
- 14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above. וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)
- 15 And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up. וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:
- 16 Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board. עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקְרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצֵי הָאֲמָה רָחֵב הַקְרֶשׁ הָאֶחָד:

(8) שלשים באמה. ששנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה המחטונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה המחטונה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:

(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת באלו העליונות יותר מן המחטונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה חלוי, וכפול על המסך שצמורח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה צעיף על פניה:

(12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר בזה לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בזה אינו אלא לשון גג, שמאהילות ומסככות על המחטונות, והן היו עודפות על המחטונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חליה, עודף על רוחב המחטונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות ז' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח צמורח שהן פניו, ופסון ודרוס קרויין נדדן, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לנפון ולדרוס: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: והיה סרוח על צדי המשכן. לנפון ולדרוס, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה

17	Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדוֹת לְקָרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבִין חֵד לְקַבִּיל חֵד בֵּין תַּעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:	17
18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:	18
19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים תְּקַרֵּשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־תְּקַרֵּשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־תְּקַרֵּשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	19
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ: וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא לְרוּחַ צָפוֹנָא עֶשְׂרִין דְּפִין:	20
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת תְּקַרֵּשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת תְּקַרֵּשׁ הָאֶחָד:	21
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה וְלִסְפִּי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁשָׁתָּא דְּפִין:	22
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וּשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה וּתְרִין דְּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	23

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן ל' קרשים שיהיו בצפון וצדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה בצמנעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והחריץ חצי רוחב הקרש בצמנע, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שבצמנע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא צ"י הורק (שבת דף נ"ח:) שהחריץ בצמנע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכניס בצדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוזות משלשה צדיהן, רוחב החריץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שליבות סולם, מוצדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריצייהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים זו משוכה לצד חוץ כעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות ז'רין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:

(22) ולירכתי. לשון סוף, כתרגומו וְלִסְפִּי. ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב:

(23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע פגונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמונה קרשים

- 24 And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.
- 24 וַיְהִינּוּ תְּאֵמָם מִלְמָטָה וַיִּחַדּוּ יִהְיוּ תְּמִים עַל־רָאשָׁיו אֶל־הַטִּבְעֵת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמְּקַצְעֹת יִהְיוּ:
- 25 Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.
- 25 וַיְהִיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
- 26 And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,
- 26 וַעֲשִׂיתָ בָּרִיחִים עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד וַתַּעֲבִיד עֲבָרֵי דָאֲעֵי שִׁטִּין חֲמִשָּׁה לְדָפֵי סִטֵּר מִשְׁכָּנָא חָד:

בסדר אחד הן, אלא שאלו השמים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, באות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הנפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שזה:

(24) ויהיו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מזדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט לזדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו בעציו כנגד חריץ של כד קרש הפנוי והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני זדיו כמו עוצי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והפנוי אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והפנוי וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכחז היה טבעת בעוצי קרש, רואה לומר בעוצי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והפנוי, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף פון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חצי באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המוצדלות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר עֲגִי אֲדָנִים עֲגִי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרומתו עֲבָרִין, וצלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה' ג' הן, אלא שהבירה העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והבירה התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונים זה מול זה, וזה שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שבפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזה מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח:):

27 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וּחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכְּנֵי הַיָּמִין וּחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכְּנֵי הַיָּמִין לְסוֹפֵהוֹן מִמֶּנָּה:	27 וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי צִלְעֵי-הַמִּשְׁכָּן הַשְּׂנִיית וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי צִלְעֵי הַמִּשְׁכָּן לִיְרֻכְתֵּיהֶם יָמָּה:
28 and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	28 וְעֲבָרָא מִצִּיעָאָה בְּגוֹ דְּפִיָּא מִעֵבֶר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	28 וַתְּבָרִיחַ תְּתִיכֶן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן-הַקֶּצֶה אֶל-הַקֶּצֶה:
29 And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	29 וַיִּתְּ דְּפִיָּא תַּחְפֵּי דְּהָבָא וַיִּתְּ עֲזָקְתָּהוֹן תַּעֲבִיד דְּהָבָא אַתְּרָא לְעֲבָרֵיָא וַתַּחְפֵּי יָת עֲבָרֵיָא דְּהָבָא:	29 וְאֶת-הַקְּרָשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת-מַטְבְּעֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבְרִיחֵם וְצִפִּית אֶת-הַבְּרִיחִים זָהָב:
30 And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	30 וַתִּקְמֵם יָת מִשְׁכְּנֵי קַהֲלָכְתִּיהָ דְּאִתְחַזִּיתָא בְּטוֹרָא:	30 וַתִּקְמַת אֶת-הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)
31 And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	31 וַתַּעֲבִיד פְּרוּכְתָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָב וְרִבּוּץ שִׁזְר עוֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יְתָה צוּרַת כְּרוּבִין:	31 חֲמִישִׁית פְּרֻכַת תַּכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:
32 And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.	32 וַתִּתֵּן יָתָה עַל אַרְבַּעַ עֲמֻדֵי שִׁטִּין מְחוּפִין דְּהָבָא וַיַּיְחֹן דְּהָבָא עַל אַרְבַּעַ סְמֻכִּין דְּכֶסֶף:	32 וַנִּתְּתָה אֹתָהּ עַל-אַרְבָּעָה עֲמֻדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וַיִּהְיֶה זָהָב עַל-אַרְבָּעָה אֲדָנֵי-כֶסֶף:

(29) בתים לברִיחים. הטבעות שמעשה זהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הברִיחים זהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים, שאין עליהם שום נפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אלל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הצריחים מופים זהב כשהן תחוצין בקרשים, והצריחים הללו מנחין היו בולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים: (30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המזדיל צין המלך וצין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטי: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והאיורין שמשי עזריה אינן דומין זה לזה: כרבים. יורין של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קבועין בהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּסָה אֶת הַפִּלֶכֶת פֶּסַח הַקֶּרָסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

33	And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.	וַנִּתֵּן אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהַבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים:	33
34	And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.	וַנִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן דִּסְהוּתָא בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים:	34
35	And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.	וַתִּשֶׂה אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל צֵלַע צָפוֹן:	35
36	And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.	וַעֲשִׂיתָ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכָלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רֶקֶם:	36
37	And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.	וַעֲשִׂיתָ לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וַיִּצְקֵת לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)	37
XXVII	And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשַּׁ אַמּוֹת אָרְבַּע וַחֲמִשַּׁ אַמּוֹת רָחֵב רְבֹועַ יְהִי מִדְּבָחָא וּתְלַת אַמּוֹת קִמְתּוֹ:	שז
2	And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.	וַעֲשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע זְוִיזִיָּה מִנִּיַּח יְהוּנָן קַרְנֵיהֶי וַתַּחֲפִי יְתִיה נְחֹשֶׁא:	2

(35) ושמת את השלחן. שלחן צלפון, משוך מן הכותל הכפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה צדדוס, משוכה מן הכותל הצדדמי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד ארבע שנים שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁקֶץ צִעְדוֹ (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הצורות עשויות צו מעשה מחט, כפרצוף של עזר זה כך פרצוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עוֹצֵד צִייר, ולא עוֹצֵד צויר. מדת המסך כמדת הפרוכת י"א אמות על י"א אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר צפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (וצחים נט):

<p>3 And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פֶּסֶסְתִּיר וְתִיהָ לְמִסְפֵּי קִטְמִיהָ וּמִגְרוּפִּיתִיהָ וּמִזְרָקוֹהִי וּצְנוּרֵיתִיהָ וּמִחֲתֹתֶיהָ לְכָל מְנוּהִי תַעֲבִיד נְחֹשֶׁא:</p>	<p>3 וְעָשִׂיתָ סִירָתָיו לְדָשְׁנוֹ וְיַעֲיוּ וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמִחֲתָתָיו לְכָל-כֵּלָיו תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיהָ סְרָדָא עֹבֵד מִצְדָּתָא דְנְחֹשֶׁא וְתַעֲבִיד עַל מִצְדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקִין דְנְחֹשֶׁא עַל אַרְבַּע סְטְרוֹהִי:</p>	<p>4 וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מַעֲשָׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוּתָיו:</p>
<p>5 And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וְתַתִּין יָתָה תַחֲתֵי סוּבִיבָא דְמִדְבָּחָא מִלְרַע וְתַהִי מִצְדָּתָא עַד פְּלָגוֹת מִדְבָּחָא:</p>	<p>5 וְנִתְּתָה אֹתָהּ תַחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>6 And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא אֲרִיחֵי דְאֵשִׁי שֹׁטִין וְתַחֲפִי יְתַהוֹן נְחֹשֶׁא:</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ בָדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשם לזדס ויחזרם זו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מזל, שנאמר ומִסְפָּק נְחֹשֶׁת (ישעיה מ, ד):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שמרגס אונקלום לְמִסְפֵּי קִטְמִיהָ, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסמירה כמו וְתַעֲבִיד שֹׁטִין (תהלים פ, י), וְאֵיל מִשְׁרֵשׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וְכָל פְּצוּאֹתֵי פִשְׁעָשׁ (שם לא, יב). וכמוהו צִסְעָפִיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פְּרִיָּה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְהָאֶחָד עֲלָמוֹ (ירמיה נ, יז), שבר עֲלָמוֹ. וכמוהו וְיִסְקָלְהוּ בְּחִבָּנִים (מלכים א, יג), וחלופו סָקְלוּ מִאֲנָן (ישעיה סב, י), הסירו אבניה, וכן וְיִעֲזָקְהוּ וְיִסְקָלְהוּ (שם ה, ז). אף כֹּחַ לְדִשְׁנוֹ לְהַסִּיר דִּשְׁנוֹ, ובלע"ז אֲדַשְׁדֵּר"י ויעיו. כתרוממו, מגרפות שנוטל זהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז ויד"ל ומזרקותיו. לקבל זהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בצבר ונתחצים זו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתן, ובלע"ז קְרוֹיִנִישׁ ובלשון חכמים נזירות: ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול זהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לקחות אֵשׁ מִקֹּדֶשׁ (ישעיה נד, יד), לשון שאיצת אש ממקומה, וכן הִיָּסְפָה אֵשׁ אֵשׁ צִסְקִין (משלי ו, כז): לכל כליו. כמו כל כליו:

(4) מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחושת מעשה רשת:

(5) ברכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה צדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה, אבל סובב להלוך הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפניו מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב), איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב צדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, ותירץ המתרן, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמלא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין זו, אף על פי שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות כבש שלו אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן, והכבש היה צדדוס המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדדוס, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מלאכתו במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנוהו מן המקרא:

7	And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.	וְהִנָּח אֶת־כַּדָּיו בַּטַּבָּעֹת וַיַּעֲלֵל יֵת אֶרְיָחוּהִי בַעֲזָקְתָּא וַיְהִי הַכַּדָּיִם עַל־שְׁתֵּי צְלָעַת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ: סִטְרֵי מִדְּבָחָא בַּמַּטְל יִתִּיָּה:	7
8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	נָכוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)	8
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	וַעֲשִׂיתָ אֶת הַחֹצֵר הַמְּשֻׁכָּן לְפָאֵת נֶגְב־תִּימָנָה קָלָעִים לַחֹצֵר שֵׁשׁ מִשְׁוֹר מֵאָה בְּאֵמָה אַרְבֶּּ לַפָּאֵה הָאֶחָת: וְתַעֲבִיד יֵת דֶּרֶת מִשְׁכָּנָא לְרוּחַ עִיבֵר דְּרוּמָא סִרְדֵּי לְדֶרֶתָא דְּבוּץ שְׁזִיר מֵאָה אֲמִין אוּרְכָא לְרוּחָא תְּדָא:	שניע
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: עַמֻּדוֹהִי עֶסְרִין וְסֻמְכֵיהוֹן עֶסְרִין דְּנִחָשָׁא וְנִי עַמֻּדֵיָא וְכַבּוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:	10
11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְכֵן לְפָאֵת צָפוֹן בְּאֵרֶךְ קָלָעִים מֵאָה אַרְבֶּּ וְעַמֻּדוֹ עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: וְכֵן לְרוּחַ צְפוֹנָא בְּאוּרְכָא סִרְדֵּי מֵאָה אוּרְכָא וְעַמֻּדוֹהִי עֶסְרִין וְסֻמְכֵיהוֹן עֶסְרִין דְּנִחָשָׁא וְנִי עַמֻּדֵיָא וְכַבּוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:	11
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	וְרוּחַב הַחֹצֵר לַפָּאֵת יָם קָלָעִים חֲמִשִּׁים אֲמָה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה: וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרֶתָא לְרוּחַ מַעֲרָבָא סִרְדֵּי חֲמִשִּׁין אֲמִין עַמֻּדֵיהוֹן עֲשָׂרָה וְסֻמְכֵיהוֹן עֲשָׂרָה:	12
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	וְרוּחַב הַחֹצֵר לַפָּאֵת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֲמָה: וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרֶתָא לְרוּחַ קִדְמוֹתָא מִדְּנִחָא חֲמִשִּׁין אֲמִין:	13

- (7) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבד:
- (8) נכוב לוחות. כתרומתו של לוחות, לוחות עני שטים מכל צד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עצי ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:
- (9) קלעים. עשויין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סדן כתרומתו של מכבד המתורגס סדן לפי שהן מנוקצין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:
- (10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לאוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבועה באמצע, וכורך שפת הקלע סביבו צמיחרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף קבצים, ואיני יודע אם על פני כולן, אם צראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה, ועמו קמד תמורדים תצושים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:
- (13) לפאה קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם אונקלוס הים האֶתְרוֹן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן ג' אמה לא היו סתומים כולם צקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן

14	The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֹמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים וְחֹמֶשׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין סָרְדֵי לַכֶּתֶף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְלַכֶּתֶף הַשְּׁנִית חֹמֶשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וְלַתְּרֵעַ דֶּרֶתָא פָּרָסָא עֶשְׂרִין אַמִּין דִּתְכָלֵּא וְאַדְנָנָא וְצִבְעָ וְזָהָרִי וְבוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד צִיִּיר עַמֻּדֵיהֶן אַרְבַּעָא וְסֻמְכֵיהֶן אַרְבַּעָא:	16
17	All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל עַמֻּדֵי דֶּרֶתָא סָחֹר סָחֹר מְכוּבָשִׁין כֶּסֶף וְנִיְהֶון כֶּסֶף וְסֻמְכֵיהֶן דִּנְחָשָׁא:	מפטייר
18	The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אַרְבַּע הַחֲצֵר מֵאָה בְּאַמָּה וְרֹחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְקֹמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְזֻזָּר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	18
19	All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall	לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יְתֻדָּתָיו וְכָל-יְתֻדַּת הַחֲצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)	19 פסוקים

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13 on page 209. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 226. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 221. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 228. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 221.

לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח בנתיב כ' אמה, וזהו שנאמר וּלְשַׁעַר הַהָאֵל מֶקֶדַּן עֶשְׂרִים אַמָּה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

(14) עמודיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שב ראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ויין וחשוקים ואדני נחשת אלא לנפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ויין וחשוקים ואדני נחשת, לכך בא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הנפון והדרום שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרוצעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו פלו בחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לנפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירוצין כג): וקומה חמש אמות. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם בחושת. להציא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמר אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה צעניי שלכך חזר ושנאן:

(19) לכל בלי המשכן. שהיו זריכיו להקמתו ולהורדתו. כגון מקצועות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות.

20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.

וְאֹתָהּ תִצְוֶהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָקִיחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כֶּתִיב לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

וְאֹתָהּ תִצְוֶהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָקִיחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כֶּתִיב לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

תצוה

21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.

בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוּת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲשֵׁת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוּת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲשֵׁת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

21

XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.

וְאֹתָהּ הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן אֶחֱיֶיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֲתָוּ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֱלֶעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

וְאֹתָהּ הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן אֶחֱיֶיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֲתָוּ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֱלֶעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

XXVIII

2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.

וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֱיֶיךָ לִיקָר וּלְתִשְׁבָּחָא:

וְעָשִׂיתָ בְגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֱיֶיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

2

3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.

וְאֹתָהּ תִּמְלִיל עִם כָּל חֲכִימֵי לֵבָא דְאַשְׁלִימִית עִמָּהוֹן רִיחַ חֲכָמָא וְיַעֲבִדוּ יָת לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן לְקֹדְשׁוֹתֶיהָ לְשִׁמְשׁא קֹדְמִי:

וְאֹתָהּ תִּדְבֹּר אֶל־כָּל־חֲכָמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדְשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־לִי:

3

כמין נגרי נחושט עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים צמיתים סביב סביב צפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן, ואיני יודע אם תחזין צארץ, או קשורין ותלויין וכודן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו צרום, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין צארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אֶהְלֵל בְּלִי יָקֵן בְּלִי יֵשַׁע תִּדְלָקִי לְנֶפֶשׁ (ישעיה לג, כ):

(20) זך. צלי שמרים, כמו ששנינו צמנחות (פז), מגרגרו צראש הזית וכו': כתיב. הזיתים היה כותש צמנחת ואינו טוחן צריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה (שבת כה). תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת סמיד (במדבר כה, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן צמנחת חזיתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מִתְּצִיקָה צִבְקָר וּמִתְּצִיקָה צִבְקָר, אבל תמיד האמור צלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

(21) מערב עד בוקר. תן לה מדתה שמהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין בכך כלום:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צכהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז

- And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.
- וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֻּד וְמִעִיל וְכֹתֶנֶת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעֹשֶׂי בִגְדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָיִד וּלְבָנָיו לְכַהֲנֹתִי:
- וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)
- And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.
- וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הָאֶפֻּד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב:
- And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.
- וַיַּעֲבֹדוּן יֵת אֶפֻּדָא דִּהֶבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא צִבְעָא וְהוֹרִי וְשֵׁשׁ וּבֹיץ שְׂזִיר עוֹבָד אֵיפֻן:

(4) חושן. תכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מצאתי צברייתא פירוש תצניתו, ולפי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוחצ גב איש, כמין סינר שקורין פורצ"נט שחוגרות השורות כשרוכזות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְקוֹדֶשׁ חֲגוֹר אֶפֻּדָא דָּד (שמואל-ב' ו', יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּשָּׂן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד (ויקרא ח', ז) ואחר כך וַיַּחַדְר אֹתוֹ דָּחָשׁ הָאֶפֻּד (שם), ותרגס אונקלוס דְּהַמֵּן אֶפֻּדָא, למדנו שהשם הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשב שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאפודו ומקטנו בו, כמו שנאמר ויאפד לו זו (שם), והחשב הוא חגור שלמעהל הימנו, והכתפות קצוות בו. ועוד אומר לי לזי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגס יונתן ודוד חגור אפוד בד, פְּרָדוּט דְּבוּץ, ותרגס כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, במעשה תמר אחות אבשלום, פִּי כֵן תִּלְבָּשֶׁן. בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּחֻלֹת מְעִילִים (שמואל-ב' יג', יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשוין משצנות לנוי, והמשצנות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושז קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר בצבני האפוד מְסַפֵּת מְסַפֵּת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבצות, ומתרגמין פּוֹצְעִין (עיין יומא כה:). ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לציטתן, וַיִּשָּׂן עָלָיו אֶת הַכֹּתֶנֶת וַיַּחַדְר אֹתוֹ וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמִּעִיל וַיִּשָּׂן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים:

(6) ועשו את האפוד. אם צאתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא צרופו, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפשר על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכזות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאליליו, רחצו כמדת רוחצ גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשב מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשב, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל נוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קצוות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצנות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב תחובות בשתי טבעות שצחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצנות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשצנות שצחשן שמאל, נמלא החשן חלוי במשצנות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו החתחון המחובר בחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפחית תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דצוק לחשב האפוד, ולא יהא נד ונצדל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש מושזר. חמשה

- 7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together. 7 שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֲבֵרֶת יִהְיֶה-לָּו אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְּרָ: תָּרִין כְּתֻפִּין מְלַפְּפֵן יִהְיוּ לִיהָ עַל תָּרִין סְטְרוֹהֵי וַיִּתְּלַפֶּף:
- 8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen. 8 וַחֲשֹׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹו יִהְיֶה זֶהב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר: וְהָמִין תְּקוּיָה דְעֻלּוּהִי כְעֻבְדֻיָּה מִנִּיהָ יִהְיֶה וְהָבֵא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵ זָהוּרִי וּבֹוץ שָׁזִיר:
- 9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel: 9 וְלָקַחְתָּ אֶת-שְׁתֵּי אֲבֹנֵי-שֹׁהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
- 10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth. 10 שֵׁשֶׁה מְשֻׁמָּתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם: שְׁתֵּא מְשֻׁמָּתָהוֹן עַל אֲבֹנָא חֲדָא וְיֵת שְׁמָהֶת שְׁתֵּא דְאַשְׁתָּארוּ עַל אֲבֹנָא תְּנִיטָא כְּתוּלְדָתָהוֹן:
- 11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold. 11 מַעֲשֵׂה חֲרָשׁ אֶבֶן פְּתוּחֵי חֲתָם תְּפַתַּח אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבֹנִים עַל-שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְבָּת מְשַׁבְּצוֹת זָהב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: עֹבֵד אוֹמֵן אֶבֶן טָבָא כְּתֹב מְפָרֵשׁ כְּגִלְף דְּעֻקָּא תְּגַלּוּף יֵת תְּרֻתִין אֲבֹנִיא עַל שְׁמָהֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקְעֵן מְרַמְצֵן דְּדָהֵב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:

מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טפס דקין, וקוצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בחולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזר את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב), ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בחורף התכלת ובחורף הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזר עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עצריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כחפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה, וצמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגזו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כחף וכחף, וזקפן על שתי כחפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כחפיו, ושתי אבני שהם קצועות צהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האזניים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יקָרוּ צִנֹּעַ (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממתניהם, אלא כנגד אזליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כחפות האפוד יחבר אותם בחוט למטה בחשב, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לצד ואחר כך מחברם:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממונו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השניה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, ובנימין מלך, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קָרַשׁ עֲשִׂים נָטָה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עֲשִׂים. וכן קָרַשׁ צָרָל מַעֲלָד (שם יב), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כהרגומו פֶּסֶז מְקָרֵשׁ קָרָלָף דְּעֻקָּא, מרצות האותיות בחוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כח ניכר ומפורש: על שמות. כמו בשמות: מסבות משבצות. מוקפות

- 12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.
- 13 And thou shalt make settings of gold;
- 14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.
- 15 And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.
- 16 Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.
- 17 And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;
- וְשָׂמֶתְּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִּים עַל כֶּתֶף הָאֶפֹד אֲבִנֵי זָכָרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתֵם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כִתְפָיו לְזָכָרֹן: (ס)
- וְעָשִׂיתָ מְשֻׁבָּצֵת זָהָב: וְשְׁתֵּי שָׂרָשָׁרֹת זָהָב טָהוֹר מְגַבְּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנָתַתָּה אֶת־שָׂרָשָׁרֹת הָעֶבֶת עַל־הַמְּשֻׁבָּצֵת: (ס)
- וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מְשֻׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֶׂה אֶפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁן מְשֻׁזָּר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:
- וְשְׁתֵּי שָׂרָשָׁרֹת זָהָב טָהוֹר מְגַבְּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנָתַתָּה אֶת־שָׂרָשָׁרֹת הָעֶבֶת עַל־הַמְּשֻׁבָּצֵת: (ס)
- וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מְשֻׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֶׂה אֶפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁן מְשֻׁזָּר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:
- רְבֹעַ יְהִיָּה כְּפֹל זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:
- וּמִלְּאֵת בּוֹ מִלֵּאֵת אֲבָן אַרְבַּעַת טוֹרִים אֲבָן טוֹר אֶדָם פְּטָדָה וּבִרְקָת הַטּוֹר הָאֶחָד:
- וְתִשְׁלִים בֵּיהּ אֲשֵׁלֻמוֹת אֲבָנָא אַרְבַּעַת סְדֵרִין דְּאֲבָן טָבָא סְדֵרָא קְדָמָאָה סִמְקָן יִרְקָן וּבִרְקָן סְדֵרָא חֲדָ:

האזנים במשצנות זהב, שעושה מושב האזן צוהב כמין גומא למדת האזן, ומשקעה במשצנות, נמלאת המשצנות סובצת את האזן סביב, ומחצר המשצנות בכחפות האפוד:

(12) ליכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השצנים כחוצים לפניו, ויזכור לדקתם:

(13) ועשית משבצות. מיעוט משצנות שמים, ולא פירש לך עמה צפרשה זו אלא מקמת לרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לערדסקאות שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צילח כב): ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עצות על משצנות הללו. ולא זה הוא מקום נוואת עשיתן של שרשרות ולא נוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון זוי, ואין ונתתה האמור כאן לשון זוי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזוהו על עשיתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקמת לורך המשצנות שזה לעשות עם האפוד, וכתב לך זאת, לומר לך המשצנות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנם על המשצנות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמצרר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש ממון, וזה משמש לשון זירור דברים, שמפרש ומצרר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְקִיּוּ עַל לִבְ אֶהְרֹן, תלוי בכחפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בצרשרות וטבעות, כמו שפורש צענין:

(17) ומלאת בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המשצנות המחוקקות להן, קורא אותן בלשון מלואים:

- 18 and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald; וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר וְסַדְרָא תַנְיָנָא אִזְמַרְגָּדִין וַיְהִי־לָהֶם:
- 19 and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst; וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְסַדְרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעִין אֶגְלָא: וַאֲחֻלְמָה:
- 20 and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings. וְהַטּוֹר הַרְבִּיעִי תַרְשִׁישׁ וְסַדְרָא רַב־עָאָה כְּרוֹם יַמָּא וּבִירְלָא וּפְנִיתִירִי מְרֻמָּצֵן וְשֵׁהֶם וַיִּשְׁפֹּה מִשְׁבָּצִים זָהָב בְּדֶהֱב יַחוּן בְּאַשְׁלֻמוֹתֵהוּן: יְהִיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:
- 21 And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes. וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיוּן לִשְׁנֵי עָשָׂר שְׁבֻט:
- 22 And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold. וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשֶׁת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדֶהֱב דְּכִי: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין טָהוֹר:
- 23 And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate. וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרֵתִין עֶזְקָן דְּדֶהֱב וְתִתִּין יֵת תְּרֵתִין עֶזְקָתָא עַל תְּרִין סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:
- 24 And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate. וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֵת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתִתִּין יֵת תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּדֶהֱב עַל תְּרֵתִין בְּסִטְרֵי חוֹשְׁנָא:
- 25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof. וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמְּשַׁבָּצוֹת מְרֻמָּצָא וְתִתִּין עַל כְּתָפֵי אֶפְדָּא לְקַבִּיל אִפּוּדֵי: וְנָתַתָּה עַל־כְּתָפוֹת הָאֶפְדָּא אֶל־מֹול פָּנָיו:

(20) משבצים זהב. יהיו הטורים צמלואותם, מוקפים משצות זהב צעומק שיעור שיתמלא בעובי האצן, זהו

לשון צמלואותם, כשיעור מלוי עציץ של אבנים יהיה עומק המשצות, לא פחות ולא יותר:

(21) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האבנים, אודם לראצן, פטדה לשמעון, וכן כלם:

(22) על החושן. צבציל החשן, לקצם צטצעותיו, כמו שמפורש למטה צענין: שרשת. לשון שרשי חילן, המאחיזין לאילן להאחז ולהתקע צארכ, אף אלו יהיו מאחיזין לחשן, שבהם יהיה תלוי צאפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה צענין המשצות, ואף שרשרות פחר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהר"ש יתירה, כמו מ"ס שצב לשום, ומ"ס שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת צלשון עבדית כשלשלת צלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שחתקעם צטצעות שיהיו צגצול החשן, וכל צגצול לשון קצה, אשומייל צלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:

(23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצם צו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחזור ואומר ונמת את שתי הטצעות, והלא כבר נתונים צו, היה לו לכתוב צתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טצעות זהב, ואף ששרשרות צריך אחת לפתור כן: על שני קצות החושן. לשתי פאות שנגד הצואר לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:

(24) ונחתה את שתי עבותות הזהב. הן הן שרשרות גבלות הכתוצות למעלה, ולא פירש מקום קצוען צחשן, עכשו מפרש לך שיהא תומצ אותן צטצעות, ותדע לך שהן הן הראשונות, שהרי צפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

- 26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.
- 26 וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשָׂמְתָה אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שַׁפְּתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאִפֹּד (בספרי ספרד ואשכנז האפוד) בִּיָּתָהּ:
- 27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.
- 27 וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאִפֹּד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאִפֹּד:
- 28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.
- 28 וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבָּעָיו אֶל-טַבָּעַת הָאִפֹּד בַּפֶּתִיל תְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאִפֹּד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאִפֹּד:
- 29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually.
- 29 וַיִּנָּשֵׂא אֶהָרֹן אֶת-שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל-לִבּוֹ בְּבָאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי-יְהוָה תָּמִיד:

(25) ואת שתי קצוות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחבצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל האזרח, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשבצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשבצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשבצות בעצר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעצר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עצר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(26) על שני קצוות החושן. הן שתי פאותיו התחמונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס בשני קצות של תחיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזוהר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצר החושן שכלפי החוץ, אלא בעצר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצר הוא לצד האפוד, שחשז האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסיגר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקאותיו שוכצין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשבצות נתונות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות ז'ה ליתן צראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצרתו, סמוך למקום חצורן צאפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצרת לעומת החגורה, ואלו נחווים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשז האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונתון פתיל תכלת צאותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן צאותן פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחית החשן הולך לפנים וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושז על המעיל יפה: ממוול פניו. בעצר החיזון:

(28) וירכסו. לשון חצור, וכן מרכסי איש (תהלים לא, כא), חצורי חצרי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְצִקָּה (ישעיה מ, ד), הריס הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שצנייהם אלא צקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לצקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשז האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

- And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.
- 30 וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)
- And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.
- 31 וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֶפֹד כָּלִיל תְּכֵלֶת:
- And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.
- 32 וְהָיָה כִּי־רָאִשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׂפָה יִהְיֶה לָּפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַּחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקְרַע:
- And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:
- 33 וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיוֹ רִמְנוֹי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:
- a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.
- 34 פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמְזֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמְזֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב:
- And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.
- 35 וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשֵׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבָצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו צדק כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה צמח, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ מִשְׁפָּט הָאוּרִים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדיון נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל צגצוה, הוא פתיחת צית האזר: בתוכו. כתרנומו פליל לגייה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמח: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לחוכן: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורע עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שבחורה, וכן לא יצא החשן, וכן לא יקרוי ממנו (שמות כה, טו), הנאמר צדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם ענקלין שצחוכס: בחוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל:

(34) פעמון זהב ורמון וגו'. פעמון זהב ורמון אללו:

(35) ולא ימות. מכלל לאו אמה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

<p>36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד צִיצָא דָּהָב דְּכִי וְתִגְלֹף עָלָיו כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>	<p>36 וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד צִיצָא דָּהָב דְּכִי וְתִגְלֹף עָלָיו כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וְשָׂמְתָּ אֹתוֹ עַל-פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מֹול פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יְהוָה:</p>	<p>37 וְשָׂמְתָּ אֹתוֹ עַל-פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מֹול פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יְהוָה:</p>
<p>38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וְהָיָה עַל-מִצְחָא אֶהְרֹן וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת-עֲוֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל-מִצְחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>38 וְהָיָה עַל-מִצְחָא אֶהְרֹן וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת-עֲוֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל-מִצְחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>39 And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְשִׁבְצָתָּ הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רִקְם:</p>	<p>39 וְשִׁבְצָתָּ הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רִקְם:</p>
<p>40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַּעֲבִיד כֶּתֶנֶת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>	<p>40 וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַּעֲשֶׂה כֶּתֶנֶת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>

(36) צִיץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ"א צבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):
(37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, וַיָּתֵנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן, ובשמיטת קדשים שנינו (זבחים יט. כ), שיערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה, והפתילים היו צנקים, ותלויין בו צנני ראשים וצאמנעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:
(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לראות על הדם ועל החלב שקרצו בטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: ויהיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לראות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו:
(39) ושבצת. עשה אותם משבצות משבצות, וכולם של שש:
(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרסה:

<p>41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן וְאֶחָיו וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וּמִשְׁחָתָם אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יְדֵיהֶם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֹוּ לִי:</p>	<p>41 וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן וְאֶחָיו וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וּמִשְׁחָתָם אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יְדֵיהֶם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֹוּ לִי:</p>
<p>42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲבִיד לָהֶן מְכַנְסִי־כָדָבּוּץ לְכַסֵּאָהּ בָּשָׂר עָרִיא מִחֲרָצִין וְעַד יֶרֶךְ יִהְיוּ:</p>	<p>42 וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסִי־כָדָבּוּץ לְכַסֹּת בָּשָׂר עֲרוֹהָ מִמֶּתְנִים וְעַד־יֶרְכִים יִהְיוּ:</p>
<p>43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְיִהְיוּ עַל אֶהֱרֹן וְעַל בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בִקְדָשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>	<p>43 וְיִהְיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בִקְדָשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>
<p>XXIX And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְדִין פִּתְגָמָא דְתַעֲבִיד לָהֶן לְקַדְּשָׁא יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי סַב תּוֹר חַד בֵּר תּוֹרִי וְדִכְרִין תִּרְיִן שְׁלָמִין:</p>	<p>רציעי וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדְּשָׁם אֹתָם לְכַתֵּן לִי לֶקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>
<p>2 and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וּלְחִים פִּטִּיר וּגְרִיצֵן פִּטִּירֵן דְּפִילֵן בְּמִשְׁחָ וְאַסְפּוּגִין פִּטִּירִין דְּמִשְׁיָחִין בְּמִשְׁחָ סֵלֶת דְּחִטִּין תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>2 וּלְחֵם מִצּוֹת וּחֻלֹּת מִצּוֹת בָּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן סֵלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>3 And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.</p>	<p>וְתַתִּין יִתְהוֹן עַל סֵלָא חַד וְתִקְרִיב יִתְהוֹן בְּסֵלָא וְיִתְּ תוֹרָא וְיִתְּ תִרְיִן דְּכִרִין:</p>	<p>3 וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בְּסֵל וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־שְׁנֵי הָאֵילִם:</p>

(41) והלבישת אותם את אהרן, אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכחונת תשצן, מנפת, ואזנט, וזין, ומכנסים, הכמוצים למטה צולס: ואת בניו אתו. אותם הכמוצים צהס: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידיס לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוּחָצוּ צו מאותו יום והלאה, וצלשון לע", כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט בידו צית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מוּחָצוּ צדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"טטיר, והוא מלוי ידיס:

(42) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי בד. הרי מ' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראוין לו: ועל בניו. האמורין צהס: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיחה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצ צו:

(1) לקח. כמו קח, ושתי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פה אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פה:

(2) ולחם מצות וחלת מצת ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צרצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו). בשמן. כשהן קמת, יולק צהן שמן וצללן (שם עה). משחים בשמן. אחר אפייתן מוּשָׁחֵן כמין כ"ף יוגית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):

4 And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְיֵת אֶהֱרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב לְתַרְעַע מִשְׁכַּן זִמְנָא וְתִסְחִי יְתַחֲוֹן בְּמֵי־אֶ:	4 וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בְּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצֵתָ אֹתָם בְּמֵי־אֶ:
5 And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.	וְתִסַּב יֵת לְבוּשֵׁיָא וְתִלְבִּישׁ יֵת אֶהֱרֹן יֵת כֹּהֲנֹנָא וְיֵת מְעִיל אֵיפֹדָא וְיֵת אֵיפֹדָא וְיֵת חוּשָׁנָא וְתַתְּקִין לֵיהּ בְּהִמְנֵן אֵיפֹדָא:	5 וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֶהֱרֹן אֶת־ הַכֹּהֲנֹת וְאֶת מְעִיל הָאֹפֶד וְאֶת־הָאֹפֶד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאִפְדָּתָ לּוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֹפֶד:
6 And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְתִשֵּׂי מִצְנֶפֶתָא עַל רִישֵׁיהּ וְתַתִּין יֵת כְּלִילָא דְקוֹדֶשָׁא עַל מִצְנֶפֶתָא:	6 וְשִׂמְתָהּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל־ הַמִּצְנֶפֶת:
7 Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְתִסַּב יֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְתַרִיק עַל רִישֵׁיהּ וְתַרְבִּי יְתִיהֶ:	7 וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיִצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ:
8 And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וְתִלְבִּישֵׁנּוּ כֹהֲנִיִן:	8 וְאֶת־בְּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כֹּהֲנֹת:
9 And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְתַזְרִי יְתַחֲוֹן הַמִּזְנִין אֶהֱרֹן וּבְנוֹהֵי וְתַתְּקִין לְהוֹן קוֹבְעִין וְתַהִי לְהוֹן כֹּהֲנֹתָא לְקִים עַלְמִם וְתִקְרִיב קוֹרְבָנָא דְּאֶהֱרֹן וְקוֹרְבָנָא דְּבְנוֹהֵי:	9 וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבָנֹת אֶהֱרֹן וּבְנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבַּעֹת וְהִיתָה לָהֶם כֹּהֲנָה לְחֻקְתָּ עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יָד־אֶהֱרֹן וְיָד־ בְּנָיו:
10 And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקִדְם מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיִסְמֹדּוּ אֶהֱרֹן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרָא:	10 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְיִסְמֹדּוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:
11 And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְתַכּוּס יֵת תּוֹרָא קִדְם יי בְּתַרְעַע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	11 וְשַׁחֲטָתָהּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
12 And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְתִסַּב מִדְּמָא דְּתּוֹרָא וְתַתִּין עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא בְּאֶצְבָּעְךָ וְיֵת כָּל דְּמָא תִּשְׁפּוּךְ לִיסוּדָא דְּמִדְּבָחָא:	12 וְלָקַחְתָּ מִדְּמַם הַפָּר וְנָתַתָּהּ עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפּוּךְ אֶל־ יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

- (3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמתו:
 (4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
 (5) ואפדת. קשט ותקן הסגורה והסיגר סביבותיו:
 (6) נזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שזראשו הקשורין שלשמן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:
 (7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצקן צאצצו:
 (8) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:
 (11) פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:

<p>13 And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.</p>	<p>וְלִקְחָתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב וְתָסַב יָת כָּל תִּרְבָּא דְחִפֵּי הַמִּכְסָּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל־הַכִּבְד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>13 וְלִקְחָתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב וְתָסַב יָת כָּל תִּרְבָּא דְחִפֵּי הַמִּכְסָּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל־הַכִּבְד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>14 But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.</p>	<p>וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פָּרְשֹׁו תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:</p>	<p>14 וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פָּרְשֹׁו תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:</p>
<p>15 Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסִמְכוּ אֹהֲרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>	<p>15 וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסִמְכוּ אֹהֲרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>
<p>16 And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.</p>	<p>וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחָתָּ אֶת־דָּמֹו וְזִרְקָתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>	<p>16 וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחָתָּ אֶת־דָּמֹו וְזִרְקָתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>
<p>17 And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.</p>	<p>וְאֶת־הָאֵיל תַּנְתַּח לַנִּתְחָיו וְרַחֲצֵתָּ קִרְבֹּו וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשֹׁו:</p>	<p>17 וְאֶת־הָאֵיל תַּנְתַּח לַנִּתְחָיו וְרַחֲצֵתָּ קִרְבֹּו וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשֹׁו:</p>
<p>18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:</p>	<p>18 וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:</p>
<p>19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְלִקְחָתָּ אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסִמְכוּ אֹהֲרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>	<p>19 וְלִקְחָתָּ אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסִמְכוּ אֹהֲרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>

- (12) על קרנות. למעלה, בקרנות מממש (זכאים נג): ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
- (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפסא דבזא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ ג, ד):
- (14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חילונו נשרפת אלא זו:
- (16) זורקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אבל שאר זכאים אינן טעונין קרן ולא אצבע, שמתן דמם מחזי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זכאים נג:), שאין סביב אלא ב' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני זדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון בד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:
- (17) על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנתחים:
- (18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש:

- 20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.
- 21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.
- 22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;
- 23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.
- 24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.
- וְשַׁחֲטָה אֶת-הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל-תְּנוּךְ אָזְנוֹ אֶתְרוֹן וְעַל-תְּנוּךְ אָזְנוֹ בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
- וְלָקַחְתָּ מִן-הַדָּם אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַהֲנִיתָ עַל-אֶתְרוֹן וְעַל-בִּגְדָיו וְעַל-בְּנָיו וְעַל-בִּגְדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבִגְדָיו וּבְנָיו וּבִגְדֵי בְנָיו אֹתוֹ:
- וְלָקַחְתָּ מִן-הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלִיָּה וְאֶת-הַחֲלָבֹה הַמְכַסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֶּבֶד וְאֹתוֹ שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת-הַחֲלָל אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיְמִינִי כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא:
- וּכְכֹר לָחֶם אֶחָת וַחֲלֵל לָחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:
- וְשִׁמַּתְּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶתְרוֹן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו וַהֲנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
- וּפָתָא דִּלְחִים חֲדָא וּגְרִיצָתָא דִּלְחִים מִשְׁחָ חֲדָא וְאַסְפּוּג חֲדָא מִסֵּלָא דְפִטִּירִיא דְקִדְּם יִי:
- וְתִשּׁוּי כּוֹלָא עַל יְדֵי אֶתְרוֹן וְעַל יְדֵי בְנָוְהִי וְתִרִים יִתְהוֹן אֲרָמָא קִדְּם יִי:

(20) תנוך. הוא הקוסם (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שצמוד האזון, שקורין טנדרו"ס: בהן ידם. הגודל, ובפרק האמצעי:

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיזה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בזיקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמַת הָעֵצָה יִסְרְנָה, מקום שהכליות יועצות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריבה אלא כבבש וכבשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכחוש שהמלואים שלמים, שמישים שלום למזבח, ולעוצד העבודה, ולבצעים לכך אני מצריכו החזה, להיות לו לעוצד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש בענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוכה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הצא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

- 25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.
- 26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.
- 27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.
- 28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.
- 29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.
- 30 Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.
- 25 וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֱשֶׁה הוּא לִיהוָה:
- 26 וְלָקַחְתָּ אֶת-הַחֹזֶה מֵאַיִל הַמִּלְאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לַמִּנְחָה:
- 27 וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה תְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאַיִל הַמִּלְאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:
- 28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְקֶחַ עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְּרוּמָה הוּא וְתְּרוּמָה יְהִי מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לִיהוָה:
- 29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלְאֵבָם אֶת-יָדָם:
- 30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּגָיו אֲשֶׁר יָבֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בִּקְדָשׁ:
- 25 וְתִסַּב לַמִּדְבָּחַ עַל עֹלֹתָ לְאַתְּקַבֵּל בְּרֵעָא קָדָם יי קוֹרְבָנָא הוּא קָדָם יי:
- 26 וְתִסַּב יֵת חֲדָא מִדְּכַר קוֹרְבָנָא דְלֹאֲהֲרֹן וְתָרִים יִתִּיה אֲרַמָא קָדָם יי וִיחִי לְךָ לְחֶלֶק:
- 27 וְתִקְדִּישׁ יֵת חֲדָא דְאַרְמוּתָא וְיֵת שְׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא וְדֹאֲתָרִם וְדֹאֲתָפְרִשׁ מִדְּכַר קוֹרְבָנָא מִדְּלֹאֲהֲרֹן וּמִדְּלִבְנָוֵהי:
- 28 וִיחִי לְאַהֲרֹן וּלְבְנָוֵהי לְקִים עֹלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אַפְרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יִחִי מִן בְּנֵי יִשְ�רָאֵל מִנְכַּסֵּת קוֹדֶשִׁיהוֹן אַפְרָשׁוּתָוֵהוֹן קָדָם יי:
- 29 וּלְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא דְלֹאֲהֲרֹן יִהְיוּ לְבְנָוֵהי בְּתִרְוָהי לְרַבָּאָה בְּהוֹן וּלְקַרְבָּא בְּהוֹן יֵת קוֹרְבָנָוֵהוֹן:
- 30 שִׁבְעָא יוֹמִין יִלְבָּשׁוּן כְּהֵנָא תַּחֲתוּתָוֵהי מִבְּגוּתָוֵהי דִּיעוּל לְמִשְׁכַּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁא:

(24) על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזהו אהרן וצניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעכצת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכצת טללים רעים (מנחות סג):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאשנתו: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולצניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר צלעו": הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(29) לבניו אחרי. למי שצא בגדולה אחריו: למשחה. להתגדל צהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נספים למשכה (צמדצר יח, ט), אל תגעו צמשיקי (תהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מתלצש צכהונה גדולה:

- 31 And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place. וְאֵת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלֵת אֶת־בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ: וְיֵת דָּבָר קֹרְבָנִיָּא תִּסָּב וּתְבַשִּׁיל יֵת בְּשָׂרֶיהָ בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ:
- 32 And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting. וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בְּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־תֶּלְחָם אֲשֶׁר בַּסֵּל בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַיִּיכֹל אַהֲרֹן וּבָנָיו יֵת בְּשָׂר דָּבָרָא וְיֵת לַחֲמַא בְּשָׂרָא דְּבַסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:
- 33 And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy. וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקֹדֶשׁ אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם: וַיִּיכְלוּ יְתָהוֹן דְּאַתְּכַפֵּר בָּהוֹן לְקֹדְשָׁא וְיְתָהוֹן וְחִילוֹנֵי לֹא יִיכֹל אֲרִי קֹדֶשָׁא אֲנֹן:
- 34 And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy. וְאִם־יִוָּתֵר מִבְּשָׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן־תֶּלְחָם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרֶפֶת אֶת־הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא: וְאִם יִשְׁתָּאֵר מִבְּשָׂר קֹרְבָנִיָּא וּמִן לַחֲמַא עַד צַפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאַשְׁתָּאֵר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאָכִיל אֲרִי קֹדֶשָׁא הוּא:
- 35 And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them. וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כִּכָּה כָּל־אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם: וְתַעֲבִיד לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּדִין כָּל דְּפִקֻּדֵּי יֵתָּהּ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרִיב קֹרְבָנָהוֹן:
- 36 And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it. וּפָר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכִּפָּרִים וְחַטָּאתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפְּרָתָּ עָלָיו וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ לְקֹדְשׁוֹ: וְתוֹרָא דְּחַטָּאתָא תַּעֲבִיד לַיּוֹמָא עַל כְּפֻרְיָא וְתַדְכִּי עַל מִדְּבָחָא בְּכַפְּרוּתָּהּ עָלוּהִי וְתַרְבִּי יִתִּיהָ לְקֹדְשׁוּתֶיהָ:

(30) שבעת ימים. רזופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציוס הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עבודה יום הכפורים כשרה אלא צו (יומא עג.): תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עובד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו:

(31) במקום קדש. צחור אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

(32) פתח אהל מועד. כל הצחור קרוי כן:

(33) ואכלו אותם. אהרן ובניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות וטעו: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכל לעכ, שאם חסר דבר אחד מכל האמור בענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועבודה פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגר. בענין הזה וצקרבנות הללו בכל יום:

(36) על הכפורים. בשציל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות וטעו, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי דבר הצא בשצילם, כגון האילים והלחם, אצל הצא בשציל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדפי, לשון מתנת דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:

<p>37 Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.</p>	<p>שבעת ימים תִּכַּפֵּר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קָדֹשׁ קְדָשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)</p>	<p>37 שבעת ימים תִּכַּפֵּר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קָדֹשׁ קְדָשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)</p>
<p>38 Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.</p>	<p>וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:</p>	<p>ש"י וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:</p>
<p>39 The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.</p>	<p>אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם:</p>	<p>39 אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם:</p>
<p>40 And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.</p>	<p>וְעִשְׂרוֹנָא סוּלְתָא דְּפִיל בְּמִשְׁחָא כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הִינָּא וְנִסְכָּא רַבְעוֹת הִינָּא חֲמִרָא לְאִמְרָא חַד:</p>	<p>40 וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלִיל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רַבַּע הַחִין וְנִסְךְ רַבִּיעֵת הַחִין יַיִן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>41 And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וְכִנְסָכָה תַעֲבִיד לָהּ לְאַחַקְבָּלָא בְּרִעָנָא קוֹרְבָנָא קָדִים יי:</p>	<p>41 וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וְכִנְסָכָה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:</p>
<p>42 It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.</p>	<p>עֲלֹת תָּמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֲלֶיךָ שָׁם:</p>	<p>42 עֲלֹת תָּמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֲלֶיךָ שָׁם:</p>

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרוצח והנרצח, ומוקצה, ונעזב, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראויה אף כל ראויה (ת"כ, ב. זכאים פג:), שנראה לו כזר ופסול משבצא לעזרה, כגון הלן, והיולא, והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציזים וחומש ציזה: בשמן כתיית. לא לחוצה נאמר כתיית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתיית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתיית, ולא נאמר כתיית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתיית, שאף הטחון צריכים כשר בהן (מנחות פו:). רבע הדחין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח:), שני ספלים של כסף היו צראש המזבח, ומנוקצים כמין שני חוטמין דקים, ונתן היין לחורכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשתיין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עֲלָהּ וּמִנְחָה (ויקרא כג, לז):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לזכר. ויש מרבותיו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהיהקס המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

43 And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.	וְנִקְדַּשְׁתִּי שְׁמִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי: וְאֶזְמִין מִימְרֵי תִמְנָן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶתְקַדַּשׁ בִּיקְרִי:	43 וְנִקְדַּשְׁתִּי שְׁמִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי:
44 And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְאֶקְדַּשְׁתִּי יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת מִדְבַּח וְיֵת אֶהֱרֹן וְיֵת בְּנוֹתָי אֶקְדַּשׁ לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:	44 וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדַּשׁ לְכַהֵן לִי:
45 And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְאֶשְׁכְּנֵי שְׁכִינָתִי בְּקִרְבָּם וְאֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים:	45 וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
46 And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וְיָדְעוּן אֲנִי אֵלֹהֵיהֶם וְיָדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם וְיָדְעוּן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֶשְׁכָּנָה שְׁכִינָתִי בִּינִיחֹן אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם:	46 וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)
XXX And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד מִדְבַּח לְאֶקְטָרָא עֲלֹהֵי קִטְרֹת בּוֹסְמִין דְּאֶשִׁי שִׁטִּין תַּעֲבִיד יְתִיהָ:	סגעי ועשית מזבח מקטרת קטרת עצי שטים תעשה אתו:
2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמָה אֶרְכּוֹ וְאֹמָה רָחְבוֹ פּוֹתֶיהָ מְרֻבָּע יְהִי וְתִרְתִּין אֲמִין רֹמְיָהּ מְנִיָּה קֶרְנוֹתֶיהָ:	2 אֹמָה אֶרְכּוֹ וְאֹמָה רָחְבוֹ רְבֹוע יְהִיָּה וְאֹמָתִים קִמְתּוֹ מִמְּנוֹ קֶרְנוֹתָיו:
3 And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיהָ דְּהָב דְּכִי יֵת אֶגְרִיָּה וְיֵת פּוֹתֵלּוֹהִי סָחוֹר סָחוֹר וְיֵת קֶרְנוֹתֶיהָ וְתַעֲבִיד לִיהָ זִר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:	3 וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קֶרְנוֹתָיו וְעֲשִׂיתָ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:
4 And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וְתִרְתִּין עֲזָן דְּדָהָב תַּעֲבִיד לִיהָ מְלָרַע לְזִירִיָּה עַל תִּרְתִּין זְוִיָּיָה תַּעֲבִיד עַל תִּרְתִּין סְטְרוֹהִי וְיִהְיִי לְאֶתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטָּל יְתִיהָ בְּהוֹן:	4 וְשָׂתִי טְבַעֲתֵי זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּוּ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהִמָּה:
5 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד יֵת אֲרִי־חָא דְּאֶשִׁי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יְתִיהֶן דְּהָבָא:	5 וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

(43) ונועדתי שמה. אמועד עמם בדבור, כמלך הקוצע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שמשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי ככודי אלא כמכודי, כמכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן כיום הקמתו, וזה שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לאמר צִקְלִי אֶקְדֶּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש ככודי:

(46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם:

(1) מקטרת קטורת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:

(3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר וזהב.

(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זויות כתר גומו, לפי שנאמר על שני זדיו, על שתי זויותיו שצנני זדיו: ודיה.

מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית מהיה הטבעת לצד:

- 6 And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee. וַתִּתֵּן אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶנְעֵד לָךְ שָׁמָּה:
- 7 And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresses the lamps, he shall burn it. וַיִּקְטֹר עָלָיו אֶהָרֹן קֹטֶרֶת בִּסְמִים בְּבֹקֶר בַּבֹּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרוֹת יִקְטִירֶנָּה:
- 8 And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations. וּבְהַעֲלֹת אֶהָרֹן אֶת־הַנֵּרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:
- 9 Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon. לֹא־תַעֲלֹ עָלָיו קֹטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:
- 10 And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD. וַיִּכַּפֵּר אֶהָרֹן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשֹׁמָא מַדָּם חֲטָאֵת כְּפֹרִיא חֹדָא בְּשֹׁמָא יִכַּפֵּר עָלֶיהָ לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין הוּא קֹדֶשׁ יי:

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27 on page 211. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 228.

- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying: וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר: כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֹדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּבֹּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּבֹּקֶד אַתֶּם:
- 12 'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them. אֲרִי תִקְבִּיל יֵת חֹשֶׁבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהֶן וַיִּתְּנוּ גֹבֶר פִּזְרֹן נַפְשֵׁיהֶם קֹדֶם יי כֹּד תִּמְנֶי יִתְּהוּן וְלֹא יִהְיֶה בָהֶן מוֹתָא כֹּד תִּמְנֶי יִתְּהוּן:

(6) לפני הפרכת. שמה תאמר משוך מכנגד הארון לנפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מצדו:
 (7) לשון נקוי הצויכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו כלילה, והיה מטיבן בכל צקר וצקר: הנרות. לוי"ש בלע"ז, וכן כל נרות האמורות צמורה, חוץ ממקום שנאמר שם העללה, שהוא לשון הדלקה:
 (8) כשיליקס להעלות להצתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צין הערבים:
 (9) לא תעלו עליו. על מוצנח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:
 (10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ציוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות ויָאֵל לֵל הַמִּזְבֵּחַ אֶשֶׁר לִפְנֵי ה' וַיִּכָּסֶר עָלָיו (ויקרא טו, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המוצנח מקודש לדברים הללו בלעד, ולא לעבודה אחרת:

- 13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.
- 14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.
- 15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.
- 16 And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.'
- זֶה יִתְּנוּ כָּל-הָעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:
- כָּל הָעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן אֶפְרָשִׁיתָא קָדָם יי:
- הָעֲשִׂיר לֹא-יֵרָבֶה וְהַדֹּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֵׁיכֶם:
- וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֵׁיכֶם: (פ)
- וְתָסַב יָת כֶּסֶף כְּפֻרְיָא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתִּין יְתִיה עַל פּוֹלְחֵן מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיִהְיִי לְבְנֵי יִשְ�רָאֵל לְזִכְרוֹנָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשֵׁיכֶם:

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומתו, כשתחפון לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנעם לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם גוף. שהמנין שולט בו עין הרע, וְהִדְבָּר צא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אֲשֶׁר יַעֲבֹר שֶׁמֶט הַשָּׂבֵט (ויקרא כז, לב), וכן שְׁעָרֵה הָאֵלֶּן עַל יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. צמסקל השקל שקצתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין צפרשת ערכין וסדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן צשמואל (א, ב, לו) צוא להשפלות לו לאגורת קסוף וקצר לקס: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזו מתחלת חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

(14) מבן עשרים שנה ומועלה. למדך כאן, שאין פחות מבן עשרים יואל לצבא, ונמנה בכלל אנשים: (15) לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדצת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וְקָדַשׁ פָּקֻדֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת פָּדָר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּדָר הַכֶּסֶף וְגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, צָאָה לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה (צמדבר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות לצור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אלוהי תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קָל מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שזה, אלא איש איש מה שנדבו לכו:

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנותם בתחלת נדצת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לאנן החציבה על צעליה שנפל זה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה צדקשה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו זהם, להודיע שהיא חציבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו צָאָה לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה (צמדבר א, א), והמשכן הוקם צאחד לחדש הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן צָאָה לְחֹדֶשׁ פָּקִים וְגו' (שמות מ, ב), ומהמנין הזה נעשו האדנים

- 17 And the LORD spoke unto Moses, saying: יִדְבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמֵלִיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאָמֹר:
- 18 'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, wherewith to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein. וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וּכְנֹו וּבְסִיסֶיהָ דְּנְחָשָׁא לְקֹדֶשׁ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:
- 19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat; וְרָחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:
- 20 when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD; בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתֹּו לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:
- 21 so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations. וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ) וְיִקְדָּשׁוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ)
- 22 Moreover the LORD spoke unto Moses, saying: יִדְבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמֵלִיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאָמֹר:

משקלים שלו, שנאמר ויהי מאת כפר הפסח לנקת וגו' (שם לח, כז), הא למדת, ששטים היו, אחת בחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר ששניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וגו' אלפים וה' מאות ונ', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף זו נאמר כן, ויהיו קל הפקודים שש מאות אלף ושלש אלפים ושמאם מאות ושמשים (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אלל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אלל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ג:), וגנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנחדשה שנה באחד בניסן, אלל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמלאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו בו: (18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרגומו צְפִיָּה, מושב מחוקן לכיור: לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעה, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר ואת מִצָּחָה עָלָה שֶׁסָּפַח מִשָּׁן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעה כלפי הדורס, כך שניה צזחים (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו צזחים (יט), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן: (20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבנים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אחת שומע הן: אל המזבח. החייון, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא צחצר: (21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

<p>23 'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,</p>	<p>וְאֵת סֵב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִיָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מֵאָה וְקִנְמָן בֶּשֶׂם פְּלִגְוִתִּיה מִתְקַל מֵאֵתָן וְחֲמִשִּׁין וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאֵתָן וְחֲמִשִּׁין:</p>	<p>וְאֵתָה קַח-לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מִרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן-בֶּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וְקִנְהָ-בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם:</p>
<p>24 and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.</p>	<p>וְקִצְיֶעְתָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מֵאָה בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשָׁא וּמִשַׁח זֵיתָא מְלִי הֵינָא:</p>	<p>24 וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הֵינִי:</p>
<p>25 And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יִתִּיה מִשַׁח רְבוֹת קוֹדֶשָׁא בּוֹסֵם מְבוֹסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ מִשַׁח רְבוֹת קוֹדֶשָׁא יִהְיִי:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ רֶקַח מֶרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה:</p>
<p>26 And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,</p>	<p>וְתִרְבִּי בֵּיה יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְסִתְרוֹתָא:</p>	<p>26 וּמִשְׁחַתָּהּ בּוֹ אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת:</p>
<p>27 and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,</p>	<p>וְיֵת פִּתּוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת מְנִרְתָּא וְיֵת מְנִהָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:</p>	<p>27 וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַמְּנֹרָה וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת:</p>
<p>28 and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.</p>	<p>וְיֵת מִדְּבָחָא דְעֹלֹתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ:</p>	<p>28 וְאֶת-מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כִּבּוֹנוֹ:</p>
<p>29 And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.</p>	<p>וְתִקְדְּשִׁישׁ יִתְהוֹן וְיִתְהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:</p>	<p>29 וְקִדְּשַׁתְּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:</p>

(23) בשמים ראש. חסודים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוֹבוֹ ויש צו ריח טוֹבוֹ וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן צֶסֶם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אס כן למה נאמר צו חלצין, גזרת הכתוב היא להביאו לחלצין, להרבות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריתות (ה): וקנה בושם. קנה של צסם, לפי שיש קנים שאינן של צסם, הוצרך לומר צסם: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדה. שם שורש עשז, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"ב לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקחת. רוקח שם דצר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רָגַע הַיָּם (ישעיה נא, טו), וכמו לרקע הָאֶרֶץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורר צבצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אומנות ותערובות: מעשה רוקח. שם האומן דצצר:

(26) ומשחת בו. כל המשחות כ"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל ציואל, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה לצאת לחולין, אצל דצר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אלא מוצת, מחוץ שנאמר כל הַנִּגַּע צִמְצִימָה יִקְדָּשׁ (שמות כט, לו), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כצשים, מה כצשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים

- 30 And thou shalt anoint Aaron וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי: וְהִקְדַּשְׁתָּ יְהוָה לְשִׁמְשָׁא קִדְמִי:
- 31 And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations. וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם: לְמִימֵר מִשַׁח רַבּוֹת קוֹדֶשׁ יְהִי דִין קִדְמִי לְדֹרֵיכּוֹן:
- 32 Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you. עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה כְּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: עַל בָּשָׂר דְּאִנְשָׁא לֹא יִתְסָךְ וּבְדַמּוּתֶיהָ לֹא תַעֲבִדוֹן כְּוִתִּיהָ קוֹדֶשׁ הוּא קוֹדֶשׁא יְהִי לְכוּן:
- 33 Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people. אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס) גִּבֹר דִּיבְסִים דְּכִוְתִיהָ וְדִיתִין מִנִּיהָ עַל חִילוּנִי וְיִשְׁתַּיְצִי מֵעַמִּיהָ:
- 34 And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח לָךְ סָמִים נָטָף וְשַׁחֲלִל וְחִלְבֹנָה סָמִים וּלְבֹנָה זָפָה בְּדָבָר יִהְיֶה: וְאָמַר יי לְמִשְׁחָא סָב לָךְ בּוֹסְמִין נָטוּפָא וְשׁוּפָרָא וְחִלְבֹנָתָא בּוֹסְמִין וּלְבֹנָתָא דְּכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי:
- 35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy. וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רִיחַ מִעֲשֵׂה רִיחַ מִמְלַח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְתַעֲבִיד יְתָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִין בּוֹסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמִינוּ מְעָרֵב דְּכִי לְקוֹדֶשׁא:

ומלכים מתורגס לשון רצוי, לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתן, ושאר משיחות, כמו ריקין משוחין וראשית שמנים ימשחו (עמוס ו, 1), לשון ארמית צהן כלשון עזרית: (31) לדברתיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לצא (הוריות יא:): זה. צגימטריא תריסר לוגין הווי:

(32) לא ייסך. צגיני יודיין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטב לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עשמו: ובמתכנתו לא תעשו כמוהו. צסכוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמסקל סממנין הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רצה סממנין לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי צמתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה:). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלצנים, וכן צמתכונתה, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות: (34) נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, וצלע"ז גומ"א (גוממיא), והצרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש צסס, חלק ומצהיר כצפורן, וצלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שתרגס אונקלוס וטופקרא: וחלבנה. צסס שריחו רע, וקורין לו גלב"נא (גאלבאן) ומאה הכתוב צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל צעינינו ללצר עמנו צאגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:): י"א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הצרי, והצפורן, החלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפיין את הצפורן ללבנה שתהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל צמסקל, כמסקלו של זה כך משקלו של זה, וכן צגיניו, הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה משקל צבעים צבעים מנה. ולשון צד, נראה צעיני שהוא לשון יחיד, אחד צאחד יהיה, זה כמו זה: (35) ממלח. כתרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויכאזי העלמים (יונה א),

36	And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy. .	וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה דֶּדֶק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:	וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה דֶּדֶק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:	36
37	And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.	וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:	וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:	37
38	Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'	אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כִּמּוֹהָ לְהַרְיִחַ בָּהּ וּנְכַרְתָּ מֵעַמּוּי: (ס)	אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כִּמּוֹהָ לְהַרְיִחַ בָּהּ וּנְכַרְתָּ מֵעַמּוּי: (ס)	38
XXXI	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:	XXXI
2	'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	רָאָה קִרְאתִי בִשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹור לְמִטֵּה יְהוּדָה:	רָאָה קִרְאתִי בִשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹור לְמִטֵּה יְהוּדָה:	2
3	and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in all manner of workmanship,	וָאֵשְׁלִימִית עִמָּוָה רוּחַ מֶן בְּחָכְמָה וּבִסְוִלָתָנוּ וּבְכָל-מְלָאכָה:	וָאֵשְׁלִימִית עִמָּוָה רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבִדְעוּת וּבְכָל-מְלָאכָה:	3
4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:	לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:	4
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאָת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה:	וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאָת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה:	5

(ה), מְלָסִיךְ וְחֻזְלִיךְ (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך צקף ציגים טרופות לערצן עם המים, וכל דבר שאדם רוצה לערצ יפה יפה, מהפכו צאצע או צנור: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קוצעם לאותו מקום:

(37) במחבתה. צמין סממניה: קדש תהיה לך לה. שלא תעשה אלא לשמי:

(38) להריח בה. אצל עושה אתה צמחנה משלך כדי למכרה לצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צללל:

(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מצין דבר מלצו מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קָרַשׁ קָסָם (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אצנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאכת. להשיבה צמחנות שלה צמלואה, לעשות המשצנת למדת מושב האבן ועוציה:

<p>And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:</p>	<p>וְאֵנִי הִנֵּה נִתְּתִי אֹתוֹ אֶת אֹהֶל־יָאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן וּבִלְבֹב כָּל־חָכָם לֵב נִתְּתִי חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:</p>
<p>the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;</p>	<p>אֹתוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶן לְעֹדֶת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:</p>
<p>and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;</p>	<p>וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹרָה וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת:</p>
<p>and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;</p>	<p>וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ: בְּסִיסָהּ:</p>
<p>and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;</p>	<p>וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:</p>
<p>and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'</p>	<p>וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִקְדָּשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימָר: לְאֹמֶר:</p>

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לב שזכרם, וכל אשר נתתי בו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

(7) ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:

(8) השהורה. על שם זהב טהור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שצבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת צבגי הקדש לאהרן הכהן ואת צבגי בניו לכהן, אלא אלו צבגי השרד הם, צבגי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים צפרשת מסעות, ונקטנו עליו צבגד סכלת (צמדצר ד, יז), ונקטנו עליו צבגד ארזמן (שס יג), ונקטנו עליו צבגד חולעת שני (שס ח), ונראין דברי, שנאמר ומן הסכלת והארזמן ותולעת השני עשו צבגי קדש לקדש צבגד (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמסה, ואם צבגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרוממו לבושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומם של קלעים ותרומם של מכבד, שהיו ארומים במחט, עשויים נקבים ונקבים, לצי"דין בלע"ז (שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לצורך הקטרת ההיכל שהוא קדש:

- 13 Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.
- 14 Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.
- 15 Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.
- 16 Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.
- 17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.
- 18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.
- וְאֵתָּה דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶךְ אֶת־שַׁבָּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:
- וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מַחְלִלָהּ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל־הַעֲשֵׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:
- שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְתּוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמָת:
- וְשִׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:
- בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)
- וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֹל־תּוֹ לְדַבֵּר אֶתֹּו בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים:
- וַיְהִי לְמֹשֶׁה כַּד שִׁיעִי לְמַלְלָא עַמִּיהָ בְּטוֹרָא דְּסִינַי תְּרִין לֹחֵי סִדְּוִיתָא לֹחֵי אֶבְנָא כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעא דִּי:

(13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתיך לזוותם על מלאכת המשכן, אל יקל צעינך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אחין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שצחרתי בכם, צהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכם:

(14) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונברתה. צלא התראה: מחללה. הנוהג חול צקדושה: (15) שבת שבתון. מנוח מרגוע ולא מנוח עראי: (שבת שבתון. לך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שבת שבתון הוא לך) (ויקרא כג, לב), אסור בכל מלאכה, אצל יום טוב לא נאמר בו כי אם ציוס הראשון שבתון וציוס השמיני שבתון (שם, לו), אסורים בכל מלאכה עבודה, ומוחרים במלאכה אוכל נפש: קדש לה. שמירת קדושה לשמי וצמדות: (17) וינפש. כמרגומו ונת, וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמיצב נפשו ונשימתו צהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתב בו לא ייעץ ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעמו, לשגור האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:

<p>And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'</p>	<p>וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהָל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־יָנַח מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ׃</p>	<p>XXXII</p>
<p>And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי׃</p>	<p>2</p>
<p>And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.</p>	<p>וַיִּתְּפְּרוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן׃</p>	<p>3</p>
<p>And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסָּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם׃</p>	<p>4</p>

(18) ויתן אל משה וגר'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז נתמחו נשתכרו הלוחות, וזיום הכפורים נמרה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (ז"ע טובא, דילמא הכל כסדר, וזווי הקצ"ה למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקודם דתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל זווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא צוהר ויקהל, אשר על כן בצווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גם ערצ רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה בצווי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערצ רב, לפי שהם גרמו צנזוקין וק"ל): ככלתו. כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת בכ"ד קשטין, הן האמורים בספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי בכ"ד ספרים: לדבר אחר. החקים והמשפטים שצוה להם המשפטים: לדבר אחר. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שחיתן שוות: (1) כי בשש משה. כתרמו לו לשון איחור, וכן צ"ש רבצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צו"ש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ויליו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צ"ו בסיון עלה, נמלא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, ב"ז בא השטן וערצב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוביא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוביא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (פט.), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעון, בין קודם חלות בין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישקמו ממקצת ויעלו עלות: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה איוו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה זה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו: (2) באזני נשיכם. אמר אהרן בלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמה יתעבז הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המחמינו ופרקו מעל ענמם: פרקו. לשון זווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו צרכו מגזרת צרך: (3) ויתפרכו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנומיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמיו. כמו מנזמי, כמו קלאטי קת העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמטפחות

- 5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'
- 6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.
- 7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly; they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'
- 9 And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.
- 5 וַיֵּרָא אֶהָרֹן נִגְבֵן מִזִּבְחַת לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:
- 6 וַיִּשְׁכְּבִימוּ מִמּוֹחֲרֹת וַיַּעֲלֶה עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)
- 7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־ יֵד כִּי שִׁחַת עַמּוֹךְ אָשַׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 8 סָרוּ מִחֵד מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לּוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לּוֹ וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֵנוּךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־ קָשֶׁת־עֹרֶף הוּא:
- 9 וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלִי קִדְמִי עַמָּא הָדִין וְהָא עִם קָשִׁי קִדְל הוּא:

והַקְּרִיטִים (ישעיה ג, כז), וַיֵּצֵר כְּפָרִים כָּסָף בַּשֵּׁנִי תַּרְיִטִים (מלכים ב, כג). והז' ויֵצֵר לָשׁוֹן נֹרָה, בחרט כלי אומנות הנורפין שחורצין וחורטין בו נורות זוהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וקִתַּב עָלָיו עֲקָרְט לָנוֹשׁ (ישעיה ח, א), וזהו שחרגס אונקלוס וְזָר יִתִּיה צִיפָא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורצין בו זהב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ניי"ל (גראבשטיבל), ומזיפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לְאֹרֶךְ צִפּוֹר, באו מכשפי ערצ רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שִׁלָּא מתוך דמוסי בנין שנתמעך בו במזרים (סנהדרין קא), והיה זידו שם וטם, שכתב בו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, ויאל העגל: מסכה. לשון מתכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין והז היו בו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערצ רב שעלו ממזרים הם שנקללו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

(5) וירא אהרן. שהיה בו רוח חיים, שנאמר צִבְיָתָא שׁוֹר אֶלְל עֶשֶׂב (תהלים קו, כ), וראה שהנלית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבחה. לדחות: ויאמר חג לְה' מחר. ולא היום, שמא יבא משה קודם שיעזבוהו, זה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון זינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא זהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא נרור זה מביא אבן וגמלאת מלאכתן עשויה בצבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעלל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא: חג לְה'. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעזבו את המקום:

(6) וישכבימו. השטן זרזם כדי שיחטאו: לצחק. יש צמסמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֵק צִי (בראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר יָקוּמוּ גֵא הַעֲרִים וַיִּשְׁתַּקּוּ לְפָנָיו (שמואל ב, ז, יד), אף כאן נהרג חור: (7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּדְבֹּר אֶפְסֵס קָשׁוֹת (בראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נחתי לך גדולה אלא כשצילם (ברכות לב), באותה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערצ רב שקבלת מעצמך וגיירתם, ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

- 10 Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.
ועתה הנִּיחָה לִּי וַיִּחַר־אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:
- 11 And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?
וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר לְמָה יְהוָה יִחַרְה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:
- 12 Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.
לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֹמָה בָּרָעָה הוֹצִיאָם לְהַרְג אוֹתָם בַּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ:
- 13 Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.
זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתֹן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעֻלָּם:
- 14 And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.
וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)
- 15 And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.
וַיָּפֶן נִיגַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וַיֵּרָד וּתְרִין לִיְחִי סְהַדוּתָא בִּידָיָה לִיְחִי כְּתִיבִין מִתְרִין עֲבָרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲבֹן כְּתִיבִין:

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:
(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):
(11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:
(12) והנחם. המעשה ממשה אחרת להטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:
(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדברות, אזרהם אציהם נחנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, תנהו לו ויאלו עשר בעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עֲמֹו להשרף עליך באור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפשוט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחנון (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אמה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (צרכות לז). אשר נשבעת להם בכך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ, לא בהרים ולא בגבעות, אלא כך, שאתה קיים ושבעותך קיימת לעולם, שנאמר צִי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִם ה' (צראשית כב, טז), וליצחק נאמר, וְהָקִימוּתִי אִתְּ הַשְׁבָּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וְרָבָה (שם לה, יא), נשבע לו צאל שדי:

16	And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.	וְהַלָּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָיָה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל-הַלָּחֹת:	16
17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:	17
18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שִׁמְעִי:	18
19	And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלֹלָת וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלָּחֹת וַיִּשְׁבֹּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:	19
20	And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.	וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזְרֹל עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20
21	And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשִׂיתָ לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵינוּ חַטָּאת גְּדוֹלָה:	21
22	And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְהוָה אֵלֵינוּ אֲדֹנָי אֲתָה יָדַעְתָּ אֶת-הָעָם כִּי בָרַע הוּא:	22

(15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד.).

(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא זכזכדו עשאו. דבר אחר, כאדם האומר לחזרו כל עסקיו של פלוני זמלאכה פלונית, כך כל שעשעיו של הקב"ה צמורה: חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר זלע"ז (איינשניידען):

(17) ברעה. זהרעו, שהיו מרעים ושמים וזחוקים:

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הזעקים נחון, ולא קול חלשים שזעקים וי, אונים: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המעניין את נפש שומען כשנאמרין לו:

(19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל זו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתננה להם: תחת החר. לרגלי ההר:

(20) ויזר. לשון נפוך, וכן יזורה על נוה גפרית (איוב יח, טו), וכן פי חסם מזרקה הקשת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נחכין לצדקס כסוטות, שלש מיתות נדונו שם, אם יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרזין, עדים בלא התראה, צמגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, צהדרוקן (יומא סו:), שצדקוס המים וזכו צטניהם:

(21) מה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה:

(22) כי ברע הוא. צדך רע הם הולכין חמיד, וצנסינות לפני המקום:

- 23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.
- 24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.
- 25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—
- 26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.
- 27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'
- 28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.
- 29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'
- וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים
אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-זֶה
מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה-
הָיָה לוֹ:
- וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב
הַתִּפְּרְקוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ
בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל הַזֶּה:
- וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי
פָרַע הוּא כִּי-פָרַעְתָּה אֹהֶלֶן
לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:
- וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה
וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלָי וַיֵּאֲסֹפוּ
אֵלָיו כָּל-בְּנֵי לֵוִי:
- וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ
אִישׁ-חֶרְבּוֹ עַל-יָרְכּוֹ עֲבְרוּ
וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ
אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:
- וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְדֹבַר מֹשֶׁה
וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יָדְכֶם
הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ
וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם
בָּרַכָה:
- וַאֲמַרוּ לִי עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים
אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-זֶה
מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה-
הָיָה לוֹ:
- וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב
הַתִּפְּרְקוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ
בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל הַזֶּה:
- וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי
פָרַע הוּא כִּי-פָרַעְתָּה אֹהֶלֶן
לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:
- וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה
וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלָי וַיֵּאֲסֹפוּ
אֵלָיו כָּל-בְּנֵי לֵוִי:
- וַאֲמַר לָהֶם כֹּה-אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ
אִישׁ-חֶרְבּוֹ עַל-יָרְכּוֹ עֲבְרוּ
וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ
אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:
- וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְדֹבַר מֹשֶׁה
וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יָדְכֶם
הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ
וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם
בָּרַכָה:

(24) ואמר להם. דצר אחד, למי זה צלצד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויאל:

(25) פרוע. מגולה, נתגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (צמדצר ה, יח): לשמצח בקמיהם. להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:

(26) מי לה' אלי. יצא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):

(27) כה אמר וגר. והיכן אמר, וצח לאלהים יקצס (שמות כב, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פי"צ): אחיו. מאמו, והוא ישראל:

(29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, דצר זה תחננו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו

30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטֵאתֶם חֲטֹאתָהּ גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֶּרָה בְּעֶד חֲטֹאתֵכֶם:

31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.

וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטֹאתָהּ גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב:

32 Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'

וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטֹאתֵם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:

33 And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָא־לִי אֲמַחֲנֶנּוּ מִסִּפְרִי:

34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'

וְעַתָּה לֵךְ וְנָחָה אֶת־הָעָם אֶל־אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הַנֶּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לְפָנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקְדֹתִי עֲלֵהֶם חֲטֹאתֵם:

35 And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.

וַיִּנָּקֶה יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהְרֹן: (ס)

XXXIII And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנֶּה:

צנו וצחיו:

(30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסמימה לנגד חטאתכם, להזדיל צניכם וצין החטא:
(31) אלהי זהב. אלה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפסם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לז.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כיס צווארו ומעמידו צפתח בית זוגות, מה יעשה הצינ שלא יחטא (ברכות סז):

(32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים:

(34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור צמקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים-א ז, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל:

(35) ויגוף ה' את העם. מיטה צידי שמים, לעדים בלא התראה:

- 2 and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—
- 2 וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנָיִךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:
- 3 unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.
- 3 אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא אֵעָלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קָשָׁה־עֹרֶף אַתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בַּדֶּרֶךְ:
- 4 And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.
- 4 וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָע הָזֶה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:
- 5 And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'
- 5 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קָשָׁה־עֹרֶף רָגַע אֶחָד אֵעָלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדָיִךָ מֵעָלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֵעֲשֶׂה־לָּךְ:
- 6 And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.
- 6 וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדָיָם מִהָר חֹרֵב:
- 7 Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.
- 7 וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהַר לֹו מִחוּץ לַמִּחֲנֶה לְמַחְנֶה תִּרְחַק מִן־הַמִּחֲנֶה וַיִּקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמִּחֲנֶה:

- (1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו צעט הכעם לך רד, אמר לו צעט רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:
- (2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליי:
- (3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם: אכלך. לשון כליון:
- (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדיו. כתרים שניתנו להם צחורצ כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח):
- (5) רגע אחד אעלה בקרבך וכלייתך. אם אעלה בקרבך ואתם ממרים צי בקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר פָּדִי קַמְעֵט רָגַע עַד יַעֲזֹר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך: ועתה. פורענות וזמלקו מיד, שמורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מזה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצנצי לעשות לך:
- (6) את עדים מהר חורב. את קְעָדִי שהיה צידם מהר חורב:

- 8 And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.
- 9 And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.
- 10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.
- 11 And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.
- וַיְהִי כִּצְאָת מֹשֶׁה אֶל-הָאֹהֶל וַיָּקוּמוּ כָּל-הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד-בֹּאֹה הָאֹהֶל׃
- וַיְהִי כִּבְּאֹ מֹשֶׁה הָאֹהֶל וַיֵּרֶד עַמּוּד הָעָנָן וַעֲמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַדַּבֵּר עִם-מֹשֶׁה׃
- וַרְאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עֲמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ׃
- וַדַּבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וּשְׁבֹאֹת אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל׃ (פ)
- וַיְהִי כִּבְּאֹת מֹשֶׁה אֶל-הָאֹהֶל וַיָּקוּמוּ כָּל-הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד-בֹּאֹת הָאֹהֶל׃
- וַיְהִי כִּבְּאֹת מֹשֶׁה הָאֹהֶל וַיֵּרֶד עַמּוּד הָעָנָן וַעֲמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַדַּבֵּר עִם-מֹשֶׁה׃
- וַרְאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עֲמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ׃
- וַדַּבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וּשְׁבֹאֹת אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל׃ (פ)

(7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטרו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרב מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אף רחוק: יִהְיֶה גֵּיטִיכֶם וְגִיטֵי כָּל־לִפְסִים אֲמָה צִמְדָּה (יהושע ג, 7): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה סך מוצטט שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהליו:

(9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אלי, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:

(10) והשתחו. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח): וז"ל שרף את העגל וזן את החוטאים, וז"ל עלה, שנאמר וַיְהִי מִמָּחָרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו' (שמות לז, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר וְאֶתְּנַל לִפְנֵי ה' וְגו' (דברים ט, יח), וצראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בהם וְאֶנְכִּי עֲמַדְתִּי בְּדֶרֶךְ הַרְאִשׁוֹנִים וְגו' (שם י, ו), מה הראשונים צראן אף האחרונים צראן, אמור מעתה, אמצעיים היו צבעם. ז"ל בתשרי נתרצה הקד"ה לישראל צשמה וצלז שלם, ואמר לו למשה קלחתי קדקדך, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לזוות על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וְסָב לְמַעֲרִיקָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצבו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחו, וסגדין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני צבעם ואתה צבעם, אם כן מי יקרבם:

- And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.
- 12
- Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'
- 13
- And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'
- 14
- And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.
- 15
- For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?'
- 16
- And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'
- 17
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתָּה אֹמֵר אֵלַי הֶעָלֵךְ אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אֹמְרָתִי יֵדְעִיתִי בִשְׁם וְגַם מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי
- וַיֹּאמֶר אֶם־נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דַּרְכְּךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי עַמֶּךָ הִגִּיו הָיָה:
- וַיֹּאמֶר פָּנִי יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:
- וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶם־אֵין פָּנֶיךָ הַלֹּכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:
- וּבִמְהֵרָא יוֹדַע אִפּוֹא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הָלֹא בִלְכַתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פָּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעָשֶׂה כִּי־מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי וְאֶדְעֶךָ בִּשְׁם:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲזִי דַּאתָּא אֹמֵר לִי אֲסִיק ית עַמָּא הַדִּין וְאַתָּה לֹא אוֹדַעְתָּנִי ית דִּתְשַׁלַּח עִמִּי וְאַתָּה אֹמְרָתִי רַבִּיתִיךָ בְּשׁוֹם וְאַף אֲשַׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קְדָמִי:
- וְכַעַן אִם כַּעַן אֲשַׁכַּחְתִּי רַחֲמִין קְדָמְךָ אוֹדַעְנִי כַּעַן ית אוֹרַח טוֹבָךָ וְאֶדַע רַחֲמְךָ בְּדִיל דִּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָמְךָ וְגַלִּי קְדָמְךָ אֲרִי עַמְךָ עַמָּא הַדִּין:
- וַיֹּאמֶר שְׂכִינְתִּי תִהְיֶה וְאֲנִיחָ לָךְ:
- וַיֹּאמֶר קְדָמוּהִי אִם לִית שְׂכִינְתְּךָ מִהֲלָכָא בֵּינָנָא לֹא תִסְקַנְנָא מִכָּא:
- וּבִמָּא יתִידַע הָכָא אֲרִי אֲשַׁכַּחְתִּי רַחֲמִין קְדָמְךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הָלֹא בִמְהֵרָא שְׂכִינְתְּךָ עִמָּנָא וְיִתְעַבְדֵּן לָנָא פְּרִישָׁן לִי וְלְעַמְּךָ מִשׁוֹנֵי מִכָּל עַמָּא דְעַל אֲפִי אֶרְעָא:
- וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף ית פִּתְגָמָא הַדִּין דְּמִלִּילְתָּא אֲעִבִיד אֲרִי אֲשַׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתִיךָ בְּשׁוֹם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הנה אנכי שלח מלאך (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ זה: ואתה אמרת ידעתך בשם. הכרתך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הנה אנכי צא אלך צעזעק וגו' וגם צד יאמינו לעולם (שם יט, ט):

(13) ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שכר מציאת חן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי צעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (י), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי: (14) ויאמר פני ילכו. כתרוממו, לא לשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופניך הלכים צקרב (שמואל ב' יז, יא):

(15) ויאמר אליו. בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת חן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה ישראל וגו' (שמות ט, ד):

- 18 וַיֹּאמֶר ה' אֲנִי נֹא אֶת־כְּבוֹדִי: וַיֹּאמֶר אֲחֻזִּי כֶּעַן יֵת יִקְרֶהָ: And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'
- 19 וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֵיךָ וְקִרְאֹתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנּוּתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֹתַי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם: And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'
- 20 וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי: וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִמְחֹזֵי יֵת אִפִּי שְׁכִינָתִי אֲרִי לֹא יִחְזִינִי אֲנִשָּׂא וְיִתְקַיֵּים: And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'
- 21 וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מְתוּקָן קִדְמִי וְתִתְעַתֵּד עַל טֶנֶרָא: And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.'
- 22 וְהָיָה בַּעֲבָר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי: וַיְהִי בַּמַּעֲבָר יִקְרִי וְאֲשִׁינֶךָ בַּמַּעֲרָת טֶנֶרָא וְאֲגִין בְּמִמְרִי עָלֶיךָ עַד דַּעֲבָר: And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.'
- 23 וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספּק פּרשׂה סתומה בכּתּר ארם ציבּה) וַיֹּאמֶר יְיָ דְּבַרְתָּ יִקְרִי וְתִחְזִי יֵת דְּבַתְּרִי וְדִקְדַּמִּי לֹא יִתְחַזֵּן: And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עוצדי אלילים אעשה, ואין דבריו של צלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון וְאֵלֵי דְּבָר יִגְבַּז (איז ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתראה כבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וזרין ללמדך סדר תפלה, שכשנזכרת לצקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואתה צפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר צקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא "ג מדות (ראש השנה יז)", הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא קלים: וחננותי את אשר אחון. אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפוף לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל צשעת מעשה אמר לו הִנֵּה אֲנִי פָּרַת בְּרִית, הצטיחו שאין חוזרות ריקם (שם):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:

(21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לזרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתראה, ופשוטו. על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני צמקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעבור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיגי האַנְשִׁים הָהֵם פְּנֶקֶר (צמדז טז, יד), יקרוה עֲרֵצִי נָחַל (משלי ל, יז), אֲנִי קִרְשִׁי וְשִׁמְתִּי מֵיִם (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הצור: ושכוחי כפי. מכאן שנמנה רשות למחצלים לחצל (ת"פ ויקרא), ותרגומו וְאֲגִין בְּמִמְרִי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו צק ממע:

(23) והסרת את כפי. ואעדי ית דְּבַרְתָּ יִקְרִי, כשתסתלק הנהגת כבודי מנגד פניך, ללכת משם ולהלן: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

XXXIV	<p>And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כַּרְאשִׁים וְכָתַבְתִּי עַל־ הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחַת הַכְּרָאשִׁים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כַּרְאשִׁים וְכָתַבְתִּי עַל־ הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחַת הַכְּרָאשִׁים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ:</p>
2	<p>And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיוּ זְמַן לַצִּפּוֹרָא וְתִסַּק בַּצִּפּוֹרָא לְטוֹרָא דְּסִינַי וְתִתְעַמַּד קֳדָמִי תַּמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:</p>	<p>וְהָיוּ זְמַן לַצִּפּוֹרָא וְתִסַּק בַּצִּפּוֹרָא לְטוֹרָא דְּסִינַי וְתִתְעַמַּד קֳדָמִי תַּמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:</p>
3	<p>And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־ אִישׁ אֶל־יִרְאָ בְּכָל־הַהָר וְגַם־ הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל־יִרְעֻוּ אֶל־ מוֹל הַהָר הַהוּא:</p>	<p>וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־ אִישׁ אֶל־יִרְאָ בְּכָל־הַהָר וְגַם־ הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל־יִרְעֻוּ אֶל־ מוֹל הַהָר הַהוּא:</p>
4	<p>And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיִּפְסֹל תְּרִין לוחֵי אֲבָנִים כַּקִּדְמָא וְאַקְדִּים מֹשֶׁה בַּצִּפּוֹרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְּסִינַי כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ יְהִיָּה וַיִּסֵּב בְּיָדֵיהּ תְּרִין לוחֵי אֲבָנִים:</p>	<p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כַּרְאשִׁים וַיִּשְׁלַם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הָר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:</p>
5	<p>And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַאֲתַגְלִי יְיָ בַּעֲנָא וְאַחַרְעַתֵּד עֲמִיָּה תַּמָּן וַקְרָא בְּשֵׁמָא דֵּי־יְיָ:</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>
6	<p>And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַאֲעֵבֶר יְיָ שְׁכִינִתִּיהָ עַל אִפּוּהִי וַקְרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵם רַחוּם וּמְסַבֵּי לְמַעַבְד טָבָן וְקִשּׁוּט:</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֱלֹ רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:</p>

(1) פסל לך. הראהו מחצב סגפירינין מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרצה: פסל לך. אחת שצרת הראשונות, אחת פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אחת קרעת אותה, אחת קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה ככתב ידי, כן המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(2) נכון. מוזמן:
(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הזניעות:
(4) ויקרא בשם ה'. מתרגמיני וקרא בשםא דה':
(5) וי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לְמַעַן עֲזָבָנִי (תהלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מצאתי במכילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממנה ליפרע, שמא יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

- keeping mercy unto the
thousandth generation, forgiving
7 iniquity and transgression and
sin; and that will by no means
clear the guilty; visiting the
iniquity of the fathers upon the
children, and upon the children's
children, unto the third and unto
the fourth generation.'
- 8 And Moses made haste, and
bowed his head toward the earth,
and worshipped.
- 9 And he said: 'If now I have
found grace in Thy sight, O Lord,
let the Lord, I pray Thee, go in
the midst of us; for it is a
stiffnecked people; and pardon
our iniquity and our sin, and
take us for Thine inheritance.'
- 10 And He said: 'Behold, I make a
covenant; before all thy people I
will do marvels, such as have not
been wrought in all the earth, nor
in any nation; and all the people
among which thou art shall see
the work of the LORD that I am
about to do with thee, that it is
tremendous.
- 11 Observe thou that which I am
commanding thee this day;
behold, I am driving out before
thee the Amorite, and the
Canaanite, and the Hittite, and
the Perizzite, and the Hivite, and
the Jebusite.
- נִצֹּר (בספרי תימן נִצֹּר בנוֹן
רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נִשָּׂא
עוֹן וְנִשְׁשָׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָל לֹא
יִנָּקֶה פִקְדוֹ עוֹן אָבוֹת עַל-
בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-
שְׁלֹשִׁים וְעַל-רַבָּעִים:
- וַיַּמְהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:
- וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְהוֹ-נָא אֲדַנִּי
בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם-קָשָׁה
עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ
וּלְחַטֹּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:
- וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי כֹרֵת
בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמֶּךָ אֲעִשֶׂה
נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ
בְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם
וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָהּ
בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה
כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
עִמָּךְ:
- שְׁמַר-לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי
מְצַוֶּךָ הַיּוֹם הַנִּינִי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךָ
אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:
- טֵר לְךָ יְת דִּאֲנָא מִפְּקֻדָּךְ
יֻמָּא דִּין הָאֲנָא מִתְרִיף
מִן קֻדְמָךְ יְת אֲמֹרָאִי
וּכְנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וּפְרִזָּאִי
וְחִוָּאִי וַיְבוֹסָאִי:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדסים שאדם עושה להכעיס: ונקח לא ינקח. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשנים ולא ינקה לשאינן שנים: פוקד עון אבות על בנים. כשאנשים מעשה אבותיהם צדיהם, שכזר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רבעים. דור רביעי, נמלאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים: (8) וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו: (9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו צך, ואמרת על זאת פן אכלך צדריך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלתנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שחתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים: (10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. ששהיו מוצדלים צו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם: (11) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

<p>12 Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:</p> <p>אִתְּמַר לְךָ דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִיָּם לְיִתִּיב אֲרַעָא דְאַתָּה עֲלִיל עֲלֶיהָ דְּלִמָּא יְהִי לְתַקְלָא בִּינְךָ:</p>	<p>12</p>
<p>13 But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.</p>	<p>כִּי אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְדָּו וְאֶת־מַצְבְּתֵיהֶם תִּשְׁבְּרוּ וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִּכְרֹתוֹן:</p> <p>אֲרִי יֵת אִיגֻרֵיהוֹן תִּתְּרֵנוּ וְיֵת קִמְתָּהוֹן תִּתְּבְּרוּ וְיֵת אֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצוּ:</p>	<p>13</p>
<p>14 For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;</p>	<p>כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵי אֲחֵרִי יִהְיֶה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא:</p> <p>אֲרִי לֹא תִסְגֹּד לְשֵׁנוֹת עַמִּמִּי אֲרִי יי קִנְאָה שְׁמִיהָ אֵל קִנְאָה הוּא:</p>	<p>14</p>
<p>15 lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;</p>	<p>פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחָם:</p> <p>דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִיָּם לְיִתִּיב אֲרַעָא וְיִשְׁעוּן בְּתַר טַעֲנוֹתָהוֹן וְיִדְבְּחוּן לְטַעֲנוֹתָהוֹן וְיִקְרוּן לְךָ וְתִיכּוֹל מִדְּבַחֵיהוֹן:</p>	<p>15</p>
<p>16 and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתֵיהֶם וְזָנוּ בְּנֹתֵיהֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֵיהֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:</p> <p>וְתִסַּב מִבְּנֹתָהוֹן לְבָנֶיךָ וְיִשְׁעוּן בְּנֹתָהוֹן בְּתַר טַעֲנוֹתָהוֹן וְיִשְׁעוּן יֵת בְּנֶיךָ בְּתַר טַעֲנוֹתָהוֹן:</p>	<p>16</p>
<p>17 Thou shalt make thee no molten gods.</p>	<p>אֱלֹהֵי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ:</p> <p>דְּחָלֹן דְּמִתְכָּא לֹא תַעֲבִיד לְךָ:</p>	<p>17</p>
<p>18 The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.</p>	<p>אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם:</p> <p>יֵת חֲגָא דְּפִטִּירִיא תִּטַּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא דְּפִשִּׁידְתָּךְ לְזִמְן יִרְחָא דְּאָבִיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְּאָבִיבָא נִפְקָתָא מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>18</p>
<p>19 All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.</p>	<p>כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ כָּל־פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:</p> <p>כָּל פִּתַּח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירְךָ תִּקְדִּישׁ דְּכִרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאֶמֶר:</p>	<p>19</p>

(13) אֲשִׁרֵי. הוּא אֵילָן שְׁעוּזִים אֹתוֹ:

(14) קִנְאָה שְׁמוֹ. מִקְנָא לְהַפְרַע וְאִינוּ מוּתַר. וְזֶה כָּל לִשׁוֹן קִנְאָה, אֹתוֹ בְּנִלְחָמוֹ וּפּוֹרַע מַעֲוִזָּיו:

(15) וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחָם. כְּסוּר אִתָּה שְׂאִין עוֹנֵשׁ בְּאִכְלָתוֹ, וְאִנִּי מַעֲלָה עֲלֶיךָ כְּמוֹדָה בְּעִזְדוֹתוֹ, שְׂמִתוֹךְ כִּךְ אִתָּה בִּלְוָקָה מִבְּנֹתָיו לְזָנִיךָ (עִזְדוּה זֶרֶה ח.):

(18) חֹדֶשׁ הָאָבִיב. חֹדֶשׁ הַפִּסְחָא, שְׁהַנְּחֵלָה מִתְּכַרְתָּ בְּצִישׁוּלָה:

(19) כָּל פֶּטֶר רָחֵם לִי. בִּלְחָם: וְכָל מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וּגְר. וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטוֹר זָכַר אֶת רַחֲמָה. פֶּטֶר. לִשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן פֶּטֶר מִיָּס רִאשִׁית מְלֻחֵן (מַשְׁלִי יז, יד). תִּי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר לִשׁוֹן נִקְבָּה הִיא, מוֹסַס עַל הַיּוֹלָדָה:

- 20 And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.
- 21 Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.
- 22 And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.
- 23 Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.
- 24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.
- וּפֶטֶר חֲמוֹר תַּפְדֶּה בֶּשֶׂה
וְאִם-לֹא תַפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ כָּל
בְּכוֹר בְּנֵיךָ תַפְדֶּה וְלֹא-יֵרָאוּ
פָנַי רִיקִים:
- שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ
וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:
- וְחַג שָׁבֻעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרֵי
קֶצֶיר חִטִּים וְחַג הָאָסִיף
תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה:
- שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה
כָּל-זָכוּרְךָ אֶת-פָּנַי הָאֵלֶּן
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
- כִּי-אֶזְרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ
וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ וְלֹא-
יִחְמַד אִישׁ אֶת-אֶרְצְךָ
בַּעֲלִיתְךָ לָרְאוֹת אֶת-פָּנַי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
בַּשָּׁנָה:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשב. נותן שה לכהן, והוא חולין ציד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לזעלים: וערפאתו. עורפו בקופין, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יפסד ממונו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדיון מִן חֶדֶשׁ תַּפְדֶּה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר צפני עמנו הוא, ואינו מוסב על הזכור, שאין במצות בכור ראית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מצוה עליכם להציא עולת ראית פנים. ולפי מדרש דרימא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שיה, ללמד על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון בכור, במסכת קדושין (יז):

(21) בחריש ובקציר תשבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למולאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, ששת ימים תעבוד וציוס השביעית תשבות, ועבודת ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שָׁדֶךְ לֹא תִזְרַע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יצא קציר העומר שהוא מצוה, ודוחה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מציא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה בפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. צומן שאתה אוסף תצואתך מן השדה לביית. אסיפה זו לשון הכנסה לביית, כמו וְאֶסְפָּלוּ לָל תוֹךְ בֵּיתָךְ (דברים כג, ז): תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, במחלת השנה הצאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצד. הרצה מצות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם, ועל מנין עשה שבהם:

(24) אוריש. כתרגומו וְאֶסְפָּךְ, וכן הַחֵל קֵשׁ (דברים ג, לא), וכן וַיִּזְרַע אֶת הַחֵלְמִי (במדבר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מצית הצחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

- 25 Thou shalt not offer the blood of
My sacrifice with leavened bread;
neither shall the sacrifice of the
feast of the passover be left unto
the morning.
- 26 The choicest first-fruits of thy
land thou shalt bring unto the
house of the LORD thy God.
Thou shalt not seethe a kid in its
mother's milk.'
- 27 And the LORD said unto Moses:
'Write thou these words, for after
the tenor of these words I have
made a covenant with thee and
with Israel.'
- 28 And he was there with the LORD
forty days and forty nights; he
did neither eat bread, nor drink
water. And he wrote upon the
tables the words of the covenant,
the ten words.
- 29 And it came to pass, when Moses
came down from mount Sinai
with the two tables of the
testimony in Moses' hand, when
he came down from the mount,
that Moses knew not that the
skin of his face sent forth beams
while He talked with him.
- 30 And when Aaron and all the
children of Israel saw Moses,
behold, the skin of his face sent
forth beams; and they were afraid
to come nigh him.
- 25 לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֶמֶץ דָּם-
זִבְחִי וְלֹא-יָלִין לַבֶּקֶר זֶבַח
חֹג הַפֶּסַח:
לֹא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם
- 26 רֵאשִׁית בְּבוּרֵי אֲדָמָתְךָ
תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֵלֶב
אִמּוֹ: (פ)
- 27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
כְּתֹב-לְךָ אֶת-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כִּי עַל-פִּי הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית
וְאֶת-יִשְׂרָאֵל:
- 28 וַיְהִי-שָׁם עִם-יְהוָה אַרְבָּעִים
יּוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם
לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא
שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל-הַלָּחֹת
אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית
עֲשֶׂת הַדְּבָרִים:
- 29 וַיְהִי בִרְדַּת מֹשֶׁה מִתֵּר סִינַי
וּשְׁנֵי לָחֹת הָעֵדֻת בְּיַד-מֹשֶׁה
בִּרְדֹתוֹ מִן-הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא-
יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ
אִתּוֹ:
- 30 וַיֵּרָא אֶהְרֹן וְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת-מֹשֶׁה וְהָיָה קָרַן עוֹר פָּנָיו
וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהֵי:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזורה לשוחט, או לזורק, או לאחד מזבני חצורה (פסחים סג.). ולא ילין. כתרומתו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואזרים:

(26) ראשית בבורי אדמתך. משנעת המינין האמורים בשבח ארץ, ארץ חפיה ופערה וגפן וגו' (דברים ה, ח), ודבש, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזורה לשזר וחלב, ושלשה פעמים כתוב בתורה, אחד לאכילה, ואחד להגדה, ואחד לאיסור בישול (חולין קטו): גדי. כל ולד רך במשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהורך לפרש בכמה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סתם כל יונקים במשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים:

(27) את הדברים האלה. ולא אתה ראוי לכתוב תורה שבעל פה:

(29) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ביום הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מזהיק וזולת כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקד"ה ידו על פניו, שנאמר ופָּתִי כְּפִי (שמות לג, כג):

(30) וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעצירה מהו אומר,

- 31 And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: וַיִּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וְתָבוּ לְוָתִיה אַהֲרֹן וְכָל רִבְרִבְיָא בְּכַנְשָׁתָא וּמְלִיל מֹשֶׁה עֲמָדוֹן:
- 32 And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai. וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֶת כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינַי: וּבְתֵר כֵּן אֶתְקְרְבוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקִידָנוֹן יֵת כָּל דְּמְלִיל יי עֲמִיה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:
- 33 And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face. וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסוּהָ: וְשִׂיצִי מֹשֶׁה מְלִמְלָלָא עֲמָהוֹן וַיִּהָב עַל אַפּוֹהִי בֵּית אִפִּי:
- 34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded. וּבִבְא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסִּיר אֶת־הַמָּסוּהָ עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יֻצְוָה: וְכַד עָלִיל מֹשֶׁה לִקְדָם יי לְמִלְלָא עֲמִיה מַעְדֵי יֵת בֵּית אִפִּי עַד מִפְקִיָה וְנִפְיָק וּמְמִלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת דְּמִתְפַקֵּד:
- 35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him. וּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָי מֹשֶׁה וַיְהִיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־בְּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס) וַחֲזֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת אִפִּי מֹשֶׁה אֲרִי סִינַי וַיִּקְרָא דְּאִפִּי מֹשֶׁה וּמִתִּיב מֹשֶׁה יֵת בֵּית אִפִּי עַל אַפּוֹהִי עַד דְּעָלִיל לְמִלְלָא עֲמִיה:

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39 on page 213. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 231.

- XXXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them. וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדֵּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתָם: וּכְנַשׁ מֹשֶׁה יֵת כָּל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֵלֶּין פְּתִגְמִיָּא דְּפִקִּיד יי לְמַעַבְד יִתְהוֹן:

וּמִרְחָה כְּזוֹד ה' קָאֵשׁ אֲחֵלָת זָרָאֵשׁ דְּהָרָא לְעִיגֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), וְלֹא יִרְאִים וְלֹא מִזְדַּעְזְעִים, וּמִשְׁעִשׂוֹ אֶת־הַעֵגֶל, אִף מִקְרָנֵי הוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מִרְתִּיעִים וּמוֹדַעְזְעִים:

(31) הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה. כְּמוֹ נִשְׂאֵי הַעֲדָה: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם. שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מִקּוֹם, וְלִשׁוֹן הוּוֹה הוּא כָּל הַעֲנִין הַזֶּה:

(32) וְאַחֲרֵי כֵן נִגְשׂוּ. אַחֲרֵי שֶׁלִּמְד לְזֻקְנִים, חוֹזֵר וּמִלְמַד הַפְּרָשָׁה אוֹ הַהֲלָכָה לְיִשְׂרָאֵל. תְּנוּ רִצּוֹן, כִּיזָד סִדֵּר הַמִּשְׁנָה, מֹשֶׁה הָיָה לוֹמֵד מִפֵּי הַגְּזֹרָה, נִכְנַס אֶהָרָן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פִּרְקוֹ, נִסְתַּחֲלַק אֶהָרָן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה, נִכְנַסוּ בְּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פִּרְקָם, נִסְתַּחֲלַקוּ הֵם, יֵשֶׁב אֶלְעֹזֵר לִימִין מֹשֶׁה וְאִיתְמַר לְשִׁמְאֵל אֶהָרָן, נִכְנַסוּ זֻקְנִים, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פִּרְקָם, נִסְתַּחֲלַקוּ זֻקְנִים יֵשֶׁבוּ לְצַדִּין, נִכְנַסוּ כָּל הָעָם, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פִּרְקָם, נִמְאָל צִיד כָּל הָעָם א', צִיד הַזֻּקְנִים צ', צִיד בְּנֵי אֶהָרָן שְׁלֹשָׁה, צִיד אֶהָרָן אֶרְצֵעָה וְכו', כְּדֵאִיתָא צִעִירוֹצִין (נד):

(33) וַיִּתֵּן עַל פָּנָיו מָסוּהָ. כְּמִגְוָמוֹ צִית אִפִּי, לִשׁוֹן אֶרְמִי הוּא בְּגִמְרָא סְנִי לְצָא (כְּמוֹצוֹת סב:), וְעוֹד בְּכְמוֹצוֹת (ס), הוּא קָא מִסוּהָ לְאַפֵּה, לִשׁוֹן הַבִּטָּה, הִיא מִסְתַּכֵּל זֶה, אִף כֹּאן מִסוּהָ, בְּגַד הַנִּיתָן כְּנֵגַד הַפִּרְזוֹף וּבֵית הָעֵינִים, וְלִכְזוֹד קְרָנֵי הַהוֹד שֶׁלֹא יִזְוִנוּ הַכָּל מֵהֶם, הִיא נוֹתֵן הַמִּסוּהָ כְּנֵגֶדָן, וְנוֹטְלוֹ זִשְׁעָה שֶׁהִיא מְדַבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל, וְזִשְׁעָה שֶׁהַמִּקּוֹם נִדְבַר עִמּוֹ עַד לְאַחַר, וּבְצִאָתוֹ יֵלֵא צֵלָא מִסוּהָ:

(34) וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְרָאוּ קְרָנֵי הַהוֹד צִפְנוֹ, וְכִשְׁהוּא מִסְתַּחֲלֵק מֵהֶם:

(35) וַיְהִיב מֹשֶׁה אֶת הַמָּסוּהָ עַל פָּנָיו עַד בְּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ. וְכִשְׁבָּא לְדַבֵּר אִתּוֹ נוֹטְלוֹ מֵעַל פָּנָיו:

<p>2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: תַּתְּעַבִּיד עֲבִידְתָּא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָא יְהִי לָכּוֹן קוּדְשָׁא שְׁבָא שַׁבְתָּא קָדָם יי כָּל דִּיעַבִּיד בֵּיה עֲבִידְתָּא יתְקַטִּיל:</p>	<p>2 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:</p>
<p>3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'</p>	<p>לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹתְבְּנֵיכֶם בְּיוֹמָא דְשַׁבְתָּא:</p>	<p>3 לֹא-תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹתְבְּנֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)</p>
<p>4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִגְמָא דְפִקִּיד יי לְמִימַר:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:</p>
<p>5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;</p>	<p>סִבּוּ מִנְכֶּן אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי כָּל דִּיתַרְעִי לְבֵיה יִיתִי וְתִּאֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי דִּיהָבָא וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁא:</p>	<p>5 קָחוּ מֵאֲתֹכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ וַיָּבִיֵּא אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁת:</p>
<p>6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;</p>	<p>וְצִבְעָ וְתִכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְחֹרִי וּבּוּץ וּמַעֲזִי:</p>	<p>6 וְתִכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:</p>
<p>7 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;</p>	<p>וּמִשְׁכֵּי דְדֹכְרֵי מִסְמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְאַעִי שִׁטִּין:</p>	<p>7 וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:</p>
<p>8 and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;</p>	<p>וּמִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּבוֹסְמֵיָא לְמִשַׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמֵיָא:</p>	<p>8 וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:</p>
<p>9 and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.</p>	<p>וְאַבְנֵי בּוֹרְלָא וְאַבְנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:</p>	<p>9 וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאִפּוֹד וְלַחֹשֶׁן:</p>
<p>10 And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:</p>	<p>וְכָל חֲכִימֵי לְבָא דְבָכוֹן יִיתּוּן וַיַּעֲבִדוּן יְת כָּל דְּפִקִּיד יי:</p>	<p>10 וְכָל-חֲכָם-לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:</p>
<p>11 the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;</p>	<p>יְת מִשְׁכְּנָא יְת פִּרְסִיהּ וְיְת חוּפְאִיהּ פּוּרְפוּהִי דְפּוּהִי עֲבֻרֵהִי עֲמּוּדֵהִי וְסִמְכוּהִי:</p>	<p>11 אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-מִכְסּוֹ וְאֶת-קַרְשָׁיו וְאֶת-אֹהֶלוֹ וְאֶת-קַרְסָיו וְאֶת-בְּרִיחָו וְאֶת-עַמּוּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:</p>

- (1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דצורו, ומרגומו וְאִקְנִשׁ:
- (2) ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:
- (3) לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים, הצערה ללאו יאלת, ויש אומרים לחלק יאלת (סנהדרין לה:), יצמות (ו:):
- (4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:
- (5) נדיב לבו. על שם שלבו נדצו קרוי נדיב לב. כצד פירשתי נדצת המשכן ומלאכתו במקום נוואחת:

12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	יֵת אֲרוֹנָא וְיֵת אֲרִיחוֹהִי יֵת כַּפֹּרֶתָא וְיֵת פְּרוּכְתָּא דְּפָרְסָא:	אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בְּדָיו אֶת־ הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פְּרֻכֶּת הַמָּסָךְ:	12
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	יֵת פִּתּוּרָא וְיֵת אֲרִיחוֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת לַחִים אַפִּיא:	אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־ כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיֵת מְנִרְתָּא דְאַנְהוּרִי וְיֵת מְנִהָא וְיֵת בּוֹצִינְהָא וְיֵת מִשְׁחָא דְאַנְהוּרִיתָא:	וְאֶת־מְנִרַת הַמָּאֹר וְאֶת־ כֵּלָיָהּ וְאֶת־נֵרֶתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	14
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיא וְיֵת אֲרִיחוֹהִי וְיֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּחָא וְיֵת קִטְרֶת בּוֹסְמִיא וְיֵת פָּרְסָא דִּתְרַעָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת וְאֶת־ בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־ מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:	15
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא וְיֵת סְרָדָא דְנִחְשָׁא דִילִיָּהּ יֵת אֲרִיחוֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּחֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָיָהּ:	אֹתוֹ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:	16
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	יֵת סְרָדֵי דִרְתָּא יֵת עַמּוּדוֹהִי וְיֵת סִמְכָהּא וְיֵת פָּרְסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא:	אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמּוּדֵי וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	17
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	יֵת סְכֵי מִשְׁכָּנָא וְיֵת סְכֵי דִּרְתָּא וְיֵת אֲטוּנִיהוֹן:	אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־ יִתְדֵת הַחֹצֵר וְאֶת־ מִיתְרֵיהֶם:	18
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשׁ יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן כְּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנֵיהּ לְשִׁמְשָׂא:	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁרְתָּהּ בְּקָדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בְנָיו לְכַהֵן:	19
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וְנַפְקוּ כָּל בְּנֵי שְׂמֵתָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:	וַיֵּצְאוּ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:	20

(11) את המשכן. יריעות התחמונות הנראות בתוכו קרוים משכן. את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג. ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והתחשים:

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחילה. כל דבר המגין צין למעלה צין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שִׁכְסָפִי עֵלּוּ (איוב א, 1), הִגְנִי שָׁךְ אֶת דִּרְכְּךָ (הושע ב, ח):

(13) לחם הפנים. כזר פירשמי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין חיבה פרושה:

(14) ואת כליה. מלקחים ומחמות: נרותיה. לזיני"ש צלע"ז, ציכים שהשמן והפתילות נתונים בהן: ואת שמן המאור. אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש בזמנחות (פז), מגררו צראש הויט, והוא כחית וזך:

(15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

(17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסתומין הימנו לצד לפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וַתִּמָּשֶׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קְלָעִים לַפֶּתַח (שמות כז, יד):

(18) יתדות. למקוע ולקשור בהם סופי היריעות בארץ, שלא ינועו ברוח: מיתריהם. חבלים לקשור:

(19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמזבחות בשעת סילוק מסעות:

- 21 And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .
- 22 And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.
- 23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.
- 24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.
- 25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.
- 26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.
- 27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;
- וַיָּבֹאוּ כָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׂאוֹ לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל-עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:
- וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנֶזֶם וְשִׁבְעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הָנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:
- וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ:
- כָּל-מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-מְלָאכֶת הָעֹבֲדָה הֵבִיאוּ:
- וְכָל-אִשָּׁה חַכְמַת-לֵב בִּידְיָהּ טָווּ וַיָּבִיאוּ מְטֵוָה אֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:
- וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחֻכְמָהּ טָווּ אֶת-הָעִזִּים:
- וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמְּלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:
- וּרְבָרְבִינָא אֵיתִיאוּ יֵת אַבְנֵי בִנְרָלָא וְיֵת אַבְנֵי אֶשְׁלֻמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויבאו האנשים וְאֵתֵּן אֶזְרָא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיֵּיתָן, ורצה לומר שהביאו חס וזנס צעודין על הנשים, כמו שכתב רש"י על טוֹו את העזים). חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נחון על הזרוע, והוא הצמיד: וכומז. כלי זהב הוא, נחון כנגד אוחו מקום לאשה, ורצותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה:

(23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו:

(26) טוו את העזים. היא היטה אומנות יתירה, שמעל גזי העזים היו טווין אוחם (שבת נט.).

28 and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן וַיֵּת בּוֹסֶמָא וַיֵּת מִשְׁחָא לְמֵאֹזֶר וּלְשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה לְאַהֲרֹנָה וּלְמִשְׁחַ רְבוּתָא וּלְקִטְרֶת הַסַּמִּים:	28 וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן וַיֵּת בּוֹסֶמָא וַיֵּת מִשְׁחָא לְמֵאֹזֶר וּלְשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה לְאַהֲרֹנָה וּלְמִשְׁחַ רְבוּתָא וּלְקִטְרֶת הַסַּמִּים:
29 The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.	כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אָשֶׁר נָדַב לִבָּם אָתָם לְהֵבִיאַ לְכָל־הַמְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)	29 כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אָשֶׁר נָדַב לִבָּם אָתָם לְהֵבִיאַ לְכָל־הַמְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)
30 And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בִּשְׁם בְּצַלָּאֵל בֶּן־אֲוִירִי בֶן־חֹזִיר לְמִטָּה יְהוּדָה:	30 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בִּשְׁם בְּצַלָּאֵל בֶּן־אֲוִירִי בֶן־חֹזִיר לְמִטָּה יְהוּדָה: שלישי (שני)
31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.	וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בַּחֲכָמָה בַּתְּבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	31 וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בַּחֲכָמָה בַּתְּבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:
32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:	32 וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת:
33 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.	וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכַת מַחֲשָׁבֹת:	33 וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכַת מַחֲשָׁבֹת:
34 And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.	וַיִּהְיוּ־רֹתֵן נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָן:	34 וַיִּהְיוּ־רֹתֵן נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָן:
35 Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.	מִלָּא אָתָם חֲכָמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכַת חֲרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִים בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׁשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי כָל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:	35 מִלָּא אָתָם חֲכָמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכַת חֲרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִים בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׁשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי כָל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:

(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחוכה המוצח צחלה, וצמלכת המשכן לא התנדבו צחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמחנדים, ומה שמחכרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר וְהִמְלֵאכָה דְּקִסָּה דְּזָס (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אצני השם וגו', לכך התנדבו צחוכה המוצח צחלה, ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב: (30) חור. צנה של מרים היה: (34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטטים, ומצני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שֶׁעַ לְפָנֵי דָל (איוב לד, יט):

XXXVI	<p>And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'</p>	<p>וַעֲשֶׂה בְּצִלָּאֵל וְאֹהֲלִיאֵב וְכָל־אִישׁ חָכֶם־לֵב אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה לַעֲשֹׂת אֶת־כָּל־מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה:</p>	XXXVI
2	<p>And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בְּצִלָּאֵל וְאֶל־אֹהֲלִיאֵב וְכָל־אִישׁ חָכֶם־לֵב אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כָּל־אֲשֶׁר נִשְׁאוּ לְבֹ לְקַרְבָּה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ:</p>	2
3	<p>And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.</p>	<p>וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבֹקֶר בַּבֹּקֶר:</p>	3
4	<p>And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ כָּל־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת־כָּל־מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־הִמָּה עֹשִׂים:</p>	4
5	<p>And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדִּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאכָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ:</p>	5
6	<p>And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל־יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:</p>	6
7	<p>For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הֵיטָה דִּיָּם לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)</p>	7

(5) מדי העבודה. יומר מכדי לזרז העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

8	And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.	וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָמִים-לֵב בָּעֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יָרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם: וַעֲבָדוּ כָל חֲכִמֵּי לֵב בַּעֲבָדִי עֲבִידָתָא יֵת מִשְׁכְּנָא עֶשֶׂר יָרִיעֵן דְּבוּיָן שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְע זְהוּרֵי צוּרֵת כְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן עֲבַד יְתַהוּן:	רנ"י
9	The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.	אֹרְכָא דִּירִיעֵתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְחֲמִשִּׁי אַמִּין וּפְתִיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֵתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא חֲדָא לְכָל יָרִיעֵתָא:	9
10	And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשַּׁ הַיָּרִיעֹת אַחַת אֶל-אַחַת וְחֲמִשַּׁ יָּרִיעֹת חֲבֵר אַחַת אֶל-אַחַת:	10
11	And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.	וַיַּעֲבֵד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִּירִיעֵתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עֲבַד בְּסִפְתָּא דִּירִיעֵתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תִנְיָנָא:	11
12	Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.	חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירִיעֵתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסִטְרָא דִּירִיעֵתָא דְּבֵית לֹפִי תִנְיָנָא מִכּוֹנֵן עֲנוּבֵיָא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:	12
13	And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.	וַיַּעֲבֵד חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּזָהָב וַלְפִיָּה יֵת יָרִיעֵתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוּרְפֵיָא וַהֲוָה מִשְׁכְּנָא חֵד:	13
14	And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.	וַיַּעֲבֵד יָרִיעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכְּנָא חֲדָא עֶשְׂרִי יָרִיעֵן עֲבַד יְתַהוּן:	14
15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֹרְכָא דִּירִיעֵתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פְּתִיָא דִּירִיעֵתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא חֲדָא לְחֲדָא עֶשְׂרִי יָרִיעֵן:	15
		אֹרְךְ הַיָּרִיעֹה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיָּרִיעֹה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל-הַיָּרִיעֹת:	
		וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשַּׁ הַיָּרִיעֹת אַחַת אֶל-אַחַת וְחֲמִשַּׁ יָּרִיעֹת חֲבֵר אַחַת אֶל-אַחַת:	
		וַיַּעֲבֵד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל שִׁפְת הַיָּרִיעֹה הָאֶחָת מִקְצֶה בְּמַחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשִׁפְת הַיָּרִיעֹה הַקִּיצוֹנָה בְּמַחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת:	
		חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירִיעֹה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקֶצֶה הַיָּרִיעֹה אֲשֶׁר בְּמַחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילֹת הַלָּלֶאֱת אַחַת אֶל-אַחַת:	
		וַיַּעֲבֵד חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הַיָּרִיעֹת אַחַת אֶל-אַחַת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)	
		וַיַּעַשׂ יָרִיעֹת עֲזִים לָאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵה יָרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:	
		אֹרְךְ הַיָּרִיעֹה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רֹחַב הַיָּרִיעֹה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יָרִיעֹת:	

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היטה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהותרה: והותר. כמו וְהַקָּצֵד קָם לָצוּ (שמות ח, יא), וְהַפּוֹת קָם מוֹאָצַּד (מלכים-ב ג, כד):

16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:	16
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפְּת הַיְרִיעָה הַקִּיצְנָה בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עָשָׂה עַל־שַׁפְּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:	17
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַיַּעַשׂ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לַהֵיִת אֶחָד:	18
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (ס)	19
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	חמישי
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמָּה אַרְדּוֹ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וְחִצִּי הָאֻמָּה רֹחַב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדָת לַקְּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְּבֹת אַחַת אֶל־אַחַת כֹּן עָשָׂה לְכָל קְרֶשֶׁי הַמִּשְׁכָּן:	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב הַיְמָנָה:	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	24
25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וּלְצַלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צִפּוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קְרָשִׁים:	25

26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעֵין סִמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד וּתְרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיָּהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִסְפֵי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא עֶבֶד שֵׁתָא דִּפִּין:	וְלִירְכְתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שֵׁשֶׁה קָרְשִׁים:	27
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וּתְרִין דִּפִּין עֶבֶד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	וּשְׁנֵי קָרְשִׁים עָשָׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתֵיהֶם:	28
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהָיוּ מְכֻנִּין מִלְּרַע וּבְחֻדָּא הָיוּ מְכֻנִּין בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעֻזְקָתָא חֻדָּא כֹּן עֶבֶד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זָוִין:	וְהָיוּ תּוֹאמִם מִלְּמִטָּה וְיַחְדָּו יְהִיו תְּמִים אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל- הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֵּן עָשָׂה לְשֵׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת:	29
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהָיוּ תְּמִנָּה דִּפִּין וְסִמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שֵׁתָא עֶשֶׂר סִמְכִין תְּרִין סִמְכִין תְּרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	30
31	And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וְעֶבֶד עֲבְרֵי דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁא לְדִפִּי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חַד:	וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:	31
32	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וְחֲמִשָּׁא עֲבְרִין לְדִפִּי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִינָא וְחֲמִשָּׁא עֲבְרִין לְדִפִּי מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מַעֲרָבָא:	וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקָרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתֵיהֶם יָמָה:	32
33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וְעֶבֶד יָת עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֻעְבָּרָא בְּגוּ דִּפִּיא מִן סִפֵּי לְסִפֵּי:	וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיּוֹן לְבִרְתָּ לְבִתּוֹךְ הַקָּרְשִׁים מִן-הַקְּצָה אֶל-הַקְּצָה:	33
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וַיִּתְּ דִּפִּיא חֲפָא דְהָבָא וַיִּתְּ עֻזְקָתָהוֹן עֶבֶד דְּהָבָא אֲתֵרָא לְעֲבָרֵיא וְחֲפָא יָת עֲבָרֵיא דְּהָבָא:	וְאֶת-הַקָּרְשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טֹבַעְתָּם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וַיִּצָּף אֶת- הַבָּרִיחִם זָהָב:	34
35	And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.	וְעֶבֶד יָת פְּרוּכְתָא דְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָ זָהָרִי וּבּוּץ שִׁזְרַע עוֹבָד אוֹמֵן עֶבֶד יָתָה צוּרַת כְּרוּבִין:	וַיַּעַשׂ אֶת-הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:	35

<p>36 And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָהֶם אַרְבַּעַת עַמּוּדֵי שֹׁטִין וַיַּחַבְּנוּ דְּהָבָא וַיַּהֲרוֹן דְּהָבָא וַאֲתִידָא לְהוֹן אַרְבַּעַת סֻמְכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>36 וַיַּעַשׂ לָהֶם אַרְבַּעַת עַמּוּדֵי שֹׁטִים וַיַּצְבֵּם זָהָב וַיַּהֲבֵם זָהָב וַיִּצַק לָהֶם אַרְבַּעַת אֲדָנִי-כֶסֶף:</p>
<p>37 And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;</p>	<p>וַיַּעַבְד פָּרָסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָא וְהוֹרִי וּבּוּץ שֹׁזֵר עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>37 וַיַּעַשׂ מִסְךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>
<p>38 and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.</p>	<p>וַיֵּת עַמּוּדֵיהִי חֲמִשָּׁא וַיֵּת וַיַּהֲרוֹן וַחֲפִי רִישֵׁיהוֹן וַכְּבוּשֵׁיהוֹן דְּהָבָא וְסֻמְכֵיהוֹן חֲמִשָּׁא דְּנַחֲשָׁא:</p>	<p>38 וְאֶת־עַמּוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וַיַּהֲרוֹן וְצִפָּה רִאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)</p>
<p>XXXVII And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.</p>	<p>וַיַּעַבְד בְּצֻלָּאֵל יֵת אֲרוֹנָא דְּאֵשִׁי שֹׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוֹרְכִיהָ וְאִמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּיהָ וְאִמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:</p>	<p>XXXVII וַיַּעַשׂ בְּצֻלָּאֵל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי שֹׁטִים אַמְתִּים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וַחֲצִי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:</p>
<p>2 And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.</p>	<p>וַיַּחַבְּהִי דְּהָב דְּכִי מְגִין וּמִבְרָא וַעֲבַד לִיהָ זִיר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>2 וַיַּצְבְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶם זָהָב סָבִיב:</p>
<p>3 And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.</p>	<p>וַאֲתִידָא לִיהָ אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְּדָהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיהָ וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן עַל סַטְרִיהָ חַד וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן עַל סַטְרִיהָ תַּנְיָנָא:</p>	<p>3 וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>
<p>4 And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וַיַּעַבְד אֲרִיחֵי דְּאֵשִׁי שֹׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>4 וַיַּעַשׂ בָּרֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב:</p>
<p>5 And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.</p>	<p>וְאֵעִל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סַטְרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרוֹנָא:</p>	<p>5 וַיָּבֵא אֶת־הַבָּרִים בַּטַּבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לְשֹׂאת אֶת־הָאָרֹן:</p>
<p>6 And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וַיַּעַבְד כְּפֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוֹרְכִיהָ וְאִמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר אַמְתִּים וַחֲצִי אַרְכָּהּ וְאִמָּה וַחֲצִי רַחְבָּהּ:</p>
<p>7 And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:</p>	<p>וַיַּעַבְד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יִתְהוֹן מִתְרִין סַטְרֵי כְּפֹרֶתָא:</p>	<p>7 וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מְקֻשָּׁה עָשָׂה אֹתָם מְשֻׁנִּי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:</p>

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

- 8 one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.
- 9 And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.
- 10 And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.
- 11 And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.
- 12 And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.
- 13 And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.
- 14 Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.
- 15 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.
- 16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.
- כְּרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים מִשְׁנֵי (כ) קְצוֹתָיו]קְצוֹתָיו]:
- וַיִּתְּנוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ)
- וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אָרְכוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קִמְתּוֹ:
- וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:
- וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:
- וַיִּצָּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
- לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲת בְּתֵימִם לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קְעָרָתָיו וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֶת מִנְקִיתָיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּף בָּתֵּן זָהָב טָהוֹר: (פ)
- כְּרוֹבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוֹבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפוֹרֶתָא עֲבַד יֵת כְּרוֹבִיא מִתְרִין סְטְרוֹהִי:
- וַחֲוִי כְּרוֹבִיא פְּרִיסִין גִּדְפִיהוֹן לְעִילָא מְטִלָן בְּגִדְפִיהוֹן עַל כְּפוֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקִבִּיל חַד לְקִבִּיל כְּפוֹרֶתָא הָווּ אִפִּי כְּרוֹבִיא:
- וְעֲבַד יֵת פְּתוּרָא דְאַעִי שִׁטִּין תְּרֵיתִין אַמִּין אֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא פּוֹתִייהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רוּמִיהָ:
- וַחֲפָא יֵתִיהָ דְהַב דְּכִי וְעֲבַד לִיהָ זִיר דְּדָהָב סְחוֹר סְחוֹר:
- וְעֲבַד לִיהָ גִדְנָפָא רוּמִיהָ פּוֹשְׁפָא סְחוֹר סְחוֹר וְעֲבַד זִיר דְּדָהָב לְגִדְנָפִיהָ סְחוֹר סְחוֹר:
- וְאַתִּיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהָב וַיִּתֵּב יֵת עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זְוִיתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלָהִי:
- לְקִבִּיל גִּדְנָפָא הִנָּחָה עֲזָקָתָא אַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יֵת פְּתוּרָא:
- וְעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְאַעִי שִׁטִּין וַחֲפָא יֵתֵהוֹן דְּהָבָא לְמַטֵּל יֵת פְּתוּרָא:
- וְעֲבַד יֵת מִנְיָא דְעַל פְּתוּרָא יֵת מְגִסוֹהִי וַיֵּת בְּזֻכּוֹהִי וַיֵּת מְכִילִתִּיהָ וַיֵּת קְסוּתָא דִּיתְנַסְף בָּהוֹן דְּדָהָב דְּכִי:

- 17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.
- 18 And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;
- 19 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.
- 20 And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;
- 21 and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.
- 22 Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.
- 23 And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.
- 24 Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.
- 25 And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.
- וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְנִרָה זָהָב טָהוֹר
מִקְשָׁה עֲשֶׂה אֶת־הַמְנִרָה
דְּכִי נִגִּיד עֲבַד יֵת מְנִרְתָּא
שְׂדֵה וְקִנָּה כְּלִידָהָ
חֲזוּרָהָ וְשׁוֹשְׁנָהּ מִנֶּה הָיוּ:
וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנֶּה הָיוּ:
- וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדָּיהָ
שְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנִרָה מִצְדָּהּ
הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנִרָה
מִצְדָּהּ הַשֵּׁנִי:
- שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשְׁקָדִים
בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפָרַח
וְשֵׁשׁ גִּבְעִים מְשְׁקָדִים
בְּקִנָּה אֶחָד כַּפֹּתָר וּפָרַח
כֹּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים
מִן־הַמְנִרָה:
- וּבַמְנִרָה אַרְבַּעָה גִבְעִים
מְשְׁקָדִים כַּפֹּתָרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:
- וּכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמֶּנֶּה וּכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי
הַקָּנִים מִמֶּנֶּה וּכַפֹּתָר תַּחַת־
שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶּה לְשֵׁשֶׁת
הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמֶּנֶּה:
- כַּפֹּתָרֵיהֶם וּקִנָּתָם מִמֶּנֶּה
הָיוּ כֻלָּהּ מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב
טָהוֹר:
- וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתֵּיהֶ שִׁבְעָה
וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיהָ זָהָב
טָהוֹר:
- כַּכֵּר זָהָב טָהוֹר עֲשֶׂה אֹתָהּ
וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ: (פ)
- וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְטֹרֶת עֲצֵי־
שִׁטִּים אֹמֶה אֲרָכּוֹ וְאֹמֶה
רָחְבּוֹ רְבֹועַ וְאֹמֶתִים קָמָתוֹ
מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו:
- וְעֲבַד יֵת מִדְּבַחָא דְקִטְרֵת
בּוֹסְמָא דְאַעִי שְׁטִין אֹמֶתָא
אוּרְכֵיהָ וְאֹמֶתָא פּוּתֵיהָ
מִרְבַּע וְתַרְתִּין אֹמִין רוּמֵיהָ
מִנֵּיהָ הָנֹאֵחַ קַרְנֵיהָ:

26	And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וַיִּצָף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירָתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לָו זָר זָהָב סָבִיב:	26
27	And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וַתַּרְתִּין עֲזָן דְּהָב עֲבָד לִיה מְלָרַע לְזִירֶיהָ עַל תַּרְתִּין וְזִירֶיהָ עַל תַּרְתִּין סִטְרוֹהֵי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יָתִיה בְּהוֹן:	27
28	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַעֲבַד יֵת אַרְיִחָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָבָא:	28
29	And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא קוֹדֶשָׁא וְיֵת קִטְרֶת בּוֹסְמָא דְכִי עוֹבָד בּוֹסְמָנוּ:	29
XXXVIII	And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.	וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא דְאָעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אַמִּין אוֹרְכֶיהָ וַחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתִיָּהּ מִרְבַּע וְתֵלַת אַמִּין רּוֹמִיָּהּ:	סְבִיעִי (רְבִיעִי)
2	And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.	וַעֲבַד קַרְנוֹהֵי עַל אַרְבַּע זִירֶיהָ מִנִּיה הוּאָה קַרְנוֹהֵי וַחֲפָא יָתִיה נְחָשָׁא:	2
3	And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.	וַעֲבַד יֵת כָּל מִנֵּי מִדְּבָחָא יֵת פְּסִכֵּי וְיֵת מְגִרּוּפִיתָא וְיֵת מְזִרְקָא וְיֵת צִנּוּרִיתָא וְיֵת מַחְתֵּיתָא כָּל מִנּוֹהֵי עֲבַד נְחָשָׁא:	3
4	And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.	וַעֲבַד לְמִדְּבָחָא סְרָדָא עוֹבָד מְצִדְתָּא דְנְחָשָׁא תַּחוֹת סוּבִיבִיהָ מְלָרַע עַד פְּלָגִיהָ:	4
5	And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.	וְאִתִּיד אַרְבַּע עֲזָן בְּאַרְבַּע זִירֵיתָא לְסְרָדָא דְנְחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיִחָא:	5
6	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.	וַעֲבַד יֵת אַרְיִחָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן נְחָשָׁא:	6

- 7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks. וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטְּבָעֹת וַאֲעִיל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא 7 עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לְחֹת עֲשֵׂה אֶת־וְעַל סִטְרֵי מִדְּבָחָא לְמַטָּל יֵתִיה בְּהוֹן חֲלִיל לְוַחִין עֲבַד יֵתִיה: אֹתוֹ: (ס)
- 8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting. וַיַּעַשׂ אֶת־הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כִּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצֹּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס) 8 וְעֲבַד יֵת כִּיּוֹרָא דְנִחְשָׂא וְיֵת בְּסִיסִיה דְנִחְשָׂא בְּמִחְזִית נְשִׂיא דְאַתְחִין לְצִלָּאָה בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:
- 9 And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits. וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפָּאָתוֹ נָגֹב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בְּאַמָּה: 9 וְעֲבַד יֵת דְּרִתָּא לְרוּחַ עִיבֵר דְּרוּמָא סְרְדֵי דְרִתָּא דְבוּץ שְׁזִיר מֵאָה אַמִּין:
- 10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver. עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעֲמוּדִים וְחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף: 10 עֲמוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְסִמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנִחְשָׂא וְנִי עֲמוּדֵיא וְכַבוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:
- 11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver. וְלַפָּאָת צִפּוֹן מֵאָה בְּאַמָּה עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעֲמוּדִים וְחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף: 11 וְלָרוּחַ צִפּוֹנָא מֵאָה אַמִּין עֲמוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְסִמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנִחְשָׂא וְנִי עֲמוּדֵיא וְכַבוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:
- 12 And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver. וְלַפָּאָת־וֹם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בְּאַמָּה עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה וְנִי הָעֲמוּדִים וְחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף: 12 וְלָרוּחַ מַעֲרָבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עֲמוּדֵיהוֹן עֲשָׂרָה וְסִמְכֵיהוֹן עֲשָׂרָה וְנִי עֲמוּדֵיא וְכַבוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:
- 13 And for the east side eastward fifty cubits. וְלַפָּאָת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: 13 וְלָרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנָחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:
- 14 The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three. קִלְעִים חֲמִשֶׁ־עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל־הַפֶּתַח עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה: 14 סְרְדֵי חֲמִישׁ עֲשָׂרָה אַמִּין לְעִבְרָא עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסִמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו ארצות נבוב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצובאות. צנות ישראל היו צידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהצא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חציצין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצבות צבות צמזרים, כשהיו צעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכליות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם צעלה במראה, ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לצעליהם לידי תאוה, וזקקות להם, ומתעצבות ויולדות שם, שנאמר פתח הפסוק עורקתִּיךְ (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הנצבות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להסקות ממים שצמחו למי שקנא לה צעלה ונסתרה, ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שצעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכנו לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס בְּמִקְוֵי־נִחְשָׁא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש צלע"ו (שפיגעל), וכן מנינו בישיעה (ג, כג), והג' לניס, מתרגמין ומקוֹיִסָּא: אשר צבאו. להציא נדבות:

<p>15 And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וּלְכַתֵּף הַשְּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֹצֵר קָלָעִים חֲמִישׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>	<p>15 וּלְכַתֵּף הַשְּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֹצֵר קָלָעִים חֲמִישׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>16 All the hangings of the court round about were of fine twined linen.</p>	<p>כָּל-קָלָעֵי הַחֹצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>	<p>16 כָּל-קָלָעֵי הַחֹצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>17 And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.</p>	<p>וְהָאֲדָנִים לְעַמֻּדִים נְחֹשֶׁת וְנִי עַמֻּדֵי וְכַבֻּשִׁיהוֹן כֶּסֶף וְחַפְוֵי רִישֵׁיהוֹן כֶּסֶף וְאֲנָן מְכַבְּשִׁין כֶּסֶף כָּל עַמֻּדֵי דֶרְתָּא:</p>	<p>17 וְהָאֲדָנִים לְעַמֻּדִים נְחֹשֶׁת וְנִי עַמֻּדֵי וְכַבֻּשִׁיהוֹן כֶּסֶף וְחַפְוֵי רִישֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְכַשְּׁקִים כֶּסֶף כָּל עַמֻּדֵי הַחֹצֵר:</p>
<p>18 And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.</p>	<p>וּפָרָסָא דִּתְרַע דֶּרְתָּא עוֹבֵד צִיִּיר דְּתַכְלָא וְאַדְגֻּנָא וְצִבְעֵ זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶשְׂרִין אַמִּין אוֹרְכָא וְרוּמָא בְּפוּתָא חֲמִישׁ אַמִּין לְקַבִּיל סְרְדֵי דֶרְתָּא:</p>	<p>מַפְטִיר וּמִסְדֵּי שַׁעַר הַחֹצֵר מַעֲשֵׂה רָקִם תְּכֵלֶת וְאַדְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אָרְךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִישׁ אַמֹּת לְעָמֹת קָלָעֵי הַחֹצֵר:</p>
<p>19 And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.</p>	<p>וְעַמֻּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וְסִמְכֵיהוֹן אַרְבַּעָא דִּנְחָשָׁא וְנִיְהוֹן כֶּסֶף וְחַפְוֵי רִישֵׁיהוֹן וְכַבֻּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:</p>	<p>19 וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְנִיְהֵם כֶּסֶף וְצִפְוֵי רִאשֵׁיהֶם וְנִכְשִׁיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>20 And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.</p>	<p>וְכָל סָבִיא לְמִשְׁכָּנָא וְלְדֶרְתָּא סָחֹר סָחֹר דִּנְחָשָׁא:</p>	<p>קַנֵּז וְכָל-הַיִּתְּדוֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֹצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)</p>

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50 on page 216. Sepharadim read I Kings 7:13 – 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 226. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 231. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 235.

<p>21 These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.</p>	<p>אַלִּין מִנִּי מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּנָא דְּסִדְדוּתָא דְּאַתְמָנִיאוּ עַל מִימְרָא דְּמֹשֶׁה פּוֹלְחָן לִיִּוָּאִי בִּידָא דְּאַיְתָמָר בֶּר אֶהְרֹן כֹּהֵנָא:</p>	<p>פְּקוּדֵי אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכָּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל-פִּי מֹשֶׁה עַבְדְּתִי הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אֶהֱרֹן תִּכְתֹּב:</p>
---	--	--

(18) לעמדת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר:
(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו:
המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עוונותיהן של ישראל: משכן העדות.
עדות לישראל שיותר להם הקצ"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ציינהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן

- 22 And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses. וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה עֲבַד יְתָ כָּל דְּפִקִּיד יְיָ יְתָ מֹשֶׁה:
- 23 And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.— וְאִתּוֹ אֹהֲלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטֵּה־דָן חֹרֶשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְנֹשֶׁת: (ס) וְעִמָּה אֹהֲלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דָּן נָגֵד וְאִמָּן וְצִיִּיר בְּתֵכֶלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְצִבְעֵי זָהָרִי וּבְבוּצָא:
- 24 All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary. כָּל־הַזָּהָב הָעֲשׂוּי לַמְּלָאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כָּל דְּהָבָא דְּאִתְעֲבִיד לְעִבְדֵּתָא בְּכָל עֲבִידַת קוּדְשָׁא וְהָיָה דְּהָב אֲרָמוּתָא עֶשְׂרִין וְתִשְׁעֵי כֶּכְרִין וּשְׁבַע מֵאָה וּתְלָתִין סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא:
- 25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary: וּכְסָף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאָתַת כֶּכֶר וְאַלְפֵי וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: וּכְסָף מִנִּינֵי כְּנִשְׁתָּא מֵאָה כֶּכְרִין וְאַלְפֵי וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא:
- 26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men. תִּקְלָא לְגִילְגוּלְתָּא פְּלִגּוּת סָלְעָא בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא לְכָל דְּעֵבֵר עַל מִנִּינָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְלַעִילָא לְשִׁית מֵאָה וּתְלָתָא אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁין: בָּקַע לְגִלְגָּלַת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָפֵי וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

וכליו, הוא עבודה המסורה ללוים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור בפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו: (22) ובצלאל בן אורי וגו' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה בפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמצא בפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לימה שמתנדב תחלה, ועיין בחוספות פרק הרואה (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב בפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאז וגו', וקצר מה שדיצר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינו דהיה מצוה להם בהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה בפרטורט כל השקלים שפחותין במנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר: (26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר, ואף עתה בנדבת המשכן כך היו, ומנין תצא השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת

27	And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.	וַהֲנִיחַ מֵאָה כֶּכֶרִי כֶסֶף לְאַתְּכָא יֵת סִמְכֵי קוֹדֶשֶׁת וְיֵת סִמְכֵי פְרוּכְתָּא מֵאָה סִמְכִין לְמֵאָה כֶּכֶרִין כֶּכֶרָא לְסִמְכָא:	וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקָּת אֵת אֲדָנִי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנִי הַפְּרָכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדָן:	27
28	And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.	וְיֵת אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ עֶבֶד וַיִּין לְעִמּוּדֵיָא וַחֲפִי רִישִׁיהוֹן וּכְבִּישׁ יִתְהוֹן:	וְאֶת־הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה וַיִּים לְעִמּוּדִים וַצִּבָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁק אֹתָם:	ישראל 28
29	And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.	וַנְּחֹשׁ אֶרְמוּתָא שְׁבַעִין כֶּכֶרִין וַתְּרִין אֶלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה סִלְעִין:	וַנְּחַשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:	29
30	And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,	וַעֲבַד בָּהּ יֵת סִמְכֵי תַרְע מִשְׁכָּן וּמִנָּה וְיֵת מִדְּבָחָא דְנִחָשָׁא וְיֵת סִרְדָּא דְנִחָשָׁא דִילִיָּה וְיֵת כָּל מְנֵי מִדְּבָחָא:	וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנִי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ הַנִּחָשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנִּחָשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:	30
31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וְיֵת סִמְכֵי דִרְתָּא סָחוּר סָחוּר וְיֵת סִמְכֵי תַרְע דִרְתָּא וְיֵת כָּל סִפֵּי מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל סִפֵּי דִרְתָּא סָחוּר סָחוּר:	וְאֶת־אֲדָנִי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדָנִי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֵת כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֵת הַחֲצֵר סָבִיב:	31
XXXIX	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וּצְבַע זָהָרִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשֶׁת וַעֲבָדוּ יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשֶׁת דְּלֹאֲהֲרֹן כְּמָא דְּפָשִׁיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:	וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִגְדֵי־שָׂרָד לְשָׂרֵת בִּקְדֹשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)	XXXIX
2	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַעֲבַד יֵת אֵיפֹדָא דִּזְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וּצְבַע זָהָרִי וּבֹוץ שָׁזִיר:	וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:	שני (חמישי) 2

ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חלאין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים: (27) לצקת. כתר גומו ללסכא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז'ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כחצי צהם: (28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שכולן כחצי וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף: (1) ומן התכלת והארגמן וגר. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצגדי כהונה היה שש, אלא הם צגדים שמכסים צהם כלי הקדש צעט סלוק מסעות, שלא היה צהם שש:

- 3 And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.
- 4 They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.
- 5 And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.
- 6 And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.
- 7 And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.
- 8 And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.
- 9 It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.
- 10 And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.
- וַיִּרְקְעוּ אֶת־פִּתְי הַזֶּהבִּי וַיִּרְדְּדוּ יָת טָסִי דְּדִהָבָא וַיִּקְצִין פִּתִּילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ תְּכֵלֵת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת שָׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב׃
- וַיַּעֲשׂוּ כִתְפֹת עֲשׂוּלֹ חֲבֵרֶת עַל־שְׁנֵי (כ' קְצוּוֹתוֹ) [ק' קְצוּתָיו] חֲבֵר׃
- וַיַּחֲשֹׁב אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זֶהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)
- וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אַבְנֵי הַשֹּׁהַם מִסֶּבֶת מִשְׁבָּצֹת זֶהָב מִפְּתֹחַת פִּתּוּחֵי חוּתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
- וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כִּתְפֹת הָאֶפֶד אַבְנֵי זָכָר וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (פ)
- וַיַּעֲשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשָׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זֶהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר׃
- רְבֹעַ הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֵרֶת אֶרְכּוֹ וְזֵרֶת רְחִבּוֹ כְּפֹל׃
- וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַּה טֹוֵרֵי אֶבֶן טֹוֵר אֶדָם פִּטְדָה וּבְרָקֶת הַטֹּוֵר הָאֶחָד׃
- וַאֲשֶׁלִּימוּ בֵּיה אַרְבַּעַּה סֹדְרִין דְּאֶבֶן טָבָא סֹדְרָא קִדְמָאָה סִמְקִין יִרְקִין וּבִרְקִין סֹדְרָא חֲדָ׃

(3) וירקעו. כמו לרקע הקלף (תהלים קלו, ו), כהרגומו וירדדו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"ד דרא צלע"ז (אויזדענען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוללן מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותם פתילים מעורבים עם כל מין ומין צחשן ואפוד, שנאמר צהן וזהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְדָּ סַפִּיר וְסַדְרָא תַנְנִינָא אִזְמַרְגָּדִין וַיְהִי־לֵהֶם:	11
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֶׁם שָׁבוּ וַאֲחֻלְמָה: וְסַדְרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעִין עֹגְלָא:	12
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תְּרַשִׁישׁ שֹהֶם וַיִּשְׁפָּה מְזוּסַכֶּת מִשְׁבַּצַּת זָהָב בְּמִלְאָתָם: וְסַדְרָא רְבִיעָאָה קְרוֹם יָמָא וּבוּרְלָא וּפְנִיתִירִי מִשְׁקַעַן מְרֻמָּצֵן בְּדֶהָב בְּאַשְׁלֻמוֹתָהוֹן:	13
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שְׁבֹט: וְאֲבָנִיָּא עַל שְׁמֹתָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינִן תְּרִתָּא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֹלָף דְּעֻקָּא גִבֵּר עַל שְׁמִיָּה לְתַרֵּי עָשָׂר שְׁבֹטִין:	14
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל-הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֹת גְּבֻלֹת מַעֲשָׂה עֲבֹת זָהָב טְהוֹר: וְעַבְדוּ עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְּחָמֵן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדֶהָב דְּכִי:	15
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצַּת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבְעֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְעַבְדוּ תְּרִתִּין מְרֻמָּצֵן דְּדֶהָב וְתְּרִתִּין עֲזָקֵן דְּדֶהָב וַיַּתְּבוּ יֵת תְּרִתִּין עֲזָקְתָּא עַל תְּרִין סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:	16
17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבְעֹת עַל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וַיַּתְּבוּ תְּרִתִּין גְּדִילֵן דְּדֶהָב עַל תְּרִתִּין עֲזָקְתָּא עַל סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forefront thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמִּשְׁבַּצַּת וַיִּתְּנֵם עַל-כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו: וַיִּתְּבוּ תְּרִתִּין גְּדִילֵן דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי וַיַּתְּבוּ עַל תְּרִתִּין מְרֻמָּצָתָא וַיַּתְּבוּנִין עַל כְּתֹפִי אִיפּוֹדָא לְקַבִּיל אֶפּוֹדָי:	18
19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב וַיִּשְׂמוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד בִּיְתֵּהָ: וְעַבְדוּ תְּרִתִּין עֲזָקֵן דְּדֶהָב וּשְׂוִיָּאוֹ עַל תְּרִין סְטְרֵי חוֹשְׁנָא עַל סִפְתֵּיהָ דְּלַעֲבָרָא דְּאִיפּוֹדָא לָנִיו:	19
20	And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forefront thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל-שְׁתֵּי כְּתֹפֶת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחִבְרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד: וְעַבְדוּ תְּרִתִּין עֲזָקֵן דְּדֶהָב וַיַּתְּבוּנִין עַל תְּרִין כְּתֹפִי אִיפּוֹדָא מִלְּרַע מִלְּקַבִּיל אֶפּוֹדָי לְקַבִּיל בֵּית לֹפִי מִעֲלֹי לְהַמְּנִן אִיפּוֹדָא:	20

<p>And they did bind the breastplate by the rings thereof 21 unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיַּרְכֹּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתָּיו אֶל־טְבַעַת הָאֶפֶד בַּפֶּתִיל תְּכֵלֶת לַהֲוִית עַל־תְּשֻׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>21 וַיַּרְכֹּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתָּיו אֶל־טְבַעַת הָאֶפֶד בַּפֶּתִיל תְּכֵלֶת לַהֲוִית עַל־תְּשֻׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֶפֶד עֹבֵד מַחֵי גָמִיר תְּכֵלֵא:</p>	<p>שלישי (טז) וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֶפֶד עֹבֵד מַחֵי גָמִיר תְּכֵלֵא:</p>
<p>and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.</p>	<p>וּפְנִימִיָּה דְמַעֲיֵלָא כְּפִיל לְגִימָה כְּפֻם שְׂרִינ תוֹרָא מִקְפָּה לְפִנִּימִיָּה סָחֹר סָחֹר לֹא יִתְבָּזֵעַ:</p>	<p>23 וּפְנִי־הַמְעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַּחֲרָא שִׁפְהָ לְפָנָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:</p>
<p>And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.</p>	<p>וַעֲבָדוּ עַל שְׂפֹלֵי מְעִילָא רְמוֹנֵי תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעָה זְהוּרֵי שְׂזִיר:</p>	<p>24 וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:</p>
<p>And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:</p>	<p>וַעֲבָדוּ זָהָב זָהָב דְּדִקִּי וַיַּחֲבִי יֵת זָהָב בֵּגֵד רְמוֹנֵיָא עַל שְׂפֹלֵי מְעִילָא סָחֹר סָחֹר בֵּגֵד רְמוֹנֵיָא:</p>	<p>25 וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיַּחֲנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:</p>
<p>a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>זָהָב וְרְמוֹנָא זָהָב וְרְמוֹנָא עַל שְׂפֹלֵי מְעִילָא סָחֹר סָחֹר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>26 פַּעֲמָן וְרִמֹן פַּעֲמָן וְרִמֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב לְשִׁרְתָּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,</p>	<p>וַעֲבָדוּ יֵת כְּתוּנֵי דְבוּצָא עֹבֵד מַחֵי לְאַחֲרָן וּלְבָנָיו:</p>	<p>27 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֶׂה אֶרֶג לְאַחֲרָן וּלְבָנָיו:</p>
<p>and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,</p>	<p>וַיַּת מִצְנַפְתָּא דְבוּצָא וַיַּת שִׁבְחָ קוֹבְעֵיָא דְבוּצָא וַיַּת מִכְנָסֵי בּוּצָא דְבוּץ שְׂזִיר:</p>	<p>28 וְאֵת הַמִּצְנַפֹּת שֵׁשׁ וְאֵת־ פְּאָרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֵת־ מִכְנָסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:</p>
<p>and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיַּת הַמִּינָא דְבוּץ שְׂזִיר וְתְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעָה זְהוּרֵי עֹבֵד צִיִּיר כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>29 וְאֵת־הָאֵבָנִט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רֶקֶם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>

<p>And they made the plate of the 30 holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹזֶר־הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתִיחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וַיַּעֲבֹדוּ יָת צִיצָא קְלִילָא דְּקוֹדֶשָׁא דְדָהֲב דְכִי וּכְתְבוּ עָלֵהּ כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לִי:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹזֶר־הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתִיחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וַיַּעֲבֹדוּ יָת צִיצָא קְלִילָא דְּקוֹדֶשָׁא דְדָהֲב דְכִי וּכְתְבוּ עָלֵהּ כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לִי:</p>
<p>And they tied unto it a thread of 31 blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>Thus was finished all the work of 32 the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>
<p>And they brought the tabernacle 33 unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו בָּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאֹדָגָיו:</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו בָּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאֹדָגָיו:</p>
<p>and the covering of rams' skins 34 dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְיֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי דְכָרִי מִסְמָקִי וְיֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגֻנָּא וְיֵת פְּרוּכְתָּא דְּפֶרֶסָא:</p>	<p>וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתַּחֲשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:</p>
<p>the ark of the testimony, and the 35 staves thereof, and the ark-cover; and the table, all the vessels thereof, and the showbread;</p>	<p>וְיֵת אֹרֹנָא דְּסִידוּתָא וְיֵת אַרְיֵחוּהִי וְיֵת כְּפֻירָתָא:</p>	<p>אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בָּדָיו וְאֶת הַכְּפֻרֹת:</p>
<p>the table, all the vessels thereof, 36 and the showbread;</p>	<p>וְיֵת פְּתִירָא יָת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת לֶחֶם אֲפִיָּא:</p>	<p>אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>

(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפחילים היה מושיצן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערו היה נראה צין צין למצנפת ששם מניח תפילין, והציץ היה נחון על המצת, הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיתי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פחיל תכלת, ובענין הלוואה הוא אומר ושמם אלו על פחיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פחיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן צמנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן וצמה יקשרנו בצמחו, והיו קצועין זו חוטי תכלת לשני ראשי וצמנפת, שבהן קושרו ותולהו צמנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן צמנפתו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פחיל תכלת, ועליו פחיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיצו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פחיל תכלת, הואיל ומרובין הן, שהרי מנינו צמחן ואפוד ויִרְכָּסוּ אֶת הַחֶשֶׁן וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי צמחן החשן היו צ' טבעות החשן, וצ' כפחות האפוד היו צ' טבעות האפוד שנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה צמחן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כובד הקדשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נזקק וקם מאליו, וזה שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

37	the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;	יֵת מִנְרֵתָא דְכִיתָא יֵת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינֵי סִדְרָא וְיֵת כָּל מִנְהָא וְיֵת מִשְׁחָא דְאִנְהָרֻתָא:	אֶת־הַמִּנְלָה הַטְּהֹרָה אֶת־נִרְתֶּיהָ נִרְתֵּת הַמַּעֲרֹכָה וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	37
38	and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְיֵת מִדְּבַחַּא דְדִהָבָא וְיֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּחָא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיא וְיֵת פָּרֶסָא דְתַרְע מִשְׁכָּנָא:	וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֵת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:	38
39	the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יֵת מִדְּבַחַּא דִנְחָשָׁא וְיֵת סִדְרָא דִנְחָשָׁא דִילִיָּה יֵת אֲרִיחֻהִי וְיֵת כָּל מְנוּהֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיהָ:	אֹתוֹ מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ אֶת־בְּדִיוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:	39
40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	יֵת סִרְדֵי דֶרְתָּא יֵת עֲמוּדֵהָא וְיֵת סְמֻכָּהָא וְיֵת פָּרֶסָא לְתַרְע דֶּרְתָּא יֵת אֲטוּנוּהִי וְסִפְהָא וְיֵת כָּל מְנֵי הוֹלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכַּן זְמָנָא:	אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עֲמֻדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֲצֵר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:	40
41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	יֵת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשֶׁת יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשֶׁת לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנָוֵה לְשִׁמְשָׁא:	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשֶׁרֶת בְּקָדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בְנָיו לְכַהֵן:	41
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּל דְּפַקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶן עֲבָדוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל הוֹלְחָנָא:	כָּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶן עֲשׂוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעֲבֹדָה:	42
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וַהֲנִיחַ עֲשׂוֹ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (ב)	וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וַהֲנִיחַ עֲשׂוֹ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (ב)	43
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:	וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:	חמישי (שזיע)
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם יִרְחָא קֳדָמָא בְּחֹד לְחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד:	בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶתֶד לְחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד:	2
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וְתַשְׁוִי תִּמְנָן יֵת אֲרוֹנָא דְסִידְוֹתָא וְתַטִּיל עַל אֲרוֹנָא יֵת פְּרוּכָתָא:	וְשַׁמַּתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכַּתָּ עַל־הָאֲרוֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת:	3

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשורה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' לאלהינו עלינו וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מי"א מזמורים שנתפלה למשה:

<p>4 And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.</p>	<p>4 וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשְּׁלֶחֶן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ: וְתַעֲלִיל יֵת פֶּתוּרָא וְתַסְדֵּר יֵת סְדְרִיהָ וְתַעֲלִיל יֵת מְנֹרָתָהּ וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא:</p>
<p>5 And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.</p>	<p>5 וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֶּהָבִי לְקִטְרֹת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשָׂמֵת אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>6 And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.</p>	<p>6 וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: וְתַתִּין יֵת מִדְּבַחָא דְעֹלָתָא קֳדָם פֶּתַע מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:</p>
<p>7 And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.</p>	<p>7 וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שָׁם מַיִם:</p>
<p>8 And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.</p>	<p>8 וְשָׂמֵת אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:</p>
<p>9 And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.</p>	<p>9 וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:</p>
<p>10 And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.</p>	<p>10 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:</p>
<p>11 And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.</p>	<p>11 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כְּנֹס וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ:</p>
<p>12 And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.</p>	<p>12 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:</p>
<p>13 And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>13 וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי:</p>
<p>14 And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.</p>	<p>14 וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כִּתְּיֹנוֹת:</p>

(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:
(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

- 15 And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.
- 16 Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.
- 17 And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.
- 18 And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.
- 19 And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.
- 20 And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.
- 21 And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.
- 22 And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.
- 23 And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.
- וְתָרַבִּי יִתְּחוּן כָּמָא דְרַבִּיתָא יֵת אֲבוּהוֹן וַיִּשְׁמְשׁוּן קֳדָמִי וַתְּהִי לַמִּהְיֵי לְהוֹן רַבִּיתְהוֹן לְכַהֲנֻת עָלֵם לְדִרְיָהוֹן:
- וַעֲבַד מֹשֶׁה כָּל דְּפָקִיד יי יִתִּיה כֵּן עֲבַד:
- וַתְּהִי בַחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית בְּאַתֶּר לַחֲדָשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן:
- וַיָּקֵם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיָּקֵם אֶת־עַמֻּדָיו:
- וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כָּמָא דְּפָקִיד יי יֵת מֹשֶׁה:
- וַיִּקָּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:
- וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכֵּת הַמִּסְךָ וַיִּסְךָ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כָּמָא דְּפָקִיד יי יֵת מֹשֶ׈ה:
- וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלַחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפְּרָכֶת:
- וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
- וַיָּקֵם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיָּקֵם אֶת־עַמֻּדָיו:
- וַעֲבַד מֹשֶׁה כָּל דְּפָקִיד יי יִתִּיה כֵּן עֲבַד:
- וַתְּהִי בַחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית בְּאַתֶּר לַחֲדָשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן:
- וַיָּקֵם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיָּקֵם אֶת־עַמֻּדָיו:
- וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כָּמָא דְּפָקִיד יי יֵת מֹשֶׁה:
- וַיִּקָּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:
- וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּסְךָ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כָּמָא דְּפָקִיד יי יֵת מֹשֶ׈ה:
- וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלַחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפְּרָכֶת:
- וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלוחות:

(22) על ירך המשכן צפונה. צמחי הספוני של רוחצ הצנים (יומא לג:). ירך. כמרגומו לָדָא, כיךר הזה שהוא צדו של אדם:

- 24 And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward. וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה: 24
- 25 And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses. וַיַּהֲדִיחַ לִפְנֵי יְהוָה וְאֶדְלִיק בּוֹצִינִיָּא קֹדֶם יי כַּמָּא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה: 25 מֹשֶׁה: (ס)
- 26 And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil; וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת: 26 וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת: 26
- 27 and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses. וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים וְאֶקְטֹר עָלֹהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין כַּמָּא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה: 27 וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים וְאֶקְטֹר עָלֹהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין כַּמָּא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה: 27
- 28 And he put the screen of the door to the tabernacle. וַיִּשֶׂם אֶת־מָסֹךְ הַפֶּתַח וַיִּשֶׂם ית פָּרֹסָא דִּתְרַעָא לַמִּשְׁכָּן: 28 וַיִּשֶׂם אֶת־מָסֹךְ הַפֶּתַח וַיִּשֶׂם ית פָּרֹסָא דִּתְרַעָא לַמִּשְׁכָּן: 28
- 29 And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses. וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) 29 וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) 29
- 30 And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash; וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה: 30 וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה: 30
- 31 that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat; וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: 31 וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: 31
- 32 when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses. בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה: (ס) 32 בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה: (ס) 32

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקְרָה צִקְרָה צִקְרָה וְהָיָה יוֹם הַקָּדֶשׁ (שמות ל, ז):
 (29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות זכור, חוץ מאותן שנזכרו אחריו ציוס, שנאמר קָרַב קָל הַמִּנְחָה וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת הסמיד: ואת המנחה. מנחת נכסים של תמיד, כמו שנאמר וְעָשָׂה לָהּ כָּלֹל צִקְרָה וגו' (שמות כט, מ):
 (31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה, ותרומתו ויקדשון מניה, ציוס קדש משה עמהם:
 (32) ובקרבתם. כמו ובקרצם, כשיקרב:

- 33 And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.
- 34 Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.
- 35 And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—
- 36 And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.
- 37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.
- 38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—
- וַיִּקֶם אֶת־הַחֲצָר סָבִיב וַאֲקִים יֵת דֶּרְתָּא סְחֹר לְמִשְׁכָּן וְלְמִדְבַּחָא וַיִּהְב יֵת פֶּרֶסָא דֶּרְתָּע דֶּרְתָּא וְשִׁיצִי מֹשֶׁה יֵת עֲבִידָתָא:
- וַיִּכֶס הָעֶנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:
- וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:
- וּבַהֲעֹלֹת הָעֶנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן וּבְאִסְתַּלְקוֹת עֲנָנָא מֵעַלָּיו מִשְׁכָּנָא נִטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלִיָּהוֹן:
- וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֶנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֹלָתוֹ:
- כִּי עָנָן יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָלַיְלָה תִּהְיֶה לִּילָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:
- אֲרִי עָנָן יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בֵּימָמָא וְחִיּוֹ אִישְׁתָּא הָיוּ בְּלִילְיָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלִיָּהוֹן:

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 218. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 226. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 231. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 235.

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמוז אחד אומר, ובצא משה אל אהל מועד (במדבר ז, פט), צא הכמוז השלישי והכריע דיניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"ח):

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן נלך למסעיו (בראשית יג, ג), וכן אלה מסעיו (במדבר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:	ויקרא	And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:	2	Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.
אִם־עֹלָה קָרְבְּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:	3	If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.
וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכִפֹּר עָלָיו:	4	And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.
וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד:	ו	And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.
וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ:	6	And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.
וְנִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:	7	And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.
וְעָרְכוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	8	And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;
וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ וַיִּתֵּן בְּמָיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אֲשֶׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)	9	but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.
וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבְּנוֹ מִן־הַכִּשְׂבִּים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:	ישראל	And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.
וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	11	And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.
וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פֶּדֶרוֹ וְעָרָךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	12	And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִב וְהִכְרִעַם יִרְתֵּן בְּמִים
וְהִקְלִיב תִּפְתֵּן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ הוּא אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֻם
לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַי יִשְׁיר־מִשֶּׁה׃	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה תִּזְאֹת לִי׃	וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר
וּלְכָבוֹ רָמָה בָּיִם׃	אֲשִׁירָה לִי לִכְיֹנָאֵה גִּלְיָה	סוֹס
לִישׁוּעָה	זֶה אֵלֵי וְאֶנְהוּ	עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה גִּיהִי־לִי
אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ׃	מִרְכַּבַּת פָּרֻעָה וְחִילוֹ יִרְהַב בָּיִם	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹלִי וַיֵּצֵא מִן־הַמִּיֶּנֶה
שָׁמָּה׃	תַּחֲמֹת יְכַסִּימוּ יִרְדּוּ בַּמִּצּוֹלֹת כָּמוֹ-	וּמִבְחָר
שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בֵּימֵי־סוּף׃	יִמִּינָהּ יְיָ נֹאדָרִי בַּכַּח	יִמִּינָהּ
אָבִן׃	וּבִרְבִּי גִּלְיָה תַּחֲרֹס	וּבִרְבִּי
יְיָ תַרְעֵץ אוֹיֵב׃	תִּשְׁלַח תַּרְנֶנֶךָ יֹאכְלֶמוּ פִקֹּשׁ׃	וּבִרְבִּי
קַמִּידֶךָ	קִפְּאוּ תַּחֲמֹת בְּלִב־יָם׃	נִצְּבוּ כָמוֹ־גֵד
אֶפְיֶיךָ נִעְרָמוּ מַיִם	אֶחָדֶךָ שְׁלַל תִּמְלֹאמוּ	אָמַר
נִזְלִים	אֶרֶץ חֲרָבִי תִּזְרֹעַ שְׂמוֹ יְדִי׃	נִשְׁפָּתָה
אוֹיֵב אֶרְדָּךָ אֲשִׁיג	כְּרוּתֶךָ כִּסְמוּ יָם	צִלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בָּמַיִם
נִפְשִׁי	אֲדִירִים׃	מִי
כְּרוּתֶךָ כִּסְמוּ יָם	כָּמוֹכָה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ	נִזְרָא תַּחֲלֹת עֲשֵׂה
אֲדִירִים׃	פֹּלֵא׃	נִתִּיתָ
כָּמוֹכָה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ	בַּחֲסִידֶיךָ עַם־נֹו גִּלְיָה	נִתְּלָה בַּעֲזָה אֶל־גִּלְיָה
פֹּלֵא׃	קִדְּשֶׁךָ׃	חִיל
בַּחֲסִידֶיךָ עַם־נֹו גִּלְיָה	אֶחָדֶךָ יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת׃	אֲזַי נִבְחָלוּ אֱלֹהֵי
קִדְּשֶׁךָ׃	אֲדֹם	נִמְלָגוּ
אֶחָדֶךָ יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת׃	כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן׃	תַּפְּלָה עֲלֵיהֶם אִמְתָּה
אֲדֹם	וּפִתָּח	עַד־
כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן׃	יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ׃	עַד־יַעֲבֹר עַם־נֹו
וּפִתָּח	קִנִּיתָ׃	מָכֹון
יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ׃	לְשִׁבְתֶּךָ פְּעֻלָּתָהּ יְיָ	מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בִּנְנוּ
קִנִּיתָ׃		
לְשִׁבְתֶּךָ פְּעֻלָּתָהּ יְיָ		

יְהוָה: יי. וימלך לעלם ועד: כי
 בא סוס פרעה ברכבו ובפךשיו בים
 ויבני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים:
 אתמי הים

עשרת הדברות בטעם עליון

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: לא יהיה לך אלהים
 אחרים על-פני לא תעשה לך פסל וכל-תמונה אשר בשמים וממלך ואשר בארץ
 מתחת ואשר במים מתחת לארץ לא-תשתחוו להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
 אלהיך אל קנא פקד עון אבות על-בנים על-שלישים ועל-רביעים לשנאי ועשה חסד
 לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: (ס) לא תשא את-שם-יהוה אלהיך לשוא כי לא
 ינקה יהוה את אשר-ישא את-שמו לשוא: (פ)
 זכור את-יום השבת לקדשו ששת ימים תעבד ועשית כל-מלאכתך ויום השביעי
 שבתו ליהוה אלהיך לא תעשה כל-מלאכה אתה ובנך ובעדך ואמתך ובהמתך
 וגרך אשר בשעריך כי ששת-ימים עשה יהוה את-השמים ואת-הארץ את-הים
 ואת-כל-אשר-בם וינח ביום השביעי על-כן ברכו יהוה את-יום השבת ויקדשוהו: (ס)
 כבוד את-אביך ואת-אמך למען יארכיו ימך על האדמה אשר-יהוה אלהיך נתן
 לך: (ס) לא תרצח: (ס) לא תנאף: (ס) לא תגנב: (ס) לא-תענה ברעך
 עד שקר: (ס) לא תחמד בית רעך לא-תחמד אשת רעך ועבדו ונאמתו ושורו
 וחמורו וכל אשר לרעך: (פ)

הפטרות

הפטרות שמות

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 ע 29:22 – 29:23.

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָן וּפְרַח
יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְנֵי-תֵבֶל תְּנוּכָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶקֶת מִכֶּהוּ הִכֶּהוּ אִם-כִּתְּרָג הִרְגִּיו
הִרְגָּ:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיַבְנָה הָגָה
בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לֵכֵן בִּזְאוֹת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-
פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ כָּל-אֲבִנֵי
מִזְבֵּחַ כְּאֲבִנֵי-גֵר מִנְפָצוֹת לֹא-יִקְמוּ
אֲשֵׁרִים וְחֲמָנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְה מְשִׁלָּח וְנִעְזָב
כַּמְדָּבָר שֵׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשֵׁם יִרְבֵּץ
וְכֹלָה סַעֲפִיָּה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמְנֵנוּ עֲשֵׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְּנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבֶּלֶת
הַנְּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתָּם תִּלָּקְטוּ
לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנְּדָחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִיתְהוָה בְּהֵר
הַקָּדֵשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטָרַת גְּאוֹת שְׂכָרֵי אִפְרַיִם וְצִיץ
נֹבֵל צִבְי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא-
שְׁמָנִים תִּלְוִמִּי יֵין:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּץ לְאֹדְנֵי כְזָרִם בְּרָד
שֶׁעַר קָטֵב כְּזָרִם מִים כְּבִירִים שֹׁטְפִים
הֹנִיחַ לָאָרֶץ בְּיָד:

2

Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרוֹגְלִים תִּרְמַסְנָה עֲטֹרַת גְּאוֹת שְׂכוֹרֵי
אֶפְרַיִם:

3 The crown of pride of the drunkards of Ephraim
Shall be trodden under foot;

וְהַיֹּתֶה צִיצֵת נָבֶל צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר
עַל-רֹאשׁ גֵּיא שְׁמוֹנִים כִּבְכוּרָה בְּטָרֶם
קִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה
בִּכְפּוֹ וּבִלְעָנָה: (ס)

4 And the fading flower of his glorious beauty,
Which is on the head of the fat valley, Shall be as
the first-ripe fig before the summer, Which when
one looketh upon it, While it is yet in his hand he
eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת
לְעֲטֹרַת צָבִי וּלְצִפּוֹרֶת תִּפְאֶרֶת
לְשֹׂאֵר עַמּוֹ:

5 In that day shall the LORD of hosts be For a crown
of glory, and for a diadem of beauty, Unto the
residue of His people;

וְלָרוּחַ מִשְׁפָּט לְיוֹשֵׁב עַל-
הַמִּשְׁפָּט וּלְגִבּוֹרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה
שְׁעָרָה: (ס)

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth in
judgment, And for strength to them that turn
back the battle at the gate.

וְגַם-אֱלֹהֵי בְנֵינִי שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כֹּתֵן
וְנִבִּיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן-הַיַּיִן תָּעוּ
מִן-הַשְׁכָּר שָׁגוּ בִּרְאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה:

7 But these also reel through wine, And stagger
through strong drink; The priest and the prophet
reel through strong drink, They are confused
because of wine, They stagger because of strong
drink; They reel in vision, they totter in judgment.

כִּי כָל-שִׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מָקוֹם: (פ)

8 For all tables are full of filthy vomit, and no place
is clean.

אֶת-מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת-מִי יִבִּין שְׁמוּעָה
גְּמוּלֵי מַחֲלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדֵּיִם:

9 Whom shall one teach knowledge? And whom
shall one make to understand the message? Them
that are weaned from the milk, Them that are
drawn from the breasts?

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר
שָׁם זְעִיר שָׁם:

10 For it is precept by precept, precept by precept,
Line by line, line by line; Here a little, there a little.

כִּי בִלְעָנִי שִׁפְהָ וּבִלְשׁוֹן אַחֲרַת יִדְבֹּר
אֶל-הָעָם הַזֶּה:

11 For with stammering lips and with a strange
tongue Shall it be spoken to this people;

אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחָה
לְעוֹף וְזֹאת הַמְרַגֶּשֶׁה וְלֹא אָבּוּא שְׁמוּעָה:

12 To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest
to the weary; And this is the refreshing'; Yet they
would not hear.

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר-יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ
לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר שָׁם זְעִיר
שָׁם לְמַעַן יִלְכּוּ וּכְשָׁלוּ אַחֲוֹר וְנִשְׁבְּרוּ
וְנִקְשּׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)

13 And so the word of the LORD is unto them
Precept by precept, precept by precept, Line by
line, line by line; Here a little, there a little; That
they may go, and fall backward, and be broken,
And snared, and taken.

לָכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב
אֲשֶׁר פָּדָה אֶת-אֲבֹרָהֶם לֹא-עָתָה יִבוֹשׁ
יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּגְיוֹ יִחַרְרוּ:

XXIX:22 Therefore thus saith the LORD, who redeemed
Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob
shall not now be ashamed, Neither shall his face
now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדִּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בִּקְרִבּוֹ
יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת-קִדְוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23 When he seeth his children, the work of My hands,
in the midst of him, That they sanctify My name;
yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob,
And shall stand in awe of the God of Israel.

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי יְהוָה בְּקִבְצוֹ אֶת-בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן-הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם
וְנִקְדְּשָׁתִי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל-
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּחָה וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּחָה בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים
בְּכָל הַשָּׂאטִים אֲתֵם מִסְבִּיבוֹתֵם וְיָדְעוּ
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִשְׁנָיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם שֵׁם פְּנִיךָ עַל-פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל-מִצְרַיִם
כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי יְהוָה
הִנְנִי עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם חֲתָנִים
הַגְדֹּל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יְאֲרָיו אֲשֶׁר אָמַר
לִי יְאֲרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דָגַת-יְאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֲרֶיךָ וְאֵת כָּל-דָּגַת
יְאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל-
דָּגַת יְאֲרֶיךָ עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא
תִּאָסֵף וְלֹא תִקְבֹּץ לְחַיַּת הָאָרֶץ וּלְעוֹף
הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיךָ לְאֹכְלָה:

5

And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וְיָדְעוּ כָל-יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה
יַעַן הָיוּתֶם מִשְׁעָנֶת קֹנֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6

And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בַּכַּף) [ק' בַּכַּף] תִּדְוֹץ
וּבִקְעָתָה לָהֶם כָּל-כַּתֵּף
וּבְהִשָּׁעֲנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהָעַמֶּדֶת
לָהֶם כָּל-מִתְנָיִם: (ס)

7

When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לִכְן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנְנִי
מְבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכַּרְתִּי מִמֶּנִּי אָדָם
וּבְהֵמָה:

8

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ-מִצְרַיִם לְשָׁמָמָה וְחֲרָבָה
וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוֹה יַעַן אָמַר יְהוֹה לִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִי:

9

And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

לִכְן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל-יְאֹרֶיךָ וְנָתַתִּי אֶת-
אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֲרָבוֹת חֶרֶב שָׁמָמָה
מִמִּגְדֹּל סֹנֵה וְעַד-גְּבֹל כּוּשׁ:

10

Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר-בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה
לֹא תַעֲבֹר-בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אֲרָבָעִים
שָׁנָה:

11

No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

וְנָתַתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם שָׁמָמָה בְּתוֹךְ
אֲרָצוֹת נִשְׁמֹות וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מִחֲרָבוֹת תִּהְיֶינָן שָׁמָמָה אֲרָבָעִים שָׁנָה
וְחִפְצֵתִי אֶת-מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזִרְיָתִים
בְּאֲרָצוֹת: (ס)

12

And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה מֶלֶךְ אֲרָבָעִים
שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת-מִצְרַיִם מִן-הָעַמִּים
אֲשֶׁר-נִפְצְצוּ שָׁמָּה:

13

For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

וְשִׁבַּתִּי אֶת-שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי
אֹתָם אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל-אֶרֶץ מְכֻרָתָם
וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפֵלָה:

14

and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

מִן-הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפֵלָה וְלֹא-
תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל-הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים
לְבִלְתִּי רְדוֹת בְּגוֹיִם:

15

It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה-עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזִּכְרֵי עוֹן בְּפִנּוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי
אֲנִי אֲדֹנָי יְהוֹה: (פ)

16

And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'

וַיְהִי בְּעֶשְׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן
בְּאַתָּר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר-יְהוֹה אֵלַי
לֵאמֹר:

17

And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל
הָעֶבֶד אֶת-חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוּלָה
אֶל-צָר כָּל-רֹאשׁ מִקָּדָח וְכָל-
כַּתֵּף מִרוּטָה וְשָׂכָר לֹא-הָיָה לוֹ
וּלְחֵילוֹ מִצָּר עַל-הָעֲבָדָה אֲשֶׁר-עָבַד
עָלֶיהָ: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַנְּנִי נָתַן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנָשָׂא הַמָּנָה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזָז
בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתּוֹ אֲשֶׁר-עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת-
אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשָׂו לִי נֶאֱמַר אֲדֹנָי
יְהוִה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord GOD.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אֲתָן פֶּתַחְהוֹן פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי-
אֲנִי יְהוִה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28.

הפטרות בא

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוִה אֶל-יִרְמְיָהוּ
הַנְּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
לְהַפּוֹת אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וּתְשַׁמְעוּ בְּמִגְדוֹל
וּתְשַׁמְעוּ בְּנֹף וּבְתַחְפַּנְחָס אָמְרוּ
הַתִּנְצֵב וְהִכְנֵן לָךְ כִּי-אֶכְלָה חֶרֶב
סְבִיבֶיךָ:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מָדוּעַ נִסְתַּף אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוִה
הִדְּפֹו:

15 Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הָרַבָּה כּוֹשֵׁל גַּם-נָפַל אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ
וַיֹּאמְרוּ קוּמְהוּ וְנָשְׁבָה אֶל-עַמָּנוּ וְאֶל-
אֶרֶץ מוֹלִדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב תִּינָה:

16 He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קָרְאוּ שֵׁם פֶּרַעַה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם שְׂאוֹן
הָעֶבֶר הַמוֹעֵד:

17 They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חִי-אֲנִי נֶאֱמַר-הַמֶּלֶךְ יְהוִה צְבָאוֹת שְׁמוֹ
כִּי כְתוּבָה בְּהָרִים וּכְכָרְמֶל בֵּינָם
יָבֹא:

18 As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כְּלִי גֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בֵּת-מִצְרַיִם
כִּי-נֹף לְשִׁמָּה תִהְיֶה וְנִצָּתָה מֵאֵין
יֹשֵׁב: (ס)

עֹלָה יִפְהַפֶּיָה מִצְרַיִם קֶרֶן מִצְפּוֹן
בָּא בָּא:

גַּם-שֹׁכְרֶיהָ בְּקֶרְבָּהּ כְּעֹגְלֵי מִרְבֵּק כִּי-
גַם-תִּמָּה הִפְנוּ נָסוּ יַחְדָּיו לֹא עָמְדוּ כִּי
יוֹם אִיָּדָם בָּא עַל־יָהֶם עַת פִּקְדָתָם:

קוֹלָהּ כְּנִחֹשׁ יִלְלָה כִּי-בִחְלִיל יִלְכוּ
וּבִקְרֹדֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֲצִים:

כָּרְתוּ יַעְרָהּ נְאֻם-יְהוָה כִּי לֹא יִחָקֵר
כִּי רַבּוּ מְאֹרְבָּהּ וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר:

הַבִּישָׁה בֵּת-מִצְרַיִם נָתַתָּה בְּיַד עַם-
צָפּוֹן:

אָמַר יְהוָה צִבְאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הִנְנִי פּוֹקֵד אֶל-אֲמוֹן מִנָּא וְעַל-פְּרֹעֶה
וְעַל-מִצְרַיִם וְעַל-אֱלֹהֵיהֶם וְעַל-מְלָכֶיהָ
וְעַל-פְּרֹעֶה וְעַל חַבְטָחִים בּוֹ:

וְנִתְּתִים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל וּבְיַד-עַבְדָּיו
וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימֵי-קֶדֶם נְאֻם-
יְהוָה: (פ)

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל-
תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק
וְאַתָּה-זֹרְעָה מֵאֶרֶץ שָׁבוֹיָם וְשָׁב יַעֲקֹב
וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאֵין מַחְרִיד:

אָתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם-יְהוָה
כִּי אִתָּךְ אֲנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל-
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחִיתִיךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא-
אֶעֱשֶׂה כָלָה וְיִסְרַתִּיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְּהָ
לֹא אֲנַקֶּךָ: (פ)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish
thyself to go into captivity; For Noph shall
become a desolation, And shall be laid waste,
without inhabitant.

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the
north is come, it is come.

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like
calves of the stall, For they also are turned back;
they are fled away together, They did not stand;
For the day of their calamity is come upon them,
The time of their visitation.

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For
they march with an army, And come against her
with axes, As hewers of wood.

23 They cut down her forest, saith the LORD,
Though it cannot be searched; Because they are
more than the locusts, And are innumerable.

24 The daughter of Egypt is put to shame; She is
delivered into the hand of the people of the north.

25 The LORD of hosts, the God of Israel, saith:
Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh,
and Egypt, with her gods, and her kings; even
Pharaoh, and them that trust in him;

26 and I will deliver them into the hand of those that
seek their lives, and into the hand of
Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the
hand of his servants; and afterwards it shall be
inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

27 But fear not thou, O Jacob My servant, Neither
be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from
afar, And thy seed from the land of their captivity;
And Jacob shall again be quiet and at ease, And
none shall make him afraid.

28 Fear not thou, O Jacob My servant, saith the
LORD, For I am with thee; For I will make a full
end of all the nations whither I have driven thee,
But I will not make a full end of thee; And I will
correct thee in measure, But will not utterly
destroy thee.

וְדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אָשֶׁת לְפִידוֹת
הִיא שֹׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of
Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תְּמָר דְּבוֹרָה בֵּין
הָרָמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּתֵר אֶפְרַיִם
וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah
between Ramah and Beth-el in the hill-country of
Ephraim; and the children of Israel came up to her
for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם
מִקְדֵּשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּה
יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּתֵר
תָּבוֹר וּלְקַחֲתָ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ
מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam
out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath
not the LORD, the God of Israel, commanded,
saying: Go and draw toward mount Tabor, and
take with thee ten thousand men of the children
of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל־נָחַל קִישׁוֹן אֶת־
סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא יָבִין וְאֶת־רֶכְבּוֹ וְאֶת־
הַמִּוֶּגֶן וַנִּתְּתִיהוּ בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon
Sisera, the captain of Jabin's army, with his
chariots and his multitude; and I will deliver him
into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם־תֵּלַכְנִי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תֵלַכְנִי עִמִּי לֹא אֵלַיךְ:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me,
then I will go; but if thou wilt not go with me, I
will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִלַּיךְ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא
תִהְיֶה תַפְאֲרֹתְךָ עַל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה
הוֹלֵךְ כִּי בִיד־אִשָּׁה יִמָּכֶר יְהוָה אֶת־
סִיסְרָא וַתָּקָם דְּבוֹרָה וַתֵּלֶךְ עִם־בָּרַק
קִדְשָׁה:

9

And she said: 'I will surely go with thee;
notwithstanding the journey that thou takest
shall not be for thy honour; for the LORD will give
Sisera over into the hand of a woman.' And
Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת־זְבֻלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי
לְדָשָׁה וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ
וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוֹרָה:

10

And Barak called Zebulun and Naphtali together
to Kedesh; and there went up ten thousand men
at his feet; and Deborah went up with him.

וַחֲבֵר הַקֵּינִי נִפְרָד מִזֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה נִיט אֶחָלוֹ עַד־אֵילֹון (כ)
בְּצַעֲנִים(ק) בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת־
קִדְשָׁה:

11

Now Heber the Kenite had severed himself from
the Kenites, even from the children of Hobab the
father-in-law of Moses, and had pitched his tent as
far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.

וַיַּגִּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בֶּן־
אֲבִינוֹם הָר־תָּבוֹר:

12

And they told Sisera that Barak the son of
Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכְבּוֹ תִשְׁעַ
מֵאוֹת רֶכֶב בְּרִזָּל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר
אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נָחַל קִישׁוֹן:

13

And Sisera gathered together all his chariots, even
nine hundred chariots of iron, and all the people
that were with him, from Harosheth-goiim, unto
the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דְּבוֹרָה אֶל־בָּרַק קוּם כִּי זֶה
הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ
הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרַד בָּרַק מִתֵּר
תָּבוֹר וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:

14

And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the
day in which the LORD hath delivered Sisera into
thy hand; is not the LORD gone out before thee?'
So Barak went down from mount Tabor, and ten
thousand men after him.

וַיַּהֲדוּם יְהוָה אֶת-סִסְרָא וְאֶת-כָּל-
הָרֶכֶב וְאֶת-כָּל-הַמַּחֲנֶה לְפִי-חֶרֶב
לְבָנִי בָרַק וַיֵּרֶד סִסְרָא מֵעַל
הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס בְּרַגְלָיו:

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his
chariots, and all his host, with the edge of the
sword before Barak; and Sisera alighted from his
chariot, and fled away on his feet.

וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל-
מַחֲנֶה סִסְרָא לְפִי-חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר
עַד-אַחֵד:

16 But Barak pursued after the chariots, and after the
host, unto Harosheth-goiim; and all the host of
Sisera fell by the edge of the sword; there was not a
man left.

וּסִסְרָא נָס בְּרַגְלָיו אֶל-אֹהֶל יַעַל אִשֶּׁת
חֵבֶר חֲשִׁינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ-
חָצוֹר וּבֵין בֵּית חֵבֶר חֲשִׁינִי:

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of
Jael the wife of Heber the Kenite; for there was
peace between Jabin the king of Hazor and the
house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאת סִסְרָא וַתֹּאמֶר
אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל-
תִּירָא וַיָּסֹר אֵלֶיהָ הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ
בַּשְּׂמִיכָה:

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto
him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.'
And he turned in unto her into the tent, and she
covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא מֵעֵט-מַיִם
כִּי צָמָאֲתִי וַתִּפְתָּח אֶת-נְאוֹד הַחֶלֶב
וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ:

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a
little water to drink; for I am thirsty.' And she
opened a bottle of milk, and gave him drink, and
covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה
אִם-אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הִישָׁכָה
אִישׁ וְאָמַרְתָּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the
tent, and it shall be, when any man doth come
and inquire of thee, and say: Is there any man
here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעַל אִשֶּׁת-חֵבֶר אֶת-יִתְד הָאֹהֶל
וַתִּשֶּׂם אֶת-הַמַּקְבֵּת בְּיָדָהּ וַתָּבֹא אֵלָיו
בַּלָּאֵט וַתִּתְקַע אֶת-הַיִּתְד בְּרִקְתּוֹ
וַתִּצָּנַח בָּאָרֶץ וְהוּא נִרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a
hammer in her hand, and went softly unto him,
and smote the pin into his temples, and it pierced
through into the ground; for he was in a deep
sleep; so he swooned and died.

וַהֲגִה בָרַק רֹדֵף אֶת-סִסְרָא וַתֵּצֵא יַעַל
לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת-
הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ
וַהֲגִה סִסְרָא נָפֹל מֵת וְהַיִּתְד בְּרִקְתּוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came
out to meet him, and said unto him: 'Come, and I
will show thee the man whom thou seekest.' And
he came unto her; and, behold, Sisera lay dead,
and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
מֶלֶךְ-כְּנָעַן לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of
Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יַד בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וּקְשָׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed
more and more against Jabin the king of Canaan,
until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשֶׁר דְּבוֹרָה וּבָרַק בֶּן-אֲבִינָעַם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of
Abinoam on that day, saying:

בְּכָרַע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בְּהִתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)	2	When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.
שִׁמְעוּ מְלָכִים תִּאְזְנוּ רְוָנִים (ס) אֲנֹכִי לִיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)	3	Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.
יְהוָה בְּצֵאתְךָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצֻדְךָ מִשְׁבֵּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רָעָשָׁה גַם־ שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)	4	LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.
הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינִי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)	5	The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.
בַּיָּמִי שָׁמְגַר בֶּן־עֲנַת (ס) בַּיָּמִי יָעַל חֲדָלוּ אֶרְחוֹת (ס) וְהִלְכִי נְתִיבוֹת יִלְכּוּ אֶרְחוֹת עַקְלָמָלוֹת: (ס)	6	In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.
חֲדָלוּ פְּרוֹנוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ (ס) עַד שֶׁקָּמְתִי דְבוֹרָה שֶׁקָּמְתִי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)	7	The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .
יִבְחָרוּ אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזּוֹ לָחֶם שָׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם־יִרְאֶה וְרִמַּח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)	8	They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?
לִבִּי לְחֹזְקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדָּבִים בָּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)	9	My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.
רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צֹהֲרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל־ מַדִּינָה וְהִלְכִי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)	10	Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;
מִקּוֹל מַחְצָצִים בֵּין מִשְׁאָבִים (ס) שָׁם יִתְנֻ צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרוֹנוֹן בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אִזּוֹ יִרְדּוּ לַשָּׁעָרִים עִם־ יְהוָה: (ס)	11	Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.
עוֹרִי עוֹרִי דְבוֹרָה (ס) עוֹרִי עוֹרִי דְּבַר־יִשִּׁיר (ס) קוֹם בָּרַק וְשִׁבְהָ שְׁבִיךָ בֶן־אֲבִינוֹם: (ס)	12	Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.
אִזּוֹ יַכְדֵּ שְׁלִיד לְאֲדִירִים עִם (ס) יְהוָה יַרְדֵּ־לִי בַּגְבוּרִים: (ס)	13	Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרֵשׁ בְּעַמֶּלֶק (ס)
אֶחָרֶיךָ בְּנִימִין בְּעַמֶּמְיָד (ס) מִנִּי
מַכִּיר יֵרְדּוּ מְחַקְקִים (ס) וּמִזְבֻּלָּן
מִשְׁכִּים בְּנִשְׁבֵּט סֹפֵר: (ס)

וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם־דְּבוֹרָה (ס)
וַיִּשָּׁשְׁכָר כֵּן בָּרַק בְּעַמֶּמָּה שְׁלַח
בְּרִגְלָיו (ס) בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים
חֲקִי־לֵב: (ס)

לָמָּה יִשְׁבֹּתָ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס)
לִשְׁמַע שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לַפְּלָגוֹת
רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקִי־לֵב: (ס)

גִּלְעָד בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן
לָמָּה יָגוּר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יָמִים (ס) וְעַל מַפְרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)

זְבֻלֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוּ (ס) לָמוֹת
וּנְפֹתָלַי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

בָּאוּ מְלָכִים גִּלְחָמוּ (ס) אֲזִי גִלְחָמוּ
מִלְכֵי כְנָעַן (ס) בַּתְּעַנָּד עַל־מִי
מִגִּדּוֹ (ס) בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

מִן־שָׁמַיִם גִּלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם גִּלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: (ס)

נָחַל קִישׁוֹן גָּרְפָם (ס) נָחַל קְדוּמִים
נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרְכֵי נַפְשִׁי
עַז: (ס)

אֲזִי הִלָּמוּ עֲקִב־סוּס (ס) מַדְהָרוֹת
דְּהָרוֹת אֲבִירָיו: (ס)

אֲרוּרֵי מְרוֹז אָמַר מֶלֶאךָ יְהוָה אֲרוּ
אֲרוּרֵי יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא־בָאוּ
לְעֹזְרַת יְהוָה (ס) לְעֹזְרַת יְהוָה
בַּגְּבוּרִים: (ס)

תְּבָרַךְ מִנְּשִׁים יַעֲלֵ אִשֶּׁת תִּבְר
הַקִּינִי (ס) מִנְּשִׁים בְּאֶהֱל
תְּבָרַךְ: (ס)

מִים שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִפֵּל
אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֶמְאָה: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in
Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples;
Out of Machir came down governors, And out of
Zebulun they that handle the marshal's staff.

15 And the princes of Issachar were with Deborah;
As was Issachar, so was Barak; Into the valley they
rushed forth at his feet. Among the divisions of
Reuben There were great resolves of heart.

16 Why sattest thou among the sheep-folds, To hear
the pipings for the flocks? At the divisions of
Reuben There were great searchings of heart.

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why
doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the
shore of the sea, And abideth by its bays.

18 Zebulun is a people that jeopardized their lives unto
the death, And Naphtali, upon the high places of
the field.

19 The kings came, they fought; Then fought the
kings of Canaan, In Taanach by the waters of
Megiddo; They took no gain of money.

20 They fought from heaven, The stars in their
courses fought against Sisera.

21 The brook Kishon swept them away, That ancient
brook, the brook Kishon. O my soul, tread them
down with strength.

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the
prancings, the prancings of their mighty ones.

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD,
'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because
they came not to the help of the LORD, To the
help of the LORD against the mighty.'

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of
Heber the Kenite, Above women in the tent shall
she be blessed.

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly
bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיתֵּד תִּשְׁלַחְנָה (ס) וַיִּמְיֶנָּה
לְהִלָּמוֹת עַמָּלִים (ס) וְהִלְמָה סִסְרָא
מִחֶקֶה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחַצֵּה וְחִלְפָה
רַקְתּוֹ: (ס)

26 Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27 At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.

בְּעַד הַחֲלוּן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אֵם
סִסְרָא בְּעַד הָאֶשְׁנָב (ס) מִדּוּעַ בָּשָׁשׁ
רֶכֶבוֹ לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אַחֲרוֹ פִּעְמִי
מִרְכָּבוֹתָיו: (ס)

28 Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?

חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא
תֵּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)

29 The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ וְיַחֲלִקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שָׁלָל
צָבָעִים לְסִסְרָא (ס) שָׁלָל צָבָעִים
רַקְמָה (ס) צָבַע רַחֲמָתִים לְצוּאֵרִי
שָׁלָל: (ס)

30 'Are they not finding, are they not dividing the spoil? A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed garments of embroidery, Two dyed garments of broidery for the neck of every spoiler?'

כֵּן יֵאבְדוּ כָּל־אֹיְבָיֶךָ יְהוָה וְאֶהְיֶה
כְּצֶאֱת הַשֶּׁשֶׁשׁ בְּגִבְרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאֶרֶץ אַרְבַּעַם שָׁנָה: (פ)

31 So perish all Thine enemies, O LORD; But they that love Him be as the sun when he goeth forth in his might. And the land had rest forty years.

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 ע"פ 9:5 – 9:6.

הפטרת יתרו

בְּשָׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה אֶת־
אֲדֹנָי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלְיוֹ
מַלְאִים אֶת־הַהֵיכָל:

VI:1 In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting upon a throne high and lifted up, and His train filled the temple.

שֶׁרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשִׁתִּים | וַיִּכְסֶּה פָּנָיו
וּבְשִׁתִּים וַיִּכְסֶּה רַגְלָיו וּבְשִׁתִּים יַעֲוֹפֶה:

2 Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וַאֲמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

3 And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

וַיָּנֻעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא
וַהֲבִית יִמְלֵא עָשָׁן:

4 And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

וַאֲמַר אֲוִי-לִי כִי-נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טָמֵא-
שְׁפָתַיִם אֲנֹכִי וּבִתְוֹךְ עַם-טָמֵא שְׁפָתַיִם
אֲנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יִהְיֶה צִבְאוֹת
רָאוּ עֵינָי:

5 Then said I: Woe is me! for I am undone; Because
I am a man of unclean lips, And I dwell in the
midst of a people of unclean lips; For mine eyes
have seen the King, The LORD of hosts.

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשֶּׁרָפִים וּבְיָדוֹ
רִצְפָה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6 Then flew unto me one of the seraphim, with a
glowing stone in his hand, which he had taken
with the tongs from off the altar;

וַיִּגַע עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נֹגַע זֶה עַל-
שְׁפָתֶיךָ וְסֵר עֲוֹנְךָ וַחֲטֹאתֶךָ תִּכָּפֵּר:

7 and he touched my mouth with it, and said: Lo,
this hath touched thy lips; And thine iniquity is
taken away, And thy sin expiated.

וְאִשְׁמַע אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת-
מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וַאֲמַר הִנְנִי
שְׁלָחְנִי:

8 And I heard the voice of the Lord, saying: Whom
shall I send, And who will go for us? Then I said:
'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לִּי וַאֲמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמְעוּ
שְׁמוּעַ וְאַל-תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-
תִּדְרְעוּ:

9 And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye
indeed, but understand not; and see ye indeed,
but perceive not.

הַשִּׁמְן לִבְהָעָם הַזֶּה וְאֶזְנוֹי הַכֶּבֶד
וְעֵינָיו הַשֶּׁעַ פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאֶזְנוֹ
יִשְׁמַע וּלְבָבוּ יָבִין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ:

10 Make the heart of this people fat, and make their
ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing
with their eyes, and hearing with their ears, and
understanding with their heart, return, and be
healed.'

וַאֲמַר עַד-מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
אִם-שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין
אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11 Then said I: 'Lord, how long?' And He answered:
'Until cities be waste without inhabitant, and
houses without man, And the land become
utterly waste,

וַרְחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וּרְבֵּה הָעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12 And the LORD have removed men far away, and
the forsaken places be many in the midst of the
land.

וְעוֹד בָּהּ עֶשְׂרִיָּה וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעַר
כְּאֵלֶּה וְכְאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּשִׁלְכֹת מִצְבֹּת
בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מִצְבֹּתָהּ: (פ)

13 And if there be yet a tenth in it, it shall again be
eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose
stock remaineth, when they cast their leaves, so
the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אַחָז בֶּן-יֹותָם בֶּן-עֲזִיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָם
וּפְקַח בֶּן-רְמַלְיָהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל
יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה עָלָיָהּ וְלֹא יָכַל
לְהִלָּחֵם עָלָיָהּ:

VII:1 And it came to pass in the days of Ahaz the son of
Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that
Rezin the king of Aram, and Pekah the son of
Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to
war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגַּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם עַל-
אֶפְרַיִם וַיִּנָּע לְבָבוּ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ
עֲצֵי-יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2 And it was told the house of David, saying: 'Aram
is confederate with Ephraim.' And his heart was
moved, and the heart of his people, as the trees of
the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁעִיָּהוּ צֵא־נָא
לִקְרֹאת אֶחָז וְאֶחָז וְשֹׁאֵר יָשׁוּב בֶּנְיָמִן
אֶל־קִצֵּה תַעֲלֵת הַבֶּרֶכָה הָעֲלִיזָה
אֶל־מִסְלַת שָׂדֵה כֹּבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֶר וְהִשְׁקֵט אֶל־תִּירָא
וְלִבְבְּךָ אֶל־יֶדְךָ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹדִים
הָעֲשִׂימִים הָאֵלֶּה בְּחֶרֶץ־אָרָם וְרִצְיֹן נָאֻרָם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי־יַעֲזֹב עָלֶיךָ אֲרָם רָעָה אֶפְרַיִם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נֵעֲלֶה בִּיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה וְנִבְקַעְנָה
אֶלְיֵנוּ וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן־
טַבְאֵל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶּן נִתֵּן־לָנוּ וְנִתְּתִי
הַמְּשִׁרָה עַל־שִׁכְמוֹ וְיִקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא
יֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר אָבִי־עַד שַׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לֹם רַבָּה) [ק' לְמַרְבָּה] הַמְּשִׁרָה
וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד
וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ
בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם
קִנְיַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 226. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsba, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 221. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 221. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 224

הַדָּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרֵי כִרְתֹת הַמִּלָּךְ צִדְקִיָּהוּ
בְּרִית אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
לִקְרֹא לָהֶם דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפָשִׁים
לְבִלְתִּי עֲבַד־בָּם בִּיהוּדֵי אֶחָיוֹ אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־הַשְּׂרָרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־
בָּאוּ בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ
וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי
עֲבֹד־בָּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10 and all the princes and all the people hearkened,
that had entered into the covenant to let every one
his man-servant, and every one his maid-servant,
go free, and not to make bondmen of them any
more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיָּשִׁיבוּ אֶת־הָעֲבָדִים
וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלָחוּ חֲפָשִׁים
(כ' ויכבישום) [ק' וַיִּכְבְּשׂוּם] לַעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (פ)

11 but afterwards they turned, and caused the
servants and the handmaids, whom they had let
go free, to return, and brought them into
subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה לֵאמֹר:

12 therefore the word of the LORD came to Jeremiah
from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִכִּי
כָּרַתִּי בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם
הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים לֵאמֹר:

13 Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a
covenant with your fathers in the day that I
brought them forth out of the land of Egypt, out
of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלַח אִישׁ אֶת־אָחִיו
הָעִבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכַּר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמְּךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם:

14 'At the end of seven years ye shall let go every man
his brother that is a Hebrew, that hath been sold
unto thee, and hath served thee six years, thou
shalt let him go free from thee'; but your fathers
hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

וַתֵּשְׁבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיִּשָּׁר
בְּעֵינַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ
וַתַּכְרֶתוּ בְרִית לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא
שְׁמִי עָלָיו:

15 And ye were now turned, and had done that
which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty
every man to his neighbour; and ye had made a
covenant before Me in the house whereon My
name is called;

וַתֵּשְׁבוּ וַתַּחֲלִילוּ אֶת־שְׁמִי וַתֵּשְׁבוּ אִישׁ
אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־
שְׁלַחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבְּשׂוּ אֹתָם
לְהִנּוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחֹת: (ס)

16 but ye turned and profaned My name, and caused
every man his servant, and every man his
handmaid, whom ye had let go free at their
pleasure, to return; and ye brought them into
subjection, to be unto you for servants and for
handmaids.

לְכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ
לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְרוֹר נְאֻם־
יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־
הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ' לזועה) [ק'
לזַעֲזָה] לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17 Therefore thus saith the LORD: Ye have not
hearkened unto Me, to proclaim liberty, every
man to his brother, and every man to his
neighbour; behold, I proclaim for you a liberty,
saith the LORD, unto the sword, unto the
pestilence, and unto the famine; and I will make
you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־
בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא־הִקִּימוּ אֶת־דְּבַר־י
הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵלֹל אֲשֶׁר
כָּרְתוּ לַשָּׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18 And I will give the men that have transgressed My
covenant, that have not performed the words of
the covenant which they made before Me, when
they cut the calf in twain and passed between the
parts thereof;

שְׁרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסָּרְסִים
וְהַפְּתָנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הַעֲבָרִים בֵּין
בִּתְרֵי הָעֵגֶל:

19 the princes of Judah, and the princes of Jerusalem,
the officers, and the priests, and all the people of
the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד
מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֶאֱכָל
לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֵהֶמַת הָאָרֶץ:

20 I will even give them into the hand of their
enemies, and into the hand of them that seek their
life; and their dead bodies shall be for food unto
the fowls of the heaven, and to the beasts of the
earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שְׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֲלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21 And Zedekiah king of Judah and his princes will I
give into the hand of their enemies, and into the
hand of them that seek their life, and into the
hand of the king of Babylon's army, that are gone
up from you.

הִנְנִי מְצַוָּה נְאֻם־יְהוָה וְהָשִׁבְתִּים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמּוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ
וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן
שָׁמָּה מֵאֵין יֹשֵׁב: (פ)

22 Behold, I will command, saith the LORD, and
cause them to return to this city; and they shall
fight against it, and take it, and burn it with fire;
and I will make the cities of Judah a desolation,
without inhabitant.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בְרִיתִי יוֹמָם
וּלְיָלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי:

XXXIII:25 Thus saith the LORD: If My covenant be not with
day and night, if I have not appointed the
ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עַבְדִּי אֲמָאס
מִקַּחַת מִזְרַעוֹ מִשְׁלִים אֶל־זָרַע
אֲבֹרָהֶם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב בִּי־
אֲשׁוּב(ק) אָשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמֵתִים: (פ)

26 then will I also cast away the seed of Jacob, and of
David My servant, so that I will not take of his
seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac,
and Jacob; for I will cause their captivity to return,
and will have compassion on them.'

הפטרת תרומה

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 18, and the Haftarah is the special Haftarah on page 226. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 221. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 228. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 221.

וַיְהִי־וְהָיָה נָתַן חֶכְמָהּ לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר־לּוֹ וַיְהִי שָׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין
שֹׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

V:26 And the LORD gave Solomon wisdom, as He
promised him; and there was peace between
Hiram and Solomon; and they two made a league
together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה מִסּ מִכְּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמִּסַּ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27 And king Solomon raised a levy out of all Israel;
and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלַחֵם לְבָנוֹנָה עֶשְׂרֵת אֲלָפִים
בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלָבָנוֹן
שְׁנָיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם עַל־
הַמִּסַּ: (ס)

28 And he sent them to Lebanon, ten thousand a
month by courses: a month they were in Lebanon,
and two months at home; and Adoniram was over
the levy.

וַיְהִי לְשִׁלְמֹה שְׁבַעַיִם אֶלֶף נָשָׂא סֹבֵל
וְשִׁמְנַיִם אֶלֶף חֲצָב בְּהָרָה:

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצָבִים לְשִׁלְמֹה
אֲשֶׁר עַל-הַמְּלָאכָה שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרִדִּים בָּעֵם הָעֹשִׂים
בַּמְּלָאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְו הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת
אֲבָנִים יְקָרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית:

31

And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיַּפְסְלוּ בְנֵי שִׁלְמֹה וּבְנֵי חִירוֹם
וְהַגְּבָלִים וַיְכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לְבִנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32

And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בְשִׁמּוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם
בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זֹה הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ שִׁלְמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן
הַבַּיִת לַיהוָה:

VI:1

And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שִׁלְמֹה לַיהוָה
שְׁשִׁים-אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2

And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל-פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכוֹ עַל-פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר
בְּאַמָּה רָחְבוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת:

3

And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוֹנֵי שָׁקָפִים אֲטוּמִים:

4

And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל-קִיר הַבַּיִת (כ' יִצְוֶה) [ק'
יִצְוֶה] סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לְהִיכָל וְלִדְבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5

And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' הַיִּצְוֶה) [ק' הַיִּצְוֶה] תַּחְתָּתָהּ חֲמִשׁ
בְּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בְּאַמָּה
רָחְבָּהּ וְהַשְׁלִישִׁית שֶׁבַע בְּאַמָּה רָחְבָּהּ
כִּי מִגִּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה
לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת-הַבַּיִת:

6

the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בַּחֲבֻנָּתוֹ אֲבֹן-שִׁלְמֹה מִסֵּעַ נִבְנָה
וּמִקְבוֹת וְהַגִּרְזֵן כָּל-כְּלֵי בְרֹזֶל לֹא-
נִשְׁמַע בַּבַּיִת בַּחֲבֻנָּתוֹ:

7

For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

<p>פָּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל-כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים יַעֲלוּ עַל-הַתִּיכְנָה וּמִן-הַתִּיכְנָה אֶל-הַשָּׁלָשִׁים:</p>	<p>8 The door for the lowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.</p>
<p>וַיִּבֶן אֶת-הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת- הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׁדָרֹת בַּאֲרָזִים:</p>	<p>9 So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.</p>
<p>וַיִּבֶן אֶת- (כ' הַיְצִיעַ) (ק' הַיְצִיעַ) עַל- כָּל-הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיִּאָּחֲזוּ אֶת-הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)</p>	<p>10 And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.</p>
<p>וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:</p>	<p>11 And the word of the LORD came to Solomon, saying:</p>
<p>הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בֹנֶה אִם-תֵּלֵךְ בְּחֻקָּתִי וְאֶת-מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת-כָּל-מִצְוֹתֵי לְלַכֵּת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת-דְּבָרִי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ:</p>	<p>12 'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;</p>
<p>וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעָזֵב אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>	<p>13 in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'</p>

הפסרת תצוה

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 228.

<p>אַתָּה בֶן-אָדָם הִגַּד אֶת-בַּיִת-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּרוֹ אֶת-תִּכְנוֹנֵיהֶם:</p>	<p>XLIII:10 Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.</p>
<p>וְאִם-נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ צוֹרַת הַבַּיִת וּתְכוּנֹתָיו וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל-צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל-חֻקָּתָיו וְכָל- צוּרָתוֹ וְכָל-תּוֹרָתוֹ הוֹדִיעַ אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-כָּל-צוּרָתוֹ וְאֶת-כָּל-חֻקָּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:</p>	<p>11 And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.</p>
<p>זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת עַל-רֹאשׁ הָהָר כָּל- גִּבְלוֹ סָבִיב סָבִיב קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הִנֵּה- זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת:</p>	<p>12 This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.</p>
<p>וְאַלֶּה מְדוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה וּטַפַּח וְחִיק הָאֵמָה וְאַמָּה-רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל-שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>13 And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.</p>

וּמִחֵיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה
שְׁתֵּי אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת
וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה
הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאֶמָּה:

14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַתְּרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ')
וּמִהָאֶרְאֵל (ק') וּמִהָאֶרְאֵל] וְלִמְעָלָה
הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ') וְהָאֶרְאֵל (ק') וְהָאֶרְאֵל] שְׁתֵּי
עֶשְׂרֵה אֶרְךָ בְּשֵׁתִים עֶשְׂרֵה רָחֵב
רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִי:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֶרְךָ בְּאַרְבַּע
עֶשְׂרֵה רָחֵב אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִי
וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֶמָּה
וְהַחֵיק־לָהּ אֶמָּה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנֹת
קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.'

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם
הַעֲשׂוֹתוֹ לַהֲעֵלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק
עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם
מִזֶּרַע צָדוֹק הַקְּרִבִּים אֵלַי נָאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע
קְרָנוֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֶזְרָה
וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחָטַאת אוֹתוֹ
וּכְפַרְתָּהוּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלָקַחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפּוּ
בְּמִקְדָּשׁ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׂעִיר־עִזִּים תָּמִים
לְחַטָּאת וְחָטְאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר
חָטְאוּ בָּפֶר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכָל־יְמֵי מַחֲטֵאת תִּקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר
תָּמִים וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוִה וְהִשְׁלִיכוּ
הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלוּ אוֹתָם
עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם
וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים
יַעֲשׂוּ:

25

Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.

שִׁבְעַת יָמִים יַכְפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ
אֹתוֹ וּמִלֵּאוּ יָדוּ:

26

Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וַהֲיָהּ בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי וְהָלָאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֶיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם
וְרָצָאתִי אֹתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (ס)

27

And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.

הפטרות כי תשא

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 231.

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וַדְּבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־
אֵלִיָּהוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ
הֲרֹאָה אֶל־אַחָאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל־פְּנֵי
הָאָדָמָה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ לְהִרְאוֹת אֶל־אַחָאָב
וְהָרָעַב חֲזָק בְּשָׁמְרוֹן:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אַחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־
הַבַּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא אֶת־יְהוָה
מְאֹד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּהֲכָרִית אֵיזָכָל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה
וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיֵּאֵם
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וּכְלָכְלָם לֶחֶם
וּמַיִם:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אַחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ
אֶל־כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֶל כָּל־הַנָּחָלִים
אוּלְּיוּ נִמְצָא חֲצִיר וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד
וְלֹא נִכְרִית מִהֶבְהֵמָה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֶקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבֹדָהּ
אַחָאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ
וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ־אַחָד לְבָדּוֹ:

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ בַּדֶּרֶךְ וַהֲגִתָּה אֵלָיו
לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיֹּאמֶר
הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנָי אֵלָיו:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי הֵנָּה אֹמֵר לְאַדְנֶיךָ הִנֵּה אֵלֵיהֶוּ:

8 And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי־אַתָּה נָתַן אֶת־עַבְדְּךָ בְּיַד־אַחָאָב לְהַמִּיתֵנִי:

9 And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?

תִּיּוֹ הִנֵּה אֱלֹהֶיךָ אִם־יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֶּשְׁךָ וְאִמְרוּ אֵין וְהַשְׁבִּיעַ אֶת־הַמִּמְלָכָה וְאֶת־הַגֹּוי כִּי לֹא יִמָּצְאָה:

10 As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לְךָ אֹמֵר לְאַדְנֶיךָ הִנֵּה אֵלֵיהֶוּ:

11 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי אֵלֶיךָ מֵאַתָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאָף עַל אֲשֶׁר לֹא־אַדָּע וּבֹאתִי לְהַגִּיד לְאַחָאָב וְלֹא יִמָּצְאָה וְהִרְגֵנִי וְעַבְדְּךָ יִרָא אֶת־יְהוָה מִנְעֻרִי:

12 And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא־הִגַּד לְאַדְנִי אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּהִרְגִי אֵיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב מִנְבִיאֵי יְהוָה מֵאַתָּה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וְאָכְלִים לֶחֶם וּמַיִם:

13 Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לְךָ אֹמֵר לְאַדְנֶיךָ הִנֵּה אֵלֵיהֶוּ וְהִרְגֵנִי: (ס)

14 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיו חִי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לִפְנֵיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

15 And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיהֶוּ לִקְרֹאת אַחָאָב וַיִּגַּד־לוֹ וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לִקְרֹאת אֵלֵיהֶוּ:

16 So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת־אֵלֵיהֶוּ וַיֹּאמֶר אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:

17 And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עֹבְרֹתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזֹבְכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וּתְלַךְ אַחֲרַי הַבָּעַלִּים:

18 And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבֹּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת אֲכָלִי שְׁלַחֵן אִיזָבֵל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

- וַיִּשְׁלַח אַחָאב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל:
- וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶם אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־
מָתִי אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסְּעָפִים
אִם־יִהְיֶה הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם־
הַבָּעַל לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ
דָּבָר:
- וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֶל־הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי
נְבִיא לַיהוָה לְבָדִי וּנְבִיאֵי הַבָּעַל
אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ:
- וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֻהוּ וַיְשִׁימוּ עַל־
הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁמּוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂהוּ
אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וַנִּתְּתִי עַל־הָעֵצִים
וְאֵשׁ לֹא אֶשִׂים:
- וַקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנּוּ
בָּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם
וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר:
- וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי הַבָּעַל בַּחֲרוּ
לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה כִּי
אַתֶּם הַרְבֵּים וַקְרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמּוּ:
- וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבָּעַל מִחֲבָקָר וְעַד־
הַצֹּהֲרִים לֵאמֹר הַבָּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר
עָשָׂה:
- וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתְּתֵל בָּתָּם אֵלֵיהֶם
וַיֹּאמֶר קְרְאוּ בְּקוֹל־גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים
הוּא כִּי שִׁית וְכִי־שָׁיג לוֹ וְכִי־יִדְרֹךְ לוֹ
אוֹלֵי יָשָׁן הוּא וַיִּקְבֹּץ:
- וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲרִבּוֹת וּבִרְמָחִים עַד־שִׁפְךָ־דָם
עֲלֵיהֶם:
- And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.
- And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.
- Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.
- Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.
- And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'
- And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'
- And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.
- And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'
- And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצֹּהֲרִים וַיִּתְּנָבְאוּ עַד
לַעֲלֹת הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה
וְאִין קָשָׁב:

29 And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְכֹל־הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי
וַיִּגְשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ
יְהוָה הַתְּרוֹס:

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֵלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים
כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי
שְׁמוֹ:

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבִית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב
לְמִזְבֵּחַ:

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיִּצְרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר
וַיִּשֶׂם עַל־הָעֵצִים:

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כְּדִים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל־הָעֵלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו
וַיִּשְׁנֹו וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם אֶת־
הַתַּעֲלָה מָלְא־מַיִם:

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בְעֲלֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׂ אֵלֵיהֶם
הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִדָּע כִּי־אַתָּה
אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וָאֲנִי עַבְדְּךָ (כ)
וּבְדַבְרִיךָ [ק' וּבְדַבְרֶיךָ] עָשִׂיתִי אֶת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיַּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־
אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסֹּבֶת אֶת־
לִבָּם אַחֲרָנִית:

37 Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֵלָה
וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפְרָר
וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתַּעֲלָה לַחֲכָה:

38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיִּרְא כָל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים:

39 And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 226. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 231. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 235.

וַיַּעַשׂ חִירָם אֶת־הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת־הַפִּיָּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְזֻרְקוֹת וְכָל־חִירָם לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגִלְתֵּי הַכְּתָרֶת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּים וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּים
לְכִסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְּוֹת הַכְּתָרֶת אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשִׁבְכָה
הָאֶחָת לְכִסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְּוֹת הַכְּתָרֶת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַפִּיָּרוֹת
עָשָׂרָה עַל־הַמְּכֻנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־
עָשָׂר תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַפִּיָּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמְזֻרְקוֹת וְאֶת־כָּל־הַכֵּלִים (כ')
הָאֵלֶּה] אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נֶחֱשֶׁת
מְמָרָט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בַּכֶּפֶר הַיַּרְדֵּן יָצַקם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה
הָאֲדָמָה בֵּין סְכוֹת וּבֵין צָרְתָן:

46

In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרֹב
מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47

And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית
יְהוָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן
אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

48

And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת־הַמְּנֹרֹת חָמֵשׁ מִיְּמִין וְחָמֵשׁ
מִשְּׂמֹאל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר
וְהַפָּרָח וְהַנֵּרוֹת וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסָּפוֹת וְהַמְזֻמָּרוֹת וְהַמְזֻרְקוֹת
וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפְתּוֹת
לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ
הַקְּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל
זָהָב: (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 226. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 231. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 235.

וַתִּשְׁלֹם כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה
אֶת-קֳדָשָׁיו דָּוִד אָבִיו אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-
הַזָּהָב וְאֶת-הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצִרוֹת בֵּית
יְהוָה: (פ)

VII:51

Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.

אִזּ יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-
כָּל-רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשֵׂאֵי הָאָבוֹת לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם
לְהַעֲלוֹת אֶת-אָרוֹן בְּרִית-יְהוָה מִעִיר
דָּוִד הִיא צִיּוֹן:

VIII:1

Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.

וַיִּקְהָלוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל-אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בִּנְרַח הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא
הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

2

And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-הָאָרוֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת-אָרוֹן יְהוָה וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת-כָּל-כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל
וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל-עֵדֶת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן
מִזְבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא-יִסְפְּרוּ
וְלֹא יִמְנוּ מֵרֶב:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-אָרוֹן בְּרִית-יְהוָה
אֶל-מְקוֹמוֹ אֶל-דְּבִיר הַבַּיִת אֶל-קֹדֶשׁ
הַקְּדָשִׁים אֶל-תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

7	כִּי הִכְרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים אֶל־ מָקוֹם הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרֻבִים עַל־ הָאָרוֹן וְעַל־בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה:	For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.
8	וַיֵּאָכֻזְּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רֵאשֵׁי הַבַּדִּים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.
9	אֵין בָּאָרוֹן דָּבָר שֶׁנִּי לַחֲתוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:	There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.
10	וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעִנָּן מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה:	And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,
11	וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: (פ)	so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.
12	אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֹן בְּעֶרְפֹּל:	Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.
13	בָּנֵה בְנִיתִי בֵּית זִכָּר לְךָ מָכֹון לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים:	I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.
14	וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־ קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עָמַד:	And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.
15	וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוִד אָבִי וַיַּכְדּוּ מַלְאָכָיו לֵאמֹר:	And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:
16	מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְּעִיר מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לַהֲוִיָּה שְׁמִי שָׁם וְאָבַחְתִּי בְּדָוִד לַהֲוִיָּה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:	Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.
17	וַיְהִי עַם־לִבְבִי דָוִד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.
18	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבְּךָ לְבָנוֹת בֵּית לְשְׁמִי הֵיטִיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְבְּךָ:	But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כִּי אָמַרְתָּ לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־
בְּנֵדֶי תֵּיצֵא מִחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת
לְשִׁמִּי:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but
thy son that shall come forth out of thy loins, he
shall build the house for My name.

וַיִּנָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקֻם
תָּחַת דָּוִד אָבִי וְאָשִׁיב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבִנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He
spoke; for I am risen up in the room of David my
father, and sit on the throne of Israel, as the LORD
promised, and have built the house for the name
of the LORD, the God of Israel.

וְאֵשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאֹזֶן אֲשֶׁר־שֵׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ
בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is
the covenant of the LORD, which He made with
our fathers, when He brought them out of the
land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

צמדזר כ"ח:ט'–ט"ו

Numbers 15-28:9

וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֶת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבִרְאשֵׁי חֳדָשִׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנִים וְאַיִל
אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שֶׁבַע תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ
אֲשֶׁה לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהֵין וַיהִי לְפָר
וּשְׁלִישֵׁת הַהֵין לְאַיִל וּרְבִיעֵת הַהֵין
לִכְבֹּשׁ יֵין זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ
לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה
עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו:א'–כ"ד

Isaiah 24-66:1

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ
תַּחֲמֹס רִגְלִי אֵי־זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ־לִי
וְאֵי־זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיְהִיו
כָּל־אֵלֶּה נֶאֱמַר־יְהוָה וְאַל־יִזָּה אֲפִישׁ
אֶל־עֲנִי וְנִכְח־רוּחַ וְתַרְדּוּ עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּחֲאִישׁ זֹבַח הַשֶּׁה
עָרַף כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דִם־חֲזִיר
מִזְבִּיר לִבְנֵה מִבְרָךְ אֹנֹן גַּם־הֵמָּה
בָּחָרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם
חִפְצָה:

3

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

גַּם־אֲנִי אֲבַחֵר בְּתַעֲלִיָּהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עֲוֹנָה
דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ חֲרַע בְּעֵינַי
וּבְאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחָרוּ: (ס)

4

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחִיכֶם שְׁנְאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן
שָׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם
וְהֵם יִבְשׁוּ:

5

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשָּׁלֹם גְּמוּל לֹא־יָבִיאוּ:

6

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

בְּטָרֶם תַּחֲלוּ יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹא תִבֵּל
לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר:

7

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה
הֵיחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִנְלַד גּוֹי
פַּעַם אַחַת בֵּי־תִלָּה גַם־יִלְדָה צִיּוֹן
אֶת־בְּנֵיהָ:

8

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר
יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרְתִּי אֹמֶר
אֶל־הַיָּד: (ס)

9

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
כָּל־אֲהַבֶיהָ שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ
כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ:

10

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶיהָ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

11

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

כִּי־כֵהוּ אֹמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֶלֶיהָ
כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
וְיִנְקָתָם עַל־צֶדֶת תִּנְשָׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים
תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

12

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תִנְחַמֶנּוּ כֵן אֲנֻכִּי
אֲנַחֲמָכֶם וּבִירֹשָׁלַם תִּנְחַמְזוּ:

13

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם
כִּדְשָׁא תִפְרָחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה
אֶת־עֲבָדָיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלִהְבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יִהְיֶה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְּדִּים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּזְוֹת
אַחֵר (כ' אַחֵר) וְק' אַחֵת] בְּתוֹךְ אֲכָלִי
בָּשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְרָךְ יִחָדּוּ
יִסָּפוּ נַאֲם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֲנִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לִקְבֹּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ
וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם
פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד
מִזְכֵּי קֶשֶׁת תְּבַל וִיוֹן הַאֲזִים הַרְחָקִים
אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִעִי וְלֹא־רָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לִיהוָה בַּסּוּסִים וּבִרְכָב
וּבַעֲלָם וּבַפָּרָדִים וּבַכֶּרְפוֹת עַל
הַר קְדֹשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי
טָהוֹר בֵּית יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים
בִּי כִי תוֹלְעֵתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא
תִכְבֶּה וְהֵיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה
מִדִּי חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת
יָבוֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the
carcasses of the men that have rebelled against Me;
For their worm shall not die, Neither shall their
fire be quenched; And they shall be an abhorring
unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

שמואל א כ: י"ח-מ"ז

I Samuel 42:20:18

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מִתֵּר חֹדֶשׁ וּבִפְלֻתָהּ
כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶהָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the
new moon; and thou wilt be missed, thy seat will
be empty.

וְשָׁלַשְׁתָּ תִּתְרַד מָאֹד וּבֹאֲתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה
וַיִּשְׁבֶּתָ אֵצֶל הָאֵבֶן הָאֵזֶל:

19

And in the third day thou shalt hide thyself well,
and come to the place where thou didst hide
thyself in the day of work, and shalt remain by the
stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת חֲצִצִּים צִדָּה אוֹרֶה
לְשַׁלַּח-לִי לְמִטְרָה:

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as
though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִצִּים אִם-אָמַר אָמַר לְנָעַר
הִנֵּה הַחֲצִצִּים מִמֶּנֶּה וְהִנֵּה קָחְנוּ וּנְכַאֵה
כִּי-שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבָר תִּירֶיהֶנָּה:

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the
arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows
are on this side of thee; take them, and come; for
there is peace to thee and no hurt, as the LORD
liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִצִּים
מִמֶּנֶּה וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows
are beyond thee; go thy way; for the LORD hath
sent thee away.

וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה
יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23

And as touching the matter which I and thou
have spoken of, behold, the LORD is between me
and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשָׁב
הַמֶּלֶךְ (כ, על) [ק] אֶל-לֶאכֹל:

24

So David hid himself in the field; and when the
new moon was come, the king sat him down to
the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם כַּפְּעַם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקֶם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב
אֲבִנֶר מֵצִד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25

And the king sat upon his seat, as at other times,
even upon the seat by the wall; and Jonathan
stood up, and Abner sat by Saul's side; but
David's place was empty.

וְלֹא-דִבֶּר שְׂאוּל מֵאוֹמֶה בַּיּוֹם הַהוּא
כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בָלְתִי טְהוֹר הוּא
כִּי-לֹא טְהוֹר: (ס)

26

Nevertheless Saul spoke not any thing that day;
for he thought: 'Something hath befallen him, he
is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
מְקוֹם דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנֵו מָדוּעַ לֹא-בָא בֶן-יִשִּׁי
גַם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלֶּחֶם:

27

And it came to pass on the morrow after the new
moon, which was the second day, that David's
place was empty; and Saul said unto Jonathan his
son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to
the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל
דָּוִד מֵעַמָּדִי עַד-בֵּית לָחֶם:

28

And Jonathan answered Saul: 'David earnestly
asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צְוָה-לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם-מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא
וְאֶרְאֶה אֶת-אַחִי עַל-כֵּן לֹא-בָא
אֶל-שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר-אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לוֹ בֶן-נָעוּת הַמִּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי
כִּי-בָחַר אֶתְּךָ לְבֶן-יִשְׂרָאֵל לְבִשְׁתֶּךָ
וּלְבִשְׁתֵּי עֲרוֹת אִמִּי:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל-הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן-יִשְׂרָאֵל תִּי
עַל-הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אִתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן-מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת-הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי-כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת-דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשֻּׁלְחָן בְּחָרִי-אַף
וְלֹא-אָכַל בַּיּוֹם-הַהוּא הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל-דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנָעָרוֹ רֵץ מִצָּא נָא אֶת-הַחֲצִיצִים
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא-יִרֶה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד-מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר
וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמָּוֶד וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֲרָה
חֻשָּׁה אֶל-תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נָעַר יְהוֹנָתָן
אֶת- (כ' הַחֲצִי) [ק' תַּחְצִים] וַיָּבֹא
אֶל-אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא-יָדָע מֵאוּמָה אֶדְּ יְהוֹנָתָן
וַדָּוִד יָדָעוּ אֶת-הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת-כְּלָיו אֶל-הַנֶּעֱר
אֲשֶׁר-לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל
לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת-רֵעֵהוּ עַד-דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus 16:30-17

מלכים ז"צ ח'–י"ז

II Kings 17-12:1

בֶּן-שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת-שֶׁבַע לַיהוֹא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם
אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר כְּעֵינֵי יְהוָה
כָּל-יָמָיו אֲשֶׁר הוֹדָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רַק הַבָּמֹת לֹא-סִרּוּ עוֹד הָעָם מִזִּבְחֵיהֶם
וּמִקִּטְרֵיהֶם בַּבָּמֹת:

4 Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל-הַכֹּהֲנִים כָּל-כֶּסֶף
הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר-יוֹבֵא בֵּית-יְהוָה כֶּסֶף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עָרְפוֹ כָּל-כֶּסֶף
אֲשֶׁר יֵעָלֶה עַל לֵב-אִישׁ לְהָבִיא בֵּית
יְהוָה:

5 And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכָּרוֹ
וְהֵם יִחְזְקוּ אֶת-בִּדְקַת הַבַּיִת לְכָל
אֲשֶׁר-יִמָּצֵא שָׁם בְּדָק: (פ)

6 let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

וַיְהִי בְּשֶׁנֶת עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
יְהוֹאָשׁ לֹא-חִזְקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-בִּדְקַת
הַבַּיִת:

7 But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִדּוּעַ
אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת-בֵּדֶק הַבַּיִת
וְעַתָּה אֶל-תִּקְחוּ-כֶסֶף מֵאֵת מְכַרְיֶכֶם
כִּי-לְבֶדֶק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest,
and for the other priests, and said unto them:
'Why repair ye not the breaches of the house? now
therefore take no longer money from them that
bestow it upon you, but deliver it for the breaches
of the house.'

וַיֵּאָתּוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קַחַת-כֶּסֶף
מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חַזֵּק אֶת-בֵּדֶק
הַבַּיִת:

And the priests consented that they should take
no longer money from the people, neither repair
the breaches of the house.

וַיִּקָּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקַּב
חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ
(כ' בַּיָּמִין) [ק' מִיָּמִין] בְּבֹאֵת אִישׁ בֵּית
יְהוָה וַנִּתְּנוּ-שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שְׁמֵרֵי הַסֶּף
אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַמּוֹבֵא בֵּית-יְהוָה:

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a
hole in the lid of it, and set it beside the altar, on
the right side as one cometh into the house of the
LORD; and the priests that kept the threshold put
therein all the money that was brought into the
house of the LORD.

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי-רַב הַכֶּסֶף בְּאֲרוֹן
וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ
וַיִּמְנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית-יְהוָה:

And it was so, when they saw that there was much
money in the chest, that the king's scribe and the
high priest came up, and they put up in bags and
counted the money that was found in the house
of the LORD.

וַנִּתְּנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַמִּתְּכֵן עַל-(כ'
יד) [ק' יָדַי] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ'
הַפְּקָדִים) [ק' הַמְּפַקְדִים] בֵּית יְהוָה
וַיּוֹצִיאוֹהוּ לַחֲרָשֵׁי הָעֵץ וּלְבָנִים הָעֹשִׂים
בֵּית יְהוָה:

And they gave the money that was weighed out
into the hands of them that did the work, that had
the oversight of the house of the LORD; and they
paid it out to the carpenters and the builders, that
wrought upon the house of the LORD,

וּלְגֹדְרִים וּלְחֹצְבֵי הָאֶבֶן וּלְקִנּוֹת
עֲצִים וְאֲבָנֵי מַחְצָב לְחַזֵּק אֶת-בֵּדֶק
בֵּית-יְהוָה וּלְכָל אֲשֶׁר-יֵצֵא עַל-הַבַּיִת
לְחֻמָּה:

and to the masons and the hewers of stone, and
for buying timber and hewn stone to repair the
breaches of the house of the LORD, and for all
that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מוֹזְמָרוֹת מְזָרְקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל-כְּלֵי
זָהָב וְכָל-יְכֶסֶף מִן-הַכֶּסֶף הַמּוֹבֵא
בֵּית-יְהוָה:

But there were not made for the house of the
LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets,
any vessels of gold, or vessels of silver, of the
money that was brought into the house of the
LORD;

כִּי-לְעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֶהוּ וַחֲזָקוּ-בּוֹ
אֶת-בֵּית יְהוָה:

for they gave that to them that did the work, and
repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשִׁבוּ אֶת-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת-הַכֶּסֶף עַל-יָדָם לָתֵת לְעֲשֵׂי
הַמְּלָאכָה כִּי בְּאִמָּנָה הֵם עֹשִׂים:

Moreover they reckoned not with the men, into
whose hand they delivered the money to give to
them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוֹבֵא בֵּית
יְהוָה לַכֹּהֲנִים יְחִיו: (פ')

The forfeit money, and the sin money, was not
brought into the house of the LORD; it was the
priests.

מפטיר לפרשת זכור

דברים כ"ה:י"ז-י"ט

Deuteronomy 19:17-19

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדַרְךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךָ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל-הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18

how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֶל-תִּיךָ וְלֹךְ
מִכָּל-אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ
תִּמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא
תִשְׁכַּח: (פ)

19

Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרת פרשת זכור

שמואל א ט"ו:ז'-ל"ד

I Samuel 34:15:2

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתִי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עַמְלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם
לוֹ בְּדַרְךָ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרָיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לְךָ וְהִכִּיתָ אֶת-עַמְלֶק
וְהַחֲרַמְתָּם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא
תַחֲמַל עָלָיו וְהַמֹּתָה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה
מֵעִלָּל וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלָה
וְעַד-חֲמֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם
בְּטֵלַיִם מֵאֲתָיִם אַלֶּף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת
אַלְפִים אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עַמְלֶק וַיַּרְב
בְּנַחֲלָה:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-הַקִּינִי לְכוּ סְרוּ רְדֹו
מִתּוֹךְ עַמְלָקִי פֶן-אֶסְפְּדָם עִמּוֹ וְאַתָּה
עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיִּסָּר קִינֵי מִתּוֹךְ
עַמְלָק:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עַמְלָק מִחַוִּילָה בּוֹאֶנָּה
שׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְלֵק חַי
וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לְפִי־חֶרֶב:

8 And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחְמַל שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אַגַּג וְעַל־מִיטְבַּ
הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמְּשָׁנִים וְעַל־הַכְּרִים
וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם
וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנִמְסָה אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9 But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10 Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הָקִים
וַיִּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה
כָּל־הַלַּיְלָה:

11 'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שְׂאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגְדַּל לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בֹּא־שְׂאוּל
הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיֵּסֶב
וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ
שְׂאוּל בְּרִיךְ אֹתָהּ לַיהוָה הִקִּימְתִּי
אֶת־דְּבַר יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה
בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מִעֲמַלְקֵי הַבִּיאוֹם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל־מִיטְבַּ הַצֹּאן וְהַבָּקָר
לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת־הַיּוֹתֵר
הַחֲרִימוּ: (פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרַף וְאֶגִּידָה
לָךְ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה
(כ' וַיֹּאמְרוּ) [ק' וַיֹּאמֶר] לוֹ דִּבֶּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטָן אֹתָהּ
בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ
וַיִּמְשַׁח יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לָךְ
וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עַמְלֵק
וְנִלְחַמְתָּ בָּו עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעֲטֵ
אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
(ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?’

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאַלֹּךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שְׁלַחְנִי
יְהוָה וָאָבִיא אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק
וְאֶת־עַמְלֵק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: ‘Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית
הַחֶרֶם לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיךְ בְּגִלְגָּל:
(ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.’

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפִץ לַיהוָה בַּעֲלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שֹׁמֵעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

22 And Samuel said: ‘Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

כִּי חַטָּאת־קִסָּם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים
הַפָּצֵר יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה
וַיִּמְאָסֶךָ מִמֶּלֶךְ: (ס)

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.’

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חֲטָאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבַרְיָךְ
כִּי יֵרָאִתִּי אֶת־הָעָם וְאֲשָׁמַע בְּקוֹלָם:

24 And Saul said unto Samuel: ‘I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.’

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא
אֲשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאֲסָתָה אֶת־דְּבַר
יְהוָה וַיִּמְאָסֶךָ יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

26 And Samuel said unto Saul: ‘I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.’

וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַּק
בְּכַנְף־מְעִילוֹ וַיִּקְרַע: (ס)

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְהוָה
אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם
וַיִּתְּנָה לְרַעְיָה הַטּוֹב מִמָּךְ: (ס)

28 And Samuel said unto him: ‘The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

וְגַם גִּצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחַם
כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.’

וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עָתָה כִּפַּרְנִי נָא נִגְדִּי
זְקִנֵּי־עַמִּי וְנִגְדִּי יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיךְ:

30 Then he said: ‘I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.’

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל לַיהוָה: (ס)

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעֲדָנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג אֲכֹן סָר מִרְחֻמֹּת: (ס)

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שָׂכְלָה נָשִׁים חֶרֶבְךָ כֵּן־תִּשְׂכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּךְ שְׁמוּאֵל אֶת־אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל רָמָה וּשְׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל:

34 Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

צמדצרי"ט:א'—כ"ז

Numbers 22-19:1

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּקָחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה אֲדָמָה תָּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2 This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתְּנָהּ אֵתָּה אֶל־עֲלֶזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיאָהּ אֵתָּה אֶל־מַחֲוֵץ לְמַחֲנֶה וְשָׁחָהּ אֵתָּה לִפְנָיו:

3 And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וַהֲזָה אֶל־זֶכֶח פָּנָיו אֶת־לִמּוּעַד מִדָּמָה שִׁבְעַת פְּעָמִים:

4 And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עוֹרָהּ וְאֶת־בָּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרָשָׁה יִשְׂרָף:

5 And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרְזוֹ וְאֶזְזָב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שִׂרְפַּת הַפָּרָה:

6 And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וַכֹּבֶס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרָיָה יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

7 Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהִשְׂרָף אֹתָהּ יִכְבֹּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8 And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִם אִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֹרַת הַפָּרָה
וְהַגִּיתָ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר
וְהִיתָה לַעֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ
לְמִי נֹדֵד חֲטָאתָ הִוא:

9 And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֹּס הָאִסָּף אֶת-אֲפֹרַת הַפָּרָה
אֶת-בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְהִיתָה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת
עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הֵוא יִתְחַטֵּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם-לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל-הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת-מִשְׁכַּן
יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נֹדֵד לֹא-זָרַק עָלָיו
טָמֵא יְהִי עוֹד טְמֵאתוֹ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יָמוּת בְּאֹהֶל
כָּל-הַנֶּפֶשׁ אֶל-הָאֹהֶל וְכָל-אֲשֶׁר בְּאֹהֶל
יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל כֵּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין-צִמִּיד פְּתִיל
עָלָיו טָמֵא הִוא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל אֲשֶׁר-יָנַע עַל-פָּנָי הַשָּׂדֶה
בְּחִל-חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ-בַעֲצָם אָדָם
אוֹ בְּקֶבֶר יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפַת הַחֲטָאתָ
וְנָתַן עָלָיו מִמֶּם חַיִּים אֶל-כָּלִי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֶזְוִב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר
וְהִזָּה עַל-הָאֹהֶל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים
וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנֹּגֵעַ
בַּעֲצָם אוֹ בְּחִלָּל אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּקֶבֶר:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

והִזָּה תִּטְהַר עַל־הַטֹּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַכִּבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעֶרְב׃

19 And the clean person shall sprinkle upon the
unclean on the third day, and on the seventh day;
and on the seventh day he shall purify him; and he
shall wash his clothes, and bathe himself in water,
and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקְּהָל
כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדָּה
לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא הוּא׃

20 But the man that shall be unclean, and shall not
purify himself, that soul shall be cut off from the
midst of the assembly, because he hath defiled the
sanctuary of the LORD; the water of sprinkling
hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזָּה
מִי־הַנִּדָּה יַכִּבֶּס בְּגָדָיו וְהִנְגַּע בְּמִי
הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב׃

21 And it shall be a perpetual statute unto them; and
he that sprinkleth the water of sprinkling shall
wash his clothes; and he that toucheth the water
of sprinkling shall be unclean until even.

וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגְעָת תִּטְמָא עַד־הָעֶרֶב׃ (פ)

22 And whatsoever the unclean person toucheth
shall be unclean; and the soul that toucheth him
shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

יחזקאל ל"ו:ט"ז-ל"ח

Ezekiel 38-36:16

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃

XXXVI:16 Moreover the word of the LORD came unto me,
saying:

בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים
עַל־אֲדָמָתָם וְיִטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם
וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיְתָה
דַּרְכָּם לִפְנֵי׃

17 'Son of man, when the house of Israel dwelt in
their own land, they defiled it by their way and by
their doings; their way before Me was as the
uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֲשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם
אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ׃

18 Wherefore I poured out My fury upon them for
the blood which they had shed upon the land, and
because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בָאֲרָצוֹת
כְּדַרְכָּם וּכַעֲלִילוֹתָם שִׁפְטָתִים׃

19 and I scattered them among the nations, and they
were dispersed through the countries; according
to their way and according to their doings I
judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם
וַיְחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֵמֹר לָהֶם
עַם־יְהוָה אֱלֹה וַיִּמְאַרְצוּ יָצְאוּ׃

20 And when they came unto the nations, whither
they came, they profaned My holy name; in that
men said of them: These are the people of the
LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֲחַמֵּל עַל־שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה׃
(פ)

21 But I had pity for My holy name, which the house
of Israel had profaned among the nations, whither
they came.

לָכֵן אֲמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה
בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קְדֹשִׁי אֲשֶׁר
חָלְלֵתֶם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם׃

22 Therefore say unto the house of Israel: Thus saith
the Lord GOD: I do not this for your sake, O
house of Israel, but for My holy name, which ye
have profaned among the nations, whither ye
came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל
בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלֹתָם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ
הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה
בְּהַקְדָּשִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֹתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֹתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֹתְכֶם
אֶל־אֲדַמְתְּכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזִרְקֹתִי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם
אֲטַהֵר אֹתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ
אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֵבֶן
מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיֵּשְׁבֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם
וְקִרְאֹתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אוֹתוֹ
וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֲרַפַּת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וְזִכַּרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים
וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים
וְנִקְטַתֶּם בְּפִנְיֶכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם
וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עוֹשֶׂה נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה
יִוָּדַע לָכֶם בְּזוּשׁוֹ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם
בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם טַהַר אֹתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.

וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תִּעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר
הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל־עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled,
whereas it was a desolation in the sight of all that
passed by.

וְאָמְרוּ הָאֶרֶץ הַלְזוֹ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה
כְּגֹן־עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרוּבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is
become like the garden of Eden; and the waste
and desolate and ruined cities are fortified and
inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרֹּץ סְבִיבוֹתֶיכֶם
כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נָטַעְתִּי
הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי:
(ס)

36 Then the nations that are left round about you
shall know that I the LORD have builded the
ruined places, and planted that which was
desolate; I the LORD have spoken it, and I will do
it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ
לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֻבָּה
אֲתָם כְּצֹאן אָדָם:

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be
inquired of by the house of Israel, to do it for
them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם
בְּמוֹעֲדֶיהָ כֹּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרוּבוֹת
מִלְאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:
(פ)

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem
in her appointed seasons, so shall the waste cities
be filled with flocks of men; and they shall know
that I am the LORD.

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Parashat HaHodesh is Exodus .20-12:1

יחזקאל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח

Ezekiel 46:18-45:16

כָּל הָעָם הָאֶרֶץ יִתְּנוּ אֶל־הַתְּרוּמָה
הַזֹּאת לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16

All the people of the land shall give this offering
for the prince in Israel.

וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבִשְׂבָּתוֹת
בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא־יַעֲשֶׂה
אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה
וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד
בֵּית־יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the
burnt-offerings, and the meal-offerings, and the
drink-offerings, in the feasts, and in the new
moons, and in the sabbaths, in all the appointed
seasons of the house of Israel; he shall prepare the
sin-offering, and the meal-offering, and the
burnt-offering, and the peace-offerings, to make
atonement for the house of Israel.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶתֶד
לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בֶּן־בָּקָר תָּמִים
וַחֲטַאת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in
the first day of the month, thou shalt take a young
bullock without blemish; and thou shalt purify
the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת וַנָּתַן
אֶל־מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת
הָעֹזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל־מְזוֹזֹת שַׁעַר
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:

19 And the priest shall take of the blood of the
sin-offering, and put it upon the door-posts of the
house, and upon the four corners of the settle of
the altar, and upon the posts of the gate of the
inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שִׁגָּה
וּמִפְתִּי וּבִפְרָתָם אֶת־הַבַּיִת:

20 And so thou shalt do on the seventh day of the
month for every one that erreth, and for him that
is simple; so shall ye make atonement for the
house.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם חַפְּסֹת חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים
מִצּוֹת יֵאָכַל:

21

In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בְּיוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי
כָּל-עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:

22

And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַעַת יְמֵי-הַחֹג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תְּמִימִם
לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחֲטָאת שְׁעִיר
עִזִּים לַיּוֹם:

23

And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

24

And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת
כְּעוֹלָה וְכִמְנַחָה וְכֶשֶׁמֶן: (ס)

25

In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שֶׁעַר הַחֲצָר
הַפְּנִימִית הַפְּנִיָּה קָדִים וְהָיָה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתָּח וּבְיוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

XLVI:1

Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל-מְזוֹזֹת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-עוֹלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל-מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעַר
לֹא-יִסָּגֵר עַד-הָעֶרֶב:

2

And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם-הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר
הַהוּא בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְחֻדְשֵׁים לִפְנֵי יְהוָה:

3

Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהָעוֹלָה אֲשֶׁר-יִקְרַב הַנָּשִׂיא לַיהוָה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שֵׁשָׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם
וְאֵיל תָּמִים:

4

And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכִבְשִׂים מִנְחָה
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

5

and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן-בָּקָר תְּמִימָם
וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִימָם וְהָיוּ:

6

And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וּלְכִבְשִׂים כַּאֲשֶׁר תִּשְׂגֶּה יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן
לְאֵיפָה:

7

and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

וּבְכוּא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא
וּבִדְרָכּוֹ יֵצֵא:

8 And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

וּבְכוּא עַם-הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בְּמוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לְהַשְׁתַּחוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב וְהַבָּא
דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹנָה
לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בוֹ כִּי
נִכְחוֹ (כ' יֵצֵאוּ) [ק' יֵצֵא]:

9 But when the people of the land shall come before the LORD in the appointed seasons, he that entereth by the way of the north gate to worship shall go forth by the way of the south gate; and he that entereth by the way of the south gate shall go forth by the way of the north gate; he shall not return by the way of the gate whereby he came in, but shall go forth straight before him.

וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבִצְאוֹתָם
יֵצֵאוּ:

10 And the prince, when they go in, shall go in in the midst of them; and when they go forth, they shall go forth together.

וּבַחֲנֻמִּים וּבְמוֹעֲדִים תְּהִיָּה מִנְחָה
אֵיפָה לִפְרֹ וְאֵיפָה לְאַיִל וְלִכְבָּשִׁים
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאֵיפָה: (פ')

11 And in the feasts and in the appointed seasons the meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּכִי-יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נִדְבָה עוֹלָה
אוֹ-שְׁלָמִים נִדְבָה לִיהוָה וּפָתַח
לֹא אֶת-הַשַּׁעַר הַפָּנִי קָדִים וַעֲשֵׂה
אֶת-עֹלְתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו כְּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת-הַשַּׁעַר
אַחֲרֵי צֵאוֹ:

12 And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

וְכִבֶּשׂ בֶּן-שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה
לְיוֹם לִיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ:

13 And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵין
לָרֶם אֶת-הַסֹּלֶת מִנְחָה לִיהוָה חֲקוּת
עוֹלָם תָּמִיד:

14 And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

(כ' וַעֲשׂוּ) [ק' יַעֲשׂוּ] אֶת-הַכֶּבֶשׂ
וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר
עוֹלָת תָּמִיד: (ס)

15 Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי-יִתֵּן הַנָּשִׂיא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תְּהִיָּה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16 Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וּכִי-יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד-שָׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת
לְנָשִׂיא אֲדָ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תְּהִיָּה:

17 But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנְחָלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצְוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'